

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Károsi Zoltánné Borszéki Judit

**Az angol szaknyelvi kompetenciák szerepe a határrendészeti
szervek nemzetközi együttműködése megvalósításában,
fejlesztésük lehetőségei**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. habil. Varga János PhD ny. hőr. ezredes,
főiskolai tanár

.....

Budapest, 2016

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
A témaválasztás aktualitása, indoklása	6
A tudományos probléma megfogalmazása	8
Kutatási hipotézisek	11
Kutatási célkitűzések	12
Kutatási módszerek	13
A téma tudománytani behatárolása	14
Szűkítés, megjegyzések	15
1. A nemzetközi határrendészeti együttműködés	16
1.1. A nemzetközi határrendészeti együttműködés alapjai, nemzetközi jogi szabályozói	16
1.2. A nemzetközi határrendészeti együttműködés főbb keretei	20
1.2.1. Az integrált határigazgatási modell európai és hazai vonatkozásai	20
1.2.2. A FRONTEX égisze alatt folyó tevékenységek	32
1.2.3. Az európai és a globális határrendészeti együttműködés problémái	39
1.3. Idegen nyelvű kommunikáció a magyar részvétellel folytatott nemzetközi határrendészeti tevékenységekben	41
1.3.1. Kétoldalú kapcsolatok	42
1.3.2. Az uniós és schengeni tagságból eredő kötelezettségek, részvétel a FRONTEX által koordinált tevékenységekben	47
1.4. A fejezet összefoglalása, következtetések	50
2. Az angol szaknyelvi kompetenciák fejlesztése európai és hazai (határ)rendészeti képzési intézményekben, külföldi jó gyakorlatok	52
2.1. Szakirodalmi előzmények	52
2.2. Az angol szakmai nyelv oktatása az EU-tagállamok határrendészeti képzési intézményeiben	56
2.3. A kapott adatok értékelése	64
2.4. Az angol (határ)rendészeti szakmai nyelv intézményes oktatása a hazai rendészeti képzésben	76
2.5. Jó külföldi gyakorlatok	78
2.5.1. Korszerű oktatási módszerek a CEPOL (Európai Rendőrákadémia) által szervezett angol nyelvű szakmai képzésekben – a távoktatás lehetőségei	78
2.5.2. Nyelvoktatás a levelező képzésben: távoktatási tananyagok alkalmazása Észtszországban, a Biztonsági Tudományok Akadémiáján	82
2.6. A fejezet összefoglalása, következtetések	84

3. A határrendészeti feladatokat ellátó hazai állomány nyelvtudása	87
3.1. Az idegennyelvi ismeretek szükségessége mint szakmai követelmény hazai dokumentumokban	87
3.2. A rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának idegennyelvi ismeretei és érdeklődése a nemzetközi határrendészeti tevékenységek iránt	89
3.3. Angol tanfolyamok a Repülőtéri Rendőr Igazgatóságon – a munkahelyi nyelvoktatás egy jó gyakorlata	110
3.4. A fejezet összefoglalása, következtetések	115
4. A határrendészeti szakmai nyelv nyelvészeti, nyelvpedagógiai vizsgálata	120
4.1. A szakmai nyelvhasználat kutatásának főbb szempontjai	121
4.1.1. A nyelvi kommunikáció	121
4.1.2. A szakmai nyelvhasználat meghatározása, a szaknyelvek rendszerezése	124
4.1.3. A szaknyelv kutatás főbb irányzatai, területei	130
4.1.4. Nyelvpedagógiai megközelítés: szaknyelvi kompetenciák	138
4.1.5. Szükségletelemzés a szaknyelvoktatásban	149
4.2. A határrendészeti tevékenységek során használt szaknyelv vizsgálata	152
4.2.1. A szakterület meghatározása: A határrendészet mint a rendészet önálló ága	152
4.2.2. A rendészeti, rendőri szaknyelvet vizsgáló kutatások	157
4.2.3. Szükségletelemzés a nemzetközi határrendészeti együttműködés során használt angol nyelv vonatkozásában	162
4.2.4. A rendészeti szaknyelv és a nemzetközi határrendészeti együttműködés során használt angol nyelv műfajainak összevetése	166
4.2.5. A határrendészeti tevékenységek során használt magyar és angol nyelv beszélőközössége, szinterei, változatai	170
4.2.6. Angol határrendészeti szaknyelvi kompetenciák	176
4.3. A határrendészeti szakmai nyelv magyar és angol terminológiája: a megfeleltetés problémái	193
4.4. A fejezet összefoglalása, következtetések	200
5. Az angol határrendészeti szaknyelvi kompetenciák hazai fejlesztésének lehetőségei	203
5.1. A korszerű távoktatás és elektronikus tanulási környezet felhasználásának lehetőségei, a szaknyelvi kurzusok tervezésének didaktikai háttere	206
5.2. A határrendészeti szaknyelvoktatási program általános jellemzői, módszertani megfontolások	210
5.2.1. Az alapfokú angol szaknyelvi kurzus programja	216
5.2.2. A középfokú angol szaknyelvi kurzus programja	220
5.3. A fejezet összefoglalása, következtetések	225

6. A kutatómunka összegzése	226
6.1. Összegzett következtetések	226
6.2. Új tudományos eredmények	228
6.3. A tudományos eredmények gyakorlati hasznosíthatósága, javaslatok a további kutatásokra, ajánlások	229
Köszönetnyilvánítás	236
Felhasznált irodalom	237
A szerző publikációs jegyzéke	249
Glosszárium	252
Rövidítések jegyzéke	253
Mellékletek	254
1. melléklet	254
2. melléklet	259
3. melléklet	261
4. melléklet	267
5. melléklet	278
6. melléklet	289
7. melléklet	300
8. melléklet	306
9. melléklet	309

Bevezetés

Tizenkét másodperc. Az Európai Unió külső határán, a határátkelőhelyen dolgozó határőrnek átlagosan ennyi idő áll rendelkezésére, hogy megállapítsa, az előtte álló személy megfelel-e a belépés feltételeinek, köthető-e az illető valamilyen bűncselekményhez, vagy – kilépés esetén – európai tartózkodása jogszerű volt-e? Döntésével egyéni sorsokat változtathat meg, az európai biztonság ellen irányuló fenyegetéseket háríthat el.¹ Korántsem mindegy, hogy munkáját milyen színvonalon végzi.

A témaválasztás aktualitása, indoklása

A globalizáció, az egyre erősödő utasforgalom és migrációs nyomás, a határokon átnyúló bűncselekmények és a terrrorszervezetek akcióinak fényében a határrendészet növekvő jelentősége vitathatatlan. Az is egyértelmű, hogy napjainkban e tevékenység hatékonysága, megfelelő minősége csak nemzetközi összefogással biztosítható, ehhez pedig célirányos, eredményes kommunikáció szükséges. A legtöbb határrendészeti munkakörben a használható idegennyelv-tudás a szakmai kompetenciák fontos részét képezi. Mint sok más, a nemzetközi együttműködésen, a többnyelvű kommunikáción alapuló hivatás és szakma esetében², a rendészeti/határrendészeti tevékenységek, intézkedések során használt szaknyelv oktatása is a hatékony szakemberképzés részévé vált.

A határőrök idegennyelv-tudásának nem mindig megfelelő szintje, az ezzel kapcsolatos követelmények megfogalmazása az európai határrendészeti együttműködés kezdete óta napirenden van, erről több uniós és hazai dokumentum is tanúskodik. Az a tény, hogy például az idegennyelvi³ és angoltudással kapcsolatos elvárás és a képzés fejlesztéséről való gondolkodás napjainkban is számos jelentésben, tervezetben és projektben megjelenik, arra

¹ James FERGUSSON: *12 seconds to decide. In search of excellence. Frontex and the principle of best practice*, FRONTEX, Warsaw, 2014. 15. (Saját fordítás alapján.)

² Muráth Judit: *A szaknyelvoktató mint mediátor = Szakember, szaktudás, szaknyelv. Cikkek, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és kutatásról, Porta Lingua*. SZOKOE, Debrecen, 2008. 17-26. Forrás: <http://nyi.bme.hu/images/images/files/portalingua2008.pdf>. (2015.06.05.)

³ A 2015 szeptemberétől érvényes helyesírási szabályzat (12. kiadás) szerint az „idegen nyelvi” szóösszetétel, amennyiben maga is egy összetett kifejezés része, egybe és külön is írható, attól függően, hogy jelöletlen birtokos szerkezetként, vagy minőségjelzős kapcsolatként használjuk az adott szövegkörnyezetben. (Lásd <http://helyesiras.mta.hu/helyesiras/default/kulegy#>.) Az értekezésben igyekszem az ennek megfelelő, következetes használatra. Az NKE RTK-n működő oktatási egység neve az MTA külön engedélyével már 2015 előtt is *Idegennyelvi* és *Szaknyelvi Központ* volt.

utal, hogy a probléma jelenleg is fennáll. Ennek ellenére az európai határrendészeti képző intézményekben folyó szaknyelvi oktatás tartalmának és körülményeinek, az abban részt vevők nagyságrendjének, az érintett hazai állomány valós nyelvtudásának, nyelvtanulással kapcsolatos igényeinek, lehetőségeinek részletes felmérése korábban nem történt meg.

A magyar és angol rendészeti, rendőri szaknyelv nyelvészeti szempontú tanulmányozása megkezdődött⁴, az angol szakmai nyelvnek a nemzetközi határrendészeti együttműködésben betöltött szerepére, annak vertikális rétegződésére, műfajaira vonatkozóan azonban nem folyik érdemi kutatás. Ugyancsak nem készült részletes szükségletelemzés, amely a nyelvhasználat színterein, valós kommunikációs helyzetben, illetve a szaknyelvet használókkal folytatott részletes interjúk során vizsgálta volna az angol határrendészeti szakmai nyelv oktatása során fejlesztendő kompetenciákat.

Témaválasztásomat személyes okok is indokolták: Nyelvtanárként több mint harminc éve oktatok leendő rendészeti szakembereket, másfél évtizede foglalkozom az angol rendészeti szaknyelv – ezen belül főleg az utóbbi időben a határrendészet és a migráció területén használt szakmai nyelv – oktatásával, a hallgatók speciális szükségleteinek megfelelő tananyagok készítésével. Tagja voltam annak a munkacsoportnak, amely 2002-2006-ig, még a Rendőrtiszti Főiskolán egy államilag elismert rendészeti szaknyelvi vizsga akkreditációs kérelmének elkészítésén, követelményeinek megfogalmazásán dolgozott. Ehhez részletesen meg kellett ismerkednem a *Közös európai referenciakerettel* (KER), az idegen nyelv használatát (a 4. fejezetben ismertetendő) részletesen elemző szintleírásokkal. A korszerű nyelvpedagógia módszerei mellett figyelemmel kísérem a határrendészettel kapcsolatos angol és magyar nyelvű kommunikációt.

Jelenleg második alkalommal vagyok egy uniós szaknyelvi eszköz – ezúttal a határőrök önképzésére alkalmas, a FRONTEX (az Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség, a továbbiakban FRONTEX vagy Ügynökség) gondozásában közreadandó internetes angol oktatóanyag – létrehozásával megbízott munkacsoport tagja. Az ezzel kapcsolatos munka során is sok tapasztalatra tettem szert, a határrendészeti tevékenységeket és a schengeni térségben dolgozó határrendészek angol szakmai nyelvhasználatát illetően egyaránt.

⁴ Lásd a 4. fejezet 4.2.2. pontját.

Tíz éve készítek határrendészeti témájú, angol–magyar, magyar–angol szakfordításokat. A Szent István Egyetemen 2010-ben szereztem társadalomtudományi és gazdasági szakirányú angol–magyar, magyar–angol szakfordítói diplomát. Képesítőfordításom határrendészeti témához kapcsolódott, címe: *A FRONTEX jövőbeni fejlesztésével és az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) kialakításával kapcsolatos bizottsági közlemények elemzése (Az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága által közzétett tájékoztató anyag)*. Mindehhez elengedhetetlen volt, hogy a határrendészeti munkát, a végzéséhez szükséges ismereteket, ezek magyar és angol terminológiáját is behatóan tanulmányozzam.

A tudományos probléma megfogalmazása

A nemzetközi határrendészeti együttműködés fejlődését, az uniós egységesítési törekvéseket végigkísérte az a fokozódó felismerés is, hogy az e körbe tartozó tevékenységek hatékony elvégzéséhez elengedhetetlen a hatékony, közös nyelven folytatott kommunikáció, ezáltal az idegen nyelvek oktatásának fejlesztése, amely gyakran az egységes képzés megvalósítását célzó koncepciókhoz is kapcsolódik.

A határőrök képzésével foglalkozó nemzetközi és hazai szakmai és joganyagok már több mint egy évtizede rendszeresen rámutatnak a határrendészeti szakemberek nyelvtudásbeli hiányosságaira, további idegennyelvi képzések szükségességére.

A határőrök egységes képzését szorgalmazó dokumentumok között a nyelvoktatás fontosságát már *Az Európai Unió tagállamai külső határainak integrált igazgatása felé* című 2002-es bizottsági közlemény 41. pontja is megemlíti.⁵

⁵ *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - towards integrated management of the external borders of the member states of the European Union (COM/2002/0233 final)* Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:52002DC0233> (2015.05.26.)

A négy változatot megért *Schengeni katalógus* első, 2002. évi kiadása is felveti a feladatok sikeres végrehajtásához szükséges idegen nyelvek tanulását elősegítő jó gyakorlatok jelentőségét⁶, majd a 2009. évi változat⁷ (Első rész A/2.1., B/2, B/3.1.) rámutat az alap- és haladó szinten egyaránt egységes koncepció szerint folyó nemzeti határrendészeti képzési rendszer fontosságára. Ennek része a határőrök nyelvi képzése is (a szomszédos országok és a származási országok nyelve, illetve az utasforgalom összetételétől függően egyéb nyelvek), amelyet a tapasztaltabb országok támogatásával és a FRONTEX közreműködésével új, hazai és külföldi szakmai és speciális képzési programok egészítenek ki (Első rész B/2.).

Az Európai Bizottság felkérésére a CEPOL 2011-12-ben feltérképezte a tagállamokban folyó (a határrendészeti területet is magukba foglaló) nemzeti és a nemzetközi rendészeti képzéseket, majd jelentésben összegezte a felmérés eredményeit. A dokumentum végén felsorolt következtetések és javaslatok között megfogalmazza, hogy a kétoldalú illetve regionális együttműködés keretében a meglévők mellett még szükség lenne további idegennyelvi képzésekre.⁸ A CEPOL-jelentés nyomán, a belső biztonság megteremtésére vonatkozó uniós stratégiai iránymutatásoknak megfelelően született meg 2013 márciusában a Bizottság közleménye az európai bűnüldözési képzési rendszer létrehozásáról⁹, amely vázolja a létrehozandó európai bűnüldözési képzési rendszer (Law Enforcement Training Scheme, LETS) szükségességét indokoló tényezőket, működésének fő területeit és stratégiáját, a képzés minőségbiztosításának módját, annak szervezeti kereteit.

⁶ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Schengen Catalogue; External borders control, Removal and readmission: Recommendations and best practices*, 2002. Forrás: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/catalogue%20EN.pdf, 14., 29. (2015.05.14.)

⁷ AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: *A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós Schengeni katalógus frissített változata*, Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%207864%202009%20INIT>, 11., 22., 24. (2015.04.19.)

⁸ CEPOL: *European Training Scheme: Mapping of Law Enforcement Training in the European Union – Final Report*. 6. Forrás: https://enet.cepol.europa.eu/fileadmin/documents/LETS/LETS_Management_Summary.pdf, (2015.05.26.)

⁹ A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK *Az európai bűnüldözési képzési rendszer létrehozása* (COM(2013) 0172 final) Forrás: <http://old.eu-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0172:FIN:HU:HTML> (2014.08.13.)

A közlemény a rendőrség, a határőrség és a vámhatóság tisztviselőit érintő hiányosságok között említi, hogy „... a határokon átnyúló együttműködésben részt vevő minden bűnüldözési tisztviselő számára elengedhetetlen a megfelelő nyelvismeret. Ebben az összefüggésben mindinkább az angol nyelv használata kerül előtérbe. Mindazonáltal számos tagállamban máig nem állnak rendelkezésre elegendő számban olyan tisztviselők, akik megfelelően magas szintű nyelvtudással rendelkeznek.”¹⁰

Az eddig végrehajtott FRONTEX közös műveletekben rendszeresen résztvevő külföldi határőrök és a Schengeni Értékelő Bizottságok véleménye szerint az angol nyelv és az uniós angol határrendészeti terminológia nem megfelelő ismerete sokszor zavarja a közös műveletek hatékonyságát. Az uniós határrendészeti együttműködés megvalósítását a magyar határrendészek angol nyelvi felkészültsége alapvetően nem akadályozza, de ennek szintje sem mondható ideálisnak.

A határrendészeti szakemberek uniós együttműködéséhez szükséges angoltudással kapcsolatos elvárások ugyanakkor legtöbbször általánosságban fogalmazódnak meg. A megkívánt, egyes szakmai tevékenységekhez kötődő kommunikatív kompetenciákat részletesen, nyelvpedagógiai alapon eddig még nem határozták meg, ezért rájuk vonatkozó egységes követelményrendszer sem létezik.

Hipotéziseimet e probléma lehetséges okainak, a megoldás feltételezett módjainak megfelelően fogalmaztam meg:

¹⁰ Uo.

Kutatási hipotézisek

1. A nemzeti sajátosságok miatt az egyes tagállamok határrendészeti képzési rendszerei eltérőek, ami nehezíti az egységes követelményrendszer megalkotását. Az uniós országok határrendészeti képzési intézményeinek többségében főleg általános angol nyelvet oktatnak, alapfokú (B1)¹¹ szinten. A magyar rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának egy része beszél angolul, legtöbben azonban csak alapfokon. Főleg a közoktatásban és munkahelyi tanfolyamokon szereztek nyelvtudást, és főleg általános nyelvet tanultak. Ezek a nyelvi ismeretek a nemzetközi együttműködés során folytatott hatékony szakmai kommunikációhoz nem elégségesek.
2. A nemzetközi határrendészeti együttműködéshez kapcsolódó tevékenységek, ezek magyar részvétellel megvalósuló megnyilvánulásainak részletes elemzésével, a különféle szakmai nyelveket vizsgáló nyelvészeti, szükségletelemzési módszerek segítségével és a rendelkezésre álló autentikus szövegek elemzése, az említett tevékenységek során használt kommunikáció megfigyelése alapján meghatározhatók az angol határrendészeti szaknyelv elsajátítása érdekében fejlesztendő kommunikatív kompetenciák.
3. A magyar rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának nagy része érdeklődik a nemzetközi határrendészeti tevékenységek és a nyelvtanulás iránt, ezért a hazai viszonyokat felmérő részletes szükségletelemzéssel megalkotott, releváns módszertant alkalmazó oktatási programra alapozva, angol szaknyelvi tanfolyamok indításával fejleszthetőek a fenti kompetenciák.

¹¹ A nyelvi kompetenciák megnevezésére és meghatározására a nyelvtanításban és a nyelvvizsgáztatásban Európa számos országában és az uniós intézményekben (pl. FRONTEX) a *Közös európai referenciakeret (KER)* meghatározásait használják, amely A1-től C2-ig hat nyelvtudási szintet különböztet meg. A köztudatban elterjedt ún. alap-, közép- és felsőfokú nyelvtudásnak körülbelül a KER B1, B2 és C1 szintje felel meg. Az A2 az „alapfok” alatti szintet jelöli, míg a C2 anyanyelvi vagy ezt megközelítő szintű nyelvtudást jelent.

Kutatási célkitűzések

1. Az Európai Unió országaiban folyó intézményes határrendészeti képzésen belül az angol oktatás vizsgálata, összevetése a hazai gyakorlattal. Annak felmérése, hogy a magyar rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állománya milyen angol (és egyéb idegen nyelvi) ismeretekkel rendelkezik, és milyen tapasztalatokat szerzett a munka mellett folytatott idegennyelvi képzés terén.
2. A nemzetközi határrendészeti együttműködéshez kapcsolódó tevékenységek részletes, rendszerezett feltárása, magyar részvétellel megvalósuló típusainak részletes vizsgálata, különös tekintettel az uniós szintű együttműködésre. A magyar rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományát a legnagyobb arányban érintő nemzetközi tevékenységek meghatározása, az ezek végrehajtása során használt nyelv(ek) vizsgálata, beazonosítása. A határrendészeti tevékenységek során használt angol nyelv sajátosságainak nyelvészeti és nyelvpedagógiai szempontú elemzése és értékelése, a fejlesztendő idegennyelvi kompetenciák meghatározása.
3. Annak felmérése, hogy a magyar rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állománya milyen mértékben érdeklődik a nemzetközi együttműködésben való részvétel és a nyelvtanulás iránt, az így kapott adatok elemzése, értékelése. Korszerű, a nyelvi képzésben is felhasználható oktatási modellek, módszerek elemzése és értékelése, nemzetközi és hazai jó gyakorlatok ismertetése, értékelése, adaptálási lehetőségeinek kidolgozása. A fenti valamennyi vizsgálat kiterjedt szükségletelemzésként alkalmazható eredményeire alapozva az angol szaknyelvi képzéshez szükséges releváns módszertan és oktatási program megalkotása, amely más idegen nyelvek, valamint a határrendészeti tevékenységek során használt angol nyelv más országokban való oktatásához is adaptálható.

Kutatási módszerek

Kutatómunkám során figyelmet fordítottam a kutatási célok, hipotézisek, az alkalmazott módszerek és következtetések összhangjának megtartására, törekedtem a rendszerszemléletű megközelítésre. Vizsgálataim során általában az általánostól az egyedi, a nemzetközi szintértől a hazánkban vizsgált jelenségek felé haladtam. A kutatás többféle elemzési és adatgyűjtési módszert foglalt magába:

A nemzetközi határrendészeti együttműködéshez kapcsolódó tevékenységek, az ezek megvalósításához szükséges idegennyelv-tudás szerepének feltárása során megállapításaimat nemzetközi és hazai joganyagok, szakmai dokumentumok összegyűjtése, áttekintése alapján, és a vonatkozó szakirodalomban (tanulmányok, doktori értekezések) megjelent kutatások eredményeit felhasználva fogalmaztam meg. A hazai részvétellel folyó tevékenységek rendszerezéséhez, kommunikáció-szemponitú elemzéséhez, az ezekben érintett szervezeti szintek meghatározásához az ORFK Határrendészeti Főosztály és a Szeged Határrendészeti Kirendeltség munkatársaival, valamint a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság (RRI) állományának volt tagjával készített, kvalitatív, félig strukturált interjúkat is felhasználtam.

Az Európai Unióban folyó intézményes, a rendészeti és határrendészeti tevékenységek során használt angol nyelv elsajátítására irányuló képzéseket, illetve a magyar rendőrség határrendészeti állományának idegennyelvi ismereteit, nyelvi képzés során szerzett tapasztalatait, érdeklődését a nemzetközi együttműködésben való részvétel és a nyelvtanulás iránt két kvantitatív kérdőíves felmérés segítségével vizsgáltam. A kérdőíves felmérések logisztikai szakasza (kérdőívek előtesztelése, adatgyűjtés, adatfeldolgozás és elemzés) 2014 februárjától 2014 augusztusáig, illetve 2014 szeptemberétől 2015 januárjáig tartott.

A nemzetközi határrendészeti együttműködés során használt angol nyelv sajátosságainak feltárásához induktív módszert használtam. A szaknyelvkutatás elméleti háttérének feltérképezése céljából tanulmányoztam, és a jelen értekezés céljait szem előtt tartva rendszereztem a releváns hazai és nemzetközi nyelvészeti szakirodalmat. A szaknyelvi kutatások, különösen a rendészeti szaknyelv vizsgálatainak eredményeit összevettem a saját megfigyeléseimmel, a már említett magyar, valamint külföldi határrendészeti szakemberekkel készített interjúk tapasztalataival.

A szaknyelvoktatást segítő korszerű szükségletelemzési módszereket felhasználva kvalitatív kutatás keretében tanulmányoztam 2015 júliusában a szerb-magyar határon zajló közös műveletekben részt vevő magyar és külföldi határőrök angol nyelvű kommunikációját.

A *Közös európai referenciakeret* szintleírásait¹² modellként alkalmazva, több európai ország határőrei által alkotott szakmai párbeszédmodellek, szó- és kifejezésgyűjtemények elemzésével, valamint saját megfigyeléseim alapján részletesen meghatároztam az angol határrendészeti szaknyelvi oktatás során fejlesztendő kompetenciákat.

Az RRI-n folyó nyelvtanfolyamokat, az észti Biztonsági Tudományok Akadémiáján alkalmazott távoktatást és a CEPOL kísérleti online angol szaknyelvi kurzusát mint jó gyakorlatokat az ezekben oktató tanárokkal készített, félig strukturált interjúk segítségével vizsgáltam.

A hazai határrendészek angol szaknyelvi képzéséhez kidolgozott programot az előzőekben említett kutatások eredményeinek szintézisével állítottam össze.

A téma tudománytani behatárolása

A kutatás tárgya a társadalomtudományokon belül a rendészet tudományágba, valamint a bölcsészettudományok tudományterületén belül a nyelvtudományok ágába sorolható. Ez utóbbin belül a szaknyelv kutatás az alkalmazott nyelvészet irányzataként, a szaknyelv oktatása pedig a multidiszciplináris idegennyelv-pedagógia¹³ specifikus területként határozható meg.¹⁴ Az értekezés témája tehát interdiszciplináris jellegű, a fent említett tudományok határterületein önálló tudományos problémaként vizsgálható.

¹² Lásd a 2. fejezet 2.1.1. pontját.

¹³ BÁRDOS Jenő: *A nyelvpedagógia multidiszciplinaritása = Nyelvpedagógiai tanulmányok*. Iskolakultúra, Pécs, 2004. 98-110.

¹⁴ KURTÁN Zsuzsa – SILYE Magdolna: *A szaknyelvi oktatás a magyar felsőoktatás rendszerében*. 2006. Forrás: <http://www.nefmi.gov.hu/download.php?docID=733> (2015.06.12.)

Szűkítés, megjegyzések

Az értekezés a nemzetközi határrendészeti együttműködést és az ehhez szükséges idegennyelvi kompetenciákat vizsgálja, azonban a kutatás egyik végső célja a (hazai) gyakorlatban használható eredmény létrehozása volt. Ezért főleg az említett kooperáció európai és magyar vonatkozásaira, körülményeire koncentrálok.

Az értekezés a határrendészeti tevékenységek során használt angol szaknyelvre összpontosít, és a magyar határrendészeti nyelvhasználatot főleg abból a szempontból vizsgálja, hogy a két nyelv különbözőségei – például a terminusok és a hozzájuk kapcsolódó fogalmak szintjén – mennyiben nehezítik a szakmai idegen nyelv elsajátítását és használatát.

A magyar határrendészeti nyelvhasználat problémáit ismerve fontosnak tartom rögzíteni, hogy az értekezésben a „határőr” terminust a schengeni értelemben használom (lásd Glosszárium), abban az esetben is, amikor a magyar vagy más állam rendőrségének határrendészeti feladatokat ellátó állományának tagjáról van szó. A „határrendész” szó jelentését tágabbnak fogom fel, ebbe beletartoznak azok a hivatásos tisztviselők is, akik bármilyen, a határrendészet körébe tartozó tevékenységet végeznek.

Mivel az értekezés olvasóközönsége várhatóan mindkét nagy diszciplína kutatóinak köréből kerül ki, igyekeztem úgy fogalmazni, hogy a mondanivaló a két szakterület bármelyikében kevésbé járatos olvasó számára is érthető legyen. Ezért a határrendészetnek és a nyelvészetnek az értekezéshez kapcsolódó területeit részletesebben ismertetem, mint azt az adott szakterület jól ismerő szakemberek ismeretei megkívánják.

Az irodalomjegyzék és a hivatkozások az NKE Szolgáltató Nonprofit Kft. Kiadó 2015-ben közzétett kiadói útmutatójában foglalt formai követelmények szerint készültek. (Ennek értelmében pl. a nem először hivatkozott műveknek nem szükséges az összes adatát megjeleníteni a lábjegyzetben.) A szövegben *A magyar helyesírás szabályai* 2015. évi 12. kiadása útmutatásai érvényesülnek, ezért – sok határrendészeti témájú szakmai művel ellentétben – csak az intézmények esetében jelölöm nagy kezdőbetűvel valamennyi szót, a fogalmak, címek stb. esetében nem (AkH. 187-192.).¹⁵ A szakfordítói gyakorlatnak megfelelően a könyvek stb. címeit idézőjelek helyett dőlt szedéssel jelzem.

A kutatást 2016. február 20-án zártam le.

¹⁵ Ez alól kivételt képeznek a dokumentumok hivatalos magyar fordításában szereplő, ettől eltérő jelölések.

1. A nemzetközi határrendészeti együttműködés

1.1. A nemzetközi határrendészeti együttműködés alapjai, nemzetközi jogi szabályozói

Ahhoz, hogy definiálhassuk az adott szakmai idegen nyelv használatához szükséges kompetenciákat, mindenekelőtt részletesen meg kell határoznunk azokat a tevékenységeket, amelyek végzéséhez ezek szükségesek.

A határrendészeti tevékenységek értelmezésekor két alapvető körülményből kell kiindulnunk: Egyrészt abból, hogy ezek a biztonság és a szabad mozgás ideális esetben egyensúlyban lévő, a valóságban azonban gyakran feszültségeket és egymásnak ellentmondó érdekeket hordozó területeit érintik. Másrészt szem előtt kell tartanunk, hogy ezek a tevékenységek olyan intézkedésekhez és ezek rendszerszerű értelmezéséhez kapcsolódnak, amelyek célja a belső biztonság széles körű, összetett globális környezetben való megteremtése. E rendszer horizontális dimenziója szükségessé teszi a különböző bűnüldöző, rendészeti, az igazságügyi együttműködéssel foglalkozó hatóságok, ügynökségek bevonását, továbbá a – nem kormányzati szervezeteket is magában foglaló – politikai, gazdasági, pénzügyi, szociális és magánszektor támogatását, vertikális dimenziója pedig feltételezi a nemzetközi, uniós szintű, regionális együttműködést és koordinációt, valamint a tagállamok saját országos, regionális és helyi politikáinak egyeztetését.¹⁶

Mindenekelőtt szükséges összefoglalnunk azokat a főbb előírásokat, amelyek alapján a nemzetközi határrendészeti együttműködés körébe tartozó, a későbbiekben vizsgálandó uniós és hazai tevékenységek zajlanak, mivel ezek egyik alapvető sajátossága, hogy nagyon pontosan meghatározott jogi és szakmai keretek között folynak.

E dokumentumok első csoportja, az államközi szerződések elvi kereteket adnak a fenti tevékenységekhez. Az európai integrációs folyamatban (megszületésük időrendjében haladva) a következőket kell kiemelnünk: A Római Szerződés (1957) az európai integráció és a közös piac létrehozásának szándékát és alapelveit rögzítette, valamint ez utóbbi alapjául a személyek, áruk, szolgáltatások és a tőke szabad áramlását tűzte ki célul. A belső szabad mozgás

¹⁶ AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: *Tervezet – Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: „Az európai biztonsági modell felé”* 5842/2/10 REV 2. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%205842%202010%20REV%202> (2014.06.20.)

elősegítését és a határellenőrzés egységesítését célzó folyamat csak az 1980-as évek közepétől vált jelentőssé.¹⁷ Legfőbb állomásai a Schengeni Megállapodás (1985), az Európai Uniót létrehozó Maastrichti Szerződés (1992), amelynek a kormányközi bel- és igazságügyi együttműködést célzó ún. III. pillére egyebek között a tagállamok külső határainak ellenőrzését is kiemelt közös ügyként kezelte, valamint a schengeni vívmányokat a közösségi jogba (az ún. I. pillérbe) emelő, ezáltal a közösségi határellenőrzés alapjait megteremtő¹⁸ Amszterdami Szerződés (1999), majd a Lisszaboni Szerződés (2007), amelynek eredményeképpen megszületett az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, amely megszüntette a pillérrendszert, és amelynek az V. Cím alatt található 2. fejezete foglalkozik a határok ellenőrzésével, a menekültügyel és a bevándorlással kapcsolatos politikákkal.¹⁹

Szükségesnek láttam a fenti egyezmények megszületésének történetét röviden összefoglalni, mert ez is érzékelteti, hogy az alapgondolattól az egységes európai határellenőrzés elemeinek a közösségi jogban való megjelenéséig bő négy évtizednek kellett eltelnie. Ennek fő okai a szuverenitás védelme a tagállamok részéről, az eltérő kormányzati politikák és a feladatok bonyolultsága, amelyeket a határrendészeti tevékenységek végrehajtásának nemzeti jogi hagyományaival és sajátosságaival együtt meghatározó körülményként kell figyelembe vennünk, akkor is, amikor a szakterületen folyó kommunikációról vagy képzés rendszeréről beszélünk.

A dokumentumok másik típusához sorolhatjuk azokat, amelyek politikai irányvonalakat fogalmaznak meg, stratégiai szinten rögzítik a jelenleg és a közeljövőben érvényes elvárásokat, célkitűzéseket. Ezek közül a jelen szempontból kiemelésre érdemes a Hágai Program, amely 2005-től 2010-ig határozta meg a szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség megerősítéséhez szükséges prioritásokat. Ezt követte a 2010-14-es időszak bel- és igazságügyi fejlesztési irányait megfogalmazó Stockholmi Program, majd az ennek végrehajtását célzó, *Az európai biztonsági modell felé* című, a tagállamok és nemzeti és

¹⁷ LIPICS László: *Az integrált határbiztonsági rendszer fejlesztésének lehetőségei*. Doktori (PhD) értekezés. NKE, Budapest, 2013. Forrás: http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/lipics_laszlo.pdf (2014. 12.07.)

¹⁸ VARGA János: *A schengeni eszme uniós biztonsági rendszerré válásának kiteljesedése és távlatai*. Forrás: <http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/documents/Vargaschengenieszme.pdf> (2012.07.06.)

¹⁹ *Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata* 2012/C 326/01. Forrás: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT_ (2015.03.26.)

nemzetközi szervezetek együttműködésén alapuló európai belső biztonsági stratégia és modell-tervezet²⁰, amelynek tíz stratégiai iránymutatásából hét érinti közvetlenül vagy közvetve a nemzetközi határrendészeti együttműködés különféle formáit, a VII. számú pedig az integrált határigazgatásról szól. Ez utóbbi szerint szükséges az integrált határigazgatási mechanizmus megerősítése, az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) folyamatos fejlesztése. Kulcsfontosságú a FRONTEX, valamint más uniós ügynökségek és a tagállami bűnüldöző szervek közötti együttműködés és koordináció. Az Unió számára kockázatot jelentő személyek vagy áruk külső határokon való átlépésének megakadályozásában a bűnüldöző szervek és a határellenőrzési hatóságok közötti szoros együttműködés, a határok biztonságának garantálásához szükséges információszolgáltatás, az integrált határigazgatás, a származási és tranzitországgként beazonosított harmadik országokkal való párbeszéd és együttműködés alapvető fontosságú.

Az uniós dokumentumok harmadik csoportjához tartoznak azok a jogi szabályozók, rendeletek, amelyek az elméleti kereteken belül pontos szabályokat fogalmazznak meg, a már meghatározott feladatok végrehajtásának módját foglalják össze. Ide sorolhatók a következők (időrendben):

- A Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény (1991 illetve 1995), amely egyebek között részletesen meghatározta határrendészeti feladatokat, a nemzetközi rendészeti együttműködés ma is érvényes formáit, valamint rendelkezett a schengeni információs rendszer (SIS) létrehozásáról és a Schengeni Megállapodás végrehajtását felügyelő Végrehajtó Bizottság feladatairól.²¹
- A FRONTEX létrehozásáról szóló rendelet (2004), amely – a későbbi módosításokkal – ma is az Ügynökség tevékenységének legfontosabb jogalapját képezi.²²
- A schengeni határellenőrzés előírásait tartalmazó *Schengeni határellenőrzési*²³ kódex (2006) a szomszédos országok által a közös határokon folytatott közös ellenőrzésekre vonatkozó rendelkezéseket is rögzíti²⁴. Ez, valamint a határellenőrzés egységes gyakorlati

²⁰ Tervezet – Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: „Az európai biztonsági modell felé” 5842/2/10 REV 2. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%205842%202010%20REV%202,2014.06.20>.

²¹ EGYEZMÉNY A SCHENGENI MEGÁLLAPODÁS VÉGREHAJTÁSÁRÓL Forrás: <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libshowdocument.aspx?Id=444&Lang=HU>, (2015.03.29.)

²² A Tanács 2007/2004/EK rendelete (2004. október 26.) az Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség felállításáról. Legutóbbi egységes szerkezetbe foglalt változat. Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004R2007-20140717&qid=1428397252183&from=HU>, (2015.03.29.)

²³ Az értekezésben a hivatalos magyar fordítástól eltérő, a határrendészek által használt formát használom.

²⁴ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 562/2006/EK RENDELETE (2006. március 15.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról.

megvalósítását célzó dokumentumok: a *Schengeni kézikönyv* (2006)²⁵ és az először 2002-ben kiadott *Schengeni katalógus* 2009-ben frissített változata²⁶ a határőrök mindennapi tevékenységéhez tesz ajánlásokat, és közreadja a határellenőrzéshez kapcsolódó legjobb gyakorlatokat. Ez utóbbi egyebek között (az Európai Tanács 2006-ban elfogadott következtetései alapján)²⁷ ismerteti az integrált határigazgatási modell (IBM) dimenzióit és alkalmazásának kulcselemeit is.

- A külső határok ellenőrzéséhez kapcsolódnak még olyan, a nemzetközi együttműködést is érintő dokumentumok, mint az EUROSUR létrehozásáról (2013) intézkedő²⁸, a Közösségi vízumkódex létrehozásáról szóló rendelet (2009)²⁹, valamint az utasnyilvántartási adatállomány (PNR) felhasználásával³⁰, illetve az értekezés írásának idején javaslat formájában létező, a határregisztrációs rendszer és a regisztráltutas-program létrehozásával összefüggő elképzelések (2013).³¹

Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1427644362474&uri=CELEX:32006R0562>, (2015.03.29.)

²⁵ A BIZOTTSÁG AJÁNLÁSA (2006/XI/06) a tagállamok illetékes hatóságai által a személyek határokon történő ellenőrzése során használandó közös „Határőrök gyakorlati kézikönyve (Schengeni kézikönyv)” létrehozásáról C (2006) 5186 végleges. Forrás:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%2015010%202006%20INIT>, (2015.03.29.)

²⁶ AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós Schengeni katalógus frissített változata. 7864/09 Brüsszel, 2009. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%207864%202009%20INIT>, (2015.04.19.)

²⁷ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. PRESS RELEASE 2768th Council Meeting Justice and Home Affairs Brussels, 4-5 December 2006. Forrás: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/91997.pdf, (2015.03.29.)

²⁸ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1052/2013/EU RENDELETE (2013. október 22.) az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) létrehozásáról. Forrás: <http://old.eu-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:295:0011:01:HU:HTML>, (2015.03.29.)

²⁹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 810/2009/EK RENDELETE (2009. július 13.) a Közösségi Vízumkódex létrehozásáról Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/download/3/f9/20000/HUvizumkodex.pdf>, (2015.03.25.)

³⁰ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete Az Európai Unió tagállamainak külső határait átlépő harmadik országbeli állampolgárok be- és kilépési adatainak rögzítésére szolgáló határregisztrációs rendszer létrehozásáról COM(2013) 95 végleges. Forrás: <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/082dbcc53b70d21c013d27186fc84b9e.do>, (2015.03.29.)

³¹ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a regisztráltutas-program létrehozásáról COM(2013) 97 végleges. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+6930+2013+INIT&l=hu>, (2015.03.29.)

- Az unió területén illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról szóló, 2008. december 16-i 2008/115/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv³² alkalmazandó. Az EU által megkötött visszafogadási egyezmények valamennyi tagállamra vonatkoznak, azonban az EU és az adott harmadik ország között létrejött visszafogadási egyezmény végrehajtásának részletszabályait a tagállam és a harmadik állam közötti kétoldalú megállapodás, végrehajtási jegyzőkönyv határozza meg.³³

1.2. A nemzetközi határrendészeti együttműködés főbb keretei

1.2.1. Az integrált határigazgatási modell európai és hazai vonatkozásai

A biztonsági kihívásként jelentkező, Európába irányuló illegális migráció és az ezzel szoros kapcsolatban levő, mára komplex iparaggá vált szervezett embercsempészet, a határokon átnyúló bűnözés elleni fellépés a korábban említettek szerint tehát csak szorosabb együttműködés és információcsere megvalósításával lehetséges. A személyek és javak szabad áramlásának könnyítéséből származó közös kihívások kezelésére jött létre az integrált határigazgatási koncepció.³⁴ Az integrált határigazgatási modellt a *Schengeni katalógus* az alábbi ún. „dimenziók” szerint összegzi.³⁵

1. „a Schengeni határellenőrzési kódex által meghatározott határellenőrzés (határforgalom-ellenőrzés és határőrizet), amely magában foglalja a vonatkozó kockázatelemzést és bűnügyi hírszerzést is;
2. a határokon átnyúló bűncselekmények felderítése és kivizsgálása valamennyi illetékes bűnüldöző hatósággal együttműködésben;

³² Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról, Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0115&rid=1> (2015.04.23.)

³³ BALÁZS László: A visszafogadási egyezmények alkalmazásának tapasztalatai az Európai Unióban, illetve a hazai joggyakorlatban. Migráció és társadalom, MRTT, 2012. Forrás: <http://rendeszet.hu/folyoirat/2012/2/visszafogad%C3%A1si-egyezm%C3%A9nyek-alkalmaz%C3%A1s%C3%A1nak-tapasztalatai-az-eur%C3%B3pai-uni%C3%B3ban-illetve-hazai> (2015.04.23.)

³⁴ KOVÁCS Gábor: *A Magyar Rendőrség szerepvállalása hazánk határbiztonságában és a schengeni külső határok ellenőrzésében = Migráció és rendészet*, szerk. HAUTZINGER Zoltán, MRTT, Budapest, 2015. 74.

³⁵ AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: *A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós Schengeni katalógus frissített változata*, i.m..8.

3. *a négylépcsős belépés-ellenőrzési³⁶ modell (harmadik országokban alkalmazott intézkedések, együttműködés a szomszédos országokkal, határellenőrzés, ellenőrzési intézkedések a szabad mozgás térségében, beleértve a kiutasítást is);*
4. *a határigazgatásban közreműködő hatóságok közötti együttműködés (határrendészet, vámhatóság, büntügyi rendőrség, nemzetbiztonsági és más érintett hatóságok), valamint nemzetközi együttműködés;*
5. *a tagállamok és az intézmények, valamint a Közösség és az Unió egyéb szervei által végzett tevékenységek koordinációja és összehangoltsága.”³⁷*

Ebbe az átfogó rendszerezésbe beilleszthetőek a nemzetközi határrendészeti együttműködés – schengeni államokat érintő – színterei, és a modell alkalmazásának az idézett dokumentumban említett kulcselemei is utalnak a kooperáció fontosságára. Ilyen a szolidaritás elve, mely szerint a schengeni külső határokkal rendelkező tagállamok az egységes követelményeknek megfelelő határellenőrzéssel a többi schengeni állam érdekeit is védik, valamint a kockázatelemzéssel, szisztematikus bűnügyi információgyűjtéssel szerzett adatok tagállamok közötti cseréje. A 3. „dimenzióként” megnevezett szűrőrendszer rámutat az integrált határigazgatásnak arra az alapelveire, miszerint az intézkedéseket nem az ország (vagy a szabad mozgás térsége) határánál, hanem azok keletkezési helyén, a biztonságot fenyegető kockázatok forrásánál kell megkezdni. (A 4. „dimenzióba” tartozik a FRONTEX keretében folytatott együttműködés, ennek formáit – jelentőségüknek megfelelően – egy külön alponthoz részletezem.) Megjegyzendő azonban, hogy a Katalógusban felsoroltak elsősorban ajánlások, alkalmazandó jó gyakorlatok, amelyek jelenleg nem mindig és nem mindenhol valósulnak meg.

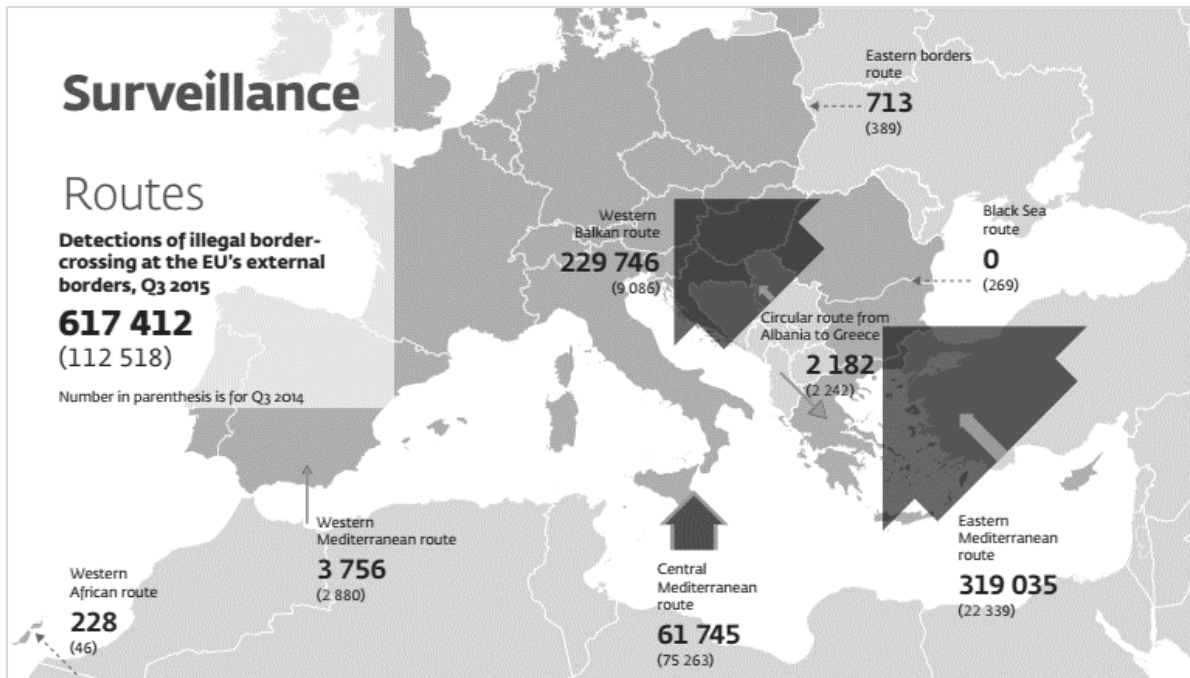
A magyar határrendészeti tevékenységet és ezen belül a nemzetközi együttműködés formáit alapvetően meghatározza az ország geostratégiai helyzete, a szövetségi rendszerek követelményeinek, a régió sajátosságaiból eredő feladatoknak való megfelelés.

Magyarország három befelé irányuló migrációs csatorna által érintett. Ezek közül az uniós szinten is az egyik legnagyobb nyomásnak kitett irreguláris migrációs útvonal az úgynevezett klasszikus balkáni út, amely Törökországon, Görögországon és/vagy Bulgárián keresztül

³⁶ A Schengeni katalógus hivatalos magyar fordításában az „access control” megfelelőjeként szerepel, szakmaiságát néhány magyar határrendészeti szakember vitatja.

³⁷ AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: *A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós Schengeni katalógus frissített változata*, i.m. 8.

Szerbiába, majd Magyarországon keresztül a többi EU tagállamba vezet. A dolgozat írásának idején a kiváltó legfőbb okok a szíriai polgárháború, az „arab tavasz” utójelenségei, az elhúzódó afganisztáni válság. Újabban a nyugat-afrikai és a Szaharától délre fekvő országokból érkező irreguláris migránsok is megjelentek a balkáni útvonalon. Várhatóan az illegális migrációs nyomás növekvő tendenciát fog mutatni.³⁸

1. ábra: Az EU külső határain felfedezett illegális határátlépések és útvonalak. (2014 és 2015 harmadik negyedévi adatok összehasonlítása).³⁹

Hazánk az illegális migráció intenzitásának fokozódásával a nemzetközi együttműködés több dimenziójában is érintett. A különböző szintereken folyó tevékenységek keretei és szabályai is eltérhetnek, ezért kiemelten fontos a végrehajtás megszervezése, az együttműködés különböző formáiban részt vevő állomány felkészítése.⁴⁰

³⁸ Az Európai Unió által a 2014-2020 közötti uniós programozási időszakban létrehozásra kerülő Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó hétéves szakpolitikai stratégia. Forrás: <http://www.solidalapok.hu/node/80719>, (2015.05.05.)
 LUKÁCS János: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének Csongrád megyei tapasztalatai 2010-2015 = Határrendészeti tanulmányok, Különszám.* 2015. 24-37. Forrás: <http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/documents/2015.kulonszam.pdf>. 2015.10.07.

³⁹FRONTEX: FRAN Quarterly July-September 2015. Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/FRAN_Q3_2015.pdf (2016.01.29.)

⁴⁰ VARGA János: *Határrendészeti vezetők felkészítése rendészeti környezetben: határrendészeti tisztképzés a Rendőrtiszti Főiskolán és a Nemzeti Közsolgálati Egyetemen = A modernkori magyar határrendészet százötz éve*, szerk. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán. MRTT, Budapest, 2015. 240.

A magyar rendőrség határrendészeti feladatainak, és ezen belül kiemelten a nemzetközi határrendészeti tevékenység formáinak számbavételéhez szót kell ejtenünk az azokat meghatározó stratégiákról, amelyek alapján ezek a tevékenységek folynak. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája és *Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája*⁴¹ egyaránt rögzíti, hogy az EU tagjaként Magyarország elkötelezett a globális biztonság megteremtése, erősítése mellett. Ebből következően a biztonságot fenyegető olyan kockázatok és kihívások, mint a terrorizmus, az illegális migráció, a határokon átnyúló szervezett bűnözés alátámasztják a határbiztonság, a más országokkal való összefogás és együttműködés fontosságát is.

A határrendészeti szakmai célokat 2017-ig meghatározó stratégia szerint:

*„A határrendészeti tevékenység a komplex nemzeti és európai biztonság fenntartásában, az integrált határigazgatás rendszerében, az illegális migráció kezelésében, intézményi és tevékenységi integrációra alapozott, koordinatív, tevőleges határbiztonsági tevékenységben, nemzetközi missziós tevékenységben való részvétel útján jut érvényre.”*⁴²

E tevékenység célja az EU-schengeni irányelveknek és elvárásoknak magas szakmai szinten való megfelelés, melynek része a hatékony hazai és nemzetközi szerepvállalás, a nemzetközi szakmai kapcsolatrendszerre épített koordinációs szerep erősítése, új típusú szakmai kapcsolatok kialakítása, a meglévő kapcsolatrendszer hatékonyságának javítása, melynek megvalósulását elősegíti, hogy a határrendészeti ág jelenleg is élő nemzetközi kapcsolatokkal, szakmai elismertséggel rendelkezik.

Magyarország mint a schengeni övezetben jelentős külső határszakasszal rendelkező ország számára elengedhetetlen a széles körű nemzetközi kapcsolattartás kiépítése, és a minél több szomszédos és harmadik országgal való szoros (stratégiai és műveleti) együttműködés megvalósítása.

⁴¹ *Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája (2012-2017)*
Szám: 29000/28714-9/2011.Ált.

⁴² Uo.

A határigazgatás és az illegális migráció elleni fellépés területén működő főbb regionális stratégiai együttműködések a Salzburg Fórum, a Budapest és a Prágai Folyamat, a Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény (PCC SEE), a Délkelet-európai Rendészeti Együttműködési Központ (SELEC)⁴³. Az értekezés írásának idején különös jelentőséggel bír a V4-eknek a magyar területeken és Szlovéniában megvalósult, valamint Macedónia megsegítését tervező kooperációja.

A Magyarországot is érintő nemzetközi határrendészeti együttműködés főbb kereteinek és formáinak rendszerezését is az integrált határigazgatási modell alapján célszerű elvégezni.

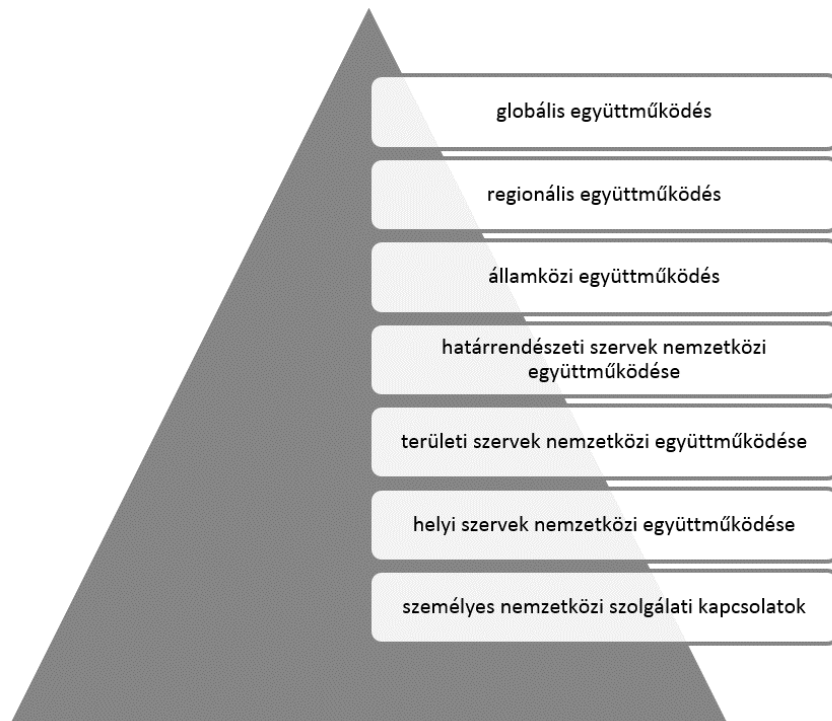
Az integrált határigazgatási/határbiztonsági rendszer nemzeti szintű értelmezése napjaink ilyen irányú kutatásainak fontos tárgya. Teke András szerint a nemzeti határbiztonsági rendszer az európai komplex határbiztonsági rendszer, az Európai Integrált Határbiztonsági Rendszer elemét képezi. Meghatározása alapján „az (nemzeti) integrált határigazgatás a tagállam kompetens hatósága(i) által történő olyan egységes szemléleten alapuló fejlesztési tevékenysége, amely a meglévő emberi erőforrás, eszközök, és technológia és ismeretek tudás felhasználásával, az EU szabályok egységes és következetes alkalmazásával, az irányítási és ellenőrzési feladatok realizálásával a magas szintű határbiztonság megteremtésére irányul.”⁴⁴ Az „EU szabályok alkalmazásának” a definícióba való foglalása felvillantja a nemzetközi együttműködés szükségességét, de Ritecz György ezzel kapcsolatban arra hívja fel a figyelmet, hogy az integrált határbiztonsági rendszert nem célszerű nemzeti/tagállami rendszerre szűkíteni.⁴⁵

⁴³ Az Európai Unió által a 2014-2020 közötti uniós programozási időszakban létrehozásra kerülő Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó hétéves szakpolitikai stratégia. Forrás: <http://www.solidalapok.hu/node/80719>, (2015.05.05.)

⁴⁴ TEKE András: *A veszélyek kezelése és a határbiztonság = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI. – tanulmányok a „Határellenőrzés a veszélyhelyzetek tükrében” című tudományos konferenciáról.* szerk. HAUZINGER Zoltán, Pécs, 2006. 65-90. Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/2006/VI/teke.pdf>, (2015.04.19.)

⁴⁵ RITECZ György, SALLAI János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége.* Hanns Seidel Alapítvány, Budapest, 2015. 80.

Az integrált határigazgatás rendszerében a lehetséges együttműködési területek két tengely mentén helyezhetők el: a régiók és országok közötti, illetve az intézmények/hatóságok/társszervek közötti együttműködés tengelyén.⁴⁶ Varga az integrált határigazgatás rendszerében a vertikális tengelyen az alábbi nemzetközi tevékenységeket nevezi meg:

2. ábra: Az integrált határigazgatás vertikális felépítése⁴⁷

A 21/2008 (Ot. 11.) ORFK utasítás⁴⁸ 2. melléklete a Katalógusban megnevezett integrált határigazgatási modellt mint „*a határellenőrzési politika minden egyes aspektusát felölelő rendszer[t],*” „*alapvetően négy, egymásra épülő, egymást szorosan kiegészítő szint/szűrő kombinációj[át]*”, a nemzeti határellenőrzési politikák azonos elvek alapján történő értékelését lehetővé tevő követelményrendszert határozza meg.

⁴⁶ PAPP Csaba Lajos: *A magyar-román államhatáron átnyúló rendészeti együttműködés korszerűsítési lehetőségeinek kutatása*. Doktori (PhD) értekezés. NKE, Budapest, 2013. Forrás: http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/papp_csaba_lajos_2013.pdf (2014.12.10.)

⁴⁷ VARGA János: *Integrált határigazgatás*. Oktatási segédanyag, szemléltető diasorozat. NKE, Budapest, 2013. (2015-ben átdolgozott változat)

⁴⁸ 21/2008. (OT 11.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására;

A négy alapszűrő:

- „1. a harmadik (származási és tranzit) országokban végzett tevékenység;
2. a két- és többoldalú, nemzetközi együttműködés;
3. a külső határokon foganatosított intézkedések (alapvetően a határellenőrzés);
4. a belső területeken végzett egyéb tevékenységek.”

A migráció kezelésének hazai értelmezésben ez a négyes szűrőrendszer további összetevőkre lett bontva⁴⁹, így a határrendészeti stratégia az alábbi szinteket fogalmazta meg⁵⁰:

- „1. Politikai, gazdasági és egyéb tájékoztató eszközök a migráció kezelésében;
2. Egységes vízumrendszer alkalmazása;
3. Kihelyezett okmányszakértők, okmánytanácsadók alkalmazása,
4. Összekötő tisztviselők alkalmazása;
5. Szállító vállalatok felelőssége;
6. Az illegális migrációban érintett tranzit államok határellenőrzési rendszere;
7. Biztonságos harmadik országok;
8. Külső határok ellenőrzése – szigorú határőrizet és egységes határforgalom-ellenőrzés, a kiutasítás és visszafogadás;
9. Kiegyenlítő (kompenzációs) intézkedések rendszere az ország mélységében;
10. Belső határon végzett rendészeti tevékenységek.”

Az egyes, szűrőként (is) funkcionáló alrendszereket a következőkben abból a szempontból vizsgálom, hogy hol jelennek meg bennük az idegen nyelvek ismeretét igénylő, nemzetközi, jelenleg is létező vagy a jövőben (tovább)fejlesztendő tevékenységek.

Az első lépcső közvetlenül talán nem kapcsolható nemzetközi határrendészeti tevékenységekhez. Megfontolandó azonban, hogy jelen értekezés írásának időpontjában a legégetőbb problémaként megjelenő migrációs válság kezelésében, az egyik legerőteljesebb

⁴⁹ A koncepciót Ritecz György szemléletesen fejtette ki doktori (PhD) értekezésében: *Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre*. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest, 2002. Forrás: http://193.224.76.2/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2003/ritecz_gyorgy.pdf. (2015.04.16.).

⁵⁰ *Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája*, i.m. 11-12.

ún. push faktor (migrációt kiváltó tényező)⁵¹ mérséklésében (vagy az e téren vallott kudarcokban) milyen fontos szerepe lehet a kibocsátó és tranzit országokban kifejtett széleskörű tájékoztató tevékenységnek (illetve ennek hiányának). Ennek kialakításához, a célcsoportokat leginkább megérintő formák és módok meghatározásához pedig a később is említendő, harmadik országokba delegált szakemberek határrendészeti és helyi ismeretei, több uniós állam illetékes szakértőinek ilyen irányú együttműködése minden bizonnyal jelentékenyen hozzájárulna.

Az Európai Unió valamennyi fórumán való fellépés, más államok, szervezetek támogatásának igénylése, a meghatározott vízummentességi és vízumkötelezettségi körökkel szembeni egységes fellépés értelemszerűen a kormányzati és a szakirányító szervek képviselőinek tevékenységét jelenti. A potenciális migránsok tájékoztatása a legális utazási lehetőségekről, az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó bűncselekmények veszélyeiről, a célország valós helyzetéről pedig az uniós fórumok mellett főleg a külképviseletek és más illetékes hatóságok állományának feladatkörébe tartozik. A vízumkiadás⁵², az illetékes hatóságoknak hozzáférés biztosítása az adatbázisokhoz és információkhoz, például VIS rendszeren keresztül ugyancsak az ő feladatuk. A határrendészeti feladatokat végrehajtó állomány különböző időtartamú küldetésekre kihelyezett tagjai (összekötő tisztek, okmányszakértők) szakértelmükkel, tanácsaikkal és javaslataikkal támogatják a külképviseletek vízumkiadását, a kiinduló és tranzit országok nemzetközi repülőterein szolgáló rendészeti szakembereknek a hamis, hamisított okmányok, valamint az ezeket felhasználó személyek felismerését célzó tevékenységét. A hosszabb távra delegált összekötő tisztek a kockázatelemzéshez nélkülözhetetlen információk beszerzésével, a migráció kezelésében részt vevő szervekkel való közvetlen kapcsolatok kiépítésével hatékonyan tudják támogatni migrációs folyamatok kialakulása és a nemzetközi szervezett bűnözés elleni, a felszámolásukhoz kapcsolódó honi és nemzetközi tevékenységet. Az okmányszakértőknek a mindenkori migrációs helyzethez, illetve a hamis és hamisított okmányok felhasználási kísérleteiben mutatkozó trendekhez alkalmazkodó delegálása, nemzetközi csoportokban való kiképzésük növelné a határellenőrzési munka hatékonyságát.⁵³ Egy adott harmadik országban vagy régióban a különböző tagállamok összekötő tisztviselőinek egymással is együtt kell működniük.

⁵¹ RITECZ, SALLAI: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége. i.m.*, 85.

⁵² A magyar határátkelőhelyeken csak rendkívül indokolt, kivételes esetben, írásos kérelemre lehet vízumot kiadni.

⁵³ RITECZ: *Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre. i.m.* 46-47.

Az uniós jogszabályokhoz igazodó 2007. évi II. törvény értelmében a fuvarozó vállalatok kötelesek megtagadni a schengeni zónába való be- vagy átutazáshoz szükséges úti okmányokkal nem rendelkező harmadik országbeli állampolgárok szállítását. A szállító vállalatok a nem megfelelő kondíciókkal rendelkező személyek visszaszállítására is kötelezettek. A légi fuvarozók kötelesek adatokat szolgáltatni azokról az utasokról, akiket nem az Európai Unió valamely tagállamának vagy valamely schengeni állam területéről szállítanak Magyarország területére. Ez a repülőtéren szolgálatot teljesítő határrendészek számára fontos kockázatelemzési információkkal szolgál. Még ezek az intézkedések sem tudják azonban visszatartani például a vonatokra vagy közúti járművekre sokszor életük kockáztatásával titokban felkapszkodó határsértőket.⁵⁴ Az ilyen módszerek, személyek mihamarabbi felfedése hatékonyabban valósulhat meg, ha a tapasztalt hasonló jelenségekre egy államhatár/külső határszakasz két oldalán dolgozó hatóságok időben felhívják egymás figyelmét.

Kiemelten fontos kialakítani a megfelelő nemzetközi (akár a határrendészeti területen túlmutató)⁵⁵ együttműködést és operatív, mobil erők bevetését is lehetővé tevő kapcsolatot a tranzit és harmadik országokkal, amelyek még azelőtt képesek megszűrni, megakadályozni a nem kívánt migrációs hatást, bűnözői tevékenységet, hogy az elérné az uniós/schengeni határokat. Ha például a migrációs tevékenységet akadályozó mechanizmusok nem megfelelően működnek, az ezekben a földrajzi régiókban is húzó (pull) faktorként fejti ki terelő hatását. Ugyancsak szükséges a nagy migrációs hullám kezelésére úgy látszik, jelenleg kevésbé alkalmas menekültügyi eljárások (Dublin III.) reformja, új alapokon történő összehangolása.⁵⁶

Az ún. biztonságos harmadik országoknak (amelyek a Genfi Egyezményvel összhangban tiszteletben tartják a visszaküldés tilalmának elvét, a menekültkénti elismerés kérelmezésének lehetőségét és a menekültek védelmét) is érdekük, hogy már a külső határaiknál feltartóztassák a potenciális illegális migránsokat. A harmadik országokkal folytatott operatív együttműködés javítása olyan tevékenységek során valósul meg, mint közös műveletek végrehajtása, tanulmányok készítése, rendezvények, képzések szervezése, ad hoc technikai és műveleti szakértelem biztosítása.

⁵⁴ *Illegális bevándorlás.* Forrás: <http://mti.hu/Pages/NewsInf.aspx?newsid=575788&lang=hun&print=1> (2016.02.12.)

⁵⁵ RITECZ, SALLAI: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége.* i.m., 93.

⁵⁶ Uo. 94.

Az EU Duna Makro-regionális Stratégia 11. prioritási területét felölelő együttműködés keretében a Balkán-útvonallal érintett országokkal folyik kooperáció. A szomszédos országokkal, az európai perspektívával rendelkező nyugat-balkáni államokkal, valamint a Keleti Partnerség országaival aktív belügyi/rendészeti kapcsolatokat tartunk fenn.⁵⁷

A hazai határrendészeti rendszer alapeleme a schengeni elveknek megfelelő határellenőrzés biztosítása. Ez egyben az a terület is, amelyet jelenleg leginkább érint a nemzetközi együttműködés. A 8/2008 (OT 6.) ORFK utasítás⁵⁸ értelmében a határrendészeti rendszer külső határon működő elemeinek többsége: a határellenőrzés (határőrizet és határforgalom-ellenőrzés), a határrend fenntartása, az idegenrendészeti intézkedések és eljárások (például kitoloncolás, visszairányítás), ezek szakmai irányítása és felügyelete az együttműködés körébe tartozó tevékenységekhez kapcsolható. Ezek nagy arányban érintik a végrehajtó és a szakirányító, vezetői állományt egyaránt. A FRONTEX által koordinált magyarországi közös műveletek is a külső határokon (beleértve az RRI-n működő légi határátkelőhelyet is) zajlanak, és ide sorolhatjuk az EUROSUR rendszert, amely hozzájárul nemzeti koordinációs központokra támaszkodó, egyebek között az információk kölcsönös cseréje által segített gyors reagáláshoz.

A határrendészeti stratégia és a 21/ 2008 (OT 11.) ORFK utasítás⁵⁹ meghatározása szerint a határrendészeti kirendeltségek és rendőrkapitányságok a külső határok teljes hosszát lefedő illetékességi területein a feladatrendszer első vonalát a határátkelőhelyek és az ott szolgálatot teljesítő rendőrök (a *Schengeni határellenőrzési kódex* értelmében határőrök) tevékenysége jelenti, akik (a szabad mozgás térségébe való belépéskor és kilépéskor egyaránt) végrehajtják a személyek, járművek, szállítmányok és okmányok ellenőrzését. Tevékenységüket segítik a kijelölt közös kapcsolattartási szolgálati helyek, fókuszponti irodák. A szárazföldi határszakaszokon, az államhatár mentén a határőrizetet a megfelelő technikával és szolgálati kutyákkal megerősített járőrök látják el. Feladatuk a tiltott határátlépés megelőzése és felderítése, a határrend betartatása.

⁵⁷ Az Európai Unió által a 2014-2020 közötti uniós programozási időszakban létrehozásra kerülő Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó hétéves szakpolitikai stratégia, Forrás: <http://www.solidalapok.hu/node/80719> (2015.05.05.)

⁵⁸ 8/2008 (OT 6.) ORFK utasítás a Rendőrség Határrendészeti Szabályzatáról

⁵⁹ 21/2008. (OT 11.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására

A kiutasítási intézkedések következetes elrendelésével, a visszafogadási egyezmények alkalmazásával segíthető az illegális migrációval szembeni visszatartó hatás érvényesítése. (Az olyan országokból érkező illegális bevándorlók toloncolásakor, amelyekkel nincs hatályos visszafogadási egyezményünk, a szükséges utazási okmányok beszerzése, és így a hazautaztatás nagy nehézségekbe ütközik.)⁶⁰

A kiegyenlítő intézkedésekre – mint ismeretes – a belső határokon történő ellenőrzés megszüntetése nyomán kialakult biztonsági deficit kompenzálása érdekében volt szükség. Ezek egy része a szabad mozgás térségében érvényesül. Az ország teljes területét átfogó idegenrendészeti szűrő-ellenőrző (CheckNet) rendszerrel biztosítható, hogy az illegálisan bejutott, vagy a legálisan bejutott, de illegálisan továbbutazni szándékozó vagy túltartózkodó személyek hatékony szűrése megtörténjen az ország belsejében, a határterület elhagyását követően is. A migrációt ellenőrző háló eredményes működtetésének része a nemzetközi adatbázisok (SIS II, VIS, EURODAC) használata, de a határon átnyúló bűnözés és az illegális migráció elleni harcban olyan jó gyakorlatok is fellelhetők, mint a rendőrök által végrehajtott magyar–osztrák–német közös vasúti járőrszolgálat.

A kompenzációs tevékenységek külön csoportjaként kell említenünk a belső határokon adódó feladatok végrehajtását. A *Schengeni határellenőrzési kódex* értelmében a belső határokon tilos a határforgalom-ellenőrzéssel azonos tartalmú, határellenőrzési célú tevékenységeket végezni, ám itt nyílik utolsó lehetőség arra, hogy a már bejutott, de nemkívánatos személyek elfogása megtörténjen. A belső határ közelében fekvő főútvonalak mellett elvégzett, szűrőpróbaszerű, de alapos ellenőrzések szükségességét magyarázza az a tény, hogy a külső határokon egységes követelmények szerint folytatott határellenőrzés ellenére a belső határokon keresztül történő illegális migrációs mozgás mértéke időnként a külső határokét is eléri.⁶¹ Az adatokra a magyar területen felfedett illegális mozgásokon, embercsempészekon kívül például az osztrák határ túloldalán elfogott migránsok jelentős számából lehet következtetni, ami indokolja a főbb migrációs irányoknak megfelelő viszonylatok határon túli rendészeti szervezeteivel való szorosabb együttműködést. Ezek megvalósulási formái egyebek között a közös kapcsolattartási szolgálati helyek, közös járőrszolgálat, határon átnyúló megfigyelés, határon átlépő követés stb.

⁶⁰ Uo.

⁶¹ *Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája (2012-2017) Szám: 29000/28714-9/2011.Ált.*

A 8/2008 (OT 6.) ORFK utasítás⁶² pontosan meghatározza a belső határon jelen levő „határrendészeti elemeket”. Ezek közül a határrend fenntartása egyértelműen feltételezi a szomszédos schengeni tagállamokkal való együttműködést.

A nemzetközi határrendészeti együttműködés egészét tekintve a határrendészeti szakmai stratégia kiemeli a szomszédos országokkal folytatott információcsere továbbfejlesztésének szükségességét, a közös kapcsolattartási szolgálati helyek, közös, egy megállásos határforgalom ellenőrzési technológia kialakítását az ezekkel nem vagy kevésbé rendelkező viszonylatokban, a határrendészeti szolgálati ág speciális együttműködési, nemzetközi kapcsolatainak folyamatos fejlődését. Ugyancsak szükségesnek ítéli az aktív részvételt az Európai Unió határrendészetet érintő munkacsoportjaiban és al-munkacsoportjaiban, a schengeni értékelési eljárásokban, szerepvállalást a regionális határbiztonsági, határrendészeti folyamatokban, missziókban, az EUROSUR kialakításában és működtetésében, a nemzeti szerep szintjének fenntartását és erősítését a FRONTEX keretein belül és a FRONTEX által koordinált tevékenységekben (nemzeti szakértők delegálása, közös akciók, műveletek, képzések, szemináriumok, workshopok), valamint a szomszédos országokkal fennálló kétoldalú határrendészeti kapcsolatok fejlesztését, intézményesített szakmai kapcsolatrendszer kialakítását az illegális migrációt kibocsátó és tranzit nem szomszédos harmadik országokkal (Kelet-Európa, Délkelet Európa, Dél-Európa, Ázsia), az együttműködés fokozását a határrendészeti szervek kapcsolatrendszerén belül⁶³.

A 2015-ben, különösen a nyári és a kora őszi időszakban hazánkba érkező, illetve a déli határaink környékén felbukkanó migráns tömegek kezeléséhez szükségessé vált egyéb együttműködési formák bevezetése is. 2015. november-december hónapban magyar rendőrök teljesítettek szolgálatot Szlovéniában, ⁶⁴ 2016-ban kétoldalú megállapodás alapján hasonló feladatok végrehajtására Magyarország 50 fős egységet küldött Macedóniába. ⁶⁵ A visegrádi négyek együttműködésével megvalósult nemzetközi együttműködés keretében 2015. októbertől cseh, szlovák rendőrök és lengyel határőrök mintegy 150 fős kontingense látott el a

⁶² 8/2008 (OT 6.) ORFK utasítás a Rendőrség Határrendészeti Szabályzatáról

⁶³ *Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája*, i.m. 36.

⁶⁴ *Illegális bevándorlás - Fogadták a Szlovéniából hazaérkező rendőröket.* Forrás: <http://mti.hu/Pages/Default.aspx?lang=hun&menuid=> (2015.12.27.)

⁶⁵ *Magyarország 50 fős rendőri egységgel járul hozzá a macedón határvédelemhez.* Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/kulugazdasagi-es-kulugyminiszterium/gazdasagdiplomaciaert-felelos-allamtitkar/hirek/magyarorszag-50-fos-rendori-egyseggel-jarul-hozza-a-macedon-hatarvedelemhez>. (2015.12.27.)

magyar rendőrökkel és katonákkal közös, gyalogos és gépkocsizó járőr- és figyelőszolgálatot a magyar-szerb határon, végzett mélységi ellenőrzéseket hazai területen. A decemberben véget ért sikeres munka folytatása lehet a négy ország jövőbeli együttműködése a görög határra küldendő rendőr- és határőr kontingensek formájában.⁶⁶

A fentiekén kívül ugyancsak a nemzetközi együttműködés körébe tartozik Magyarország részvétele a különböző békefenntartó missziókban. Ezek fő célja nem a hazai vagy az uniós határok védelme, azonban ezen megbízatások során a rendőrség határrendészeti szolgálati ágának számos képviselője is rendszeresen teljesít olyan feladatokat is, amelyekben szükség van határrendészeti ismeretekre, szemléletre. Másrészt pedig – mivel ezek a tevékenységek leginkább a konfliktuszónákban, a kérdéses országok stabilitásának érdekében zajlanak – a missziók a térségből induló migránsok számának csökkentéséhez is hozzájárulhatnak.

1.2.2. A FRONTEX égisze alatt folyó tevékenységek

A FRONTEX az EU külső határai integrált igazgatásának összehangolása céljából jött létre: a tagállamok közötti szolidaritáson, azok operatív, összehangolt együttműködésén alapuló, magas szintű, egységes határőrizet biztosításának szükségessége hívta életre. Az Ügynökség az azt létrehozó rendelet értelmében egy különleges szakértői csoport, amely a vonatkozó uniós jog teljes körű tiszteletben tartásával látja el feladatait. A FRONTEX munkanyelve az angol. Az alábbi fő területek szerint megszerezhető valamennyi tevékenységhez kapcsolódó nemzetközi kommunikáció ezen a nyelven folyik, ezért ezekre részletesebben kitérek.

Kockázatelemzés

A közös, integrált modell, a CIRAM alapján végzett elemzés után a feltárt veszélyekkel és kockázatokkal kapcsolatos információkat az Unió illetékes szervezetei, a tagállamok és az együttműködő harmadik államok rendelkezésére bocsátja. Az Unió külső határait jellemző helyzetkép összeállítása, a rövid- közép- és hosszú távú trendeket meghatározó stratégiai és operatív elemzések a releváns területekről gyűjtött, valamint a nyílt forrásokból származó információkra támaszkodnak. A kockázatelemzésnek az is része, hogy a tagállamok felmerülő

⁶⁶ *Határőröket és rendőröket küldenek a V4-ek Görögországba.* Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/hirek/hataroroket-es-rendoroket-kuldenek-a-v4-ek-gorogorszagba>. (2015.11.30.)

kihívásokkal szembeni ellenálló képességét is értékelhetik – az érintett tagállamokkal folytatott előzetes konzultációt követően –, elsősorban azon tagállamok tekintetében, amelyek sajátos vagy aránytalan nyomással szembesülnek. Ez az érintett tagállamok által biztosított információ, valamint a közös műveletekről, kísérleti projektekről, gyorsreagálású műveletekről és az Ügynökség egyéb tevékenységeiről készült jelentések és azok eredményei alapján történik.⁶⁷

Az információmegosztás fontos eszköze a FRONTEX kockázatelemzési hálózat (FRAN), amely biztosítja a kapcsolatot a tagállamok és az Ügynökség között, rövidebb és hosszabb időszakokat összegző, elemző és stratégiai jelentéseket ad közre, valamint speciális igények szerint összeállított kockázatelemzési dokumentumokat készít. A FRONTEX célja, hogy az információcserébe, az információszerzést és elemzést érintő képzésbe mindinkább bevonja az illegális migráció származási és tranzit országait, ezért szorgalmazta három, a FRAN-hoz hasonló, regionális rendszer a nyugat-balkáni kockázatelemzési hálózat (WB RAN), a keleti határok kockázatelemzési hálózat (EB RAN) és az Afrika-FRONTEX Hírszerzési Közösség (AFIC) létrehozását.⁶⁸

Információs és információcsere-rendszerek

Az információcserét biztosító legfontosabb eszközök és alkalmazások a FRONTEX egyablakos rendszer (FOSS), a közös műveletek jelentéstételi alkalmazása (JORA) és a tagállamok migrációigazgatási szolgálatai számára létrehozott biztonságos, webalapú információs és koordinációs hálózat (ICONet).⁶⁹

Az információgyűjtés és -megosztás központja a FRONTEX Helyzetelemző Központ (FSC), amely a Nemzeti FRONTEX Kapcsolattartási Pontokkal folytatott, az Ügynökség valamennyi tevékenységét érintő kommunikációt kezelő, Központi FRONTEX Kapcsolattartási Pontként (CFPoC) funkcionál, a válságfigyelésben és gyorsreagálású operatív segítségnyújtás folyamatában is döntő szerepet játszik. A közös műveleteket a beérkező adatok feldolgozásával és az azokban részt vevők tájékoztatásával támogatja.

⁶⁷ FRONTEX: *Risk Analysis*. Forrás: <http://frontex.europa.eu/intelligence/risk-analysis/> (2015.04.19.)

⁶⁸ FRONTEX: *Strategic Analysis*. Forrás: <http://frontex.europa.eu/intelligence/strategic-analysis/> (2015.04.19.)

⁶⁹ FRONTEX: *2010. évi általános jelentés*, 2011. Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/About_FRONTEX/Governance_documents/Annual_report/2010/general_report_hu.pdf. (2015.04.11.)

A FRONTEX Helyzetelemző Központ egyben az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) információs központja is, amely felelős a külső határokról alkotott, közel valós idejű helyzetkép aktualizálásáért. Az EUROSUR a tagállamok külső határain a helyzetismeret⁷⁰ javítása, a határellenőrzés és a szükséges reagálási képesség növelése, valamennyi határőrizeti feladatot ellátó nemzeti hatóság (például határőrség, rendőrség, parti őrség, tengerészet) együttműködése, a tevékenységek összehangolása érdekében jött létre, hogy közös keretet biztosítson a tagállamok hatóságai számára az egymás közötti és a FRONTEX-szel folytatott információcseréhez, valamint hogy ezek hatékonyabb segítséget nyújthassanak a tengeri kutatás és mentés során. 2014. december 1. óta az EUROSUR rendszer az EU déli és keleti külső határain fekvő 18 és további 8 tagállamban, valamint 4 schengeni társult országban működik. Gerincét a nemzeti koordinációs központok (NCC) képezik. A nemzeti hatóságok ún. nemzeti helyzetképek útján osztják meg a külső határokon előforduló eseményekre vonatkozó és a bűnügyi információkat egymással, valamint a FRONTEX-szel, amely ebből európai helyzetképet alkot.⁷¹

Közös műveletek

A közös műveletek végrehajtása az Ügynökség megalakulása óta tevékenységének egyik fő területe, így az angol szaknyelvi kommunikáció szempontjából is nagy jelentőséggel bír. A FRONTEX stratégiája szerint a közös műveletek prioritást élveznek, a FRONTEX költségvetésének legnagyobb részét ezekhez rendelik. Szerepük, hogy erősítsék a nagy erőpróbát jelentő helyzetekkel szembesülő tagállamoknak az azok kezelésére szolgáló képességeit, valamint hogy javítsák a FRONTEX képességeit és hatékonyságát a tagállamok és a schengeni társult országok tevékenységeinek koordinálása terén.

⁷⁰ Az EUROSUR-rendelet hivatalos magyar fordításában a „situational awareness” megfelelőjeként szerepel, szakmaiságát néhány magyar határrendészeti szakember vitatja.

⁷¹ EURÓPAI BIZOTTSÁG: *Indul az EUROSUR. Sajtóközlemény*, Forrás: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1182_hu.htm, (2015.04.11.)

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1052/2013/EU RENDELETE (2013. október 22.) az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) létrehozásáról. Forrás: <http://old.eu-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:295:0011:01:HU:HTML>. (2015.03.29.)

A FRONTEX operatív tevékenységei lehetnek ún. platformalapú operatív tevékenységek (légi, tengeri és szárazföldi határokon végrehajtott többcélú műveletek, amelyek a tartós operatív jelenlét és információcsere/információgyűjtés állandó színteréül szolgálnak), valamint ún. flexibilis operatív tevékenységek és visszatérési műveletek⁷².

A tagállamokban illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok visszaküldésének végrehajtása a legtöbb tagállamban a külső határok ellenőrzéséért felelős hatóságok hatáskörébe tartozik, azonban e feladatok európai szinten történő megvalósítása egyértelműen hozzáadott értékkel bír. Ezért az Ügynökség a tagállamok közös visszaküldési műveleteinek megszervezéséhez is biztosítja a szükséges segítséget, és meghatározza az úti okmányok megszerzésének, illetve a tagállamok területén illegálisan tartózkodó, harmadik országbeli állampolgárok visszaküldésének helyes gyakorlatát.⁷³

A közös műveletek az ún. operatív ciklus öt fázisa szerint folynak: A helyzetkép megalkotása és a sebezhetőségek vagy krízishelyzetek meghatározása után a FRONTEX konzultációkat folytat a nemzeti határőrizeti szervekkel a javasolt operatív tevékenységekről, a rendelkezésre álló személyi állományról és a műszaki eszközökről. Az ügyvezető igazgató és a fogadó tagállam a közös művelet tervezett megkezdése előtt kellő időben megállapodik a közös műveletben részt vevő tagállamokkal a szervezési vonatkozásokat is részletesen tartalmazó operatív tervben, melynek része a határőrökre vonatkozó magatartási kódex is. A művelet végrehajtása során folyamatos a kockázatelemzés, mivel az időközben esetlegesen változó körülményekre gyorsan és rugalmasan kell reagálni. A művelet végrehajtása után az értékelési szakasz következik. A művelet tapasztalatait, a levont tanulságokat minden résztvevő tagállammal megosztják.⁷⁴

⁷² Az utóbbi időben több uniós dokumentum hivatalos magyar fordításában is ez a „return operation” megfelelője. Szakmaisága vitatott, más, korábbi fordításokban „visszaküldést” találunk. Tapasztalatom szerint a benne részt vevő magyar határrendészek köznapi szóhasználatban a hagyományos „tolonc” elnevezést alkalmazzák.

FRONTEX: A *FRONTEX 2014. évi munkaprogramja*

⁷³ A Tanács 2007/2004/EK rendelete (2004. október 26.) az Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség felállításáról. Legutóbbi egységes szerkezetbe foglalt változat: 02004R2007-20140717. Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004R2007-20140717&qid=1428397252183&from=HU>, (2015.03.29.)

⁷⁴ FRONTEX: *Missions and tasks*. Forrás: <http://frontex.europa.eu/about-frontex/mission-and-tasks/>, 2015.04.07. Az itt leírt folyamat fázisait a közös műveletekben részt vevő magyar határőrök is megerősítették a velük folytatott interjúkban.

A FRONTEX létrehozásáról szóló rendelet 3b. cikke értelmében az európai határőr csapatok⁷⁵ (EBGT) számára rendelkezésre bocsátandó határőrök kategóriáiról, ún. „profiljáról”⁷⁶ és összlétszámáról a FRONTEX Igazgatótanácsa dönt. (Az Igazgatótanács jelenleg érvényben lévő 2012-es határozata szerint ez 1850 fő.)⁷⁷ A határozat 13 profilt sorol fel, a jelentkezés követelményeinek részletes leírásával. A kiválasztás kritériumai között a jó szóbeli és írásbeli kommunikációs készség is szerepel. A 13 profilból tízben B2 (középfokú), kettőben B1 (alapfokú), egyben pedig C1 (felsőfokú) szintű angol nyelvtudás a követelmény. Valamennyi profil esetében előny egy másik idegen nyelv (egy harmadik vagy a fogadó ország nyelvének) ismerete. A tagállamok a határozat alapján nemzeti bázisokat (pool) alakítottak ki, és ebből bocsátanak rendelkezésre határőröket az európai határőr csapatok számára.

Az európai határőr csapatok tevékenységének fontos eleme, hogy tagjai teljes mértékben kötelesek tiszteletben tartani az alapvető jogokat.⁷⁸ Valamennyi FRONTEX műveletre alkalmazandó az Ügynökség által kidolgozott, a közös műveletek első eligazítása alkalmával angolul részletesen ismertetett magatartási kódex, amely meghatározza a jogállamiság és az alapvető jogok tiszteletben tartásával végrehajtandó eljárásokat, különös hangsúlyt fektetve a kísérelő nélküli kiskorúakra és a kiszolgáltatott személyekre, valamint a nemzetközi védelmet kereső személyekre.

Képzés

A képzési tevékenységek középpontjában az általános képzésekre vonatkozó közös előírások kidolgozása és biztosítása áll. A *Közös képzési alaptanterveknek* (Common Core Curricula, CCC) az alapszintű képzéshez általánosan bevezetett kötete (*EU Border Guard Basic Training*) 2007-ben született meg⁷⁹, majd 2012-ben jelent meg az átdolgozott kiadása. (Ez előbbi egy projekt keretében lefordították a tagállamok nyelveire, ez utóbbi azonban csak angol nyelven

⁷⁵ Hivatalos magyar fordításában a „European border guard teams” megfelelőjeként szerepel, szakmaiságát néhány magyar határrendészeti szakember vitatja.

⁷⁶ Az alább hivatkozott dokumentum a „profile” kifejezéssel jelöli a különböző fő tevékenységi körökhöz rendelt képességek listáját. Tapasztalatom szerint nincs „magyaros” megfelelője, a FRONTEX-szel rendszeres kapcsolatban álló határőrök a „profil” szót használják.

⁷⁷ FRONTEX: *Decision of the Management Board no. 11/2012 of 23 May 2012 Establishing the profiles and the overall number of border guards to be made available to the European Border Guard Teams.* 5-24.

⁷⁸ VARGA János: *Human rights in border control = Polícia ako ochrana práv jednotlivca: Zbornik z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 1. a 2. októbra 2012 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave.* szerk. Michaela RAPCANOVA, Klaudia MARCZYOVÁ, Akadémia Policajného zboru, Bratislava, 2013. 68-74.

⁷⁹ KISS Lajos: *Az egységes európai határrendészeti képzés megteremtésének első szakasza. = Határrendészeti tanulmányok,* 10/2. 2013. 14-24.

hozzáférhető.) 2013-ban létrejött az európai határőrizeti ágazati képesítési rendszer (SQF). Az SQF gyakorlatilag egy közös szabvány, amelynek célja, hogy támogassa az egységes tanterv nemzeti tantervekbe való integrálását, és amely immár a határőrök valamennyi oktatási és képzési rendszerére alkalmazható. Átfogó és rugalmas platformot kínál a kompetencia-alapú tantervfejlesztéshez, összekapcsolja az operatív szükségleteket a határőrök oktatásával és képzésével. A bolognai és koppenhágai elvekkel és az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszerével (EQF) összhangban lévő ágazati képesítési rendszer az alapja az alap-, közép- és felső szintű (Basic: EQF/SQF 4-5.szint, Mid-level: EQF/SQF 6. szint, High level: EQF/SQF 7. szint) egységes alaptanterveknek (Common Core Curricula)⁸⁰. A felső szintű alaptanterv oktatása 2015-től a stratégiai határigazgatásra összpontosító európai közös mesterképzési program (European Joint Master's Programme) keretében valósul meg, amelyre valamennyi tagállam delegálhat hallgatókat. A FRONTEX 2014. és 2015. évi munkaprogramjai szerint ennek az időszaknak a fő feladata az egységes alaptanterv alkalmazásának további támogatása a tagállamokban, a társult országokban és a FRONTEX-szel partnerségi viszonyban lévő országokban, a nemzeti oktatáshoz szükséges multiplikátorok képzése, a hozzá kapcsolódó, együttműködési képességet értékelő program (Interoperability Assessment Programme) véglegesítése, a közép- és felső szintű határörképzés további fejlesztése és egységesítése.

Az ágazati képesítési rendszer (SQF) a mobilitást és a határőröknek szóló, „Erasmus típusú” csereprogramok kidolgozását, ezeken keresztül pedig a nemzetközi együttműködést, a kölcsönös megértést, a csapatmunkát és az együttműködési képességeket is elősegíti. Ilyen csereprogram volt a 2012-ben kísérleti jelleggel megvalósított *tanárok mobilitása* az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* végrehajtásának keretében. A program során az európai akadémiák határőr-oktatói lehetőséget kaptak arra, hogy más országokból érkező partnereikkel kicseréljék tapasztalataikat, tananyagaikat, a képzés, az oktatás és tanulás terén bevált jó gyakorlatokat. Ezzel egyidejűleg arra is alkalmuk nyílt, hogy megfigyeljék a FRONTEX közös műveleteit és a kapcsolattartó pontokban folyó tevékenységeket.⁸¹

⁸⁰ FRONTEX: *Programme of Work 2015.* Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/About_FRONTEX/Governance_documents/Work_programme/2015/PoW_2015_EN.pdf, 2015.04.07.

⁸¹ FRONTEX: *2013. évi általános jelentés,* 2014a. Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/About_Frontex/Governance_documents/Work_programme/2013/PoW_2013_HU.pdf. (2015.04.11.)

2013-ban az első *hallgatói csereprogramra* is sor került. A tanári és hallgatói mobilitási programok a későbbi években is sikerrel zajlottak.⁸² A FRONTEX 2015. évi munkaprogramja a tanári mobilitási program folytatását, a hallgatói csereprogram bővítését, további résztvevők és fogadó intézmények bevonását irányozta elő.

A képzések második csoportja az európai határőr csapatok (EBGT) egységes alap- és a profiloknak megfelelő szakképzése. A harmadik kategória a szakosított képzések, amelyeknek az utóbbi években ugyancsak az a céljuk, hogy képzési eszközökkel és nemzeti multiplikátorok felkészítésével támogassák a közös képzési követelmények nemzeti szintű alkalmazását. Ezek olyan szakterületeket érintenek, mint a hamis és hamisított okmányok felismerése, az alapjogok, az emberkereskedelem elleni harc, az európai határőr kutyakiképzők képzése, a schengeni értékelés, a visszatérési műveletek, a *Schengeni határellenőrzési kódex*, a kockázatértékelés, a kutatás és mentés, az EUROSUR⁸³ stb. A sürgős beavatkozást igénylő műveletek és a rugalmas reagálási képesség fokozása érdekében ad hoc alapon is szükséges tanfolyamokat indítani. (Külön terület az angol nyelvi képzés is, ezt azonban részletesebben a 2. fejezet 2.1. pontjában ismertetem.)

A képzések „testreszabásában” és megvalósításában nagy jelentőségük van a képzést támogató hálózatoknak (Training Support Networks): a nemzeti képzési koordinátorok (NTC) és a határrendészeti képzési intézmények, az ún. partnerakadémiák hálózatának, a szakértői testületeknek, valamint az internet-alapú és elektronikus oktatási és információs alkalmazásoknak. A Virtuális Aula jelenleg több mint 2000 határőr számára biztosít hozzáférést a FRONTEX által szervezett képzésekhez kapcsolódó információkhoz – kizárólag angol nyelven. Ez az interneten elérhető platform 2016-tól magában foglalja a Moodle alapú integrált képzési és tanulásmenedzsment rendszert, amelyben a határőrök számos angol nyelvű, elektronikus szakmai kurzushoz kaphatnak hozzáférést (pl. a *Schengeni határellenőrzési kódex*nek megfelelő útlevélvizsgálat szimulációs tanulásához).

Ugyancsak fontos szerepet kap a képzések megvalósításában a tagállamokkal, társult országokkal és partner országokkal, valamint az uniós szervezetekkel való kooperáció. A FRONTEX a CEPOL-lal szorosan együttműködve tevélegesen közreműködik az európai

⁸² VARGA János: *Az unió külső határainak hatékony őrizetére való felkészítés újabb lehetősége: Szemelvények egy oktatói tanulmányút naplójából.* Magyar Rendészet, (2011)/3 27–34.

⁸³ FRONTEX: *A FRONTEX 2014. évi munkaprogramja*

bűnüldözési képzési rendszerben (LETS) is. A 2014. és 2015. év munkaprogramja prioritásként jelöli meg, hogy a határőrizeti feladatokat ellátó bűnüldözési tisztviselők képzése céljából ezt a rendszert tovább kell fejleszteni, és más ügynökségekkel való szoros együttműködés útján a határörképzés eredményeit be kell építeni más fontos bűnüldözési területek képzéseibe. A határőrizeti ágazati képesítési rendszer (SQF) szinergiákat hoz létre az európai bűnüldözési képzési rendszeren belül, és elősegíti a rendészeti oktatás területén a különböző szervezetek közötti együttműködést és egyeztetést.⁸⁴

A FRONTEX egyik legfontosabb különleges támogatási tevékenységének tekinti a *Határőrök európai napja* elnevezésű hálózatépítő rendezvényének évenkénti megszervezését, amelyen a plenáris ülések mellett a határőrök „standokon” felállított posztterek segítségével mutatják be saját tagállamuk határrendészeti szervezetét.

1.2.3. Az európai és a globális határrendészeti együttműködés problémái

Az „arab tavaszt” követően az Európa partjai felé megindult és a Földközi tengeren számos áldozatot követelő illegális migrációval kapcsolatos események már jelezték a schengeni rendszer hiányosságait. 2015 nyarán a Közel-Keletről, Ázsiából és Észak-Afrikából induló, az utóbbi évtizedekben nem látott méreteket öltő, Nyugat-Európába irányuló migrációs áradat kezelésében jelentkezett problémák pedig határozottan rámutattak, hogy az uniós integrált határigazgatási rendszer egyes elemei nagy tömegű illegális/irreguláris migráns megjelenése esetén nem működnek elég hatékonyan, a rendszer felülvizsgálata szükséges.⁸⁵ Az elvileg működő kockázatelemzés, a FRONTEX munkaprogramjaiban és éves jelentéseiben leírtak a határrendészet terén nem hoznak megfelelő, kézzelfogható eredményeket. Ritecz több tanulmányában is rámutat,⁸⁶ hogy az integrált határigazgatási modell többlépcsős összetett rendszerét az EU nem képes megfelelően kihasználni.

⁸⁴ Uo.

⁸⁵ KOVÁCS Gábor: *i.m.*, 76.

⁸⁶ RITECZ György: *IBM vagy nem IBM? Avagy gondolatok egy prédikátor nyomán*, MAGYAR RENDÉSZET 2014/3. 55-75.

RITECZ György, SALLAI János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*. Hanns Seidel Alapítvány, Budapest, 2015. 77-107.

A figyelem a normatívák és intézkedések, tevékenységek terén – beleértve a FRONTEX működését – elsősorban a külső határra koncentrálódik. A rendszer hatékonyabb működését egyebek között éppen a nemzetközi tevékenységek fokozásával, a közösségi szinten is összehangoltan működő, az EU tagállamok és a harmadik országok együttműködését igénylő alrendszerek eredményesebb funkcionálása útján lehetne biztosítani.

A földrészeken is átívelő, globális kihívásként jelentkező irreguláris migráció hasonló léptékű rendészeti kezelésére sajnos kevés példa akad. Ilyen jó gyakorlat az 1993-ban magyar kezdeményezésre létrejött, közel egy évtizeden keresztül évente Magyarországon megrendezett Nemzetközi Határrendészeti Konferencia, amely hasznos fórum a személyes és intézményi szakmai kapcsolatok kialakítására, tapasztalatcserére. A harmadik országokat (köztük a hazánkat napjainkban érintő illegális migrációt kibocsájtó és tranzit országokat), valamint az uniós államokat, a világ minden táján szolgálatot teljesítő határőr tiszteket tömörítő intézmény 2005-től a plenáris ülések között hét munkacsoport keretei között biztosította a résztvevő államok együttműködését⁸⁷ több, a határrendészeti szerveket érintő, aktuális és releváns szakmai kérdésben, így a határforgalom-ellenőrzés, vízumszabályok, illegális migráció, valamint az illegális fegyver, lőszer és radioaktív anyagok csempészete elleni harc témakörében. Tevékenysége jelentős mértékben hozzájárult az Európai Unió azon törekvésehez, hogy támogassa a tőle keletre, délkeletre, délre fekvő országok határbiztonságát. Regionális együttműködési formák alakultak ki, amelyek tovább erősítették a határ ügyéért felelős szakértők közös fellépését. A Konferencia megszervezését 2013. után a FRONTEX vette át, de intézmény jellegét elvesztette.⁸⁸

⁸⁷ VARGA János, NAGY Judit, HÓKA Gábor, HUSZÁR László, MÓGOR Judit: *A rendészeti szervek nemzetközi együttműködése*. szerk. VARGA János, RTF, Budapest, 2009. 62.

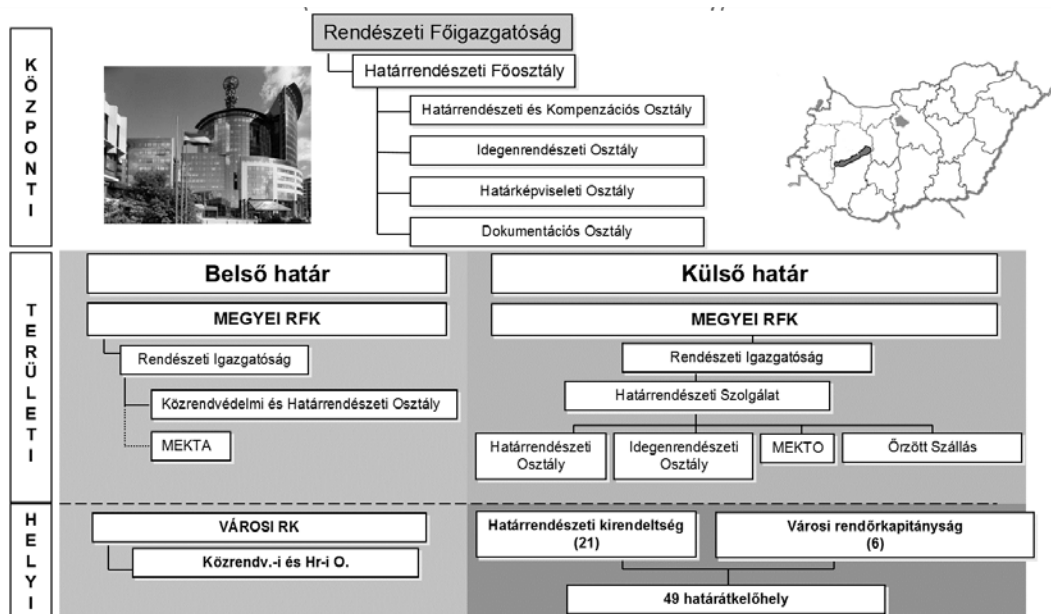
⁸⁸ VARGA János: *Egy nemzetközi tudományos konferencia utóélete és reményteli jövője = Sodorvonalon: Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére*, szerk. HAUTZINGER Zoltán, VERHÓCZKI János, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2012. 323-332.

VARGA: *A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében. = Migráció és rendészet*. szerk. HAUTZINGER Zoltán, MRTT, Budapest, 2015. 232-233.

1.3. Idegen nyelvű kommunikáció a magyar részvétellel folytatott nemzetközi határrendészeti tevékenységekben

A kutatásnak ebben a részében azt tanulmányoztam a rendelkezésre álló joganyagok és dokumentumok,⁸⁹ valamint a tevékenységeket irányítókkal és az azokban részt vevőkkel készített interjúk segítségével, hogy a konkrét tevékenységtípusok milyen nyelvű szakmai kommunikációt igényelnek, és azokban a rendőrség határrendészeti feladatokat végrehajtó állományának mely része, milyen nagyságrendben érintett.

Az említett tevékenységek meghatározásához – az azt nem ismerők számára – szükséges vázolni a rendőrség határrendészeti szolgálati ágának felépítését: Magyarországon – a rendőrség és a Határőrség integrációja után – a határrendészeti tevékenység kialakult irányítási, végrehajtási rendszeréről beszélhetünk, amely szervezen tagozódik a rendőrség egyéb feladataihoz kapcsolódó rendszerébe. Ennek megfelelően – hasonlóan a rendőrség felépítéséhez – a magyarországi határrendészeti rendszer központi, területi és helyi szervezeti elemekből épül fel (ld. a 3. sz. ábrát).

3. ábra: A határrendészeti szolgálati ág felépítése⁹⁰

⁸⁹ 21/2008. (OT 11.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására.

7/2013. (II. 22.) ORFK utasítás az Országos Rendőr-főkapitányság Szervezeti és Működési Szabályzatáról Forrás: http://www.police.hu/sites/default/files/szmsz_ugyrend_pdf/7_2013_orfk_szmsz.pdf, 2015.04.16

Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó Nemzeti Program tervezete. Forrás: <http://www.solidalapok.hu/sites/default/files/BBA%20nemzeti%20program%20140203%20partners%20C3%A9g.pdf> (2015.05.05.)

⁹⁰ VARGA János: *Integrált határigazgatás*. Oktatási segédanyag, szemléltető diasorozat. (Forrás: ORFK Határrendészeti Osztály) NKE, Budapest, 2013. (2015-ben átdolgozott változat)

A feladatok szakirányítását, a határrendészet országos rendszerének működtetésének feladatát az ORFK Rendészeti Főigazgatóság alárendeltségében lévő Határrendészeti Főosztály látja el, beleértve a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság (RRI) határellenőrzéssel kapcsolatos tevékenységének felügyeletét.⁹¹

A területi (megyei) szint kialakítása a szomszéd, viszonylati országok helyzetének, Magyarország közigazgatási struktúrájának megfelelően, az egyes határszakaszokra irányuló migrációs trendek figyelembe vételével történt. A helyi szintű feladatokat végrehajtó egységek a határ jellege (schengeni külső, belső) illetve az adott határszakasz kockázati besorolása szerint tartoznak a határrendészeti kirendeltségekhez vagy a helyi rendőrkapitányságokhoz.

Az alfejezet elején rögzített speciális szempontból való megközelítés során célszerű az együttműködés formáit két csoportra osztva tanulmányozni, úgymint a kétoldalú kapcsolatok körébe tartozók és a FRONTEX által koordinált tevékenységek.

1.3.1. Kétoldalú kapcsolatok

Az ORFK Határrendészeti Főosztály tevékenységei

Bár a Főosztály alárendeltségébe tartozó egységek közül alapvetően a Határképviseleti Osztály felügyeli a nemzetközi szakmai tevékenységeket, a többi osztály feladatai is sok esetben kapcsolódnak ezekhez: A Határrendészeti és Kompensációs Osztály a határellenőrzést (határforgalom-ellenőrzés, határőrizet) és a mélységi migrációs ellenőrző tevékenységet, a Dokumentációs Osztály az eredeti, hamis és hamisított úti és egyéb, a külföldi állampolgárok magyarországi tartózkodásával kapcsolatos okmányok nyilvántartásával és digitalizálásával kapcsolatos feladatokat, az Idegenrendészeti Osztály a külföldiekkel kapcsolatos idegenrendészeti eljárásokat felügyeli. Az említett osztályok a végrehajtásban is részt vesznek.

⁹¹ *Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája (2012-2017) Szám: 29000/28714-9/2011.Ált.*

a) Együtműködés szomszédos országokkal

Ide sorolható a szomszédos országokkal határkérdésekben való együttműködésről és kölcsönös segítségnyújtásról, a közös államhatár rendjéről szóló egyezmények megkötésére, a határrend fenntartására és a határrendsértések kivizsgálására létrejött nemzetközi szervezetekben történő határrendészeti részvétel. E feladatok ellátására központi szinten határügyi főmegbízottak, illetve fő vegyes bizottságok működnek, melyek – a nemzetközi együttműködést érintő – fő feladatai:

- a határforgalom-ellenőrzéssel, a határrend fenntartásával, az államhatár felmérésével kapcsolatos kétoldalú tárgyalások lefolytatása, szerződések, egyezmények előkészítése, megkötése, jegyzőkönyvek előkészítése, rögzítése,
- az államhatár őrizetével, a határforgalom-ellenőrzés és a határrend fenntartásával összefüggő együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási feladatok végrehajtásának irányítása, értékelése, intézkedések az együttműködés javítására,
- a (helyi szinten működő) határmegbízottak által egyetértés hiányában nem rendezett, illetőleg a határmegbízottak hatáskörét meghaladó ügyek megoldása.

A határrendészethez kapcsolódó egyezményekről és megállapodásokról a szomszédos országokkal folytatott tárgyalások mindig magyarul és a viszonylati nyelven, tolmács segítségével zajlanak. (Az ezekben az esetekben folytatott kommunikációnak azonban ugyancsak része a tárgyalások szünetében folyó, informálisabb szakmai beszélgetés, amely főleg angol illetve német, néha orosz nyelven folyik.) A tárgyalások eredményeképp születő dokumentumok a két ország nyelvén készülnek, illetve az utóbbi időben ezeket angolra is lefordítják.

A Határrendészeti Főosztály Idegenrendészeti Osztályának állománya felügyeli, és bizonyos esetekben végre is hajtja a személyek államhatáron történő átadás-átvételét és hatósági átszállítását, ellátja a személyek államhatáron történő átadás-átvételével kapcsolatos hatósági feladatokat. Ez a tevékenység szintén csak az állomány kis részét érinti. A toloncolt személyek általában harmadik országok állampolgárai. Ezek a műveletek az emberi jogok maximális tiszteletben tartásával történnek, így fontos e személyek pontos tájékoztatása. A kommunikáció legtöbbször angolul, esetenként németül folyik, többnyire a toloncolt személy nyelvét beszélő tolmács segítségével.

A fent említett területekhez kapcsolódó napi szintű, szakirányítási feladatokból eredő írásbeli kommunikáció (levelezés) – a román és ukrán viszonylat kivételével – angolul folyik.⁹²

b) Együttműködés harmadik országokkal

Ennek fő formája a visszafogadási egyezmények végrehajtási jegyzőkönyvének előkészítéséről szóló tárgyalások. (Ilyen egyezmények vannak érvényben a nem szomszédos országok közül például Albániával, Moldáviával, Törökországgal stb.).

A kiküldött magyar okmányvizsgálók és -szakértők létszámát előzetes tervezéssel határozzák meg, a harmadik országokba való delegáltak kiválasztása (az idegennyelvi készségek ellenőrzését is magában foglaló) szóbeli interjú alapján történik. Az egyik pályázati feltétel az angol nyelv megfelelő, legalább középfokú ismerete. Az adott ország nyelvében való jártasság előnyt jelenthet, de nem követelmény.

Területi és helyi szintű tevékenységek

A szomszédos országokkal való együttműködés egyik fő területe a határrendszérettel, határrendi esetekkel, az államhatár felmérésével, megjelölésével kapcsolatos feladatok végrehajtása, az államhatáron történt események közös kivizsgálása, az ezekkel kapcsolatos információk cseréje. Ez érintheti a megyei rendőr-főkapitányság vagy városi rendőrkapitányság illetékes szakembereit, a kirendeltségek vezetőit és végrehajtó állományát, valamint a határképviselőket (határügyi megbízottak, főmegbízottak, az államhatár felmérésére, megjelölésére és karbantartásra létrejött vegyes bizottságok). Ez utóbbiak nemzetközi együttműködéssel kapcsolatos feladatai a 21/2008. (OT 11.) ORFK utasítás alapján a határokmányokban szereplő adatok terepen történő ellenőrzése, egyeztetése, az eltérések kivizsgálása, rendezése, rögzítése, majd – szükség esetén – a Szerződő Felekkel történő jóváhagyatása. Szükség esetén javaslat felterjesztése a Szerződő Felek törvényhozó szerveihez az államhatár mentén lévő területek kölcsönös cseréjére.

⁹² Az itt ismertetett, a nyelvhasználatra vonatkozó információkhoz a szerző az ORFK Határrendészeti Főosztály Határképviseleti Osztály vezetőjével készített interjú során jutott.

A határmegbízottak közösen értékelik a határőrizet, a határforgalom-ellenőrzés és a határrend helyzetét, összehangolják a határőrizeti szervek tevékenységét. Ugyancsak feladatuk közé tartozik egymás haladéktalan tájékoztatása a rendkívüli eseményekről, a jogellenes határátlépésről és az államhatár közelében végzett, potenciálisan kárt okozó vagy az egészséget veszélyeztető tevékenységekről⁹³, szükség esetén megállapodás megkötése a viszonylati oldalon alkalmazandó különleges intézkedésekről.

Éves szinten a határrendsértés miatt elrendelt mintegy 150 közös kivizsgálásban magyar részről kb. 300 fő érintett. A kommunikáció ezekben az esetekben a viszonylat nyelvén és magyarul, tolmáccsal folyik.

A területi és helyi szinten megvalósuló tevékenységek másik fő területe a határellenőrzés. Ezen belül kiemelhetjük a határforgalom-ellenőrzés közös formáját, a román és a horvát határszakaszon megvalósuló, egy megállítással történő közös ellenőrzést. Az úgynevezett „kézből-kézbe” ellenőrzés értelmében például egyes közúti, vízi és vasúti határátkelőhelyeken a magyar oldalon van az ellenőrzés, az utasokat horvát oldalon határforgalom-ellenőrzés céljából nem állítják meg.

A határőrizet nemzetközi együttműködést magában foglaló tevékenysége a közös járőrszolgálat, amelyek megszervezésére a szomszéd országokkal megkötött határrendi és együttműködési szerződések adnak lehetőséget. A közös határmenti járőrszolgálat az adott két szomszédos ország területét érinti, ellátásának célja a két ország közbiztonságának és közrendjének védelme, a bűncselekmények elleni közös fellépés és a határ közös felügyelete. A gyakorlatban arról van szó, hogy az államhatár két oldalán fekvő mindkét állam rendőri szerve egy-egy járőrt ad a közös szolgálatba, akik együtt, egy autóban végzik tevékenységüket, és az államhatár mindkét oldalán tevékenykedhetnek, intézkedhetnek. Ez a szolgálat általában a határvonaltól számított 10-20 kilométeres mélységig tart, egyes viszonylatokban az érintett települések közigazgatási területére is kiterjed.⁹⁴

⁹³ PAPP: *i.m.* 63.

⁹⁴ Uo.

VERHÓCZKI János: *Magyar rendőr külföldön, külföldi rendőr Magyarországon. (A rendőr intézkedési jogosultságának határai)* Forrás: http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/3Magyar_rendor_kulfoldon.pdfhttp://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/3Magyar_rendor_kulfoldon.pdf. (2016.01.26.)

Az államhatáron szabályosan átlépő, vagy az irreguláris migrációban résztvevő személyekkel folytatott, nagyrészt angol nyelvű kommunikáció látszólag nem tartozik a nemzetközi együttműködés körébe. Amennyiben azonban ezekben a helyzetekben az átlépők ügyeinek rendezése érdekében tisztázni kell a körülményeket, meghallgatást kell végrehajtani, ez pedig esetenként a viszonylati országok határrendészeinek bevonásával történik.

A jogalkotók a szomszédos országokkal kötött határrendi szerződésekben megteremtették a közös kapcsolattartási szolgálati helyek (a továbbiakban: KKSZH) és rendőrségi együttműködési központok létrehozásának lehetőségét. Javasolják közös büntfelderítő csoport létrehozását, szabályozzák a határon átnyúló megfigyelés és a határon átlépő üldözés kérdéseit is⁹⁵. Ezek jelenleg a következő határszakaszokon és településeken működnek: osztrák viszonylatban Hegyeshalom-Nickelsdorf, szlovák viszonylatban Rajka-Čunovo, Sátoraljaújhely és Balassagyarmat, román viszonylatban Kiszombor (Cenad) és Ártánd, horvát-szlovén-osztrák viszonylatban Hosszúfalu (Dolga Vas), horvát viszonylatban Mohács (ez 2012-ben Dunai Rendészeti Koordinációs Központ néven kezdte meg tevékenységét, itt a későbbiekben a szerb félnek is lehetősége lesz összekötőt delegálnia), szerb viszonylatban Röszkén.⁹⁶

2012 óta magyar-szerb akcióterv keretében az érintett hatóságok rendszeres együttműködést folytatnak. Az ugyanebben az évben megkötött osztrák-magyar Végrehajtási Megállapodás alapján a magyar-szerb határszakaszon már több alkalommal is végrehajtották a Háromoldalú Súlyponti Műveletet.⁹⁷ A szomszédos országokkal (például Romániával) kötött szerződésekben sok esetben az is szerepel, hogy a szerződő felek egymás állománya szakmai és idegennyelvi képzéséhez is segítséget nyújtanak, illetve közös munkatalálkozókat, továbbképzési programokat rendeznek.⁹⁸

⁹⁵ Ez utóbbi tevékenységek a Schengeni Végrehajtási Egyezmény értelmében a rendőrségi együttműködés körébe tartoznak, de a KKSZHK-k tevékenységének sok határrendészeti vonatkozása van (visszafogadás végrehajtása során felmerült problémák megoldása, határforgalom-ellenőrzés összehangolása, illegális migráció és az azt kísérő jogellenes cselekmények elleni fellépés összehangolása, az ezzel kapcsolatos folyamatos információmegosztás stb.).

⁹⁶ *Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó hétéves szakpolitikai stratégia.* Forrás: <http://www.solidalapok.hu/node/80719>. (2015.05.05.)

⁹⁷ Uo.

⁹⁸ PAPP: *i.m.* 63-65.

Sajátos együttműködési forma – a közös határmenti járőrszolgálat kialakult rendszere, a rendszeres információcsere mellett – a szerb és magyar határrendészeti szervek által végrehajtott, hőkamerákkal segített elfogási műveletek. A 2015 első felében bekövetkezett rendkívüli migrációs helyzetre való rugalmas reagálás példája a közös intézkedések fokozott gyakorisága, valamint az osztrák rendőröket is bevonó hármass együttműködési megállapodás.⁹⁹

A fent említett tevékenységek végrehajtása során jellemzően vagy a magyar vagy a viszonylati ország nyelvét, néha az angolt használják az azokban részt vevők. A közös határforgalom-ellenőrzés vagy járőrözés tervezésekor a két ország hatóságai egyeztetnek, és a kommunikáció zavartalansága érdekében a megfelelő nyelvtudású személyeket osztják be szolgálatra.

1.3.2. Az uniós és schengeni tagságból eredő kötelezettségek, részvétel a FRONTEX által koordinált tevékenységekben

Központi szinten a határrendészeti tevékenység része az EU döntéshozatali mechanizmusában való részvétel: a határrendészeti témájú EU és schengeni tervezetek, stratégiai jellegű dokumentumok koordinációja, szakmai véleményezése, a szakmai képviselet ellátása a Tanács és a Bizottság megfelelő szintjein, valamint a FRONTEX igazgatótanács magyar tagjának részvétele az üléseken, képviselet ellátása a szakértői munkacsoportokban, az ezekhez kapcsolódó szakmai anyagok készítése, a FRONTEX által szervezett közös műveletekben, az európai határőrcsapatok műveleteiben való részvétel szervezése, koordinálása, a magyar résztvevők felkészítése, javaslattevés a magyarországi FRONTEX műveletekre, azok tervezése, szervezése, végrehajtásának koordinálása, a Nemzeti FRONTEX Kapcsolattartási Pont (NFPoC) és a Nemzeti Koordinációs Központ (NCC) működtetése.¹⁰⁰ Az ORFK Határrendészeti Főosztálya gondoskodik a szakértői munkacsoportokba küldhető, valamint az európai határőrcsapatokba delegálható nemzeti bázist (pool) alkotó személyi állomány tájékoztatásáról, pályáztatásáról, kiválasztásáról.

Ez utóbbiba a jelentkezés lehetőségét, feltételeit körülbelül éves rendszerességgel közlik. Az információ a rendőrségi intraneten a határrendészeti feladatokat ellátó teljes állomány számára

⁹⁹ VARGA: *A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében*, i.m., 239.

¹⁰⁰ 7/2013. (II. 22.) ORFK utasítás az Országos Rendőr-főkapitányság Szervezeti és Működési Szabályzatáról
Forrás: http://www.police.hu/sites/default/files/szmsz_ugyrend_pdf/7_2013_orfk_szmsz.pdf, 2015.04.16

hozzáférhető. A hazai jelentkezők közül egy háromtagú bizottság választja ki azokat, akik bekerülhetnek a nemzeti bázisba, amelynek összlétszáma általában a már említett 13 meghatározott profil közül hatot-hetet érint, és 40 fő körül mozog. A szóbeli meghallgatáson a jelöltnek az érintett szakterületre vonatkozó tudásán kívül az uniós, schengeni ismereteiről és egy gyakorlati szituáció szimulálásával az angol szaknyelvi készségeiről is számot kell adnia. A Határrendészeti Főosztálynak a vizsgáztatásban rendszeresen részt vevő munkatársa szerint a jelentkezők nagy része a nem megfelelő szintű angol nyelvtudás miatt nem kerülhet be a nemzeti bázisba.

A FRONTEX központi irodájában (Varsóban) általában két-három fő (kétszer két éves ciklusra) delegált nemzeti szakértő (seconded national expert, SNE) dolgozik, valamint ötéves szerződéssel a FRONTEX állományába jelenleg mintegy nyolc magyar szakember tartozik (bár közülük nem mindenki dolgozik határrendészeti funkcióban).

Helyi szinten a FRONTEX égisze alatt folyó tevékenység a közös műveletekhez (fókuszponti és flexibilis) a magyar külső határszakaszokra érkező határrendészekkel való együttműködésen keresztül nyilvánul meg. A szerb határszakaszon rendszeresen osztrák és német rendőrtisztek segítik a magyar határrendészek munkáját. 2014-ben Csongrád megyében 14 országból összesen 60 vendégtsiszt tevékenykedett.¹⁰¹ A 2015. február-márciusi nagy koszovói irreguláris migránshullám idején például a röszei fókuszponti irodán egy osztrák rendőr, két német gépjármű-szakértő és egy svéd meghallgató dolgozott¹⁰². A 2015 tavaszától kezdődő, majd a nyáron napi kb. ezer illegális/irreguláris határátlépő elfogásában kulmináló nagy migrációs nyomás kezeléséhez Magyarország kérte az Ügynökség segítségét. Az egyébként is tervbe vett flexibilis műveletet ezért már márciustól megkezdték. Ennek során a magyar-szerb határszakaszon négyhetes váltásban (ún. fázisban) folyamatosan kb. 40, különböző nemzetiségű – bolgár, cseh, észt, finn, német, osztrák, román, szlovák, szlovén, spanyol stb. –, a tagállamok által küldött EBGT-tiszt vett részt, köztük járőrök, okmányvizsgálók, meghallgatók, gépjármű-szakértők és kutyavezetők. A műveletben a hazai helyi és nemzetközi koordinációs központok (Local Coordination Centre, LCC, International Coordination Centre, ICC) munkáját folyamatosan a FRONTEX által delegált két támogató tiszt (FRONTEX

¹⁰¹ LUKÁCS: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének Csongrád megyei tapasztalatai 2010-2015*, i.m. 24-37.

¹⁰² ÉBERHARDT Gábor – LUKÁCS János: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének Csongrád megyei tapasztalatai*. Előadás „A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelése” c. konferencián, 2015.05.07.

Support Officer, FSO), a Bulgáriában, Horvátországban és Magyarországon egy időben folyó műveletek koordinátora (FRONTEX Operations Coordinator, FOC), valamint kiküldött határőrök (Seconded Guest Officer, SGO) segítették. A műveletben megfigyelőként folyamatosan részt vett négy szerb határrendőr.¹⁰³ Ez utóbbiak fegyver nélkül, főleg információszolgáltatással, tapasztalataikkal, a szerb határőrizeti szervekkel való kapcsolattartással segítették a szolgálatellátást.¹⁰⁴

A közös műveletek egy sajátos típusa a visszatérési/visszaküldési művelet, amely során különböző tagállamokban összegyűjtik az egyazon harmadik országba visszatoloncolandó migránsokat, akiket egy közös repülőjáratral, a tagállamok határrendészeinek kíséretében szállítanak oda. Hazánkban tehát ez leginkább az RRI tevékenységéhez és állományához kapcsolható.

A fentiekből következik, hogy e műveletek során a hatékonyság szempontjából kiemelt fontosságú, hogy a hazai állomány megfelelő kommunikációt tudjon folytatni – szinte kizárólag angolul – a külföldi kollégákkal. (Ezt a kérdéskört az 4. fejezet 4.2.6. pontja részletesebben tárgyalja.)

A FRONTEX képzési tevékenysége a hazai végrehajtó állományt olyan területeken is érinti, mint az európai határőrcsapatok tagjainak szakterületenkénti továbbképzése (évi kb. nyolc fő), az elektronikus tananyagok révén megvalósuló angol nyelvi képzés (a dolgozat írásának idején a repülőtéren állomány számára készült középfokú tananyag oktatására készítene fel szakembereket az ún. „képzők képzése/train the trainers” kurzusokon) és a középszintű, ún. mid-level képzés (évi egy-két fő).

A FRONTEX közös műveletek értékelésekor rendszeresen megfogalmazódik a vendégtisztek részéről (magyarok külföldön, például Görögországban, külföldiek egyes magyar határrendészeti kirendeltségeken), hogy a kommunikációt nehezíti a helyi állomány angol tudásának nem megfelelő szintje, az angol szaknyelvi (schengeni) terminológia ismeretének hiányosságai. Pozitívként említhető, hogy magyar vendég tisztviselőkről nyelvtudás tekintetében nem érkezik elmarasztaló visszajelzés. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy más

¹⁰³ Az információkhoz az értekezés szerzője 2015 júliusában a Szeged Határrendészeti Kirendeltségen folytatott háromnapos tanulmányútja során jutott.

¹⁰⁴ VARGA: *A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében*, i.m., 239.

uniós országok több esetben is a hazainál (40 fő) jóval nagyobb létszámú nemzeti EBGT bázissal rendelkeznek (Ausztria: 80 fő, Németország: 80 fő, Bulgária: 80-100 fő, Finnország: 60 fő, Románia: 300 (!) fő), és ezt a lakosság vagy a határrendészeti feladatokat ellátó állomány nagyobb létszáma nem mindig magyarázza.

1.4. A fejezet összefoglalása, következtetések

Az első fejezetben részletesen feltártam a nemzetközi határrendészeti együttműködés körébe tartozó tevékenységeket (különös tekintettel azok hazánkat leginkább érintő, európai szintű formáira), mivel ezek határozzák meg a végzésükhöz elengedhetetlen kommunikáció főbb vonásait. Először az Európai Unióra vonatkozó, ezeket a tevékenységeket elviekben és gyakorlatban meghatározó főbb joganyagokat vizsgáltam, keletkezésük időrendi sorrendjében, ezzel is érzékeltetve, hogy az együttműködés egyik fő célja, az egységes elveken nyugvó, harmonizált európai határellenőrzés létrejötte a tagállamok nemzeti érdekei, jogi hagyományai és sajátosságai miatt több évtizedet igénybe vevő, hosszú folyamat volt.

Az európai határrendészeti együttműködés alapja az integrált határigazgatási modell, ezért főbb szervezeti kereteit és formáit a hozzá kapcsolódó magyar szakmai anyagokra és stratégiákra támaszkodva, ennek rendszerében elemeztem. Az integrált határigazgatás egyben egy megközelítés is, amely arra is rávilágít, hogy a nemzetközi együttműködés a határrendészeti szervezetek mellett a határokon átnyúló bűnözés elleni harcban és a migráció kezelésében érintett valamennyi szervezet bevonásával folyik. Mivel a hazánkat és Európát érintő határrendészeti tevékenységek legnagyobb része a FRONTEX irányításával és támogatásával zajlik, az Ügynökség feladatait részletesen tárgyaltam.

Részletesen feltártam a hazai határrendészek részvételével folytatott nemzetközi tevékenységek kereteit és formáit, azt, hogy ezek végrehajtása milyen szakmai idegen nyelven folyik, a rendőrség határrendészeti szolgálati ágának mely szervezeti szintjein. Megállapítottam, hogy az állományt legnagyobb létszámban két fő terület érinti: Az egyik a szomszédos országokkal való, a viszonylati vagy az angol nyelv ismeretét gyakran igénylő együttműködés (határrend fenntartása, határellenőrzés), a másik pedig a FRONTEX égisze alatt megvalósuló, angol nyelvű kommunikációt magában foglaló tevékenységek.

Vizsgáltam az európai határőrcsapatokba delegálható határőröket nyilvántartó nemzeti bázisba való bekerülés menetét és követelményeit. Ebből kiderült, hogy (bár Magyarország elfogadható szinten reprezentált az európai határőrcsapatokban) sok jó szakember azért nem vehet részt a nemzetközi együttműködés e formájában, mert nem rendelkeznek a megfelelő angol szaknyelvi tudással.

Az értekezés írásának idején a hazai és nemzetközi sajtó napi szinten ad hírt az Európára nehezedő, a hazánkat is magába foglaló régiót ebben az időszakban valamennyi európai ország közül leginkább érintő migrációs nyomásról. Az előrejelzések szerint az illegális és irreguláris migránsok száma folyamatosan nőni fog. A – 2015 nyarán és őszén a magyar-szerb illetve magyar-horvát határszakaszon fokozottan megjelenő – probléma megoldása lehetetlen nemzetközi kooperáció nélkül. Ez várhatóan a jövőben is főleg FRONTEX közös műveletek keretében, esetleg az európai államok két- és többoldalú együttműködései (pl. V4-ek) alapján valósul majd meg. Az e körbe tartozó feladatok hazai területen a vendégisztekkel, külföldön a helyi rendészeti szakemberekkel folytatott angol szaknyelvi kommunikációt igényelnek, ezért végrehajtásuk hatékonysága nagymértékben múlik azon is, hogy a hazai állomány birtokában van-e a megfelelő szintű idegennyelvi kompetenciáknak.

2. Az angol szaknyelvi kompetenciák fejlesztése európai és hazai (határ)rendészeti képzési intézményekben, külföldi jó gyakorlatok

A kutatás következő lépése a nemzetközi kitekintés. A leendő (és gyakorló) határrendészek intézményes angol nyelvi képzésének körülményeit vizsgáltam, a nemzetközi határrendészeti együttműködésnek a kutatás szemszögéből leginkább releváns területén, az EU tagállamaiban, és ezt összevettem a hazai képzési intézményekben folyó angol oktatással.

2.1. Szakirodalmi előzmények

A tudományos probléma megfogalmazásakor már említettem azokat a dokumentumokat, amelyek tükrözik a rendészeti és határrendészeti szakemberek megfelelő szintű angol nyelvtudása, az annak fejlesztése iránti igényt. Az itt megjelölt konkrét témában tudomásom szerint nem készült átfogó kutatás. Az egyes tagállamokban folyó (határ)rendészeti képzések vizsgálatával foglalkozó tudományos közlemények száma is meglehetősen alacsony, bár az utóbbi években többen is végeznek ezirányú kutatásokat. Megemlíthetjük Varga tanulmányait¹⁰⁵ a hazai határrendészeti képzésről, Fórizs cikkeit a német, osztrák, szlovák és cseh rendészeti képzésről¹⁰⁶, valamint Szabó munkáit¹⁰⁷. Ez utóbbi közlemények arra a következtetésre jutnak, hogy a rendészeti képzés az EU-ban országonként változó módon vagy a bolognai rendszerben, vagy egy zárt, szakmai struktúrában belül folyik – megemlítve mindkét megoldás előnyeit és hátrányait. Ugyanakkor az európai felsőoktatási rendszerekhez hasonlóan itt is megfigyelhető az összehangolás és a nemzetköziesedés iránti igény, többek között a különböző bűnüldöző szervezetek szorosabb nemzetközi együttműködésének biztosítása

¹⁰⁵ VARGA János: *Biztonsági kihívások – képzési reakciók*, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV. 2013. Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/tizennegy.htm> (2014. 8.10.)

VARGA János: *Határrendészeti vezetők felkészítése rendészeti környezetben: határrendészeti tisztképzés a Rendőrtiszt Főiskolán és a Nemzeti Közszerződési Egyetemen = A modernkori magyar határrendészet százttíz éve*, szerk. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2015. 275-289.

VARGA János: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésére való felkészítés a rendészeti tisztképzésben.* = *Határrendészeti tanulmányok, Különszám.* 2015. 4-12. Forrás: <http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/documents/2015.kulonszam.pdf> (2015.10.07.)

¹⁰⁶ FÓRIZS Sándor: *A Szlovák Köztársaság rendőrtiszt főiskolája*. Magyar Rendészet, 11(2011)/1. 103–108.

FÓRIZS Sándor: *Az osztrák rendőrtiszt-képzés*. Magyar Rendészet, 11(2011)/2. 105–112.

FÓRIZS Sándor: *A Cseh Rendőr Akadémia*. Magyar Rendészet, 11(2011)/3. 43–52.

FÓRIZS Sándor: *Brandenburg tartomány rendőrtisztképzése*. Magyar Rendészet, 12(2012)/3. 67–76.

FÓRIZS Sándor: *Alsó-szászországi rendőrtisztképzés*. Magyar Rendészet, 14(2014)/3. 121–134.

¹⁰⁷ SZABÓ Andrea: *A bolognai folyamat és hatása a rendészeti felsőoktatásra az Európai Unióban*. PhD-értekezés. 2013. Forrás: http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/Szabo_Andrea/Szabo_Andrea_Ertekezés.pdf. (2014. 8. 10.)

SZABÓ Andrea: *Egy rendészeti képzésre (felsőoktatásra) irányuló kutatás konklúziói*, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV(2013). Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/tizennegy.htm> (2014. 8.18.)

érdekében. Kiss értekezésében kitér az európai határrendészeti képzési intézmények sokféleségére¹⁰⁸. A *Közös képzési alaptanterv* 2003-as előkészítését leíró fejezetből kiderül, hogy már ebben a folyamatban is világossá vált, mennyire eltérő a határellenőrzésért felelős nemzeti intézmények szervezete, felépítése, filozófiája, valamint, hogy ez a képzési rendszerekben is tükröződik. Az értekezésben azt is végigkísérhetjük, hogyan jelenik meg az egységesülés felé haladó európai határőrképzési koncepciókban rendszeresen az angol nyelv szerepe, oktatásának jelentősége:

A FRONTEX megalakulása előtt, az akkor még Európai Határrendőrség néven létrehozandó szervezet felállításának lehetőségeit vizsgáló 2002-es megvalósíthatósági tanulmány¹⁰⁹ egy, a határőrök egységes képzésének megvalósításáért felelős központ szükségességéről beszél, amelynek egyik legfontosabb feladata lenne, hogy a szakmai angol nyelv oktatásához szükséges, valamennyi tagállam számára elérhető oktatási modult dolgozzon ki. Ugyancsak 2002-ben kezdődtek meg az első határőrképzési közös tanterv (Core Curriculum for border guard training) létrehozását célzó munkálatok. 2003-ban hosszas vita után született megállapodás arra vonatkozóan, hogy ez az angolt jelölje meg minden határőr által tanulandó nyelvként, a munkacsoport francia és görög tagja azonban szorgalmazta, hogy ez ne legyen kötelező. A FRONTEX létrejötte előtt, a 2003-tól 2005-ig működő ideiglenes képzési központ (Ad-hoc-Centre for Border Guard Training) a közös tantervvel kapcsolatos munkálatok mellett kidolgozta a hamisított okmányok vizsgálatának és a felfedésükhöz kapcsolódó angol terminológia egységesítésére és oktatására készült elektronikus tananyagot (Training programme on falsified documents and harmonization of English terminology). A 2004-ben hivatalos dokumentumokban már Common Core Curriculumként megnevezett, angol nyelvű, általános, szárazföldi, légi és tengeri modulból álló, alapszintű *Közös képzési alaptantervet* a FRONTEX megalakulása után annak Képzési Egysége (Training Unit) gondozta. 2008-at követően ezt a tagállamok többségében bevezették, illetve beépítették a nemzeti képzési programokba, ehhez azonban le kellett fordítani a tagországok nyelvére. Ez arra a közismert tényre utal, hogy a tagállamok többségében a kiképző állomány nem rendelkezett olyan szintű angol (szak)nyelvi ismeretekkel, ami ezt szükségtelessé tette volna.

¹⁰⁸ KISS: *A határrendészeti képzés fejlődési vonalai a schengeni térségben*, Doktori (PhD) értekezés, NKE, Budapest, 2015. 101-102.

¹⁰⁹ *Feasibility study for the setting up of a European Border Police, Final report*. Forrás: <http://www.statewatch.org/news/2005/may/eba-feasibility-study.pdf>, 69. (2015.05.26.)

Az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* már magában foglalta az angol oktatásra vonatkozó részt, amely részletesen ismerteti az alapszintű képzésben részt vevő határőrök szaknyelvi képzésének ajánlott tartalmát. (Ez a 2012-es átdolgozásnál is csak kis mértékben módosult illetve egészült ki.) A tanterv egyébként a B1-et (alapfok) határozza meg kívánt nyelvismereti szintként.

A FRONTEX tevékenységét értékelő 2009-es COWI jelentés¹¹⁰ megállapította, hogy bár a közös nyelv tudásszintje általában fejlődést mutat, sok közös művellet során felmerülnek nyelvi akadályok, sok vendéglátó országbeli és vendég tisztviselő nem vagy kevéssé beszéli az angolt, ami zavarhoz, félreértésekhez vezet, és rontja a hatékonyságot. A jelentés az angol nyelvtudás nem megfelelő színvonalát a különböző képzéseken is kifogásolta, amely akadályozta a tanárok és a diákok, valamint a diákok egymás közötti kommunikációját. Ugyanakkor pozitívként értékelte, hogy a képzések során olyan informális kapcsolatok jöttek létre, amelyek javítják a határőrök közötti együttműködést és információcserét. Ajánlásaiban pedig megfogalmazza, hogy az Ügynökségnek továbbra is ki kell tartania amellet, hogy az angol a munkanyelve, és az állandó alkalmazottaknak és kirendelt nemzeti szakértőknek (SNE) a beosztásuknak megfelelő képzést kell biztosítani, beleértve az angol oktatást.

A FRONTEX égisze alatt megvalósuló tevékenységek és egységes képzések kiteljesedésével az ezekben részt vevő, egyre növekvő számú határőröknek a közös munkanyelvre, az angolra egyre magasabb jártassági szinten volt szükségük. A fiatal határőr tisztek részére szervezett, 2007-ben megkezdődött, négyhetes középszintű (mid-level) képzések már angol nyelven folytak, általában kommunikációs nehézségek nélkül, de néhány esetben előfordult, hogy a nemzeti szervezetek olyan résztvevőket jelöltek ki, akiknek a nyelvtudása nem tette lehetővé számukra az aktív közreműködést. Az első évi képzések után azt a fontos következtetést vonták le a szervezők, hogy a segítők felkészültsége és nyelvismerete, a segítők és a résztvevők közötti hatékony kommunikáció a képzés sikere szempontjából meghatározó.¹¹¹

Az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* 2012-es, átdolgozott kiadásának bevezetése után a tanterv alapján folytatott, alapszintű határrendészeti képzést elvégzett állomány ismereteit és a

¹¹⁰ COWI: *External evaluation of the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Final Report*. 36., 44. Forrás: <http://www.statewatch.org/news/2009/may/frontex-eval-report-2009.pdf>. (2015.05.10.)

¹¹¹ KISS: *A határrendészeti képzés fejlődési vonalai a schengeni térségben*, i.m. 101-102.

nemzetközi együttműködést biztosító képességeiket vizsgálta egy felmérés, amelyet az uniós országokban, a schengeni társult országokban és a FRONTEX-szel munkamegállapodást kötött államokban folytattak, 2013-ban és 2014-ben. A kapott adatokat és az ezekből levont tanulságokat a FRONTEX által megjelentetett tanulmány összegzi,¹¹² amely az angol nyelvi ismeretekre is kitér. A felmérés arra is irányult, hogy a vizsgált, az angolt idegen nyelvként tanuló állomány milyen mértékben ismeri az uniós határrendészeti terminológiát, valamint, hogy mennyire képes azt megérteni tipikus munkahelyzetekben, például beszámoltatás vagy meghallgatás során. Az értékelés átlagos eredménye 74% lett (a legalacsonyabb eredményt elért országban 52%, a legmagasabb eredményt elértében 87%). Abból kiindulva, hogy a szaknyelvi ismeretek oktatását alapvetően meg kell, hogy előzze az általános nyelv bizonyos szintű ismerete, a tanulmány megállapítja, hogy a felmérésben részt vevő 18 országban rendkívül eltérőek az angol nyelvismeretet befolyásoló tényezők, hiszen vannak államok (Ciprus, Málta), amelyekben az állampolgárok gyakorlatilag kétnyelvűek, míg más országokban a határrendészeti alapképzést megkezdő hallgatók nagyon csekély vagy semmilyen angol nyelvű ismerettel nem rendelkeznek. A földrajzi és jogi körülmények miatt ugyancsak eltérőek azok a tipikus kommunikációs helyzetek, amelyekben a különböző államok határhozei használják az angol nyelvet. Ebből következően az alapképzés során az angol nyelvi képzés konkrét céljai, óraszám, időtartama és szintjei jelentős mértékben különböznek. Konklúzióként a tanulmány vonatkozó fejezete azt fogalmazza meg, hogy az angol nyelvnek a határrendészeti együttműködésben betöltött *lingua franca* szerepét folyamatosan szem előtt kell tartani, ezért különösen kívánatos, hogy az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* 2012-es, átdolgozott kiadásában található angol szaknyelvi részben megnevezett ismeretanyagot minden tagállamban oktassák. A megállapítások között a következők is szerepelnek: Az alapképzést elvégző határhozei minimális nyelvi szintje alapfokú, azaz B1 szintű kell, hogy legyen. Az ennek eléréséhez vezető hatékony intézkedéseket minden tagállam illetékes hatóságának kell megtennie, de nagyban megkönnyítené a megvalósítást, ha több egységes, vagy legalább a tagállamok között egyeztetett szaknyelvi tananyag állna rendelkezésre, ehhez pedig szükséges lenne a FRONTEX támogatása.

A FRONTEX szakmai oktatási tevékenysége – mint az előző fejezetben részletesen ismertettem – egyébként több formában is hozzájárul az angol szaknyelvi képzéshez. Az Ügynökségnél évek óta folyik a Nyelvképzési projekt, azzal a céllal, hogy az Európai Unióban szolgálatot

¹¹² FRONTEX: *Interoperability Assessment Programme Study*. Warsaw, 2015. 61-62. (Saját fordítás alapján.)

teljesítő repülőtéri határrendész szakembereknél olyan nyelvi készségeket alakítson ki, hogy napi munkavégzésük során, illetve a FRONTEX szervezésében megvalósuló közös műveletek alkalmával megfelelő szintű kommunikációra legyenek képesek angol nyelven.¹¹³ A projekt első produktuma a 2011-ben, a repülőtereken dolgozó határrendészek számára létrehozott alapfokú szintű (B1) eszköz (*Basic English for Border Guards at Airports*) volt, majd ezt követte 2013-ban ennek középfokú szintű (B2) változata. Jelenleg tesztelés alatt van a tengeri határokon zajló közös műveletekben részt vevő határőrök számára készülő tananyag. Az első taneszköz megalkotása óta megváltozott technikai feltételek lehetővé és szükségessé teszik egy újabb verzió, az on-line oktatóeszköz elkészítését, amely magában foglalja majd a már kész anyagok eredeti, illetve átdolgozott változatát, és újabb (szárazföldi és tengeri) szegmensekkel bővül. Az értekezés írásának idején folyik ez a munka, amely a tervek szerint 2018-ban fejeződik be. 2015 januárjában csatlakoztam az eszköz elkészítésével foglalkozó munkacsoporthoz, amelynek tevékenységében a különféle fázisokban Bulgária, Finnország, Franciaország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Olaszország, Nagy-Britannia, Németország, Románia, Spanyolország és Szlovénia képviselőiben vettek/vesznek részt határőrök és angoltanárok. (A tananyag összetételére, a feldolgozás módjára az értekezés több fejezetében kitérek még.)

2.2. Az angol szakmai nyelv oktatása az EU-tagállamok határrendészeti képzési intézményeiben

A probléma megfogalmazása, a felmérés körülményei

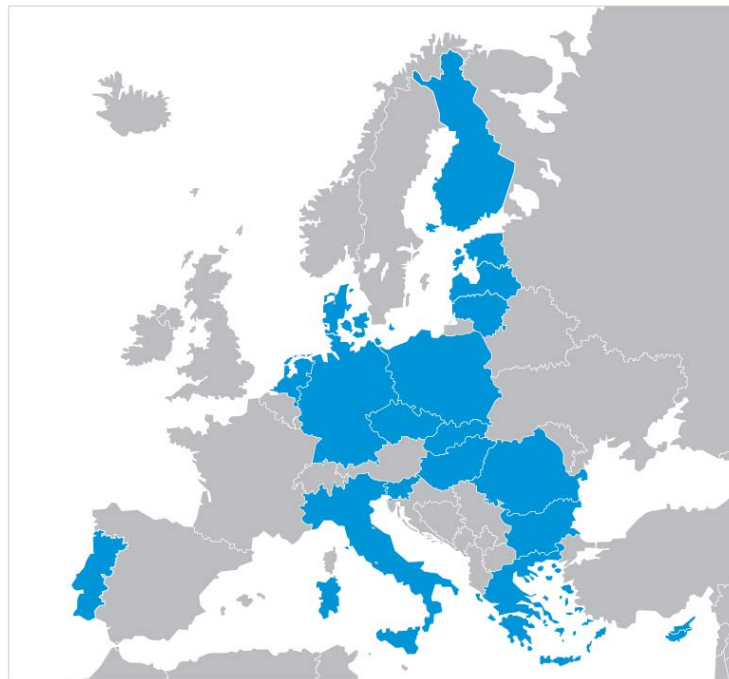
A határrendészeti képzés európai egységesítésének igényére, a megvalósítás érdekében tett lépésekre az 1. fejezetben már utaltam. E folyamat egyik kulcseleme a közös nyelven, angolul folytatott, hatékony kommunikáció. Ezért kézenfekvő a kérdés, hogy a képzési rendszerekben fellelhető különbségek ellenére az uniós tagállamok határrendészeti oktatási intézményeiben folyó angol szaknyelvi képzésben vannak-e egységes irányvonalak, olyan tartalmak, amelyek elősegítik a határrendészeti együttműködést és standardizált képzést? A felmérés fő feltételezése az volt, hogy ilyen egységes tendenciák léteznek, és a hazai képzési intézményekben folyó oktatás ezekkel összhangban van. Ugyancsak releváns kérdésként merültek fel a következők: Az angol kurzusok intenzitása és óraszámja biztosítja-e az

¹¹³ FRONTEX: *Specialised Training*. Forrás: <http://frontex.europa.eu/training/specialised-training>. (2014. 07. 12.)

eredményes nyelvtanulást? Kimutatható-e kapcsolat a képzési intézmények profilja és angol szaknyelvi képzéseik jellege, tartalma között? Milyen nagyságrendben képeznek az EU-ban angol nyelvtudással rendelkező határrendészeti szakembereket, az európai rendészeti képzési rendszer potenciális alanyait, akik jelenleg vagy a közeli és távolabbi jövőben megvalósítják a nemzetközi határrendészeti együttműködést?

Az angol nyelvű kérdőívet (lásd 1. melléklet) előzetes kipróbálás és módosítás után az ORFK Határrendészeti Főosztály alárendeltségében működő FRONTEX Nemzeti Kapcsolattartó Pont 2014 áprilisában, egy elektronikus levélben küldött megkeresés mellékleteként továbbította a tagállamokba. A megkeresés röviden összefoglalta a kérdőív célját, így a megcélzott válaszadók (a felmérésben részt vevő populáció) szándékaim szerint az EU tagállamaiban a határrendészeti képzés alap-, közép és felsőfokú tanintézményeiben az angol nyelvi képzés számadatait és tartalmát jól ismerő munkatársak (oktatásszervezők és/vagy angolnyelv-tanárok) voltak. Azokat az uniós országokat céloztam meg, amelyekben a határrendészeti szakemberek az angolt idegen nyelvként tanulják. Ily módon az Egyesült Királyság, Írország és Málta kiesett a válaszadók köréből. Portugáliából, Dániából és Görögországból kaptam választ, de ebből csak azt tudhattam meg, hogy ezekben az országokban a határrendészeti feladatokat ellátó állomány számára képzési intézményben jelenleg nem folyik angolnyelv-oktatás. (Mint azóta több külföldi határőrrel folytatott interjú során megtudtam, ez Ausztriában, Horvátországban és Spanyolországban is így van.) A portugál kollégák ugyanakkor beszámoltak arról, hogy országukban a Bevándorlási és Határrendészeti Szolgálatba való felvétel feltétele az angol- vagy francianyelv-tudás. A próbaidő, illetve kiképzés alatt nagy hangsúlyt helyeznek e két nyelv oktatására. A Szolgálat az utóbbi évek gazdasági nehézségei miatt kifejezetten az angolnyelv-oktatásra kevés képzést tud biztosítani: 2006 és 2012 között (főként kezdőknek) évi 1–12 résztvevővel évente egy-két, változó óraszámú (14–70 óra) kurzust szerveztek.

Összesen 18 ország 22 intézményéből érkezett válasz (lásd 4. ábra), 19 intézmény kitöltött kérdőívét tudtam értékelni. Ezek közül néhány hiányos adatokat tartalmazott, például csak a szervezett kurzusok típusát, a résztvevők és az órák számát nevezték meg, a többi kérdésre nem válaszoltak. Volt olyan intézmény, ahol az átlagos adatokat megadták, de az adott évben éppen nem folyt oktatás, ezért nem ismerjük a hallgatók létszámát. Néhány kérdőívből kiderül, hogy az adott országban más intézményben is folyik a határrendészeti tevékenységek során használt angol szaknyelv oktatása, ahonnan sajnos többszöri megkeresésre sem kaptam választ. Ezek a hiányzó adatok azonban valószínűleg nem változtatnának lényegesen az arányokon.

4. ábra: A megkeresésre válaszoló országok (Saját szerkesztés)

Módszer, a kérdőív felépítése

A kérdőíves felmérés alapja az alábbi öt feltevés volt, amelyeket a témával kapcsolatos előzetes, hazai és nemzetközi tapasztalataim alapján fogalmaztam meg:

1. Az EU tagországokban a határrendészeti szakembereket képző intézményekben főként általános, illetve rendőri szakmai nyelvi angoloktatás folyik, de létezik határrendészeti szaknyelvoktatás¹¹⁴ is.
2. A szaknyelvi kurzusok többségének óraszámja 100 alatt van, és ezek általában 1-2 félév/3-6 hónap időtartamúak.
3. A szaknyelvi oktatás szintje általában B1 (alapfok, utasokkal, külföldiekkel folytatott kommunikációra való felkészítés) és B2 (középfok, nemzetközi határrendészeti együttműködés során folytatott nyelvi tevékenységekre való felkészítés).
4. A felmérésben szereplő országokban hasonlóságok fedezhetők fel az oktatott témákat illetően, valamint összefüggés van az intézmény profilja (szakközépiskola vagy felsőoktatási tanintézet) és az angol nyelvi képzés tartalma között.
5. A szaknyelvi tananyag nagyrészt egyedi (az intézmény/tanár állítja össze), kisebb részben egységes (FRONTEX e-learning tananyag).

A primer kutatást egy önállóan kitöltendő, elektronikus formátumú, főleg zárt kérdéseket (mátrixkérdés, egyszeres és többszörös választás) és néhány rövid választ igénylő nyitott kérdést tartalmazó, már említett kérdőív segítségével folytattam. A kapott adatokat numerikus majd grafikus formátumban összegeztem. Az űrlap első részében a válaszadó intézményének pontos nevét, az intézményben határrendészeti képzésben részesülők létszámát (éves átlagban) és a képzés(ek) szintjét kérdeztem. Ezután a különböző képzési formákban folyó angol nyelvi kurzusok adataira, szintjeire vonatkozó táblázatok kitöltését kértem. A közölt adatok harmadik része pedig a határrendészeti szaknyelvi angolkurzusok tartalmát, nyelvi szintjét, a tananyag összetételét érintette.

Azért választottam a táblázatos formát, mert fontos szempont volt, hogy a kérdőív ne legyen túl terjedelmes, és a válaszadás ne igényeljen túl sok időt. Ez az oka annak is, hogy például a nyelvoktatás hatékonyságát nem vizsgálhattam. A nyitott kérdéseket azért iktattam be, hogy a

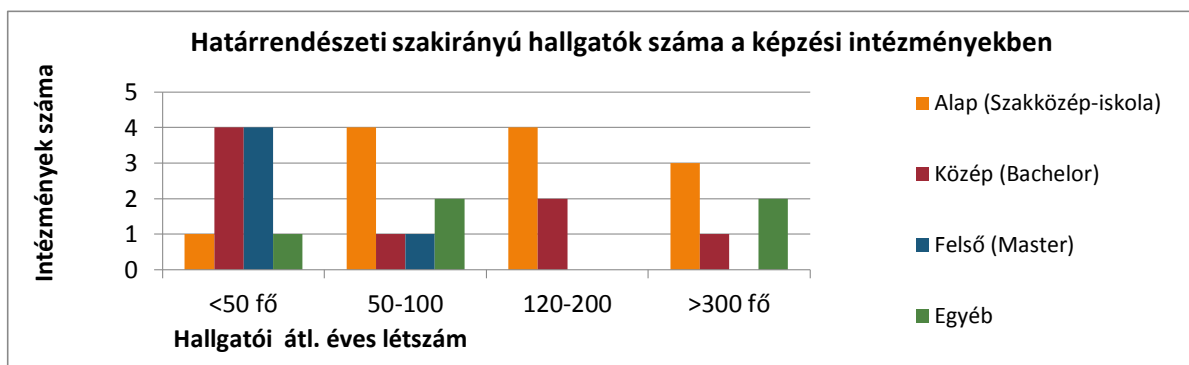
¹¹⁴ Az egyszerűbb megfogalmazás kedvéért a felmérésekben ezzel a napi gyakorlatban használt kifejezéssel jelöltem, és az értekezésben is több helyen így nevezem a határrendészeti tevékenységek során használt angol nyelvet, bár korábbi nyelvészeti kutatások nem bizonyították a „határrendészeti szaknyelv” létezését. Saját megállapításaimat ezzel kapcsolatban lásd a 4.2.5. pontban.

válaszadók kiegészíthessék az általam megadott kategóriákat, illetve további megjegyzéseket, magyarázatokat fűzhessenek az adatokhoz. Ez a lehetőség a válaszok feldolgozása során igen hasznosnak bizonyult. A kérdőívben előzetesen meghatároztam, mit értek a különböző angol szaknyelvi tantárgyak elnevezésén. Korábbi tapasztalatom szerint ugyanis attól függően, hogy az adott intézményben mennyire elkülönült a határrendészeti képzés, illetve mennyire van beágyazva az általános rendészeti képzésbe, a szaknyelvi oktatás is lehet általános rendőri, tisztán határrendészeti, valamint ezek különféle arányú kombinációjával is találkozhatunk. Ennek megfelelően kérdéseim az általános angol, rendőri, határrendészeti és az úgynevezett vegyes (rendőri + határrendészeti) kurzusokra vonatkoztak. A nyelvi szintekre a *Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés* (KER) jelöléseit használtam. Ezek külön meghatározására véleményem szerint nem volt szükség, mivel a válaszadók várakozásaim szerint a nyelvoktatásban jártas szakemberek voltak.

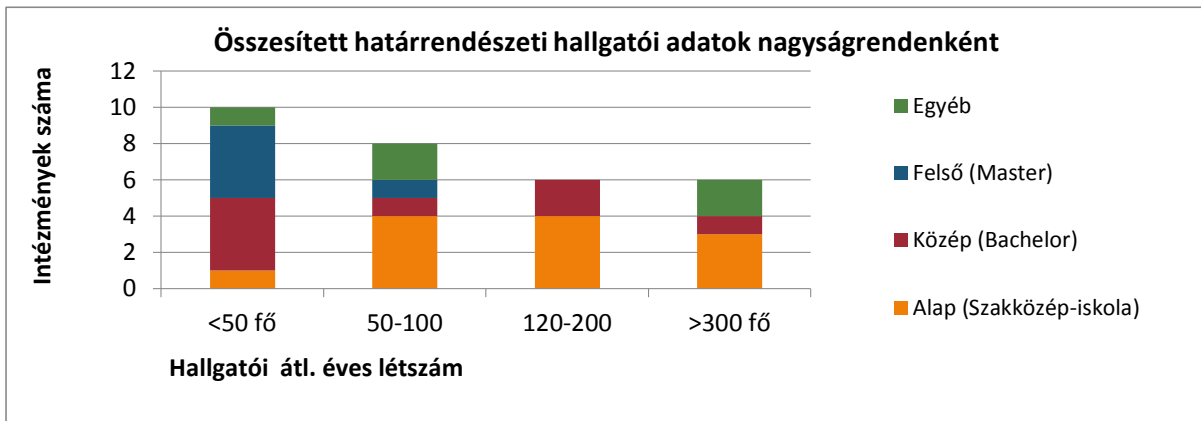
A válaszadó intézmények és képzési szintjeik

A 2. mellékletben jól látható, milyen sokszínűek a kérdőívet visszaküldő intézményekben folyó határrendészeti képzések, úgy a szinteket, típusokat, mint a részt vevők éves átlagos létszámát tekintve. Figyelemre méltó, hogy a kérdőívet visszaküldő 19 intézményből 10-ben többféle szintű és típusú képzés folyik.

A képzések átlagos, éves számadatait nehéz megállapítani: több válaszadó jelezte, hogy az a mindenkor megrendelői igények függvénye. Többen szűkebb vagy tágabb határok közötti adatokat adtak meg, ezek alapján a válaszadó intézményeket négy létszám-kategóriába soroltam. Az alábbi ábrák is érzékeltetik a képzési rendszerek sokféleségét: az 5. és 6. ábra grafikonján összesítve láthatjuk a válaszadó intézmények képzési szintjeit és a határrendészeti képzésben részesülők létszámadatait.

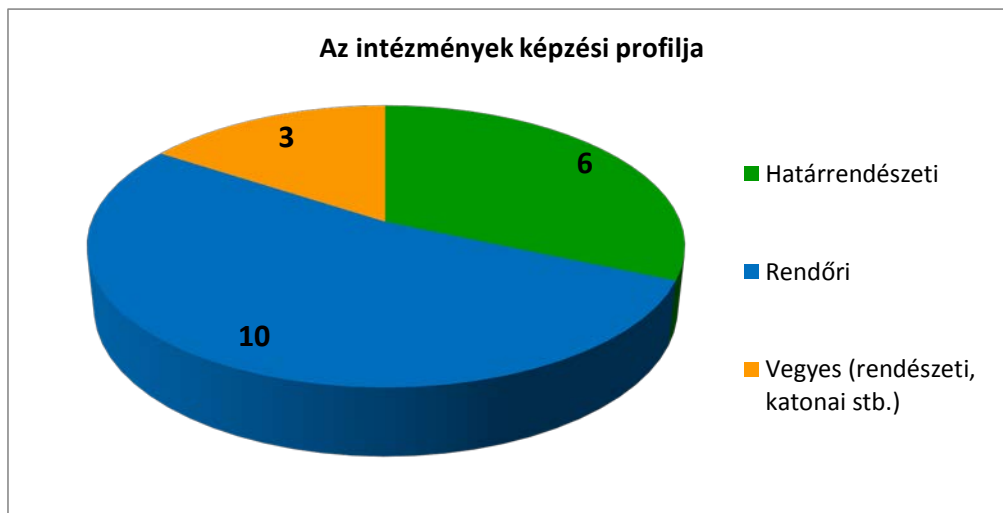

5. ábra: Határrendészeti szakirányú hallgatók száma a képzési intézményekben

6. ábra: Összesített határrendészeti hallgatói adatok: létszám-nagyságrendek

Látható, hogy a válaszadó intézményekben a legtöbb hallgató szakközépiskolai (uniós határrendészeti nyelvhasználatban: alapszintű) képzésben vesz részt (tizenkét intézmény), ezt követi a bachelor (középszintű/mid-level) képzésben részt vevők száma (nyolc intézmény). Öt intézményben folyik master (felső szintű) képzés, ötben egyéb (ez általában különféle továbbképző tanfolyamot jelent), ez utóbbi azonban valószínűleg nagyobb populációt érint, mivel két válaszadó intézmény csak a képzési típust jelölte meg, létszámok megadása nélkül.

7. ábra: Az intézmények képzési profilja

A 7. ábra összegezi, hogy a válaszadó intézmények között milyen arányban szerepelnek a tisztán határrendészeti, illetve az egyéb profillal rendelkezők. Az adatokat közlő tizenkilenc intézményből tíz a rendőrséghez tartozik, hat tisztán határrendészeti képzést folytat, háromban pedig többféle rendészeti, illetve katonai képzés mellett folyik a határrendészeti szakemberek képzése.

A fenti adatok is illusztrálják azt a már korábban is említett, jól ismert tényt, hogy a határrendészeti tevékenységgel foglalkozó szervezetek felépítése és a rendészetben elfoglalt helye országonként nagyon eltérő, és ez a képzési rendszerekben is tükröződik. Ez is megnehezíti, hogy rövid, kérdőíves felmérés segítségével átfogó képet kapjunk a vizsgált problémáról.

A határrendészeti képzések keretében tartott angol nyelvi kurzusok adatai

Az angolkurzusok jellemzői még bonyolultabb képet mutatnak. A kérdőív 2.1. pontjában (lásd 1. melléklet) a nappali, levelező oktatás, továbbképzés és „egyéb képzés” kategóriákban kérdeztem rá a hallgatók átlagos éves létszámára, a négy különböző angol képzési forma (általános [vagyis nem szaknyelvi], rendőri, határrendészeti és vegyes: rendőri + határrendészeti) időtartamára, szintjére, valamint a kurzusok intenzitását vizsgálandó a teljes és átlagos heti óraszámra.

A feldolgozás során több nehézséggel is szembesültem. Úgy tűnik, hogy még ebbe a részletes osztályozásba sem lehetett beilleszteni valamennyi nyelvi képzési rendszert. Ennek oka elsősorban a válaszadó intézmények változatos profilja és a tanévhez gyakran nem kötött, időszakos kurzusok sokszínűsége. A bolognai rendszer követelményei alapján sok szempontból egységesnek mondható BA- és MA-képzéseken belül a nyelvoktatás időtartama, intenzitása nem szabályozott. A szakközépiskolai (alapszintű) képzés szorosan az adott ország rendészeti struktúrájába ágyazott, ezért itt is nagyok az eltérések a nyelvi kurzusokat illetően. A nappali és levelező munkarendű hallgatók részére meghirdetett kurzusok egy intézményen belül is különbözőek.

Nehezíti az adatszolgáltatást, ha a rendészeti struktúra éppen átalakuláson megy keresztül. Szlovéniában például – amint a Belügyminisztérium Rendőrakadémiája és Képzési Központja (Policijska akademija, Center za izpopolnjevanje in usposabljanje) válaszából megtudtam – nehéz meghatározni az éves átlagos hallgatói létszámot. Négy évfolyamnyi hallgató végezte el a néhány éve megszűnt, hat hónapos határrendőri képzést. Legtöbbjük most a (korábban 18 hónapos rendőri szakközépiskolai oktatás eredményeként kapott) rendőri képesítés megszerzéséhez részesül oktatásban. Az Akadémia része a Rendőrképző Főiskola, amely az alap- vagy szakközépiskolai képzést korábban elvégzett, már néhány éve rendőrként dolgozó állomány, valamint a Képzési Központ, amely különféle rendőri és rendészeti célcsoportok számára biztosít különböző képzéseket. A nyelvoktatás mindig az aktuális csoport igényeihez igazodik.

Csehországban a határrendészeti képzésen belül a nyelvoktatás két szakaszban folyik: az első, féléves képzési időszakban a hallgatók két-két hetet felváltva töltenek el a képzési intézményben, illetve a munkahelyükön. A második, kéthetes szakaszban az iskolában vegyes oktatás (blended learning) formájában folyik a nyelvtanulás, amely önálló e-learning és tantermi, társalgási modulból áll. Ez utóbbit kifejezetten határőröknek vezették be, részükre az iskola speciális tankönyvet is megjelentetett. Külön nyelvi felkészítő kurzusok vannak az európai határőr csapatok munkájában részt vevők számára. A válaszadó intézményen (Idegenrendészeti Igazgatóság, Ředitelství služby cizinecké policie) kívül a Rendőrképző Főiskolán is folynak speciális, két-három napos kurzusok.

Lettországban az Állami Határőr Főiskolán (Valsts Robežsardzes Koledža) egy kétéves, úgynevezett „első szintű” felsőfokú szakképzés során szerezhető meg a beosztott határőr tiszti képesítés, ezen belül a harmadik félévben a nappali tagozaton 76, a levelezőn 36 angol szaknyelvi órát kapnak a hallgatók. A 11 hónapos, 80 szaknyelvi órát tartalmazó továbbképzést pedig évente mintegy száz hallgató végzi el, ez ún. „határfelügyelői” képesítéssel zárul.

Szlovákiában a Pozsonyi Rendőrakadémián (Akadémia Policajného zboru v Bratislave) a BA-képzés során a vegyes (rendőri + határrendészeti) angol szaknyelv tanulása két szemeszterben (hat hónapig) kötelező, összesen 72 órában, és a tanulók fakultatívan felvehetik a tárgyat még két szemeszterre (további 48 órában). A levelező hallgatók havonta, az egyhetes összevonások során, kb. heti négy órában tanulják a tárgyat.

Hollandiában a Királyi Csendőrség Kiképzőközpontjának (Royal Netherlands Marechaussee, Training and Expertise Center) adatai szerint a leendő szakemberek a képzés elején vegyes, tehát rendőri és határrendészeti angolt tanulnak, a határrendészeti ágazati képesítési keretrendszer (Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding) előírásainak megfelelő szinten. A nemzetközi együttműködésben részt vevő határőrök a FRONTEX által koordinált angolnyelv-tanfolyamokat is elvégzik. Ez a Honvédelmi Minisztérium alá rendelt csendőri egység egyben katonai szervezet (a katonai rendészetet is ellátja), ezért a hallgatóknak sok esetben a NATO STANAG nyelvvizsga különféle szintjeinek is meg kell felelniük.

A lengyel válaszadó intézménybe felvett hallgatók egy része már civil diplomával érkezik, számukra a Határőrségbe való belépéshez kötelező az alapfokú B1 szintű (angol) nyelvvizsga letétele. A képzés megkezdésekor a hallgatók nyelvi szintje igen változatos, belépő teszt alapján sorolják őket csoportokba. A képzés két (három és fél hónapos) periódusból áll, ennek keretében összesen 55 határrendészeti szaknyelvi órát kapnak.

Az egyéb angol nyelvi képzések kategóriáiba az észt rendőrség és határőrség szervezetén belül (tehát nem a Biztonsági Tudományok Akadémiáján), a szlovén, a lengyel válaszadó intézményben és Németországban a légi szolgálatot teljesítő személyzet számára, Szlovákiában a jövőben békefenntartóknak és rendőrrattaséknak szervezett angoltanfolyamokat sorolták a válaszadók. A lengyel határőr képzési intézményben és Bulgáriában a belügyi Akadémián és Képzési Központban a határrendészeti munka különféle témaköreire (idegenrendészeti őrzött szállások, közös visszatérési műveletek, nemzetközi találkozók és konferenciák, a határátkelőhelyen, határforgalom-ellenőrzés és határőrizet, a schengeni szabályozás és határellenőrzés stb.) épülő szakmai kurzusok indulnak angol nyelven, minden évben különböző létszámmal, időtartammal és heti óraszámmal.

2.3. A kapott adatok értékelése

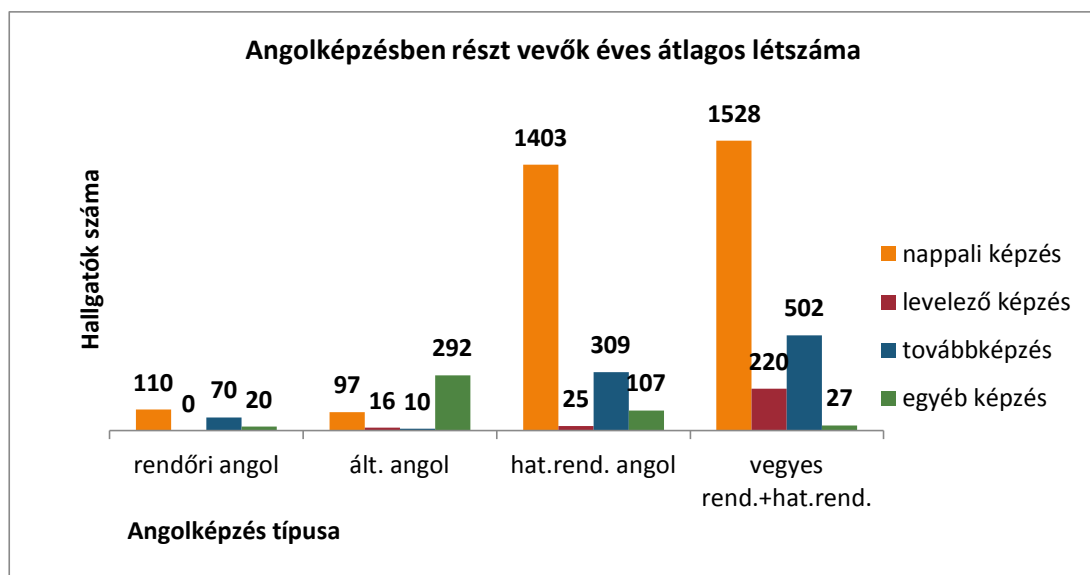
Az angolkurzusok típusai

Mint említettem, a képzések átlagos, éves adatait is nehéz megállapítani. Többen szűkebb vagy tágabb határok közötti adatokat adtak meg, mind a hallgatói létszámmra, mind az óraszámokra vonatkozóan. Ilyenkor a magasabb értékeket vettem figyelembe, így arról kapunk képet, amikor a kurzusok „teljes kapacitással üzemelnek”. Az előzőekből következően azonban az itt közölt adatokat semmiképpen sem vehetjük pontosnak, ezek inkább csak jelzésértékűek, de határozottan mutatnak bizonyos arányokat.

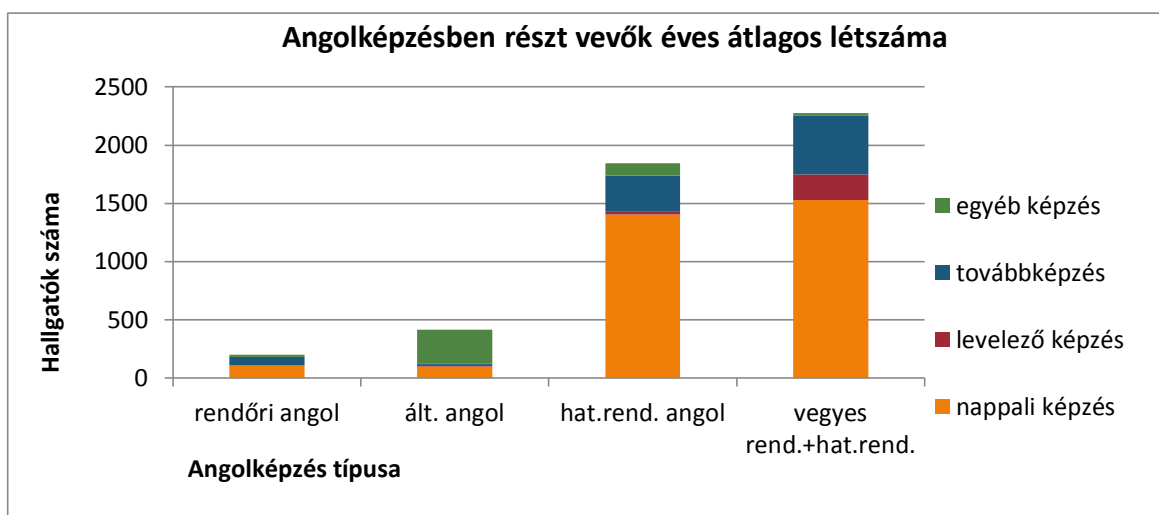
A 8. és 9. ábra foglalja össze az angolt tanuló határrendészeti szakemberek évenkénti átlagos, a válaszadók által megjelölt létszámát (ez összesen kb. 4700 fő), képzési és nyelvoktatási típusok szerint. Egyértelmű, hogy a legtöbben nappali képzési formában vesznek részt (3138 fő), és vegyes (rendőri + határrendészeti) szaknyelvet tanulnak (2277 fő). Továbbképzéseken és egyéb képzéseken jóval többen vesznek részt (891 és 446 fő), mint levelező képzésen (261 fő). Öröndetes hír, hogy a vegyes szaknyelvet tanulók létszámát a határrendészeti angolt

tanulók száma követi (1844 fő), és meglepő, hogy rendőri angolt kb. feleannyian tanulnak (200 fő), mint általános nyelvet (415 fő). A különféle nyelvtípust oktató kurzusok száma is hasonló eredményeket mutat (10. ábra), a kurzusok több mint egyharmada határrendészeti, másik harmada vegyes szaknyelvi. A tisztán rendőri kurzusok száma is kevesebb, mint az előbb említett vegyes vagy akár az általános angol képzéseké.

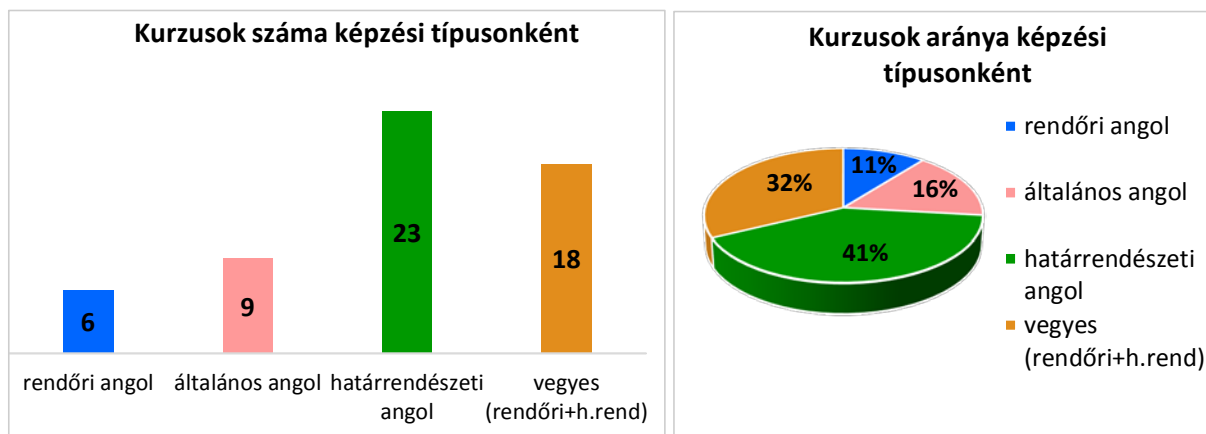
Ugyancsak fontos adat, hogy nem volt olyan válaszadó intézmény, amelyben csak általános angoloktatás van, ez mindig valamilyen szaknyelvi oktatással együtt folyik. A válaszadók között, csak egy olyan intézmény van ahol a tisztán rendőri szaknyelvoktatás mellett nincs határrendészeti és/vagy vegyes szaknyelvi képzés.

8. ábra: Angolképzésben részt vevők éves átlagos létszáma

9. ábra: Angolképzésben részt vevők kurzustípusonként

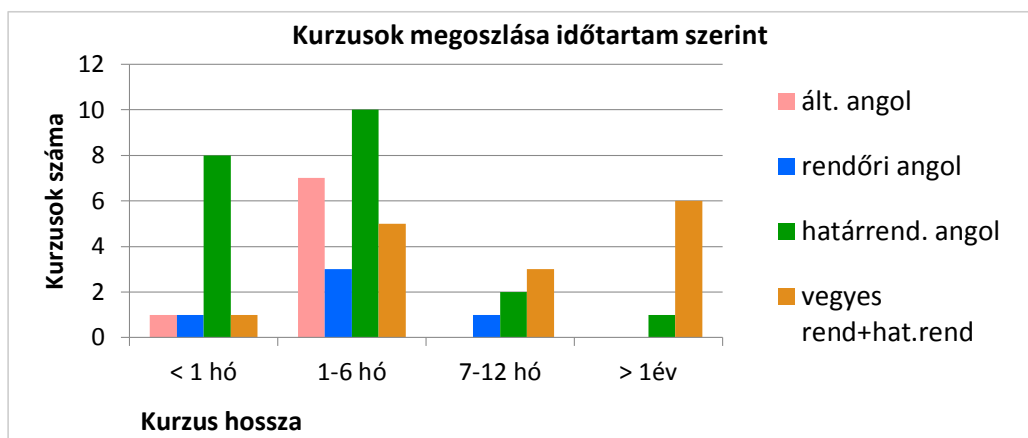
10. ábra: Kurzusok képzési típusonként

Tehát feltételezésemmel ellentétben a határrendészeti képzésben részt vevők a válaszadó intézmények túlnyomó többségében vegyes (rendőri és határrendészeti témákat egyaránt tartalmazó) és tisztán határrendészeti angol szaknyelvet tanulnak. Mivel a tisztán határrendészeti képzési profilú intézmények csak az összes válaszadó kb. egyharmadát teszik ki, arra a fontos következtetésre juthatunk, hogy a vegyes rendészeti képzést nyújtó intézmények mellett az angol szaknyelvi oktatás során a rendőrséghez tartozó kiképző intézmények nagy része is figyelembe veszi a leendő (vagy továbbképzésben részesülő) határrendészeti szakemberek, a határrendészeti szolgálati ág képzési szükségleteit is.

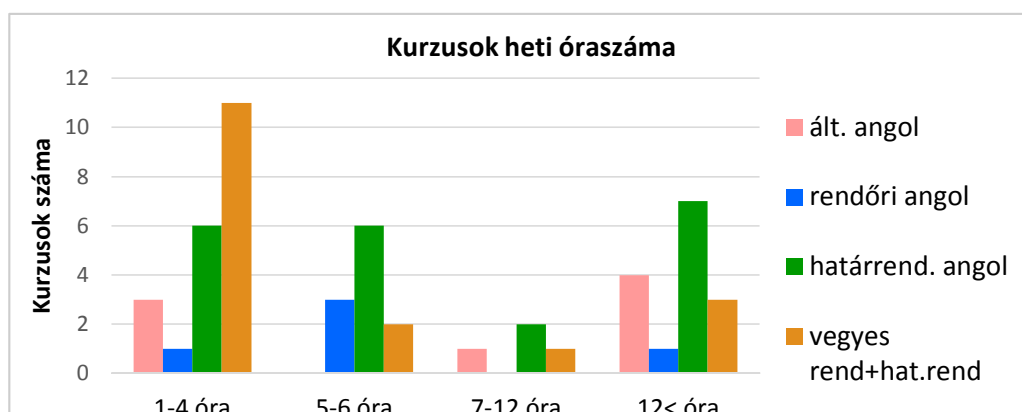
A kurzusok hossza, óraszámja és intenzitása

A jobb átláthatóság kedvéért kategóriákat határoztam meg: az egy hónapnál rövidebb, az 1–6 hónapos, a 7–12 hónapos és az egy évnél hosszabb, a heti 1–4, 5–6, 7–12, illetve a 12 óránál magasabb óraszámú (ez valójában 24–40 órát jelent), valamint az 50-nél kisebb, az 50–100, 101–200 közötti és a 200-nál nagyobb óraszámú nyelvi tanulmányokat csoportosítottam, az oktatott nyelv típusát is figyelve (11., 12., 13. ábra).

(A válaszadók esetenként hiányos adatokat adtak meg, ezért itt az előző pontban ismertetett számhoz képest kevesebb kurzus szerepel.)

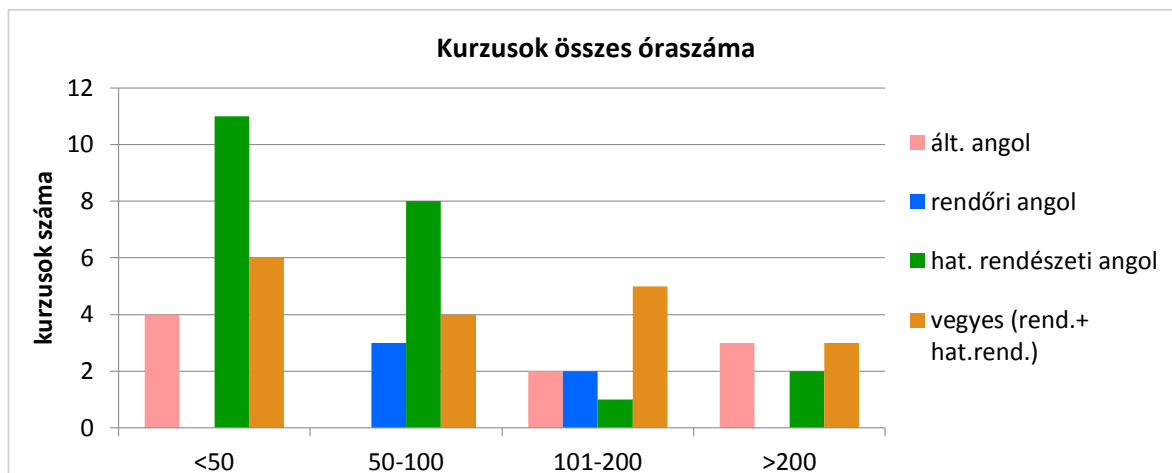
11. ábra: A kurzusok megoszlása időtartam szerint

12. ábra: A kurzusok heti óraszámja

Előzetesen nem számoltam azzal, hogy a kurzusok többsége nem félévekre oszlik, de a kapott adatok körülbelül megfelelnek a feltételezéseimnek: A kurzusok és ezen belül a szaknyelvi képzések többsége (41-ből 28) fél évnél nem hosszabb. 18 szaknyelvi kurzus hossza egy és hat hónap közé esik, a többi egy hónavnál rövidebb. 43 szaknyelvi kurzusról tudunk az intenzitásra vonatkozó adatokat, ezek kb. kétharmada nem intenzív: 29 kurzus heti óraszámja kevesebb, mint hat óra, ebből 18 (62%) heti óraszámja egy és négy között van. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a vegyes szaknyelvi kurzusok majdnem fele egy évnél tovább tart, és több, mint kétharmaduk heti négy vagy kevesebb órában folyik. A 13. ábra mutatja, hogy 36 kurzus (66%) óraszámja nem haladja meg a százat (ebből 21 az 50-et sem), 18 kurzus óraszámja több száznál (ebből nyolc nyelvi programé kétszáznál is). 41 szaknyelvi kurzusból 28 teljes óraszámja száz, vagy annál kevesebb, és ennek fele ötven és száz közé esik. A vegyes nyelvi

kurzusok általában egyenletesen oszlanak meg a négy óraszám-kategória között, de a 22 határrendészeti szaknyelvi angol programból csak három esetben haladja meg az óraszám a százat, a kurzusok felének óraszámja pedig az ötvenet sem éri el.

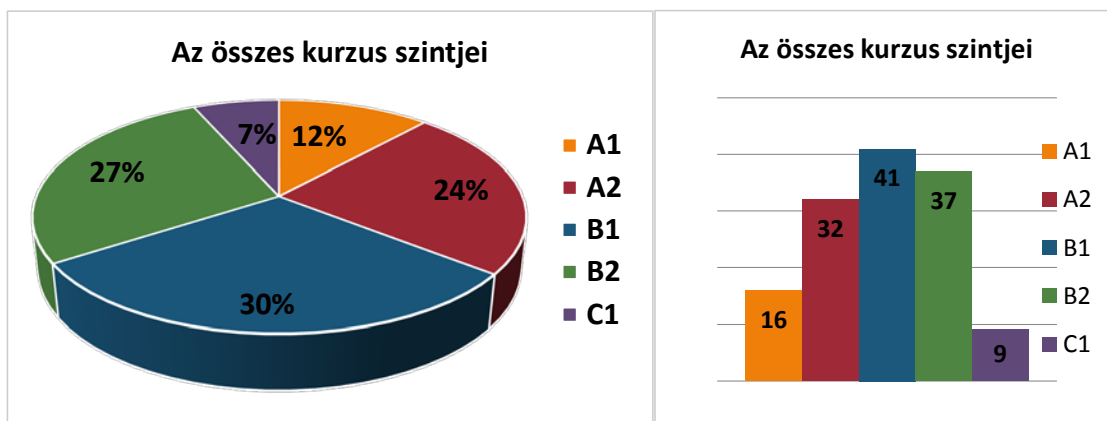

13. ábra: A kurzusok összes óraszámja

Az angol nyelvi kurzusok szintjei

Az adatok feldolgozása során először azzal az egyébként jól ismert ténnyel szembesültem, hogy egy kurzus jellemzően több nyelvtudási szinten is folyik, hiszen a nyelvtanfolyamok, nyelvi kurzusok csoportjai szinte soha nem homogének: a hallgatók legtöbbször kettő, néha ennél is több tudásszintre sorolhatók, mivel előzetes nyelvismereteik, nyelvi készségeik szinte soha nem egyformák. A létszámokból ítélve a kérdőívben megjelölt egy-egy kurzus több, esetleg különböző szinten álló hallgatói csoportot is érint. A legtöbb kurzus így több nyelvi szinten is megjelenik, ezért a 14., 15. és 16. ábrán jóval nagyobb a számuk, mint az eddigi grafikonokon.

Előzetes tapasztalataim szerint – Magyarországhoz hasonlóan – a rendészeti képzési intézmények felvételi követelményei között általában nem szerepel az idegennyelv-tudás egy meghatározott szintje, ezért erre nem kérdeztem rá. Ilyen feltételekre való utalás csak a holland válaszadó külön megjegyzésében szerepelt

14. ábra: Az angolkurzusok szintjei

15. ábra: A általános angolkurzusok szintjei

16. ábra: Szaknyelvi kurzusok szintjei

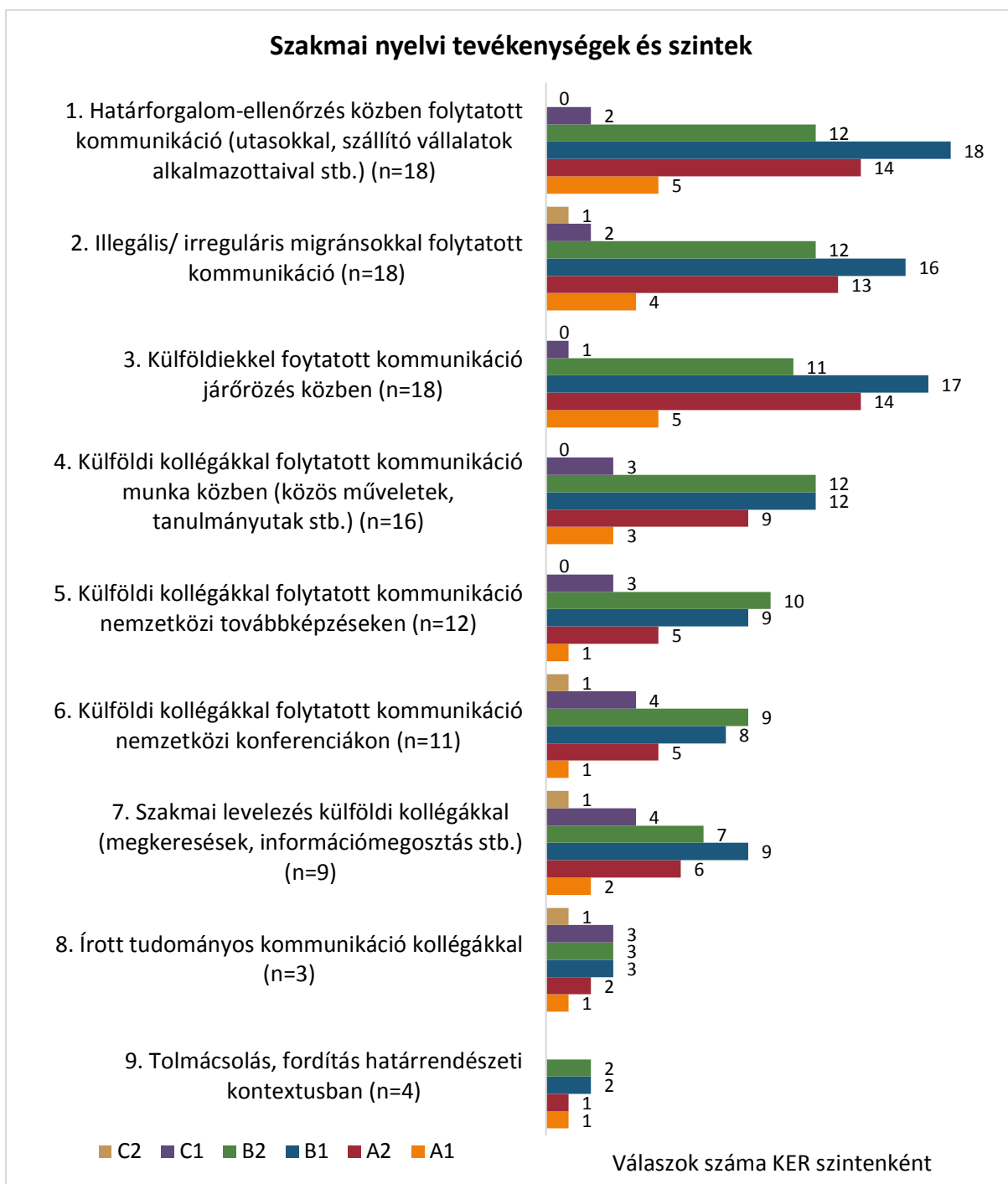
A szintbesorolások alapján a hallgatók a kurzusok kb. egyharmadában B1, másik harmadában B2, azaz alap- és középfokú szinten vannak, ez tehát megfelelt várakozásaimnak. Az is megállapítható, hogy míg az általános angolkurzusok domináns szintje az A2, tehát az alacsony szinten van, addig a szaknyelvié a B1 és B2, valamint kisebb arányban a C1 szint, a felsőfok is megjelenik. Ez összhangban van azzal az általános nyelvvizsga-veleménnyel, miszerint a szakmai nyelvi képzést csak B1 szinten érdemes elkezdni, és leghatékonyabban B2 szinttől lehet folytatni. A FRONTEX alapszintű *Közös képzési alaptanterve* is a B1-et nevezi meg a benne foglalt angol nyelvi anyag elvégzéséhez szükséges szintként, valamint – szaknyelvvizsga szempontból meglehetősen furcsa módon – a közös határigazgatási mesterképzési programhoz (Joint Master's in Strategic Border Management) is a B1-et jelölik meg bemeneti követelményként. Az A2 szint is megjelenik a kurzusok 21 százalékában, és meglepetésemre az A1-es is (10 százalék), amely csak kevés szaknyelvi téma és a szakmai beszédtevékenységek csak kis körének oktatására alkalmas.

A kurzusokat záró nyelvvizsgák

Az oktatást lezáró nyelvvizsga fontos külső motivációs tényező lehet a nyelvtanulásban. Ezért a kérdőív 2.2. pontjában arra kértem a válaszadókat, hogy nevezzék meg azokat a kurzusokat, amelyek (állami) nyelvvizsgával és az ezt igazoló hivatalos bizonyítvány kiadásával zárulnak. A visszajelzésekből az derült ki, hogy csupán két intézményben van külön nyelvvizsga (mindkét esetben A1–B2 szinteken), azonban számos válaszból kiderült, hogy a szaknyelvi tárgy megfelelő szintű teljesítése vagy fontos része a határrendészeti képzést lezáró vizsgáknak, vagy kimeneti követelmény. Több ilyen intézményben azonban nem tértek át az egységes európai (KER) szintmegjelölésre, hanem továbbra is a saját országuk besorolási rendszerét alkalmazzák.

A határrendészeti szaknyelvi kurzusok tartalma

A kérdőív 3.1. pontjában kilenc, a határrendészeti munka során előforduló, angolnyelvhasználatot igénylő nyelvi tevékenységet, helyzetet soroltam fel, ezek a 17. ábrán láthatók. Arra kértem a válaszadókat, hogy jelezzék, ezek közül melyek szerepelnek a kurzusaikban, és a hozzájuk szükséges nyelvi készségeket milyen (KER) szint(ek)en fejlesztik.

17. ábra: Szakmai nyelvi tevékenységek és nyelvi szintek

A nyelvi tevékenységek sorrendjét szándékosan úgy állítottam fel, hogy a könnyebb, alacsonyabb szintű készségeket igénylő feladatoktól haladtam a bonyolultabb, magasabb szintű kompetenciák felé, a gyakrabban előforduló határrendészeti tevékenységektől a ritkábban előfordulók felé. Ez a válaszokban megjelölt szintekből is kitűnik: az első hat nyelvi tevékenység esetében csökken az A1–A2 szintek, és valamelyest növekszik a C1 szint megjelöléseinek száma. Jól látható, hogy a mindennapi munka során leggyakrabban

előforduló helyzetekben (1.–3.) a B1 szint a domináns. Az is megfigyelhető, hogy itt az A2 a B2-vel azonos szinten van, vagy kissé megelőzi azt. Ugyancsak összhangban vannak a készülő FRONTEX-es online oktatóanyaghoz (lásd 2.1. alpont) a nemzetközi munkacsoport által alkotott alapfokú mintapárbeszédnek jellegzetességeivel.

A szakember-szakember interakciók esetében (a 17. ábrán a 4.–8. számú tevékenységek) megfigyelhető az arányok kismértékű eltolódása a magasabb nyelvi szintek felé (B1, B2 és C1 aránya, a C2 szint megjelenése a 7. és 8. tevékenységben). A válaszok számának csökkenése egyben azt is érzékelteti, hogy ezek, az átlagos határőr mindennapi munkájában egyre ritkábban előforduló, egyre formálisabb stílusú kommunikációt, magasabb szintű nyelvtudást igénylő helyzetek (17. ábra, 7.–8. tevékenység) a szaknyelvi kurzusok tananyagában egyre kevésbé jelennek meg. Ne feledjük, hogy a kérdőívekben megjelölt szaknyelvi kurzusok 32 százaléka B1 szintű, ez az arány az A2–B1 szintű kurzusokat összevonva pedig 53 százalék!

Összességében az is figyelemre méltó, hogy a kapcsolódó táblázatot kitöltő 18 intézmény szaknyelvi kurzusai többségének anyagában szerepel a legtöbb itt felsorolt kommunikációs tevékenység. Az első három tevékenységi formát mind a 18 intézmény megjelölte, de még az első ötöt-hatot is 12 illetve 11, tehát a határrendészeti szaknyelvi képzések tartalmában megfigyelhetők egységes tendenciák.

Felvethető a kérdés, hogy az A2 szinten mennyire reális a szakemberek közötti szaknyelvi kommunikáció (5.–7. tevékenység) megvalósulása. (Véleményem szerint a kisszámú A1 válasz itt elhanyagolható.) A nyelvi szintek különbözőségére magyarázat lehet az, hogy azonos helyzetből és céllal kiinduló kommunikáció folyhat többféle nyelvi tudásszinten az egyszerű (esetleg nyelvtanilag nem tökéletes) információátadástól az árnyalt, kifinomult, retorikailag is kiváló megnyilvánulásig. A válaszokban megjelenő nyelvi szintek is jelzik, mennyire sokszínű a 7. pontban „írott információközlésként” említett tevékenység, hiszen a hosszabb terjedelmű, formális, esetleg nemzetközi jogi vonatkozású levelek mellett beletartozik többek között például a táblázatok kitöltése, a rövid, gyakran ismétlődő szakzsargon tartalmazó jelentések írása is. Érdekes azt is figyelembe vennünk, hogy a szintmegjelölések az oktatásban részt vevők szintjét jelzik, nem pedig a tevékenységek végrehajtásához szükséges ideális szintet.

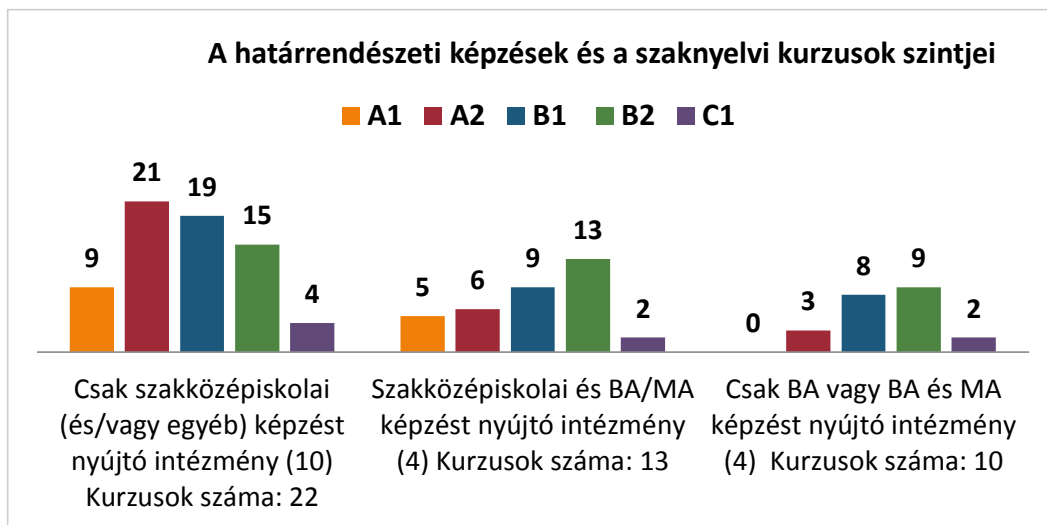
Érdekes adatokat láthatunk a 9. tevékenység, a tolmácsolás-fordítás esetében is. Szándékom szerint ez lett volna a legmagasabb szintű szaknyelvtudást, egészen speciális képzést igénylő kommunikációs forma. Mint a válaszokból kiderült, ilyen magas szinten gyakorlatilag nem folynak kurzusok az adatközlő intézményekben. Két válaszadó külön megjegyzésben ki is fejtette, hogy erre a feladatra hivatásos fordítókat és tolmácsokat alkalmaznak. Ez köztudomásúlag így van a legtöbb országban. (Hazánkban azonban az utóbbi időben, például a Schengeni Értékelő Bizottság látogatásait megelőzően az angolt magas szinten beszélő határrendészeket iskoláztak be szaknyelvi tolmácstanfolyamra.) A négy válaszadó, aki erre a tevékenységre az itt látható alacsonyabb nyelvi szinteket jelölte meg, valószínűleg arra gondolt, hogy a fordítás – mint a sokféle nyelvtanítási technika egyike – fellelhető a szaknyelvi oktatásban is, akár A2–B2 szinten is.

Hogy teljesebb képet kapjak a szaknyelvi kurzusok anyagáról, kiegészítésül megadtam az „Egyéb” válaszlehetőséget is. Két válaszadó nevezett meg általa fontosnak tekintett kommunikációs területet, ezek a „rendőrségi meghallgatás/kihallgatás (A2)” és az „anyanyelvi szakkifejezések magyarázata és összevetése az angol terminológiával (A1–B2)”. (Ez utóbbi kulcsfontosságú eleme a szaknyelv oktatásának, de nem tekinthető a vizsgált, határrendészeti munka során előforduló kommunikációs tevékenységek egyikének.)

Ha áttekintjük az egységes határrendészeti alapképzés tantervéül (tehát a képzés minimumaként) minden tagországnak ajánlott alapszintű *Közös képzési alaptanterv* 2012-es, átdolgozott változatának az angol szaknyelvi képzésre vonatkozó részeit, megállapíthatjuk, hogy a fent említett első négy tevékenységbe valamennyi besorolható. Az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* a B1-es szintet jelöli meg az alapképzés során elérendő célként. Az e program alapján kiképzett határőrnek a napi munka és a közös műveletekben való részvétel során folytatott tevékenységek által meghatározott angol szaknyelvi kompetenciákkal kell rendelkeznie (ezek részletezését lásd az 5.2.1. pontban). (Megjegyzendő, hogy a FRONTEX közös műveletekben rendszeresen részt vevő határrendészek szerint az itt megjelölt elvárások csak a külföldi vendégbiztonsági tisztekkel folytatott minimálisan szükséges kommunikációt fedik le, a valódi hatékony együttműködéshez magasabb szintű szaknyelvi ismeretek szükségesek.)

Kapcsolat az intézmény profilja és az angol nyelvi képzés típusa között

Azt is vizsgáltam, hogy az egyforma szintű képzéseket nyújtó intézményekben folyó szaknyelvi kurzusok szintje hasonló képet mutat-e, illetve hogy van-e különbség a különböző szintű képzést nyújtó intézményekben folyó szaknyelvi oktatás szintje között (az egyes intézményekben indított összes szaknyelvi kurzust figyelembe véve). Azt a feltételezést, hogy a szakközépiskolai (alapszintű) és a BA (középszintű) képzések rájuk jellemző szaknyelvi tartalommal is párosulnak, nehéz igazolni, többek között az egy-egy intézményen belül folytatott képzések változatossága miatt: A 18 válaszadó között összesen tíz olyan intézmény van, amely szakközépiskolai szintű és/vagy ún. „egyéb” képzést nyújt (ebből egy csak „egyéb” képzést), négy szakközépiskolai és BA (MA) képzést is, négyben pedig csak BA (MA) és „egyéb” képzést.

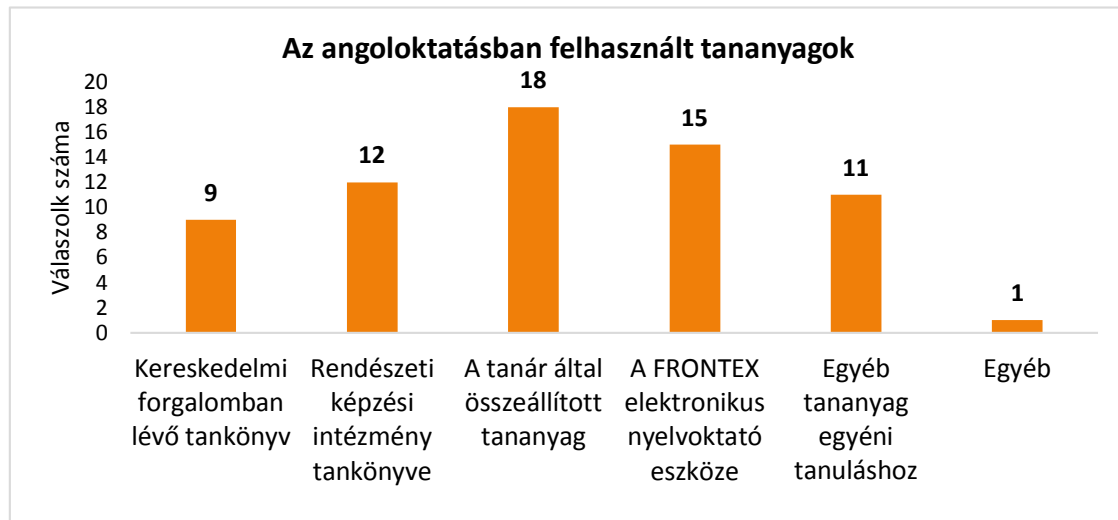

18. ábra: A határrendészeti képzések és a szaknyelvi kurzusok szintjei

A 18. ábra grafikonjaiban azonban felfedezhető az a tendencia, hogy a képzési szint növekedésével csökkennek az A2 szint értékei. A csak felsőfokú képzést nyújtó intézményekben jól érzékelhető a B1 és B2 szint dominanciája, és itt nem találunk A1 szintű kurzusokat. Azokban az intézményekben pedig, amelyekben csak szakközépiskolai képzés van, látható az alacsonyabb nyelvi szintek dominanciája.

A kurzusok tartalmára vonatkozó válaszok alapján kedvezőnek értékelhetjük, hogy a válaszadó intézmények tananyagai az általunk megjelölt szaknyelvi helyzetek többségéhez kapcsolódó kommunikációhoz szükséges szaknyelvi kompetenciákat fejlesztik, és ezek átfedésben vannak az alapszintű *Közös képzési alaptantervben* ajánlott tartalmakkal is.

Ugyanakkor azonban megállapítható volt, hogy a 17. ábra válaszaiból csak az első hármat megjelölő, tehát az alacsonyabb szintű angol nyelvi kompetenciákat igénylő kommunikációra felkészítő hat intézményből öt szakközépiskolai képzést (is) folytat, egy pedig csak „egyéb” képzést.

19. ábra: Az angoloktatásban használt tananyagok (n=18)

A kérdőív 3.2. pontjában a kurzusokon használt tananyagokról kértem információt. A 19. ábrán látható hat kategóriából lehetett választani. Az „Egyéb” választ megjelölő egyetlen intézmény adatközlője kifejtette, hogy ezalatt más angol tanárok által kifejezetten határőrök számára készített gyakorlatokat és nyelvi játékokat ért, így ezt gyakorlatilag a 2. kategóriába lehet sorolni. Az ezt követő legkevesebb számú válasz a kereskedelmi forgalomban kapható tankönyvet jelölte meg – ebből három olyan intézmény volt, amelyben általános angoloktatás is folyik. Az alacsony számú válasznak jórészt az az oka, hogy a rendészeti és határrendészeti tevékenységek során használt angol nyelvet tanuló szakembereknek speciális szükségleteik vannak. Az országok eltérő jogrendszere, a rendészeti szervezetek különböző struktúrája miatt például egy, a nemzetközi nyelvkönyvpiacra jelen lévő kiadónak nehéz olyan jó minőségű tankönyvet összeállítani, amely az összes európai országban egyaránt használható. Belföldi kiadóknak viszont a célcsoport viszonylag kis létszáma miatt valószínűleg nem kifizetődő a megjelentetése. Ennek a szaknyelvnek a széles körű oktatása nem is tekint vissza olyan nagy múltra, mint például az üzleti angolé. Néhány angol, illetve amerikai kiadású rendőri/rendészeti szaknyelvi tankönyv már évek óta Magyarországon is kapható, az imént említett, a nyelvkönyvpiacra értékesítő, komoly oktatásmethodikai háttérrel rendelkező kiadó által megjelentetett határrendészeti tankönyvről azonban nem tudok. Ebből következik az is,

hogy a szaknyelvet oktató tanárok főleg a grafikon másik négy kategóriájába tartozó tananyagokra támaszkodnak, és valamennyi válaszadó intézményben alkalmazzák a tanár által összeállított oktatási anyagokat. A FRONTEX jelenleg már alap- és középfokon is hozzáférhető, a repülőtereken szolgálatot teljesítő állomány számára készült, de más szolgálati helyekre is könnyen adaptálható, elektronikus, önálló tanulást segítő eszköze a második legnépszerűbb a válaszadók között. Ez öröndetes, és elősegíti a szaknyelvi oktatás egységesítését.

2.4. Az angol (határ)rendészeti szakmai nyelv intézményes oktatása a hazai rendészeti képzésben¹¹⁵

A hazai tapasztalat sok hasonlóságot mutat az EU egyes tagállamaiban folytatott, az előbbiekben részletezett gyakorlattal. Két rendészeti szakközépiskolában folyik határrendészeti képzés, közülük Miskolcon (igény esetén) általános angolkurzusokat is indítanak a három különböző szaknyelvi képzési típus mellett. A nappali munkarendű képzés során a vegyes (rendőri + határrendészeti) angol oktatása két tanéven keresztül, heti 2–4, összesen 146 órában, a tisztán határrendészeti tárgyé két hónapig, 16 órában folyik. A hallgatók nyelvi szintje általában A1–A2, néhányé B1 és B2. Szegeden vegyes (rendőri és határrendészeti) szaknyelvi oktatás folyik. A nappali munkarendben a szaknyelvi angol tantárgy 16 hónapos, 96 órás, a levelező oktatásban 8 hónapos, 58 órás (mindkét típusban heti 2 órás), a hallgatók többnyire A2–B1 szinten vannak.

A Nemzeti Köszolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Karán azok a hallgatók tanulnak rendészeti szaknyelvet, akik rendelkeznek B2 szintű (középfokú) nyelvvizsgával. Ebbe a körbe tartozik a határrendészeti szakirányú hallgatók nagy többsége is. Az angol nyelvet választó hallgatók nagy része az elmúlt években vegyes szaknyelvet tanult, azaz alapvetően rendőri szaknyelvet, amelyben – a rendészet egyéb ágainak tárgyalása mellett – szerepelt a schengeni szabályozást és annak gyakorlati megvalósítását is érintő nemzetközi rendészeti együttműködés témája is. A jelenlegi tanterv szerint négy féléven keresztül heti 2–4, összesen 182 órában folyik a szaknyelvtanítás. Ez nagy és sajnálatos visszalépés az előző évek heti 4–6 órás, három féléves képzéséhez képest.

¹¹⁵ Az itt említett intézmények mellett a BM nemzetközi Oktatási Központban (NOK) folyik ugyan rendszeres nyelvi képzés, itt azonban csak általános és rendőri angolt oktatnak, a sajátos határrendészeti szükségletek nem jelennek meg a tematikában.

Gondot okoz az is, hogy az Idegennyelvi és Szaknyelvi Központban dolgozó angol tanárok relatíve kis száma miatt jelenleg a hallgatókat csak nyelvek és többé-kevésbé tudásszintek szerint lehet csoportokba osztani, szakirányok szerint nem. Így a határrendészeti tevékenységek során használt angol nyelv oktatását az Idegennyelvi és Szaknyelvi Központ csak a tanári kapacitás függvényében tudja biztosítani. Amennyiben az adott évfolyamon ezt a csoportlétszámok lehetővé teszik, a migrációs és a határrendészeti szakirány hallgatóinak közös, a határrendészeti ismereteket is magában foglaló nyelvi kurzus indul. Ennek során néhány óra megtartására a Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszékének egyik, angol nyelvű szakképzésben járatos munkatársát kérjük fel. Ez rendkívül hasznosnak bizonyult, hiszen az – általában nem sok előzetes tapasztalattal rendelkező – hallgatók ízelítőt kapnak abból, milyen gyakorlati nyelvi készségekre lesz szükségük munkájuk során. Az órák a határrendészeti kabinetben zajlanak, és a hallgatók kezébe adott reáliák (okmányvizsgáló eszközök, úti okmányok stb.), az angol nyelvű képzési helyzet szimulálása nagy motiváló erővel bír.

Erre szükség is van, mivel a Karon a szaknyelvoktatás sajátos helyzetben van: A hallgatók az első négy félévben kapnak nyelvi képzést, a határrendészeti alapozó tárgyak oktatása azonban csak a második félévben kezdődik, a határellenőrzési, határigazgatási ismeretek elsajátítása pedig főleg az ötödik-hatodik félévre koncentrálódik. Ebből következően integrált tartalmi és nyelvi képzést kell folytatni, amelyen belül a határrendészeti tevékenység alapjaival valójában angol nyelven ismerkednek meg, és sok esetben nehéz megértetni velük, hogy a szaknyelvi kompetenciákra nagy szükségük lesz a munkájuk során.

A munka mellett tanuló, levelező képzésben résztvevő rendészeti szakemberek hazai idegennyelvi felkészítése a Karon a mai napig nem megoldott. Ennek fő okát – a tantervben rendelkezésre álló órák igen kis száma mellett – abban látom, hogy a nyelvoktatás során sajátos, komplex készségeket kell kialakítani. Amíg egyes tantárgyak esetében megvalósítható az ismeretanyag egyéni memorizálása, készség szintű elsajátítása, addig az idegen nyelv tanulásához elengedhetetlen a kis lépésekben tanult nyelvi jelenségek állandó ismétlése, gyakorlása, amelyet feltétlenül folyamatos visszajelzésnek kell kísérsenie. Az írásbeli készségek esetében ez megoldható a tanár jelenléte nélkül, a szóbeli készségek, elsősorban a beszéd-készség fejlesztése azonban gyakorlatilag nem.

A képzési intézményekben levelező formában biztosított nyelvoktatás problémája valójában része a munka mellett folytatott nyelvtanulással kapcsolatos nehézségeknek, ezért a megoldás módja is hasonló lehet.

A tananyagok hasonló típusúak a három felsorolt intézményben, de jelenleg például a FRONTEX e-learning eszközét csak Szegeden és az NKE-n használják. A szakközépiskolákban a 17. ábrán szereplő első négy nyelvi tevékenységre készítik fel a hallgatókat, a Rendészettudományi Karon az ötödiket is érintjük: a képzés végére a hallgatónak képesnek kell lennie arra, hogy (például egy prezentáció keretében) bemutassa a hazánkban, a saját szakterületén folyó munkát, valamint, hogy megismerkedjen a külföldi kollégák feladataival.

2.5. Jó külföldi gyakorlatok

2.5.1. Korszerű oktatási módszerek a CEPOL (Európai Rendőrákadémia) által szervezett angol nyelvű szakmai képzésekben – a távoktatás lehetőségei

A FRONTEX koordinációjával folyó angol nyelvképzési projektről már tettem említést. Az európai rendészeti képzésben kiemelkedő szerepet játszó Európai Rendőrákadémia¹¹⁶, a CEPOL égisze alatt folyó tevékenységhez ugyancsak elengedhetetlen az angol rendőri szaknyelv magas szintű ismerete: ennek fejlesztése mindig is a szervezet egyik prioritása volt.

A CEPOL az EU belső biztonsági stratégiájával összhangban az uniós tagországok vezető beosztású rendőrtisztjei számára nyújt együttműködési és továbbképzési lehetőséget. Fő feladata, hogy ösztönözze a határokon átívelő együttműködést a bűnüldözés elleni harc, illetve a közbiztonság és közrend fenntartására irányuló tevékenységek terén, és ehhez megfelelő fórumokat biztosítson. Az együttműködés fontos területe a csereprogram, amelynek keretében rendészeti szakemberek egymás országaiban tett egyhetes látogatások során tapasztalatot szereznek a különböző tagállamok rendőri/rendészeti szervezeteinél folyó, a saját szakterületükön végzett munkáról, és a továbbiakban hasznos személyes munkakapcsolatokat alakítanak ki.

¹¹⁶ Várhatóan 2016. július 1-jétől a szervezet új neve: European Agency for Law Enforcement Training (Bűnüldözési Képzés Európai Ügynöksége).

Az éves képzési terveket, azok tematikáját (melynek egy része az illegális migrációt és a határrendészethez közvetlenül kapcsolódó problémákat érinti), valamint az eseménynaptárt az aktuális EU-s fenyegetés-értékelések alapján állítják össze. Az intézménynek az elmúlt évtizedben kifejtett tevékenysége jól mutatja azt a folyamatot, amely során a hagyományos oktatási és kommunikációs formák egyre inkább átadják helyüket az elektronikus alapú megoldásoknak.

Az angol szaknyelvi tananyagkészítő CEPOL-team tagjaként 2009-től magam is figyelemmel kísérhettem a különféle angol nyelvű elektronikus információs és oktatási eszközök evolúcióját. Ez a folyamat az intézmény honlapjának indításával, a tagállamok vezető rendészeti szakembereinek, oktatóinak publikációit tartalmazó elektronikus könyvtár kialakításával kezdődött. Míg a 21. század első évtizedében még a személyes jelenlétet igénylő tevékenységi formák (megbeszélések, szaknyelvi kurzus, továbbképzések stb.) voltak túlsúlyban, addig napjainkra a helyzet megváltozott. A képzés főként nemzetközi munkacsoportok által létrehozott elektronikus, moduláris rendszerű tananyagok készítése és terjesztése, az ezeket az anyagokat a saját országukban oktató „kiképzők képzése” (training the trainers), az e-Netet kezelő nemzeti kontakt személyek hálózatának kialakítása, a tanulásmenedzsment-rendszerbe (Learning Management System, LMS) ágyazott oktatási modulok és a szélesebb közönséget megcélzó internetes szakmai fórumok, internetes szemináriumok, ún. webináriumok útján folyik. 2011-ben a CEPOL által szervezett 106 eseményen belül a webináriumok száma 18 volt, a web-alapú elektronikus hálózat regisztrált használóinak száma pedig 9283.¹¹⁷ 2014-ben ez a szám meghaladta a 10300-at¹¹⁸. (Ugyanebben az évben a személyes jelenlétet igénylő tevékenységi formákban részt vevők száma ennek kevesebb, mint egyötöde volt.) Ekkor a 23 on-line modul és a megszervezett 54 webinárium összesen mintegy 8000, ezekre külön regisztrált felhasználóval büszkélkedhetett.

Az angol nyelvtudásbeli hiányosságok – különösen a kezdeti időszakban – a CEPOL képzések résztvevői esetében is felmerültek. A szervezet több éve háromhetes „bentlakásos” angol szaknyelvi tanfolyamokat (Language development: instruments and systems of European police cooperation — English) is szervez. Az évente két alkalommal meghirdetett képzés mellett azonban szükség volt és van az interneten elérhető, munka mellett is tanulmányozható

¹¹⁷ CEPOL: *Annual Report 2011*. Forrás: <https://www.cepola.europa.eu>. (2012.07.04.)

¹¹⁸ CEPOL: *A 2014. évi éves jelentés összefoglalója*. Forrás: <https://www.cepola.europa.eu/sites/default/files/annual-report-summary-2014-hu.pdf>. (2015.10.10.)

angol szaknyelvi anyagokra. A fent említett, az angol rendőri szaknyelv fejlesztését szolgáló elektronikus tananyagkészítő munkacsoport 2009-ben kezdte meg munkáját. 2010-ben az akkori koncepció szerint három nyelvi szinten (A2, B1, B2) elkészültek a napi rendőri teendőktől a szakmai feladatok megoldásához szükséges elméleti ismeretekig terjedő 13 témát feldolgozó oktatócsomag tanmenete, szövegei, az olvasási és hallásértési készséget fejlesztő gyakorlatai.

A tervezett különálló angol oktatóanyag létrehozása végül is az eredeti tervek szerint nem valósult meg, de egyes részei hozzáférhetőek a CEPOL LMS felületén, és népszerűek a felhasználók körében.

A projekt legújabb szakaszában, 2015 október – novemberében kísérleti távoktatási kurzust indítottak, *Police English Language (Rendőri angol nyelv)* címmel. Ehhez a szaknyelv oktatásában járatos angol tanárok a szakmai modulokhoz közvetlenül kapcsolódó nyelvi felkészítéshez aktualizálták és a már kész elektronikus szakmai anyagokkal egészítették ki a nyelvoktatási anyagokat. A kísérleti tananyagot egy 55 fős (legalább 3 éve a rendőrségnél dolgozó, a nemzetközi rendőri együttműködésben részt vevő, az angolt napi szinten használó szakemberek), tagállamonként maximum 3-3 delegált tanulóból álló csoporton tesztelték, távoktatási kurzus keretében. A kísérleti tanfolyam úttörő szerepre vállalkozott: a rendőri angol oktatásának történetében ez volt az első alkalom, hogy a résztvevők különböző országokban, a saját számítógépük vagy hordozható eszközük felhasználásával végezték a teljes egészében online kurzust. A legalább A2 (alapfoknál alacsonyabb) szintű nyelvtudással és megfelelő számítógépes felhasználói ismeretekkel rendelkezők számára meghirdetett öthetes tanfolyam általános célja az volt, hogy az azt elvégzők B1 szintű rendőri szaknyelvi ismeretekkel rendelkezzenek. A specifikus célkitűzések szerint:

- 1) erre a szintre (B1) fejlesszék a négy alapkészséget (beszéd, olvasás, hallásértés, írás) és a szakmai élethelyzetekben szükséges nyelvtani ismereteiket,
- 2) fejlesszék terminológiai ismereteiket, hogy a szaknyelvhasználatot igénylő helyzetekben a szakmai lexikát megfelelően tudják használni,
- 3) gyakorolják az európai szintű kooperációt, amelyet később felhasználhatnak a nemzetközi rendőri együttműködéshez szükséges kommunikáció során.¹¹⁹

¹¹⁹ CEPOL: *Police English Language Online Course. Course Curriculum*. Budapest, 2015.

A kurzus anyaga egy kerettörténetet követve, nyolc szakmai téma köré szerveződött. A tanulók az egyes anyagrészeket változatos, többségében feladatalapú gyakorlatok segítségével, részben önállóan, saját haladási tempójukban, részben (valós idejű) kiscsoportos tevékenységek keretében dolgozták fel. A feladatok jellege gyakran megkívánta, hogy on-line konzultáljanak a tanárokkal és egymással, az LMS felület fórum és csevegés funkciójának, feltöltött írott és video üzenetek segítségével folyamatosan tartsák a kapcsolatot.

A feladatokat legalább az előre meghatározott szinten teljesítők (az összes regisztrált hallgató 94%-a) a kurzus sikeres elvégzéséről, a többiek a kurzuson való részvételről kaptak bizonyítványt.

A tanfolyam több szempontú értékelése az értekezés írásának idején még tart. Saját megfigyeléseimre alapozva (a CEPOL illetékesétől engedély kaptam, hogy végig kövessem), a kurzust vezető egyik angol tanár tanfolyamzáró rövid jelentésében,¹²⁰ valamint a vele készített strukturált interjúban tett megállapításai alapján a tanulságokat az alábbiak szerint összegzem:

A tanulási felületet biztosító Moodle keretrendszer, a Moodle beépülő modul és a rendelkezésre álló CEPOL tudásbázis hasznosnak bizonyult a tananyag összeállítása során, bár a nyelvtanfolyamok lefolytatására ez a tanulásmenedzsment rendszer nem a legalkalmasabb, ennél léteznek vonzóbb és könnyebben használható felületek, több grafikát beépítő, és egyszerűbb és több tanulói interaktivitást biztosító interfészek. A hallgatók a tanárok által a programba illesztett gyakorlatok megoldásánál gyakran ütköztek technikai akadályokba, és ezek sokszor a gyakorlatok megoldásának eredményében is érzékelhetőek voltak, ezért a kurzust vezető tanároknak gyakran kellett korrigálniuk a kapott pontszámokat, illetve tanácsokat adni a kezelési problémák megoldásához. Az adott hétre előírt feladatok sorrendje nem volt meghatározva, bár ez úgy tűnik, szükséges lett volna. A jelenleg rendelkezésre álló szöveges gyakorlatok egy részét pl. ki lehetne cserélni a témákhoz kapcsolódó szakterületeken dolgozó rendőrökkel készített video-interjúkkal, ez egyben segítené a való életben is nagyobb gyakorisággal előforduló, nem anyanyelvi akcentus megértését.

¹²⁰ KELEMEN Zsolt: *CEPOL Police English Language Course Instructor Feedback Report*. Budapest, 2015. (Saját fordítás alapján.)

Fontos tapasztalat volt, hogy az öt hét még ilyen intenzív tanulás (heti 25 óra egyéni ráfordítás) mellett sem elég arra, hogy valaki egy egész nyelvi szinttel magasabbra jusson. Némi gondot okozott az is, hogy a meghirdetett A2-es bemeneti szint helyett nagyon sok jelentkező (sokkal) jobb nyelvtudással kezdte meg a kurzust, ezt a jövőben ki kellene küszöbölni: A valóban B1 szintet megcélzóknak több, a nyelvtan tanítását célzó elemet beépíteni, a B2 szintűeknek pedig egy másik, főleg a terminológiára koncentráló tanfolyamot indítani. Nagyban megkönnyítené a tananyag kezelését és a beszédkészség fejlesztését is, a tanárok jobban megismerhetnék a tanulókat, ha több online konferenciát, videobeszélgetést lehetne beiktatni. Érzékelhető volt a tanulók frusztrációja, amikor a fórumon felvetett kérdésekre nem kaptak rövid időn belül választ – hiszen a tanárok nem voltak állandó „ügyeletben”. A beadott feladatok – melyek között szerepeltek írásbeli és szóbeli produkciót igénylő, tehát ún. nyitott végűek is – folyamatos javítása, a tanulókkal való kapcsolattartás ilyen sok résztvevő mellett kettőnél több tanár bevonását igényelné.

Az online oktatási forma eszközei közül ki kell emelni egy, a nyelvoktatásban nagyon jól használható funkciót, az ún. wiki közös létrehozásának lehetőségét. A résztvevő tanulók együtt állítottak össze egy egynyelvű tematikus glosszáriumot: hetente felvitték az általuk fontosnak tartott szakszavakat és meghatározásaikat, így dolgozták fel az adott heti tananyagban előforduló szókincset, majd ezekből a szavakból minden pénteken szóolgozat tesztelte tudásukat.

Tapasztalatom szerint igazi virtuális közösség jött létre az öt hét alatt. A fórumon nyomon követhető, egymást segítő, bátorító posztokon kívül erről tanúskodtak a párizsi terrortámadás idején a francia kollégáknak küldött együtt érző sorok, a karácsonyi, újévi jókívánságok.

2.5.2. Nyelvoktatás a levelező képzésben: távoktatási tananyagok alkalmazása Észtországban, a Biztonsági Tudományok Akadémiáján

2015 novemberében, egy CEPOL csereprogram keretében az észt Biztonsági Tudományok Akadémiáján nyílt alkalmam az angol szaknyelvi oktatás levelező formáját tanulmányozni.

A tallinni intézmény muraste-i objektumában a BA szintű képzéssel azonos értékű levelező tanfolyamon egy félévben minden második héten kétszer kettő, összesen 24 kontakt órája van

a határrendész hallgatóknak (emellett 30 órányi egyéni tanulást írnak elő számukra). A hallgatók szintenkénti elosztására nincs lehetőség, ezért sokszor akár A2, B1 és B2 szintű nyelvtanulók is vannak ugyanabban az általában 10-15 fős csoportban.

Figyelemre méltó az a mód, ahogyan a szaknyelvi oktatás beépül az Akadémia általános oktatási rendszerébe, amely a rendészeti szakközépiskolai képzést is magában foglalja. A középfokú szakmai oktatásban néhány éve bevezették az úgynevezett *integrált* idegennyelvi tantárgyat. Ennek lényege, hogy a nyelvi képzés szervesen illeszkedik az általános ismeretek oktatásába. A szaktanárok meghatározzák, hogy pl. határforgalom-ellenőrzési feladatok végrehajtása során a határőröknek milyen helyzetekben kell használniuk idegen nyelveket, és a nyelvi képzés az ilyen helyzetek megoldásához szükséges készségek fejlesztésére koncentrál. Az oktatás végén is ilyen szituációkat szimulálnak (a külföldi állampolgárok szerepét a nyelvtanárok játsszák), és a hallgatók egyéni szakmai és nyelvi teljesítményét együtt értékelik.

A nyelvi és szakmai képzés integrálása a nappali BA szakokon oly módon valósul meg, hogy a szakmai tantárgyak oktatói kötelezővé teszik az angol nyelvű szakirodalom felhasználását a szemináriumi és szakdolgozatok elkészítésekor. A nyelvtanárokkal együttműködve kidolgozták annak a rendszerét, hogy a hallgatók kötelezően választanak egy, a szakirányukhoz kapcsolódó cikket, amelyet egy félév alatt fel kell dolgozniuk (az ezzel kapcsolatos feladatok végrehajtása a nyelvvórákon kívül, de meghatározott ütemben és nyelvtanári felügyelettel, segítséggel folyik), majd a félév végén egy szimulált konferencia keretében idegen nyelven előadást kell tartaniuk róla. Ezt a követelményt szem előtt tartva az előbb említett levelező kurzuson a tematika és az elsajátított szakmai szókincs a schengeni térséggel és határellenőrzéssel, az európai határrendészeti együttműködéssel, a FRONTEX tevékenységével stb. kapcsolatos.

Az észt Biztonsági Tudományok Akadémiáján már több éve használják sikeresen a Moodle alapú tanulásmenedzsment rendszert (LMS). A nappali és a levelező munkarendben egyaránt bevált rendszerben – egyebek között – a tanár és a hallgatók elektronikus úton tudják eljuttatni egymáshoz a tananyagokat, tanmeneteket és a határidős beadandó feladatokat, szükség esetén a tanórán kívül is tudnak egymással kommunikálni, folyamatosan nyomon követhetik a tanulók előrehaladását, teljesítményét.

A nyelvoktatás tehát ebben az esetben levelező formában is jól működik, a tanárok elmondása szerint nincs olyan hallgató, aki a követelményeket legalább a minimális szinten ne tudná teljesíteni. A kollégák ugyanakkor nagyon kedvezőtlennek tartják az alacsony óraszámot és azt, hogy a tanulókat nem lehet tudásszintjük szerint homogénebb csoportokba osztani.

2.6. A fejezet összefoglalása, következtetések

Összegezve ismét hangsúlyoznom kell, hogy a rendészeti szervezetek és oktatás nemzeti sajátosságokhoz kötődő jellege miatt nehéz áttekinteni, elemezni a képzési rendszereket, ezen belül az angol nyelv oktatását is. Az itt részletezett felmérésbe nem kapcsolódott be valamennyi érintett uniós tagállam, ezért az egész EU-ra vonatkozó megállapításokat nem tehetek. 18 tagállam 22 intézményének válaszai alapján mégis kirajzolódtak olyan egyértelmű tendenciák, amelyek valószínűleg a többi országra, intézményre is érvényesek.

A felmérés során kapott válaszokból kitűnik, hogy a tagállamok nemzeti hagyományain kívül az aktuális gazdasági körülmények, a rendészeti szervezetekben és képzési rendszerekben éppen végbemenő változások is kihatnak a (határ)rendészeti szaknyelvoktatásra.

Az angol (határ)rendészeti szaknyelvi kurzusok kapott adatai alapján megállapíthatjuk, hogy többségük nem biztosít intenzív nyelvtanulást, óraszámuk pedig a legtöbb esetben csak arra alkalmas, hogy a tanulók a már meglévő tudásszintjükön fejlesszék szaknyelvi készségeiket, arra semmiképpen nem, hogy magasabb szintre kerüljenek. Ez arra enged következtetni, hogy a képzési intézményekben az angol nyelvi készségek fejlesztése nem szerepel (vagy a tantervek struktúrája miatt nem szerepelhet) az elsődleges célok között.

A felmérésben megnevezett szaknyelvi kurzusok többsége szakközépiskolai képzéshez kapcsolódik, domináns nyelvi szintjük B1 (alapfok), illetve az ezt meghaladó (B2) szint. Ez összhangban van az egységes alapképzés tantervéül minden tagországnak ajánlott alapszintű *Közös képzési alaptanterv* által megjelölt céllal (B1), valamint az európai határőr csapatok profiljaiban leggyakrabban meghatározott követelménnyel (B2). Az alapfoknál alacsonyabb (A2) szintű kurzusok száma azonban csak kevéssel marad el ezek mögött. A magasabb szintű képzést (BA, MA) folytató intézményekben oktatott kurzusoknál megfigyelhető a tudásszintek emelkedése.

A kurzusok leginkább a határellenőrzési feladatok ellátásához az alapszintű *Közös képzési alaptantervben* is megjelölt, kisebb mértékben a külföldi kollégákkal együtt végzett munkához szükséges angol nyelvi kompetenciák fejlesztését célozzák.

A felhasznált angol tananyagokkal kapcsolatos adatokból arra lehet következtetni, hogy az alapszintű *Közös képzési alaptantervhez* hasonlóan ajánlott, széles körben ismert és felhasználható oktatóanyagok hiányában a tanárok – egyébként az általános angol nyelv oktatási gyakorlatának is megfelelően – leginkább saját maguk állítják össze, vagy az adott képzési intézmény adja ki tankönyvként azokat. A FRONTEX elektronikus oktatóeszköze igen népszerű, pedig egy szűkebb kör, a légi határokon szolgálatot teljesítő állomány számára készült. Ez is azt mutatja, hogy nagy az igény egy egységes, a többi határtípusra jellemző nyelvi tevékenységeket is gyakoroltató uniós tananyagra.

A fejezet elején felvetett kérdésre, azaz hogy vannak-e egységes irányvonalak az EU-tagállamok (határ)rendészeti angol képzéseiben, és ezekhez illeszkedik-e a hazai intézményes szaknyelvtanítás, a kérdőíves kutatás alapján egyértelműen igennel válaszolhatunk. Az eltérő képzési rendszerekből, hagyományokból, jogrendszerekből eredő különbségek ellenére a terjedelmükben, intenzitásukban nem egyszer eltéréseket mutató (határ)rendészeti szaknyelvi képzések tematikájukat és a különböző témákhoz kapcsolódó nyelvtudási szintjüket tekintve hasonlóak. Ezt a szaknyelvi oktatás speciális jellege is megköveteli, hiszen itt a hallgatói szükségletek előzetes meghatározásának (needs analysis) még fontosabb szerepe van, mint az általános nyelvi képzés esetében. A kutatás során vizsgált kurzusok különféle feltételek mellett folynak: a válaszadó intézmények kétharmadában a leendő határrendészeket mint rendőröket vagy rendészeti szakembereket képzik. Ennek ellenére a határrendészeti szükségletek markánsan megjelennek az angol nyelvi kurzusok tartalmában: a vizsgált kurzusok több mint egyharmada határrendészeti, másik harmada vegyes szaknyelvi, míg csak 11 százalékuk tisztán rendőri (az előzetes feltételezésekkel ellentétben az általános nyelv is csak a kurzusok 16 százalékában képviselteti magát), és ez a résztvevők számában is megmutatkozik. Tehát még a vegyes (rendőri/rendészeti) képzés keretén belül folyó angol nyelvi kurzusokban is határozottan érvényesül ugyanaz a cél: a határrendészeti szakemberek nyelvi kompetenciáinak fejlesztése, amelyek segítségével hatékonyabban végezhetik munkájukat, ennek pedig egyre fontosabb részét képezi a nemzetközi együttműködés.

A fejezet további részében jó külföldi nyelvoktatási gyakorlatok sajátosságait tártam fel. Ezek alapján az a következtetés vonható le, hogy kellően motivált nyelvtanulók távoktatására eredményesen használhatók az internet-alapú elektronikus tanulásmenedzsment rendszerek, oktatóprogramok, amelyek egyes funkciói helyettesíthetik a tankönyveket, és a tanfolyam résztvevőinek személyes jelenléte nélkül is lehetővé tesznek közös tevékenységi formákat. Ugyanakkor kellő figyelmet szükséges fordítani a könnyen kezelhető, vonzó megjelenésű, a nyelvi kompetenciák kialakulásának sajátosságait messzemenően figyelembe vevő tananyagok összeállítására, a tanárok és diákok arányára, a minél homogénebb bemeneti tudásszintekre, a szükséges óraszámokra és a megfelelő intenzitásra. A CEPOL kísérleti online kurzusának fontos tanulsága, hogy a beszédkésztséget legjobban fejlesztő nyitott végű szóbeli tevékenységekhez, a tanulók bátorításához kívánatos a tanár valós idejű – legalább virtuális – jelenléte.

3. A határrendészeti feladatokat ellátó hazai állomány nyelvtudása

A határrendészeti képzési intézményekben folyó szaknyelvi oktatás vizsgálata után célszerűnek láttam feltárni a hazai, határrendészeti feladatokat ellátó állomány nyelvtudásának adatait, a szolgálati helyeken folyó határrendészeti nyelvi képzés helyzetét.

3.1. Az idegennyelvi ismeretek szükségessége mint szakmai követelmény hazai dokumentumokban

Sokan még Magyarország uniós és schengeni csatlakozása előtt felismerték az idegennyelvi ismeretek jelentőségét a Határőrség állományának kiképzésében. Ritecz tanulmányában már 2003-ban felvetette¹²¹, hogy kiemelt prioritást kell élveznie az idegennyelvi képzésnek. Azt is leszögezte, hogy az állomány minél nagyobb részét érintően az alap- és továbbképzést elsősorban EU-tagállamokban kellene megvalósítani, amely az uniós kommunikációban használt nyelvek készségszintű elsajátítása mellett az uniós ismeretek elmélyítését, a szemléletváltást és a későbbi feladatok végrehajtásához szükséges személyes kapcsolatok kialakítását is lehetővé tenné.

Magyarország 2006-os schengeni értékelése után a Schengeni Értékelő Bizottság összefoglaló véleménye (amelyben leszögezték, hogy Magyarország határellenőrzési stratégiája teljes mértékben eleget tesz az integrált határellenőrzés schengeni alapelveinek) megállapította, hogy a határrendészeti feladatokat ellátó állomány szakmai színvonala és feladataihoz való hozzáállása kiváló, azonban az okmányvizsgálók rendszeres szakmai továbbképzésének szükségessége mellett felhívták a figyelmet az állomány nyelvi képzésének hiányosságaira is.¹²²

¹²¹ RITECZ György: *Az európai (schengeni) határőrizeti követelményekre való felkészülés helyzete és a további feladatok Magyarországon*. Forrás: <http://palyazat.gov.hu/download/473/mt90.pdf>. (2015.04.16.)

¹²² TARI Tamás: *A magyar rendőrség tevékenysége a schengeni térséghez történő csatlakozás terén 2004-2010 között*. Doktori (PhD) értekezés. NKE Budapest, 2012. Forrás: http://193.224.76.2/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/tari_tamas.pdf. (2015.04.16.)

Az évek múlásával a határrendészeti szolgálati ág idegennyelvi felkészültsége továbbra is napirenden van: Az első fejezetben már említett határrendészeti szakmai stratégia megvalósítandó célul tűzte ki a képzési stratégián belül határrendészeti szakképzési stratégia kialakítását, valamint – egyebek között – on-line és távoktatásos képzési rendszer kialakítását, az idegennyelvi képzés erősítését.¹²³

A rendőrség határrendészeti szolgálati ága szakmai kiválasztási, képzési és karrierrendszerére 2013-ban kidolgozott koncepció¹²⁴ megállapítja, hogy az állomány idegennyelvi felkészítésének kérdését hangsúlyosan kell kezelni. Leszögezi, hogy a képzés során számításba kell venni a viszonylati nyelveket is, ezek oktatása szintén prioritást kell, hogy képezzen.

Az uniós Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó hétéves szakpolitikai stratégia (2013) megfogalmazza, hogy a határigazgatási feladatok magas szintű és hatékony ellátása a határrendészeti szakképzési koncepciónak a változó igényekhez igazodó továbbfejlesztése mellett az állomány folyamatos szakmai és idegennyelvi továbbképzésével biztosítható. A hatékony határigazgatás megvalósításának, a közösségi intézkedések alkalmazásának egyik feltétele a FRONTEX által szervezett képzésekben való aktív részvétel is. A nemzetközi együttműködés formáival kapcsolatban megállapítja, hogy bár az állomány alapvetően nyitott arra, hogy ezekből profitáljon, a korlátozott általános és idegennyelvi ismeretek miatt ez kihívást jelent. A csak idegen nyelven rendelkezésre álló, elsősorban uniós együttműködést, tapasztalatcserét érintő ismereteket a végrehajtói állomány alacsony szinten alkalmazza. Ennek megfelelően a határigazgatás területén javasolt intézkedések egyike az idegennyelvi képzések továbbfejlesztése, a hatékonyság fokozása. A stratégia a Belső Biztonsági Alapból támogatásra alkalmas tevékenységek között sorolja fel a harmadik államokban megvalósuló tevékenységeket is, különösen az érintett szervezetek személyi állományának szervezett oktatási, képzési és csereprogramokat, beleértve a nyelvi képzéseket.

¹²³ *Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája (2012-2017)* Szám: 29000/ 28714-9 /2011. Ált. 21.

¹²⁴ *Koncepció az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szolgálati ág szakmai kiválasztási, képzési és karrierrendszerére.* 29000/11206-8/2013. ált.

Az európai bűnüldözési képzési rendszerrel kapcsolatos intézkedések között a második fellépési területhez (LETS 2: Hatékony kétoldalú és regionális együttműködés) kapcsolódó javasolt intézkedések között említi a dokumentum a határon átnyúló rendészeti együttműködés fejlesztése érdekében megvalósítandó bilaterális és regionális együttműködés szervezését, amely szemináriumok, csereprogram és konferenciák, gyakorlatok révén, illetőleg komplex szaknyelvi képzés (Szaknyelvi Rendészeti Regionális Képzési Program) útján valósulhatnak meg.¹²⁵

3.2. A rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának idegennyelvi ismeretei és érdeklődése a nemzetközi határrendészeti tevékenységek iránt

Szakirodalmi előzmények

A hazai határrendészeti szakemberek idegennyelvi ismereteiről tudomásom szerint nem készült átfogó kutatás. Lipics László egyik cikkében¹²⁶ vizsgálta a vas megyei rendőri állomány nyelvismeretének adatait. Beszámol a Vas Megyei Rendőr-főkapitányságon az állomány számára 2007. és 2009. között megszervezett, munka mellett folytatott nyelvoktatás jó gyakorlatairól, a közös határ menti járőrszolgálatok végrehajtásához szükséges idegennyelvi ismeretekről. Tapasztalatai szerint a tevékenység során használt nyelv többnyire a szomszéd országé (német), vagy egy közös harmadik nyelv (pl. horvát). Megemlítendő, hogy a Rendőr-főkapitányságon 2009-ben 405 fő rendelkezett valamilyen szintű nyelvvizsgálóval, ebből 60-an (kb. 15%) két nyelvből is! Lipics hangsúlyozza, hogy az állomány a helyben szervezett nyelvtanfolyamokat preferálja. A tapasztalatok szerint a Rendőr-főkapitányságon zajló nyelvi képzések kiválóan szervezettek voltak, az állomány igényeinek megfeleltek. A beiskolázottak és a sikeresen vizsgázók száma egyaránt magas volt. Felveti, hogy célszerű lenne intenzívebb nyelvtanfolyamokat meghirdetni, és a kurzus időtartamára az oda vezényelt állományt a munkavégzés alól mentesíteni.

¹²⁵ *Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó hétéves szakpolitikai stratégia.* Forrás: <http://www.solidalapok.hu/node/80719>. (2015.05.05.)

¹²⁶ LIPICS László: *Az idegen nyelv ismeret szerepe a rendőri intézkedések végrehajtásában.* Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, X., 2009. 235-244. Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/2009/lipics.pdf> (2013.03.12.)

A továbbiakban egy kérdőíves kutatás eredményeit ismertetem. Arra kerestem a választ, hogy a rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állománya milyen idegen nyelveken képes kommunikálni, milyen lehetőségei vannak a munka mellett folytatott nyelvtanulásra, azt mennyire találja hatékonynak, és mennyire érdeklődik a nyelvtanulás és a nemzetközi határrendészeti együttműködés különféle formái iránt. Azt is tudni akartam, van-e összefüggés a nyelvi kompetenciák szintje, a nyelvtanulás iránti érdeklődés és a nemzetközi tevékenységekben való részvételhez fűződő motiváció között, vagy ez utóbbi más tényezőktől függ.

A kutatás lebonyolítása, módszerek

A kutatást az országos rendőrfőkapitány úr támogatta és engedélyezte. Az ORFK Humánigazgatási Szolgálata az elektronikus formátumú kérdőívet 2014. novemberben a rendőrség intranet oldalán a teljes rendőri állomány számára hozzáférhetővé és letölthetővé tette. A határrendészeti feladatokat ellátó állomány vezetőit írásban kérték fel, hogy intézkedjenek a megfelelő számú válasz visszajuttatása ügyében. A schengeni külső határral rendelkező megyék határrendészeti kirendeltségeiről és városi rendőrkapitányságairól, az ORFK Határrendészeti Főosztályáról, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóságról (RRI) szolgálati helyenként 10-20, a belső határral rendelkező megyék megyei rendőr-főkapitányságairól, a Szegedi Rendészeti Szakközépiskolából (SzRSzK) és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar (NKE RTK) Határrendészeti Tanszékéről szolgálati helyenként 1-8, 2015. januárig összesen 563 kitöltött űrlap érkezett futárral és elektronikus úton. A felmérésben részt vevő populáció a határrendészeti szolgálati ág vezető, irányító és végrehajtó állománya, amelyből véletlen mintavétellel kerültek ki a válaszadók. A teljes populáció létszámának ismeretében (kb. 3500 fő) a mintát reprezentatívnak tekinthetjük.

A primer, kvantitatív kutatást egy önállóan kitöltendő, kinyomtatott vagy elektronikus formátumú, zárt kérdéseket (metrikus és mátrixkérdés, egyszeres és többszörös választás) tartalmazó kérdőív segítségével folytattam. (Lásd 3. melléklet.) A beérkezett válaszokat az ILIAS keretrendszerben szerkesztett kérdőívben rögzítettem. A program által létrehozott Microsoft Excel-munkalapok segítségével elemzett adatok grafikonok formájában szolgálnak illusztrációként.

Az űrlap első részében kért szociológiai adatok alapján meghatározható a válaszadók neme, életkora, szolgálati helyük típusa és földrajzi elhelyezkedése, a határrendészeti területen eltöltött idő. A további kérdések a beszélt idegen nyelvekre, azok elsajátításának módjára, a munkahely által szervezett nyelvtanfolyamokra, a nyelvtanulás iránti érdeklődésre, az azt megnehezítő körülményekre és a nemzetközi határrendészeti tevékenységekre vonatkoztak. Több feleletválasztásos kérdés tartalmazott „egyéb”, a válaszadó által megnevezendő kategóriát, és a kérdőív végén lehetőség nyílt szöveges kiegészítés megtételére. Ezek mind hasznos információval szolgáltak. A kérdések nem tartalmaztak nyelvészeti terminológiát, ezért fogalmak magyarázatára nem volt szükség. A válaszadók különféle szempontok szerinti összetételét a 4. melléklet 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. ábrája illusztrálja. Az adatokkal kapcsolatos legfontosabb megállapítások a következők:

A válaszadók több mint 75 %-a férfi. Az űrlapokat kitöltők átlagéletkora 34 év, az átlagos, határrendészeti szakmai területen eltöltött szolgálati idő 11 év. A válaszadói populáción belül a 21-22 éves és a 29-40 éves, ezzel valószínűleg összefüggően a határrendészeti szolgálati ágban 2-3 illetve 12-13 évet eltöltött adatközlők száma magasabb. A középfokú és felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 72:28. A válaszadók túlnyomó többsége (87%) a külső határral rendelkező megyékben és az RRI-n, illetve határrendészeti kirendeltségeken (74%) dolgozik. (Ez megfelel a kutatás fő célcsoportjának, mivel a nemzetközi határrendészeti együttműködés különböző formáiban potenciálisan nagyobb valószínűséggel vesznek részt azok, akik jelenleg is határellenőrzéssel kapcsolatos feladatokat látnak el.)

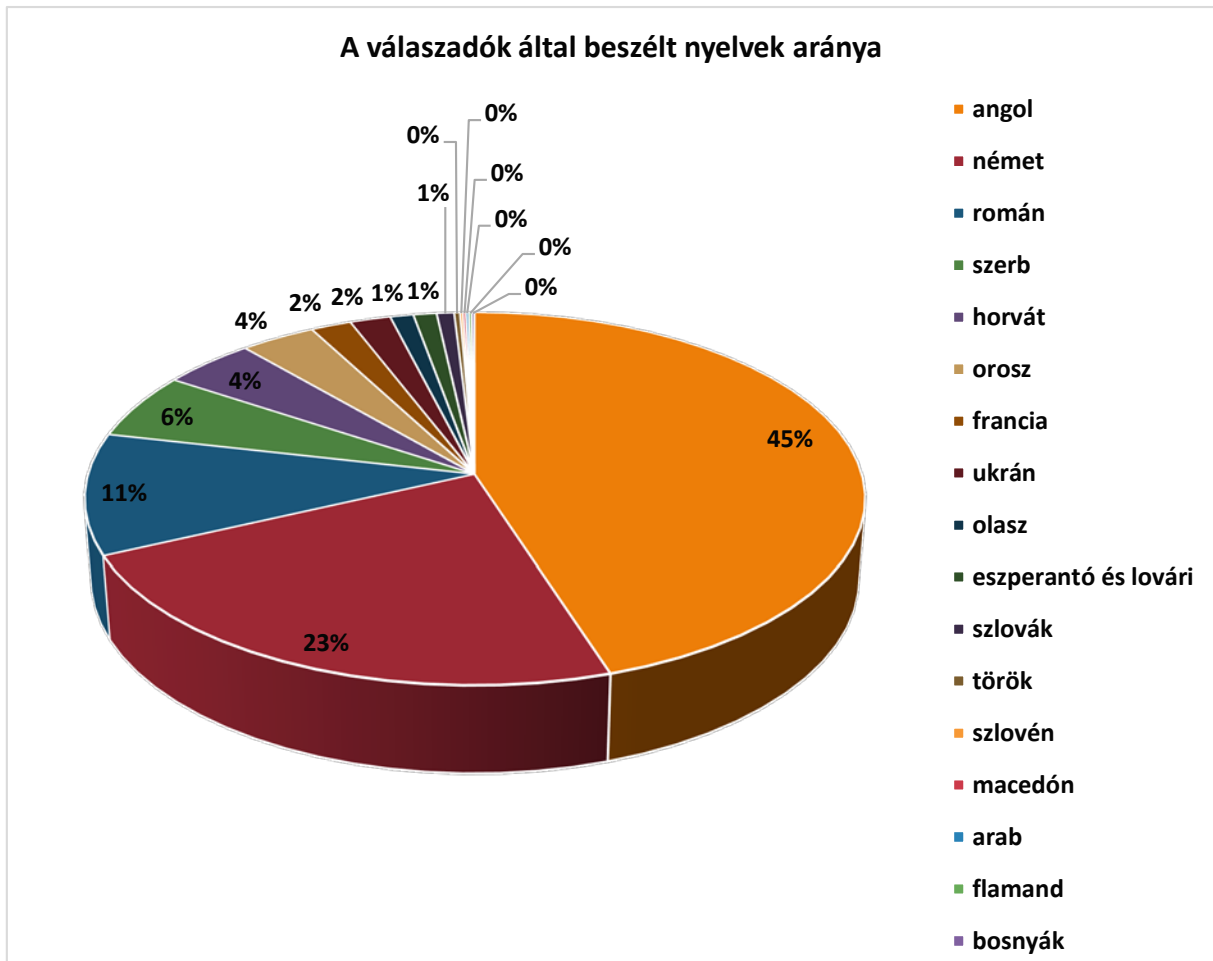
A válaszok kiértékelése

A felmérés során kapott adatokat a kutatás feltevéseinek sorrendjében ismertetem.

1. feltevéscsoport:

A válaszadók körében a leggyakrabban beszélt nyelv az angol és a német. Ezekből a legtöbben alap- és középfokú szintű ismeretekkel rendelkeznek. Az egyes határszakaszokon a viszonylatnak megfelelő szomszédos országok nyelveit is nagy százalékban beszélik. A többség állami közép- és felsőfokú oktatás keretében általános nyelvet tanult. Csak kevesen részesültek/részesülnek (határ)rendészeti szaknyelvi oktatásban.

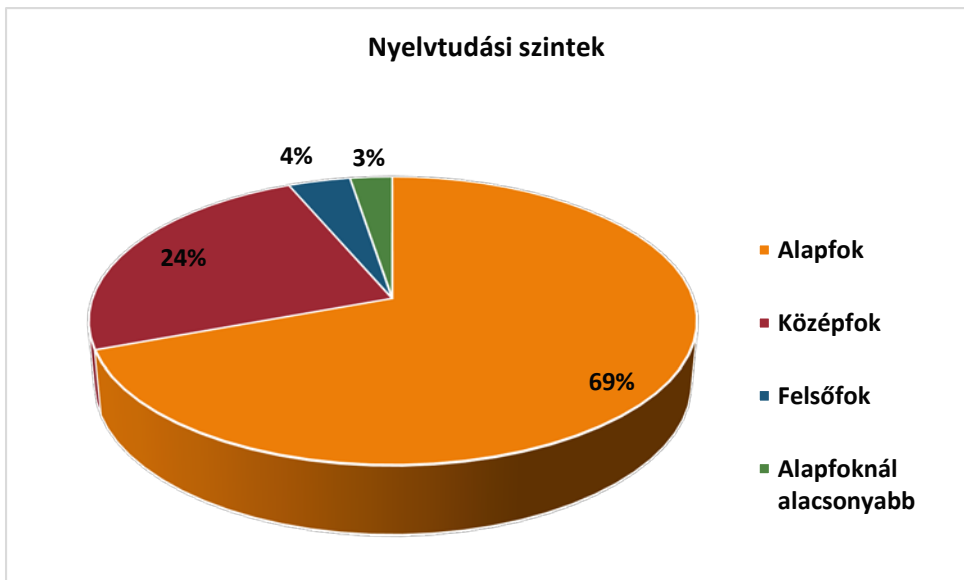
Az alábbi ábrák (20.-27.) arról tanúskodnak, hogy a fenti feltevések többnyire beigazolódtak. A válaszadók több nyelvet és tudásszintet is megjelölhettek, így a 20. és 21. ábrán nem a válaszadók számához, hanem az összes megjelölt nyelvtudás számához viszonyított arányok láthatók.

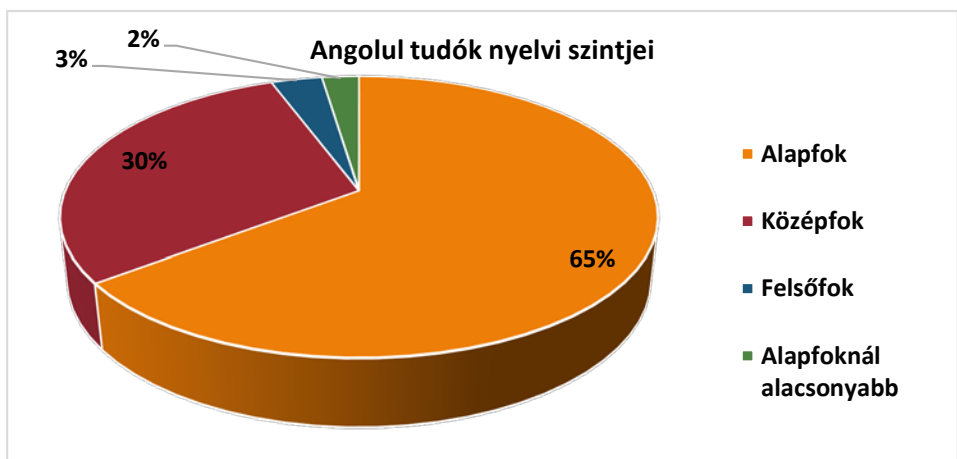
20. ábra: A válaszadók által beszélt nyelvek összesítve

A beszélt nyelvekre vonatkozóan meg kell tenni azt a kiegészítést, hogy az eszperantó és lovári nyelv kategóriáján belül a lovárit ketten beszélik, alap- és középfokú szinten.

A megjelölt nyelvismeretet tekintve egyértelmű az alapfokú szint dominanciája, és ez vonatkozik a két legnépszerűbb nyelvre is. (21., 22., 23. ábra.)

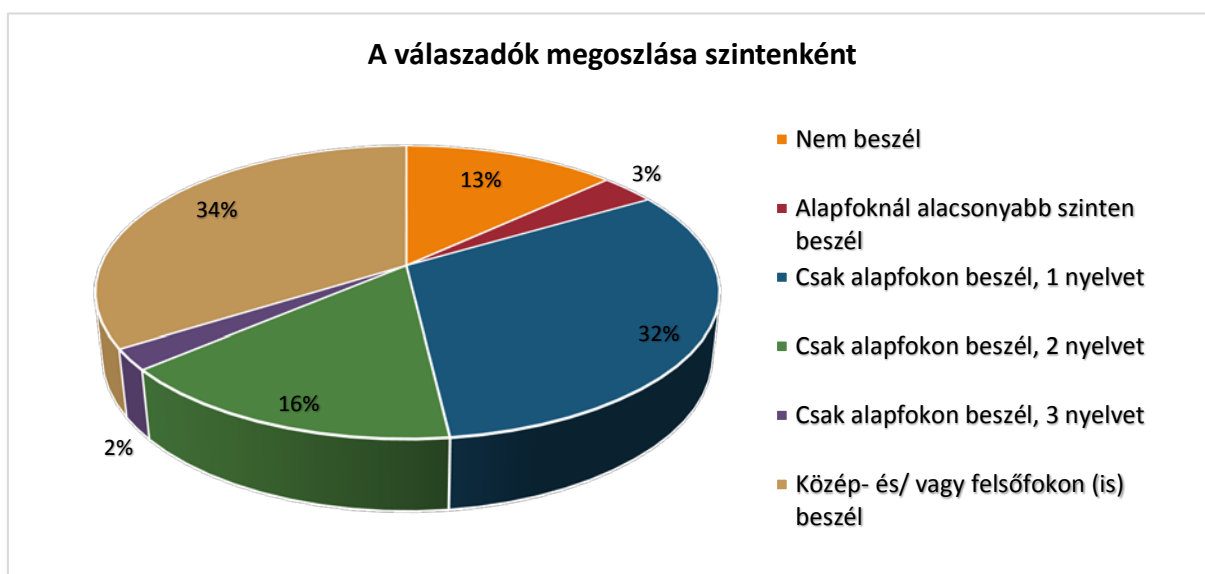
21. ábra: Az összes megjelölt nyelvtudás szintjei

22. ábra: Az angolul tudók nyelvi szintjei (n=330)

23. ábra: A németül tudók nyelvi szintjei (n=169)

24. ábra: Nyelvi szintek válaszadónként (n=563)

Ha válaszadónként is elemezzük az adatokat (lásd 24. ábra), azt a fontos megállapítást tehetjük, hogy az alapfokú és/vagy ennél magasabb szintű nyelvtudással rendelkezők száma 470 (84%). Figyelemre méltó, hogy 279-en (49%) csak alapfokon tudnak kommunikálni, ebből 178-an csak egy nyelven, 88-an kettő, 13-an három nyelven. Ugyanakkor fontos, hogy a 93 fő (az összes válaszadó 16%-a) közül, akik egyik nyelvi szintet sem jelölték be, 19 (az összes válaszadó 3%-a) tanulta valamelyik nyelvet, ezek szerint rendelkezik valamennyi nyelvtudással, ez azonban nem éri el az alapfokú szintet. A kérdőívben adott más válaszokkal való összevetésből ugyanakkor megtudhatjuk, hogy a nyelveket egyáltalán nem beszélő 74 válaszadóból 10-nek a munkája során nincs szüksége idegen nyelvek ismeretére.

Figyelemre méltó, hogy 181-en (32%) jelöltek meg kettő vagy több beszélt nyelvet (az eszperantót és lovárit nem számolva). Ez összhangban van Einhorn Ágnes megállapításaival¹²⁷, aki felhívja a figyelmet a következőre: Az Eurobarometer felmérések (2006-os adatok) szerint az európai polgárok 56%-a képes legalább egy idegen nyelven kommunikálni (ez 25 ország adatainak átlaga), míg Magyarországon ez az arány 42%. Ha azonban megnézzük a két idegen nyelvet ismerők arányát, az európai 28%-os adathoz képest a magyar 27% már nem számottevően kevesebb, három idegen nyelv esetében pedig a magyar 20% jóval a 11%-os európai átlag felett van.

¹²⁷. EINHORN Ágnes: *Nyelvtanításunk eredményessége nemzetközi tükrökben*. Modern nyelvtanítás, XVIII/III. 2012. 22-35. Forrás: www.tintakiado.hu/book_detail.php?id=341 (2015.01.02.)

A legfrissebb, más forrásból származó adatok, a 2011-es népszámlálásnak a magyar állampolgárok nyelvtudására vonatkozó számai szerint¹²⁸ az anyanyelvükön kívül más nyelvet is beszélők aránya országos átlagban 21,5%. Ez a jelen felmérés válaszadóinak már említett 84%-os adatához képest még alacsonyabb szintet mutat.

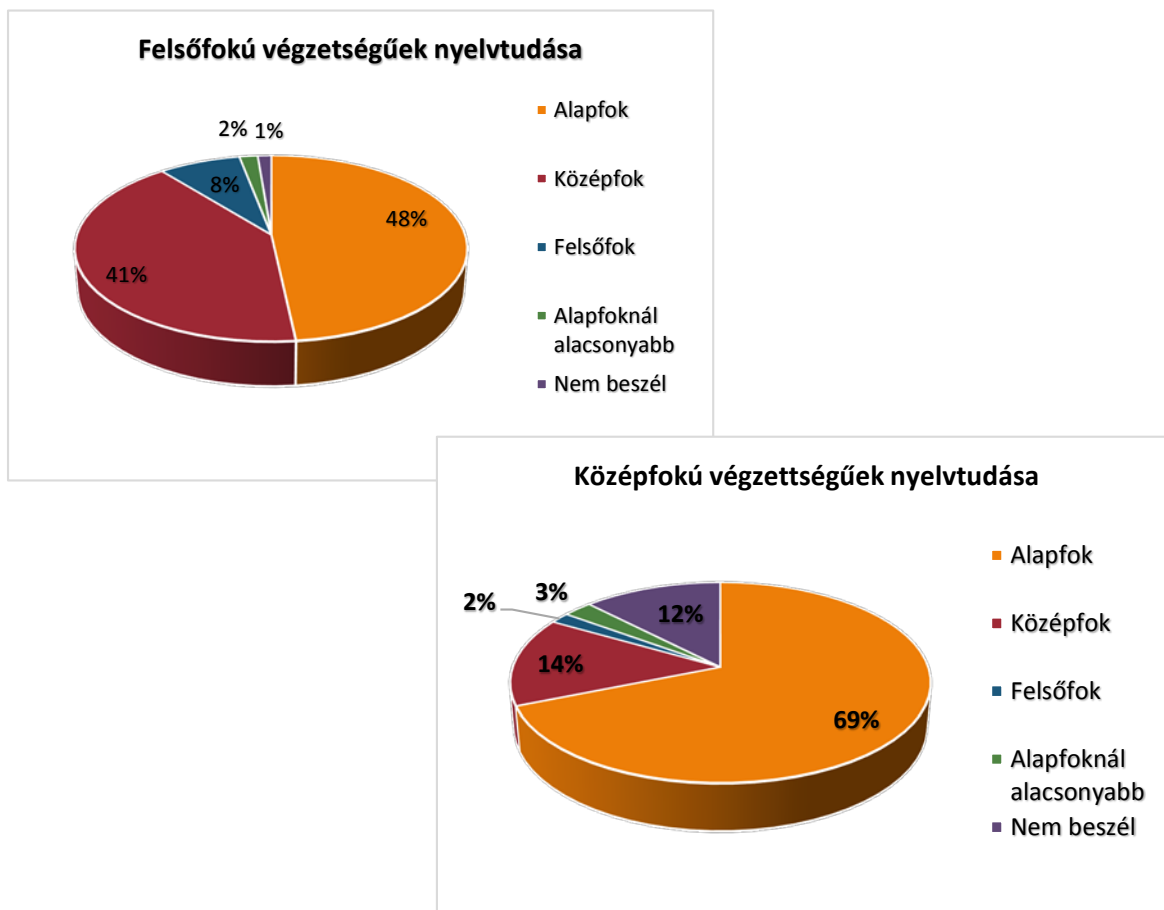
Az eltérés oka az is lehet, hogy az uniós és a teljes jogú Schengen csatlakozás között az ún. Schengen Alapból, majd a 2007-2014-es pénzügyi tervezési időszakban a Külső Határok Alapból finanszírozott, jelentős létszámot érintő (a határrendészeti feladatokat ellátó állomány kb. negyede), több hónapos képzések folytak angolból és a viszonylati nyelvekből.¹²⁹ Az ORFK Gazdasági Igazgatóság Európai Támogatások Osztálytól kapott adatok szerint a Külső Határok Alapból 2009 és 2014 között kb. 500 fő részére szerveztek angol, szerb és horvát, alap- és középfokú, főleg általános, de szakmai nyelvvel bővített, 330-400 órás tanfolyamokat, főleg a schengeni külső határszakaszokkal rendelkező megyékben. (Az állományban tapasztalható fluktuáció miatt azonban nehéz megállapítani, hogy a tanfolyamokat elvégzők jelenleg is rendőrként dolgoznak-e, illetve határrendészeti feladatokat látnak-e el. Indokolt tehát a pontos adatok beszerzése érdekében további vizsgálatokat végezni.)

Einhorn arra is rámutat, hogy a fiatalabb generációk, a közoktatásban a rendszerváltás óta részt vevők nyelvtudása folyamatosan javul. Ez az általam végzett felmérésből is kimutatható: Ha megvizsgáljuk az idegen nyelveket egyáltalán nem beszélő 74 válaszadó életkori megoszlását, a 34 éves vagy ennél idősebbek (ők középiskolai tanulmányaikat a rendszerváltás előtt vagy néhány évvel utána fejezték be) száma 78%-ot tesz ki. (A teljes válaszadói populációban ennek a korosztálynak a részaránya 55%.)

Ha összehasonlítjuk a felmérés közép-illetve felsőfokú végzettséggel rendelkező válaszadóinak nyelvtudását, egyértelműen látható, hogy a képzettség szintjével a nyelvtudási szintek is eltolódnak a magasabbak felé. (25. ábra)

¹²⁸. 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2014. 24. Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_14_2011.pdf (2014.12.28.)

¹²⁹ Forrás: *SOLID ALAPOK*. http://solidalapok.hu/solid/eves_programok1/19 (2015.10.20.)

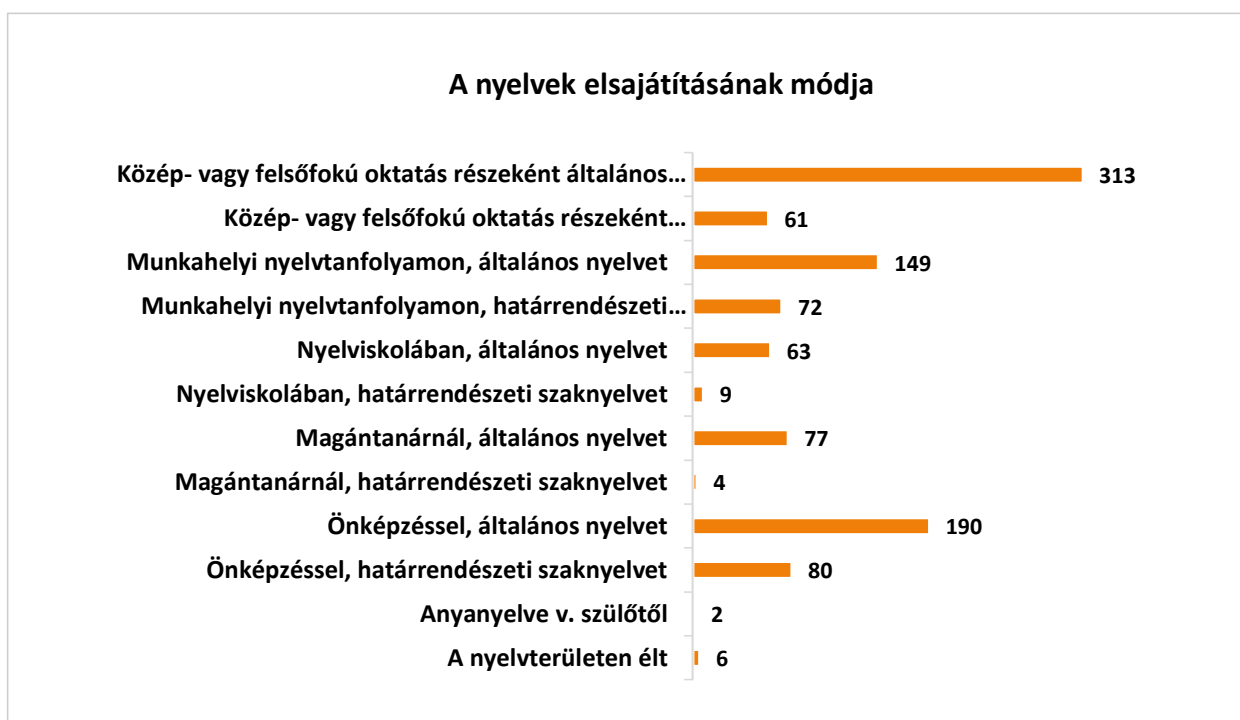

25. ábra: A közép- illetve felsőfokú végzettséggel rendelkezők nyelvtudásának összehasonlítása

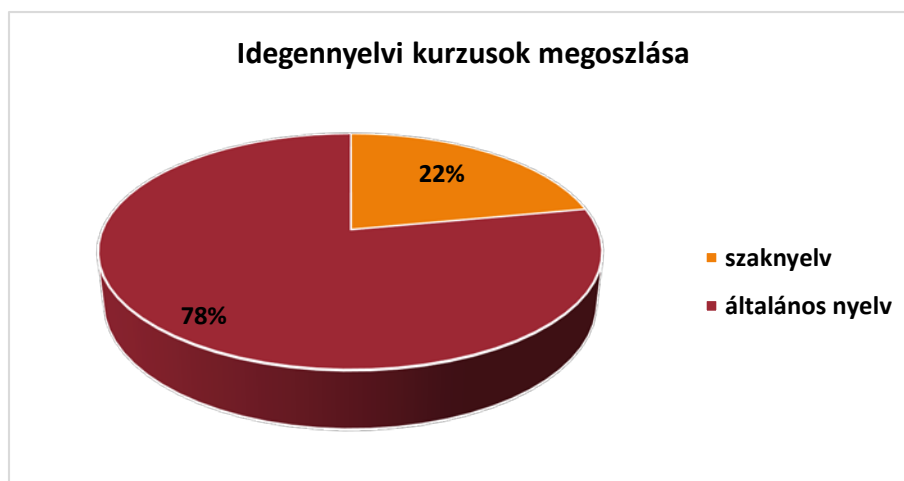
A határszakaszokat és az ezekhez nem tartozó intézményeket külön vizsgálva (4. melléklet 8.-15. ábra) egyértelmű, hogy a szlovén és osztrák határszakaszon a német, a többi esetben az angol a leginkább beszélt nyelv. A viszonylatnak megfelelő ország nyelve a román és szerb határszakaszon a második, a horvát és ukrán szakaszon a harmadik leggyakrabban beszélt. (Ezekon a határszakaszokon a viszonylati nyelv és a német váltakozva a második illetve a harmadik.) Érdekes, hogy a belső határral rendelkező megyékben található, valamint a határszakaszhoz nem köthető intézmények válaszadói valamennyien legalább alapfokon beszélnek valamilyen nyelven, míg ez nem mondható el a külső határral rendelkező megyékben dolgozó adatközlőkről. Ez azonban betudható annak is, hogy ez utóbbiak száma a vizsgált mintában lényegesen nagyobb.

A schengeni külső határon a külföldi szakemberek egyre gyakoribb jelenléte indokolja, hogy ezeket a határszakaszokat külön is vizsgáljuk az állomány angoltudása szempontjából. A 4. melléklet 16. ábráján látható számok összesítése azt mutatja, hogy a schengeni külső, szárazföldi határszakaszokon az összes válaszadó 50-60%-a beszél angolul, ebből 37-44% alacsony, 13-20% középfokon. Az RRI-n valamivel magasabbak ezek a számarányok (80, 45 és 35%).

A korábbi nyelvtanulás módjára vonatkozóan sok válaszadó több nyelvet és több módot is megjelölt. Az adatok egyértelműen mutatják (26. ábra, táblázatos adatok a nyelvek szerinti megoszlásról: 4. melléklet 17. ábra), hogy a legtöbben a közép- és felsőoktatásban szereztek nyelvtudást, és az is megfelel az eredeti feltevésnek, hogy szaknyelvi oktatásban kevesebben részesültek, mint az általános nyelvben (27. ábra). Meglepő, hogy az önképzés számadatai felülmúlják a munkahelyi tanfolyamokét. Ez a nyelvtanuláshoz való pozitív viszonyulást jelzi. (A leginkább beszélt nyelvet, az angolt tanulók 39%-a tanulmányozta a közép- és felsőoktatásban, 23%-a munkahelyi nyelvtanfolyamon, 16%-a nyelvviskolában vagy magántanárral és 22%-a önképzéssel. A szaknyelvet tanulók aránya 28%.)

26. ábra: A nyelvek elsajátításának módja (n=480)

27. ábra: Az általános és szaknyelvi kurzusok aránya (n=480)

A válaszokból az is kiderült (4. melléklet 18., 19. ábra), hogy a megjelölt kurzusok 53 %-a heti 6 vagy ennél kevesebb órában folyt, és csak 29%-a volt intenzív (heti 12 vagy több órás). (Az intenzívebb tanfolyamok – átlagos tanulói létszámok mellett – a tapasztalatok szerint rövidebb idő alatt is kézzelfogható eredményeket produkálnak.)

2. feltevés csoport:

A válaszadók többségének a munkahelye helyben szervez nyelvtanfolyamokat. Ezeket az adatközlők hatékonynak tartják.

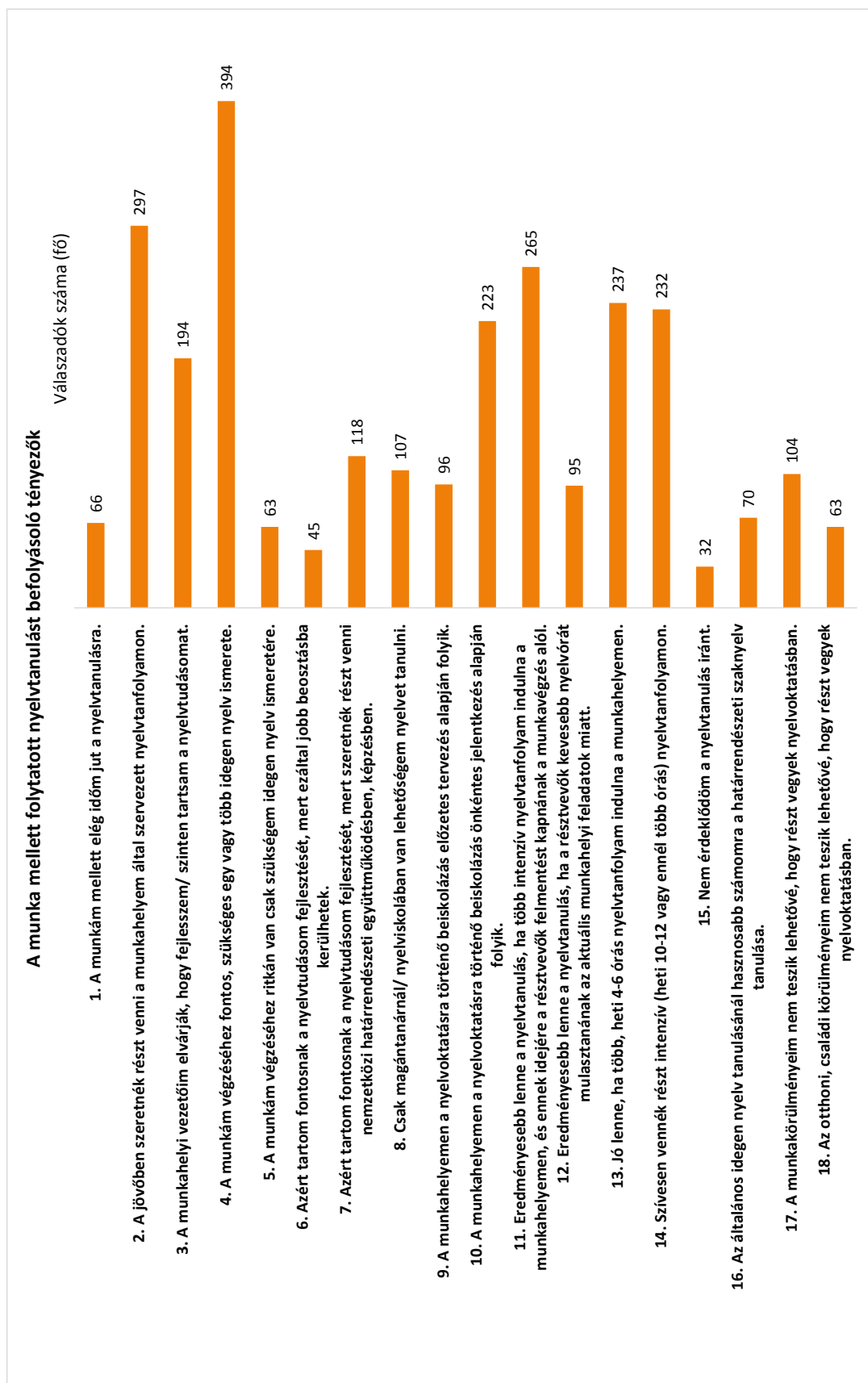
Meglepő módon a válaszadók többsége (386 fő, 69%) úgy nyilatkozott, hogy a munkahelyén jelenleg nincs nyelvtanfolyam. (4. melléklet, 20. ábra) A várakozásnak megfelelően a jelenlegi tanfolyamok is főleg angol és német nyelvből folynak. Itt meg kell jegyezni, hogy sok esetben egyazon szolgálati helyen dolgozó adatközlők eltérő válaszokat adtak erre a kérdésre, úgy a nyelvtanfolyamok létezéséről, intenzitásáról, mint az oktatott nyelvekről, ezért a válaszadók számánál relevánsabbnak tekinthetjük azon szolgálati helyek számát, amelyről jelezték a jelenleg folyó nyelvtanfolyam meglétét. Ezek szerint a kérdőíveket beküldő összesen 40 szolgálati hely közül 22-ről érkezett legalább egy válasz, mely szerint az adott munkahelyen angol tanfolyam van. 1-2 esetet kivéve a német és egyéb nyelvű kurzusok is ugyanezek a szolgálati helyeken folynak. Pozitív jelenségként értékelhetjük, hogy a jelenlegi nyelvtanfolyamok között több a heti 8-10 és 12 vagy annál több órás, mint a 6 órás vagy annál kisebb intenzitású. Öröndetes, hogy az általános nyelv oktatása mellett – ha jóval kisebb számban is – megjelennek a rendőri és határrendészeti szaknyelvi kurzusok. (4. melléklet, 21., 22. ábra)

A kérdőív 1.3. pontjának a tanfolyamok részleteire vonatkozó kérdéseit sokan annak ellenére is kitöltötték, hogy úgy nyilatkoztak, jelenleg nincs nyelvtanfolyam a munkahelyükön. Ebből arra lehet következtetni, hogy egyébként szoktak lenni ilyen kurzusok. Rendkívül meglepő, hogy az 563 válaszadó közül a kérdőív kitöltése idején csupán hatan vettek részt nyelvtanfolyamon. (Öten angolt tanultak, egy adatközlő pedig németet.)

A munkahely által szervezett (jelenlegi és korábbi) nyelvtanfolyamok, a különböző nyelvi készségek elsajátításának eredményességét a kérdőív 1.5 pontjára adott válaszokkal, 1-5-ig terjedő skálán értékelhették az adatközlők. A különböző nyelvek tekintetében nem mutatkoztak nagy eltérések, ezért nyelvi készségenként vizsgáltam a kapott válaszokat. (4. melléklet, 23. ábra.) A kategorizálásnak ez a módja sem mutatott jelentős különbségeket. A legtöbb készség fejlődését egyértelműen eredményesnek tartják a válaszadók. Valamelyest kedvezőtlenebb értékelést csak az íráskészség és a szakmai szókincs esetében láthatunk. Ezt magyarázhatja az, hogy a nyelvtanfolyamok napjainkban beszédközpontúak (a határrendészeti szakembereknek is elsősorban szóban kell az adott idegen nyelven kommunikálniuk), valamint, hogy az előzőekben említett adatokból kitűnik, milyen alacsony a szaknyelvi kurzusok aránya. Ha ezt figyelembe vesszük, öröndetes, hogy a szakmai nyelvi kompetenciák fejlesztése az általános idegen nyelv oktatásának is része valamilyen mértékben.

3. feltevécsoport:

A megkérdezettek többségét érdekli a nyelvtanulás, ennek folytatására többségüknek van lehetősége a munkahelyén, ahol előzetes tervezés és önkéntes jelentkezés alapján folyik a nyelvoktatásra történő beiskolázás. A válaszadók többsége szeretne részt venni a munkahely által szervezett nyelvtanfolyamon a jövőben. Úgy vélik, az intenzív nyelvtanfolyamokon hatékonyabb lenne a nyelvtanulás.

28. ábra: A munka mellett folytatott nyelvtanulást befolyásoló tényezőkre vonatkozó válaszok (n=538)

A kérdőív 1.6. pontjában a 28. ábrán látható állítások közül választhattak az adatközlők, akiket arra kértem, minden általuk igaznak vélt választ jelöljenek meg. (Erre a kérdésre 538-an válaszoltak.) A válaszadók több mint fele szeretne a jövőben a munkahelyén idegen nyelvet tanulni (297 fő, 52%), és csak 32-en (6 %) nyilatkoztak úgy, hogy nem érdeklődnek a nyelvtanulás iránt. 394 főnek (70%) fontos a nyelvismeret a munkájához, és csak 63-nak (11%) van rá ritkán szüksége. Ugyanakkor viszonylag kevesen, 118-an (21%) jelölték meg a nemzetközi határrendészeti együttműködést a nyelvtudás fejlesztése céljaként. 194 fő (34%) esetében jelenik meg a nyelvtudás fejlesztése vezetői elvárásként. Csak 96 válaszadó (17 %) szolgálati helyén folyik a beiskolázás előzetes tervezés alapján, 223 (40%) munkahelyén az önkéntes jelentkezők kerülhetnek be a nyelvtanfolyamokra. 107 főnek (19%) csak magánúton van lehetősége a nyelvtanulásra.

A nyelvtanfolyamok intenzitását tekintve az adatközlők körülbelül egyforma arányban (232 és 237 fő, 41 és 42%) preferálnák a heti 4-6 órás, extenzív és a 10-12 vagy ennél több órás, intenzív tanfolyamokat. Ennél valamivel többen, 265-en (47%) vélik úgy, hogy az eredményesség érdekében a tanfolyam idejére hasznos lenne a dolgozókat felmenteni a munkavégzés alól. Elgondolkodtató, hogy a határrendészeti szaknyelv elsajátítását csak 70-en (12%) tartják fontosabbnak az általános idegen nyelv tanulásánál.

A családi körülmények miatt 63-an (11%), a munkakörülmények miatt 104-en (18%) nem tudnak nyelvet tanulni. Az utóbbi válasz kiválasztásának aránya a határszakaszok és határszakaszhoz nem tartozó intézmények szerint vizsgálva (4. melléklet, 24. ábra) két kategóriában kevéssel, egy határszakasz esetében pedig jóval meghaladja ezt az összesített adatot. A problémához kapcsolódó szöveges kiegészítést három válaszadó tett, különböző határszakaszokon található szolgálati helyekről. Mindhárman arra utaltak, hogy az állomány túlterheltsége miatt nincs idő és energia a nyelvtanulásra.

4. feltevés csoport:

A többség ismeri a különböző nemzetközi tevékenységekben való részvétel feltételeit és rendjét. A megkérdezetteknek kevesebb, mint fele vett már részt nemzetközi határrendészeti tevékenységben, és többségük ezt a szolgálati helyén, a mindennapi munkája teljesítése során tette.

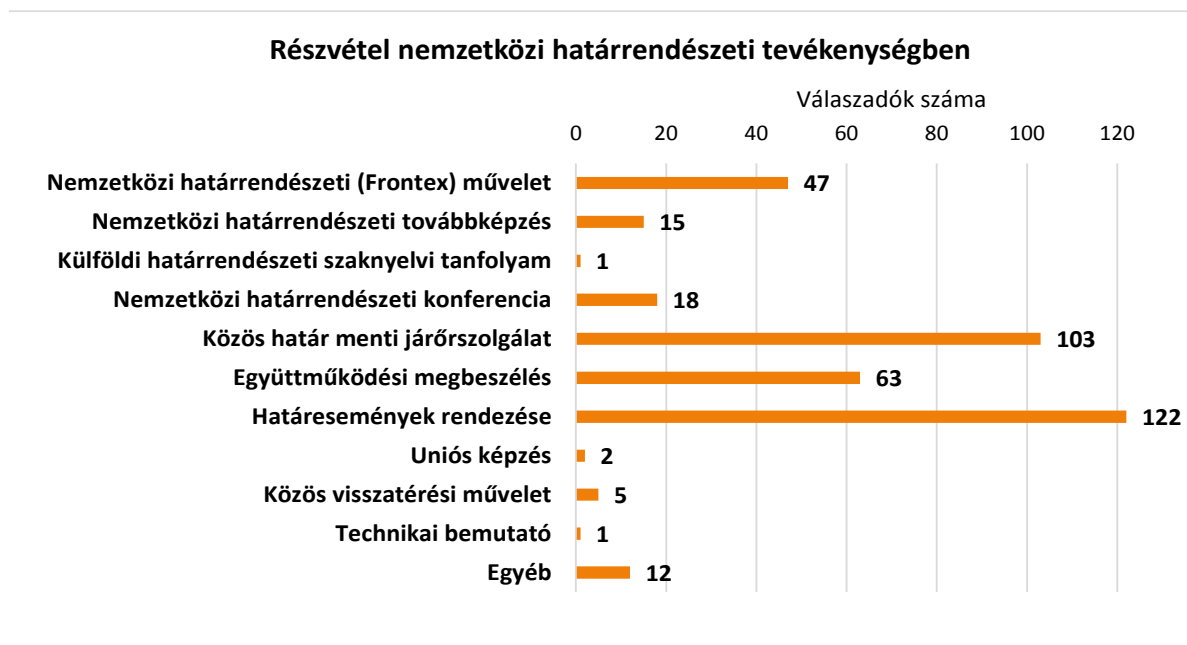
A 4. melléklet 25. ábrája illusztrálja, hogy az első feltételezés nem igazolódott be: az erre a kérdésre válaszolók (524 fő) kétharmada (348 fő, 66%) ritkán vagy soha nem értesül a felsorolt tevékenységekre való jelentkezés lehetőségeiről, feltételeiről, rendjéről. A legtöbb tájékoztatást az adatközlők a nemzetközi határrendészeti (FRONTEX) műveletekről kapják.

A szóban forgó tevékenységekben való részvételre minden, a FRONTEX-szel kapcsolatban álló tagállamban, így hazánkban is létrehoztak egy kontingenst, bázist (pool), amelybe az állománynak a felvételi kritériumokat teljesítő tagjai időszakonként jelentkezhetnek. Meg akartam vizsgálni, melyek azok a lehetséges tényezők, amelyek befolyásolhatják az ezzel kapcsolatos információ eljutását a végrehajtó állományhoz, ezért a válaszokat számértékekké konvertáltam, majd az összes adatközlőt két csoportba osztottam, az alapján, hogy a válaszok összességükben inkább gyakrabban kapott vagy inkább ritkábban kapott tájékoztatásra utalnak. Ezután csoportonként megvizsgáltam a válaszadók egyéb adatait, elsőként a schengeni határtípushoz vagy egyéb intézményhez köthetőségüket. (4. melléklet, 26. ábra) Az adott kategória teljes létszámával összevetve kiderült, hogy az ORFK, NKE RTK és a Szegedi Rendészeti Szakközépiskola nyilatkozó állományának kevéssel több mint fele inkább gyakrabban kap információt a felsorolt tevékenységekről, míg a külső határszakaszokkal rendelkező megyékben és az RRI-n dolgozó összes válaszadó 61%-a, és a belső határszakaszokkal rendelkező megyékben dolgozó összes válaszadó 83%-a inkább ritkábban értesül ezekről. További magyarázatul kínálkozott a ritkábban kapott tájékoztatásra a határrendészeti szolgálati ágban eltöltött rövidebb idő, az angoltudás alacsony szintje, és a nemzetközi tevékenység iránti érdeklődés hiánya, ezért ezeket is megvizsgáltam. A 4. melléklet 27. ábrája azt mutatja, hogy ezek közül csak a határrendészeti területen eltöltött, öt évnél kevesebb idő bizonyult többé-kevésbé relevánsnak.

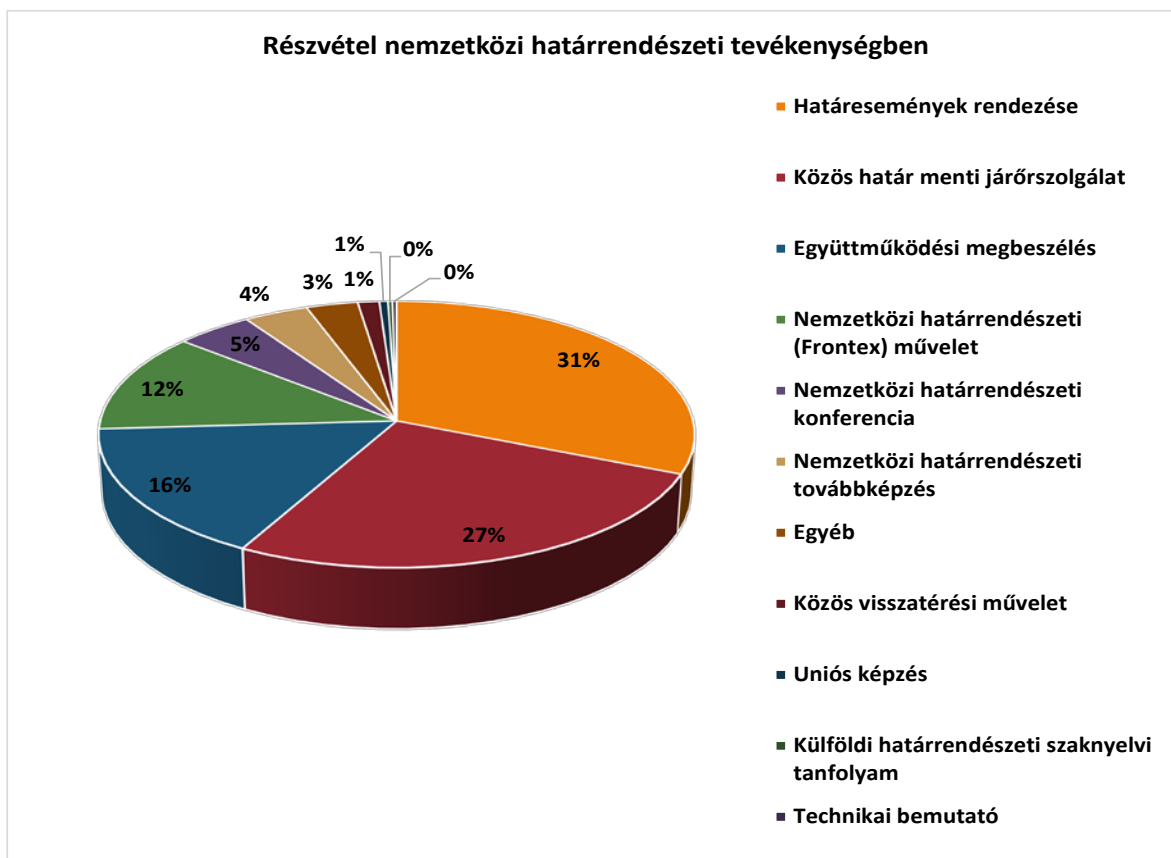
A különböző szolgálati helyeken készült interjúkból derült ki az információáramlás nehézségeire adható legkézenfekvőbb magyarázat. Eszerint a nemzetközi FRONTEX tevékenységekre (pl. az európai határőrcsapatok magyar bázisába) való jelentkezés lehetőségeiről, feltételeiről, rendjéről az állomány tagjait az intraneten tájékoztatják. A szolgálati beosztás körülményeiből adódóan előfordulhat, hogy egy felhívás éppen akkor kerül fel, amikor valaki a szabadnapok miatt távol van, vagy külön nem hívják fel rá a figyelmét, így nem értesül róla.

A kérdőív 2.2. pontjában a 29. és 30. ábrákon látható nemzetközi tevékenységek közül választhatták ki az adatközlők azokat, amelyekben korábban részt vettek. A feltevéssel egyezően az összes válaszadó közül 206-an (37%) jelölték meg legalább az egyik kategóriát, és az adatközlők a legtöbb esetben a szomszéd államok hatóságaival való kétoldalú együttműködést magába foglaló három tevékenységtípust választották. A negyedik legtöbbször megjelölt tevékenység a nemzetközi határrendészeti (FRONTEX) művelet. Ez azonban nem tükröződik a tevékenységek során használt nyelvek sorrendjében (31. ábra): az angol első helyen szerepel, másodikként a magyart látjuk, majd a szomszédos országok nyelvei következnek.

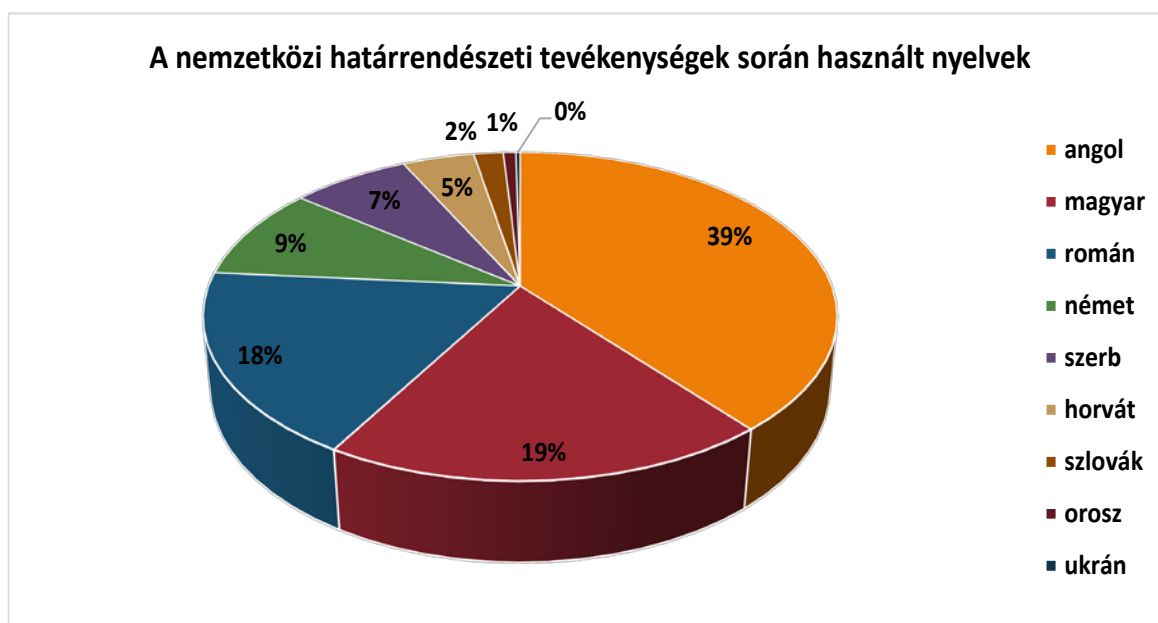
(„Egyéb” kategóriaként a válaszok között a következők szerepeltek: „tanárcsere program,” „oktatás, workshop tartása”, „tolmácsolás németül”, „külszolgálati műveletek”, „külföldi misszió”, „tanulmányút”, „külső határok alapultól létrehozott tanfolyam”, „napi szolgálat”, „viták a német FSO tiszttel”.)

29. ábra: Részvétel korábbi nemzetközi határrendészeti tevékenységekben (n=206)

30. ábra: A különféle korábbi nemzetközi határrendészeti tevékenységekben való részvételi arányok (n=206)

31. ábra: A korábbi nemzetközi határrendészeti tevékenységek során használt nyelvek (n=206)

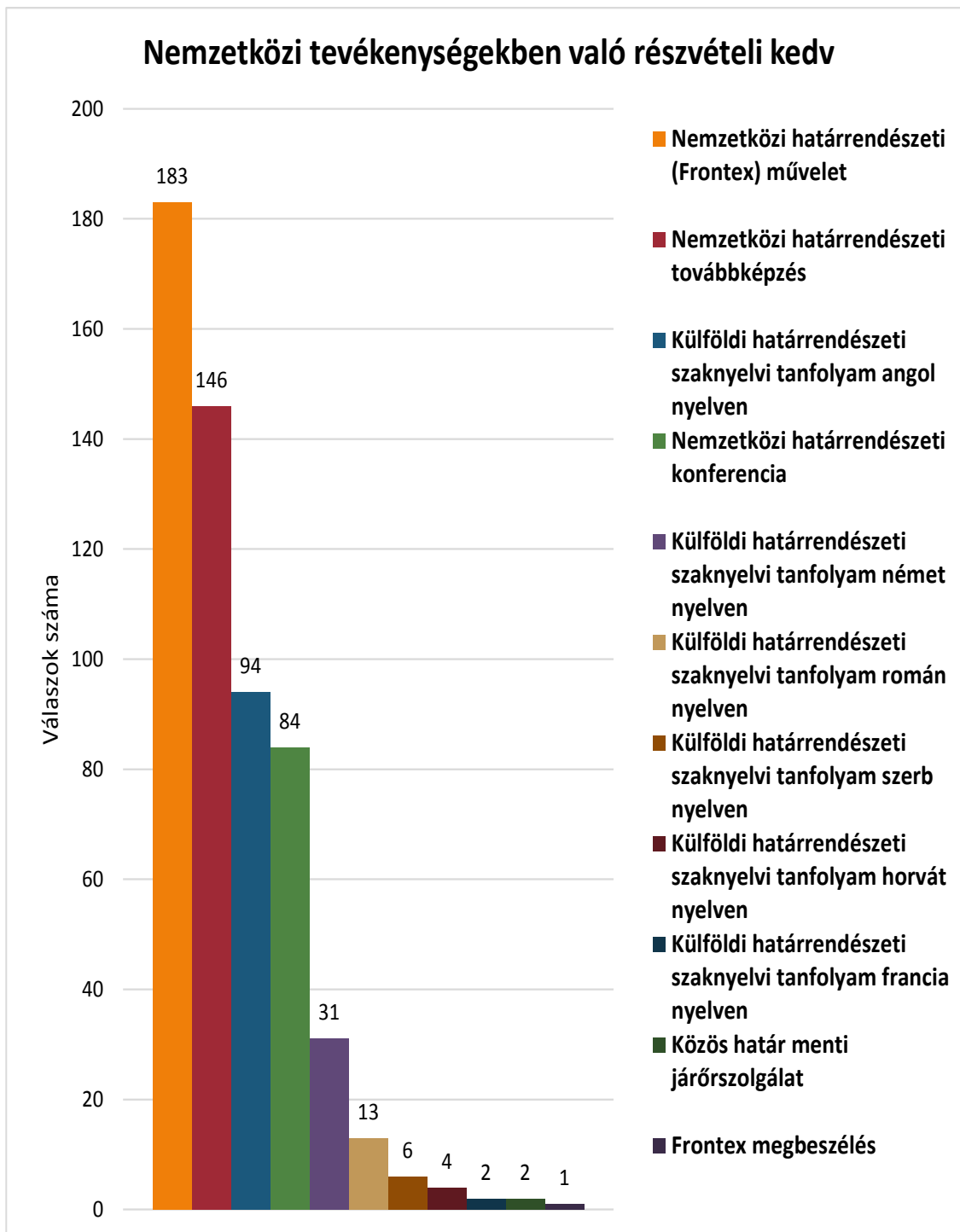
5. feltevés csoport:

A többséget érdekelné a külföldi szaknyelvi tanfolyamon való részvétel, de nemzetközi műveletekben, konferenciákon csak kevesen akarnak részt venni. Ennek egyforma mértékben vannak személyes és szakmai okai, ezen belül a nyelvtudás hiánya is szerepet játszik.

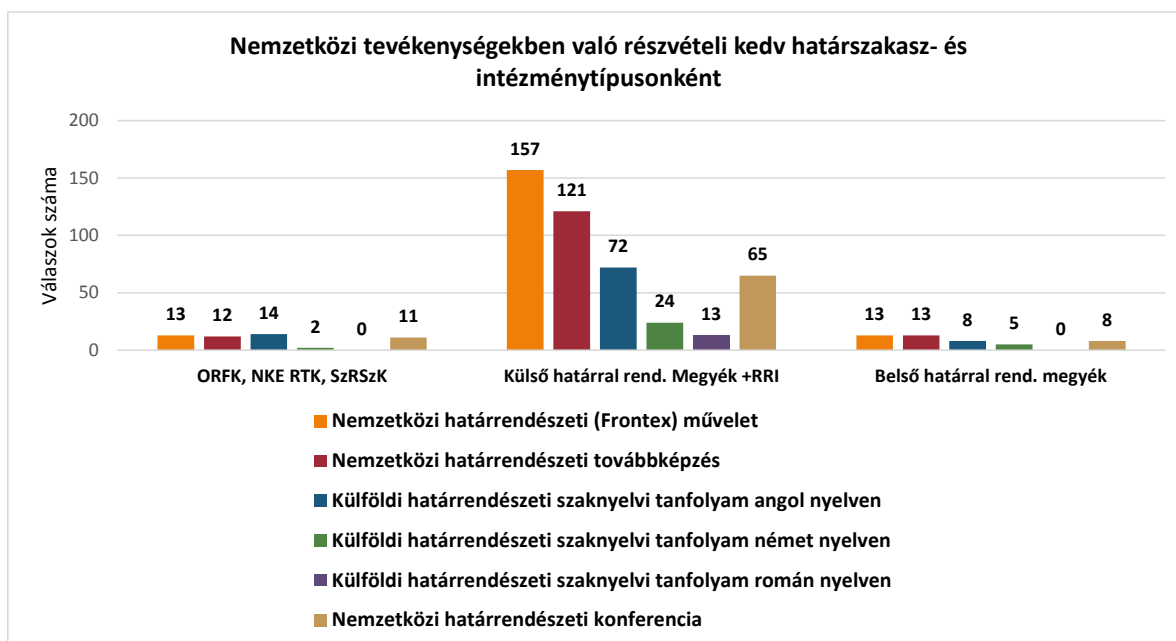
Az adatközlők több választ is megjelölhettek a kérdőív 2.3 pontjában. (A választási lehetőségek azokat a formákat nevezték meg, amelyekben a részvétel önkéntes jelentkezés alapján folyik.) Az összes válaszadó (563 fő) közül 293-an, (52%) szívesen vennének részt a nemzetközi határrendészeti együttműködés valamelyik formájában. Ebből 252 fő (86%) a külső határral rendelkező megyékben, illetve az RRI-n található szolgálati helyeken dolgozik. A 32. és 33. ábrákból kitűnik, hogy a feltevéssel ellentétben a legtöbben (183 fő, 33%) nemzetközi FRONTEX műveletben vennének részt, ezt követi a nemzetközi határrendészeti továbbképzés (146 fő, 26%), majd a külföldi angol szaknyelvi tanfolyam (94 fő, 17%) és a nemzetközi határrendészeti konferencia (84 fő, 15%). A válaszadók maguk nevezhették meg a nyelvet, amelyet külföldi tanfolyam keretében tanulmányoznának, ezért kisebb számban a német és a szomszédos országok nyelvei is felmerültek.

(A kérdőívben megnevezett és az ábrán sem szereplő tevékenységeken kívül egy-egy válaszadó olyan formákat jelölt meg, mint „közös határrendészeti K+F+I¹³⁰”, „közös szolgálat”, „határrendészeti okmányszakértői tevékenység külföldön a KÜM szervezésében”, „kiküldött okmányszakértő összekötőtiszt” és „külföldi határrendészeti szaknyelvi tanfolyam horvát nyelven”.)

¹³⁰ A rövidítés valószínűleg kutatás-fejlesztési tevékenységekre utal.

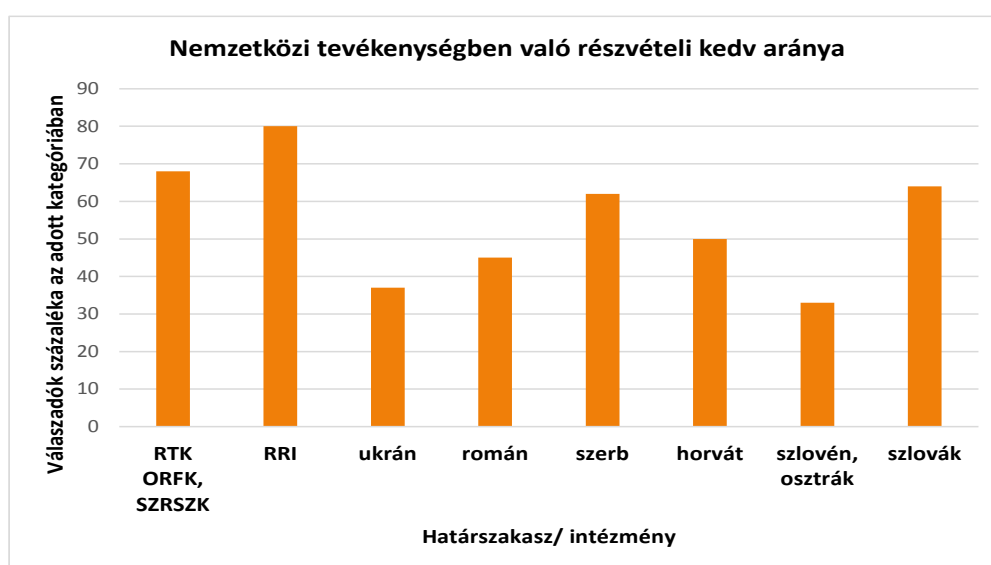

32. ábra: Részvételi kedv a különböző nemzetközi tevékenységekben a jövőben összesítve (n=293)

33. ábra: Részvételi kedv a különböző nemzetközi (legalább 10 válaszadó által megjelölt) tevékenységekben a jövőben, részletezve (n=293)

A 34. ábrán azt láthatjuk, hogy az egyes határszakaszokhoz tartozó megyék és a határszakaszokhoz nem köthető intézmények összes válaszadói közül hány százalék venne részt szívesen nemzetközi tevékenységben. (A grafikon a százalékarányokat mutatja, mert az adatközlők 87%-a a külső határszakaszokon és az RRI-n teljesít szolgálatot, így az ő „nyerspontként” számított válaszaik jobban befolyásolják az összeredményeket.)

34. ábra: Nemzetközi tevékenységben való részvételi kedv határszakaszonként, illetve intézményenként

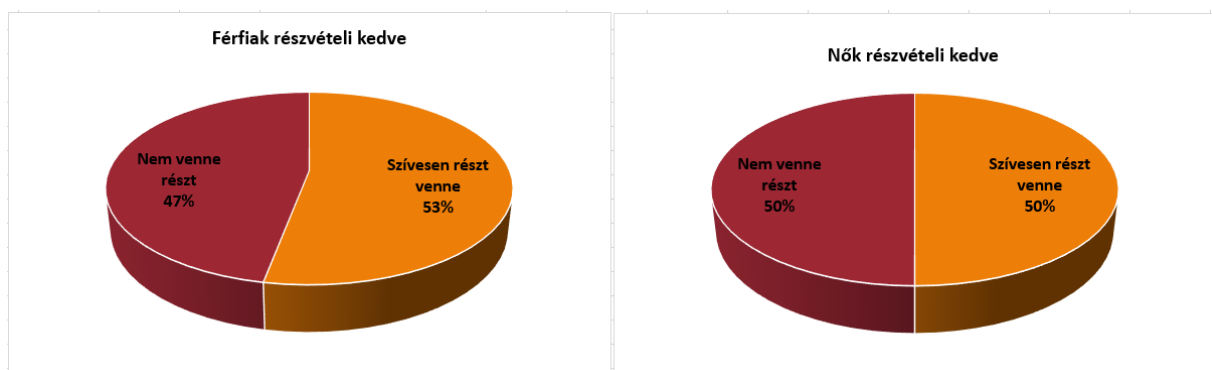
Fontos információnak tűnt, hogy milyen indokok vezetnek azokat, akik nem kívánják részt venni az említett együttműködési és képzési formákban. Ezt a kérdést (a kérdőív 2.4. pontját) azonban többen – akik egyébként szívesen részt vennének az említett tevékenységekben – úgy értelmezték, hogy melyek azok az okok, amelyek miatt ezt nem tehetik meg. Így erre a kérdésre összesen 301 megkérdezett válaszolt. Az eredeti feltételezéssel ellentétben a legfontosabb akadályként a nyelvtudás hiánya szerepel, ezt 185-en (33%) jelölték meg. A másik három okot körülbelül egyforma arányban (kb. 70 fő, 12%) választották az adatközlők. (35. ábra)

35. ábra: A nemzetközi tevékenységben való részvétel akadályai (n=301)

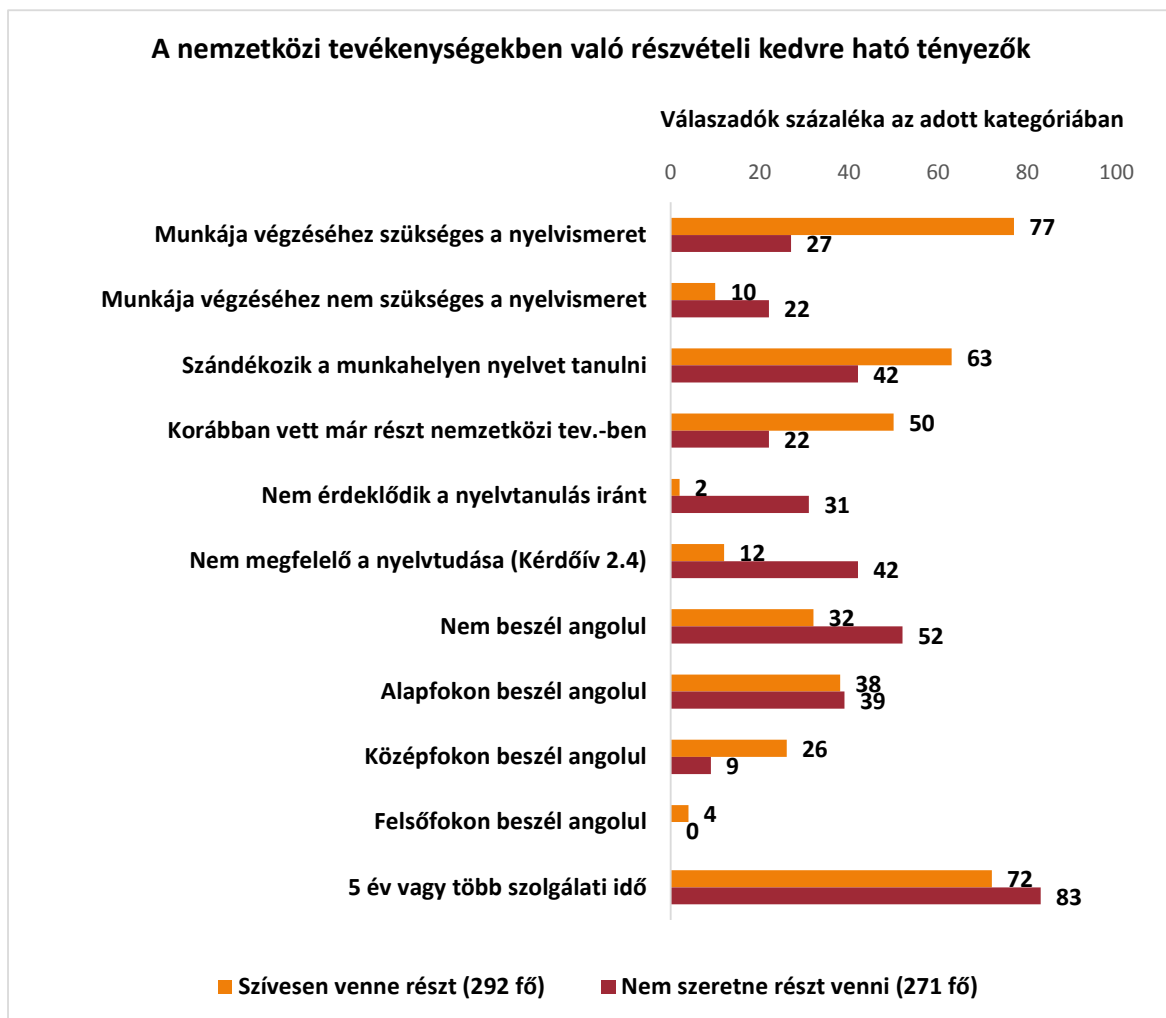
6. feltevéscsoport:

A középfokú vagy annál magasabb szintű angol nyelvismerettel rendelkezők, a férfiak, a határrendészeti munkát 5 éve vagy ennél régebben végzők, azok, akiknek a munkavégzéshez szükséges a nyelvtudás, akik érdeklődnek a nyelvtanulás iránt, és akik már korábban részt vettek valamelyik felsorolt tevékenységben, nagyobb arányban mutatnak érdeklődést a nemzetközi együttműködés megnevezett formái iránt.

36. ábra: Nemzetközi tevékenységben való részvételi kedv a válaszadók neme szerint

A fenti szempontok közül a nemek közti különbség nem számottevő: a férfiak 53%-a, a nők 50%-a venne szívesen részt a nemzetközi együttműködés megnevezett formáiban. (36. ábra) A nemzetközi tevékenységben részt venni kívánók és az ezek iránt közömbös válaszadók csoportjának adatait összevetve (37. ábra) azonban megállapíthatjuk, hogy a feltevésben említett többi jellemző közül a szolgálati ágban eltöltött 5 év vagy ennél hosszabb időszak kivételével mindegyik játszik több-kevesebb szerepet. (Érdekes, hogy a két csoportban szinte egyforma az angolt alapfokon beszélők aránya.)

37. ábra: A nemzetközi tevékenységekben való részvételi kedv és az azt befolyásoló tényezők összefüggése

A kérdőív végén 28 válaszadó tett észrevételt a munkahelyi nyelvoktatással kapcsolatban. 19-en annak a véleményüknek adtak hangot, hogy rendkívül fontos lenne az állomány minél nagyobb részének tanfolyamok szervezésével lehetőséget biztosítani az idegennyelv-tudás fejlesztéséhez és szinten tartásához, a munka- vagy lakóhelyhez közel, lehetőleg intenzív,

ingyenes formában és legalább részben a munkaidő alatt. Többen aláhúzták a célországban folytatott nyelvtanulás motivációs, hatékonyságnövelő erejét. A Nemzeti Közszerológati Egyetemen oktató egyik válaszadó arra hívta fel a figyelmet, hogy a felsőoktatásban részt vevő (leendő) tiszti állomány idegennyelvi képzésére is nagyobb hangsúlyt kell fektetni: a szakmai órák egy részét idegen nyelven kellene tartani. 10 adatközlő a nyelvoktatással kapcsolatos negatív tapasztalatairól, az oktatás tervezési, szervezési problémáiról, a munkahelyi túlterheltségről, a helyi nyelvtanfolyamokról való tájékoztatás hiányáról számolt be. Közülük többen azt is kiemelték, hogy ezen a szakmai területen a nagy világnyelveken kívül a viszonylati nyelv oktatása is alapvetően fontos, hiszen pl. a nagy nemzetközi forgalmat nem bonyolító határátkelőhelyeken az utasok és a szomszédos ország határrendészei sok esetben csak a saját anyanyelvüket beszélnek.

A kérdőíves felmérés eredményeiből levont következtetéseket a fejezet végén összegzem.

3.3. Angol tanfolyamok a Repülőtéri Rendőr Igazgatóságon – a munkahelyi nyelvoktatás egy jó gyakorlata¹³¹

A velük készített interjúk során az ORFK központi és helyi határrendészeti szerveinél dolgozó munkatársak is úgy nyilatkoztak, hogy nagy szükség lenne különösen az angol nyelv oktatására. A szolgálatellátás sajátosságai miatt ezt az adott munkahelyen kellene megszervezni, erre azonban nem mindig van lehetőség. Tapasztalataim szerint a munkahelyi tanfolyamok jelenleg a legtöbb szolgálati helyen ad-hoc módon szerveződnek, átfogó és részletes vizsgálatuk szinte lehetetlen. Ezért egy jó gyakorlat ismertetésével azt szándékozom bemutatni, hogy az idegen nyelvtudás szükségességének és jelentőségének felismerése a munkahelyi vezetők támogatásával milyen sikeres, követendő példát tud eredményezni.

¹³¹ A 2015. szeptember 3-án a tanfolyamokon oktató angol tanárral, Sárosdy Enikővel folytatott, félig irányított interjú alapján.

Az oktatás szervezése

Az RRI-n jelenleg folyó kurzusok hat hónaposak, összesen 400 órában, heti 12 (kétszer 6) kontaktórában zajlanak, minden alkalomra 2 órás egyéni felkészülést számolva. A jelentkezőket tudásszintjük szerint a tanár az általa összeállított írásbeli szintfelmérő alapján alapfokú (B1) és középfokú (B2) államilag elismert nyelvvizsgára előkészítő csoportba sorolja, tehát két tanfolyam fut párhuzamosan. Az ingyenes kurzusok alapvetően az általános nyelvre koncentrálnak, de a résztvevők a munkájukhoz szükséges szaknyelvi készségeket is elsajátítják. Mivel egy átlagosan 12 főből álló csoportban kb. 2-2 különféle szakterületről érkező (határrendészet, közrendvédelem, utas biztonság, okmányvizsgálat, bűnügyi stb.) tanulók vannak, a tananyagot ezt a részét kis csoportokban dolgozzák fel.

A résztvevők a tanfolyam végén az adott szintnek megfelelő ún. C típusú (írásbeli és szóbeli) nyelvvizsgát tesznek, egy nyelvvizsgaközpont (jelenleg az ORIGÓ) vizsgahelyén. A tanulók tanulmányi szerződésben kötelezik magukat a tanfolyam elvégzésére. Sikertelen nyelvvizsga esetén (a résztvevők kb. 10%-a) távolléti díj fizetésére kötelezettek, de halasztási kérelmet előterjeszhetnek az RRI Igazgatójához.

A tanfolyamokat a különböző szolgálati beosztások miatt (hivatali munkaidő és 24/72 órás munkarend) nehéz megszervezni. A végrehajtó állomány négy alosztályon teljesít szolgálatot, így annak szervezését is a képzés figyelembevételével igyekeznek megoldani a vezetők. Szolgálati érdekből a kollégákat alkalmanként kikérik a tanfolyamról.

A tanulók nyelvoktatásra történő beiskolázása előzetes tervezés alapján folyik. Előzetes igényfelmérés után a tanár próbál az igényeknek és lehetőségeknek megfelelő tanfolyamot indítani. A jelentkezés önkéntes alapon, szolgálati úton történik. Nagyon fontos tényezőnek tartom, hogy olyan munkahelyi légkör uralkodik, amelyben a dolgozók egyfajta jutalomként értékelik, ha élhetnek ezzel a lehetőséggel. Megfigyelhető egyfajta szakmai, társadalmi és anyagi motiváció is. A munkatársak támogatják, bátorítják egymást és megosztják a nyelvoktatás során szerzett tapasztalataikat. A sikeres nyelvvizsga után nyelvpótlék kifizetése kérvényezhető.

Az adott állomány természetesen közvetlenül is érzékeli, hogy érdekelt nyelvtudásának fejlesztésében és szinten tartásában, hiszen minden nap találkozik idegen ajkúakkal a repülőtéren, a munkavégzéshez szükségük van a nyelvismeretre. Elgondolkodtató tény ugyanakkor, hogy – bár hallgatólagosan elvárt, hogy legalább minimális szinten (udvariasan) kommunikálni tudjanak a külföldi állampolgárokkal is – munkaköri leírásukban nem szerepel kötelezően a nyelvismeret.

Az oktatás szervezésének ezt a módját az Igazgatóságon eredményesnek tartják, és folyamatosan a képzések javítására törekednek. Korábban intenzív tanfolyamokat tartottak, amit a kollégák jobban szerettek a jelenleginél, mert koncentrálnak a tanulásra, és nem kellett közben szolgálatot teljesíteniük. A jelenlegi rendszert azért alakították ki, mert az ilyen intenzív tanfolyamokra nem tudnák a vezetők elengedni az állományt. A heti 2x8 óra azonban – a tanár észrevétele szerint – rengeteg áldozatot követel a tanulóktól. Sokan vidékről járnak fel órákra, szabadidejüket áldozzák a tanulásra, 24 órás szolgálatból érkeznek fáradtan, vagy a képzés után mennek szolgálatba. Ennek ellenére jelenleg ez tűnik az egyetlen járható útnak. Sok probléma megoldódna az állomány létszámának növelésével, erre azonban nincs lehetőség.

Az RRI-n az állomány nyelvtudásának szintjeit adminisztratív módon rendszeresen ellenőrzik. A nyelvvizsgálóval rendelkezők nyilvántartását a Humán Szolgálat vezeti. Ezen kívül bizonyos időközönként frissítik az adatokat: az állomány nyilatkozik, hogy milyen nyelven, milyen szinten beszél.

Emellett fontos lenne a valós nyelvtudás szintjének ellenőrzése is. Egy ideig működött az általános szakmai ismeretek ellenőrzésénél bevált gyakorlat, az ún. *gördülő képzés* idegen nyelvre alkalmazott formája. A nyelvtanár kijárt a repülőtéri terminálra, és idegen nyelven kezdett beszélgetni a kollégákkal (szituációs gyakorlat). Ez azonban nem tette lehetővé a nyelvi készségek megfelelő felmérését. A nyelvismerettel rendelkező kollégák demonstrálták, hogy a szituációs gyakorlatok számukra nem jelentenek kihívást, míg az idegen nyelvet nem beszélők rendszerint elbújtak, és hagyták felkészültebb társaikat érvényesülni.

További nehézséget jelentett a menetrendhez való alkalmazkodás, illetve, hogy a gyakorlatokat szinte mindig félbeszakította a feladatteljesítés. A pihenőidejüket sem szívesen áldozták erre a kollégák. Annak ellenére, hogy az ellenőrzésnek ez a formája megszűnt, a nyelvi felkészültségről a felettesek folyamatosan megkapják az információkat, mivel a kommunikációs célok megvalósulása a munkavégzés sikerességét is eredményezi.

A határrendészek részére elérhetőek a korábbi fejezetekben említett elektronikus FRONTX nyelvi tananyagok és egy nyelvi kvíz teszt sor az intraneten. Az útlevélkezelői fülkében azonban nem lehet hangot lejátszani, azon kívül pedig nincs elegendő számítógép. Otthoni nyelvtanulásra nem kötelezhető az állomány, és a jelek szerint az önképzési formák kevésbé népszerűek.

A Repülőtéri Rendőr Igazgatóság idegennyelvi könyvtárral rendelkezik, ahonnan a kollégák térítésmentesen kölcsönözhetnek gyakorlókönyvet, kurzuskönyvet, nyelvvizsga előkészítő anyagokat, valamint számos könnyített olvasmányt (1-6 szint) hanganyagokkal. A könyvtár elsősorban angol nyelvű köteteket tartalmaz, de található spanyol, német, olasz, francia és orosz nyelvű anyag is. A kölcsönzés lehetőségével rendszeresen élnek az igazgatóság munkatársai.

A jelenlegi angol kurzusok szaknyelvi tartalma

A tananyag meghatározását szükségletelemzés előzte meg. Az adott szakterületektől bekértek egy téma-, szókincs- és párbeszédgyűjteményt a leggyakrabban előforduló szituációk bemutatására, amelyből a korábbi és jelenlegi angol tanár segédletet dolgozott ki a végrehajtó állomány számára. A nyelvtanfolyamok során újabb és újabb esetekkel kiegészítve ezt az anyagot dolgozzák fel. A szükségletelemzés során meghatározták azokat a műfajokat is, amelyeket a nemzetközi határrendészeti együttműködéssel kapcsolatos kommunikáció során használnak, úgymint levelezés, bemutatkozó levél írása, pályázatírás, a szóbeli műfajok közül az eligazítást (briefing), beszámoltatást (debriefing) stb.. A nemzetközi tevékenységekben természetesen a magasabb nyelvismerettel rendelkező kollégák vesznek részt, mivel ez elsősorban az összekötő tisztekkel való kommunikációt, illetve a missziókban és külföldi képzéseken való részvételt jelenti. Az ehhez kapcsolódó feladatokra való felkészítést is beépítették a tananyagba.

A tananyag a határőrök nyelvhasználatának különféle színtereit is felöleli, úgymint útlevelel ellenőrzés, információcsere, beutazási feltételek, okmányismeret (hamisítási módszerek, érvényesség, biztonsági elemek), repülőtéri tájékoztatás, biztonsági intézkedések, előállítás, figyelmeztetés, személyleírás, személyes adatok, az idegenrendészeti területen szolgáló állomány részére pedig az intézkedéshez szükséges szókinccset is (őrizetbe vétel, kényszerintézkedés, egészségügyi nyelvezet) tartalmazza.

A tanfolyamokat vezető tanár elmondása szerint az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* 1.8 pontjában felsorolt tevékenységekhez kötődő angol nyelvi kompetenciák (lásd 5. fejezet) nagy részét fejlesztik, az adott kurzusnak megfelelő szinten.

A nyelvoktatás során elsajátítandó négy alapkészség (olvasott szöveg értése, íráskészség, beszéd-készség és hallás utáni szövegértés) közül egyértelműen kiemelt hangsúlyt kap ez utóbbi kettő.

A tanfolyamokat tartó tanár az angoltanítás széles körben elterjedt gyakorlatának megfelelően kommunikatív szemléletű oktatás keretében különféle módszerek elemeit ötvöző eklektikus eszköztárral dolgozik. Elmondása szerint az éppen fejlesztendő nyelvi elemeknek, a hallgatói típusoknak, igényeknek megfelelően feladatalapúan illetve tartalomközpontúan, témák köré csoportosítva folyik az oktatás. Az órai tevékenységek is rendkívül változatosak: a hagyományos felnőttoktatási tevékenységeken kívül helyet kap a játék, a zene- és video-alapú feladat, a hasznos, interaktív internetes portálok megismertetése, beszámoló, kiselőadás készítése egyaránt. A tanár az órák során elsősorban a csoportmunkára épít, és a tanulókat önálló tanulási módszerek elsajátítására, önkorrekcióna ösztönzi.

A tanulók folyamatos visszajelzést kapnak fejlődésükről: rendszeresen írnak tesztek, szóbeli képességeiket szituációs játékokban méri fel a tanár, előmenetelükről a vezetők tájékoztatást kapnak. A kurzus végén próbavizsgákat tartanak.

2015 ősztől vezették be az egyhetes, napi 8, azaz heti 40 órás intenzív angol nyelvtanfolyamokat a nyelvismerettel egyáltalán nem rendelkező kollégák számára, akik nem szeretnék hosszabb tanfolyamon alapos nyelvismeretre szert tenni, de akiknek munkájuk

során időnként használniuk kell az angolt. Ennek a kurzusnak az a célja, hogy a résztvevők elsajátíthassák, begyakorolhassák a minimálisan szükséges társalgási és szakmai fordulatokat.

2015 második félévében 8 ilyen tanfolyamot bonyolítottak le, összesen mintegy 90, az utasbiztonsági, határrendész és közrendvédelmi osztályokról érkezett hallgató számára, 10-12 fős csoportokban. A tananyag a napi munkában leggyakoribb témák és helyzetek (bemutakozás, személyes adatok, hely, irány, a repülőtér részei, feliratai, személyleírás, ruházat, bombaveszély, elhagyott poggyász, őrizetbe vétel, bírságolás, elsősegély- és segítségnyújtás stb.) köré volt rendezve, a szóbeli kompetenciák fejlesztésére, a szókincre és a beszédfunkciókra (udvarias kérés, figyelmeztetés) koncentrált.

A hallgatók aktivitására építő, feladatalapú módszerek (posztterek, kiselőadások készítése, csoportmunka, helyzetgyakorlatok) jól beváltak, a tanulói visszajelzések arról tanúskodnak, hogy alapvető elvárásaiknak megfelelt a képzés, az utasokkal való kommunikációt segítette a tanfolyam, a gyakorlatban később tudták hasznosítani a tanultakat. A továbbiakban félévente-évente tervezik hasonló kurzusok indítását. Sokan ettől a tanfolyamtól kaptak kedvet arra, hogy a hagyományos nyelvvizsga-előkészítő kurzust is elvégezzék, így – vezetői támogatással – megnövekedett az ezeken részt vevők létszáma. Nehézségként merült fel, hogy – mivel a beiskolázásnál a szolgálat szervezés volt az elsődleges szempont – igen eltérő nyelvi szintű kollégák (valódi és álkezdők) kerültek egy csoportba, valamint, hogy nem áll rendelkezésre elegendő számú, megfelelő elektronikus oktatástechnikai eszköz.

3.4. A fejezet összefoglalása, következtetések

A fejezet elején említett, a rendőrség határrendészeti szolgálati ágát érintő szakmai és képzési stratégiák egyértelműen megállapítják az idegennyelvi képzés fontosságát. A határrendészeti feladatokat ellátó állomány ilyen irányú felkészítésének egyik fontos célja véleményem szerint az, hogy a határőrök a nemzetközi együttműködés szempontjából is megfelelő idegennyelvtudással rendelkezzenek. Ennek elérése több évig tartó folyamat lesz, melynek az első lépése az ezzel kapcsolatos helyzetkép megalkotása. A humánigazgatási szervezeti egységek rendelkeznek információkkal a határrendészet területén dolgozók eddig megszerzett nyelvvizsgáiról, ezek azonban nem mindig fedik az aktuális helyzetet és jelentenek használható nyelvtudást. Az itt ismertetett felmérésben használt anonim kérdőív önbevallással biztosított

adatai – bár nem feltétlenül azonosak azokkal az eredményekkel, amelyeket egy nyelvvizsgarendszer pontosan kalibrált feladatainak teljesítése alapján kapunk – esetünkben pontosabb képet nyújtanak.

A felmérésből kiderült, hogy a válaszadó határrendészek körében a nyelvtudással rendelkezők százalékaránya jóval meghaladja a magyar átlagot, mind az egy, mind a kettő vagy több idegen nyelv vonatkozásában. Beigazolódott, hogy az angol a leginkább beszélt nyelv: a válaszadók 58%-a beszéli. Az angolul és/vagy németül beszélők aránya pedig meghaladja az összes többi nyelvet ismerőkét. A legtöbb határszakaszon kimutatható az adott viszonylat nyelvének fokozott ismerete. A beszélt nyelvek domináns szintje az alapfok, a középfokú szinthez képest majdnem háromszoros, az angol és a német esetében kétszeres gyakorisággal.

Felvetődik a kérdés, hogy az adatok által megjelenített nyelvtudás elegendő-e a nemzetközi együttműködés során végrehajtott tevékenységek megvalósításához? Magyar és külföldi határőrökkel folytatott interjúkból, valamint a magyar határőrök munkájának, a közös művelet folyamán a külföldi határőrökkel együtt végzett határforgalom-ellenőrzések megfigyeléséből levont tapasztalatok alapján úgy gondolom, hogy míg például az utasokkal a határátkelőhelyen folytatott kommunikáció (annak célja folytán) a legtöbb esetben alapfokú nyelvtudással is megvalósítható, addig a szakembereknek valamilyen nemzetközi együttműködési tevékenység során használt nyelvi tevékenysége magasabb szintű nyelvi készségek, többek között a terminológia fokozottabb használatát feltételezi. A határellenőrzés (határforgalom-ellenőrzés és határőrizet) során a személyek és tárgyak azonosításához, a szabad mozgás térségében való tartózkodás jogosultságának megállapításához megfelelhet a releváns idegen nyelv alapfokú tudásszintje. Ez azonban már nem elegendő, ha egy gyanúok részletes tisztázására van szükség, a külföldi határrendészeti szakemberekkel folytatott hatékony együttműködéshez pedig elengedhetetlenek a legalább középfokú vagy azt erősen megközelítő, a határrendészeti tevékenységek során használt szaknyelv ismeretét is magukba foglaló nyelvi készségek. A szolgálati ág körében megvalósítandó idegennyelv-oktatás stratégiájának kidolgozásakor ezt feltétlenül figyelembe kellene venni.

A megkérdezett állomány többsége átérzi az idegennyelvi ismeretek jelentőségét, és fontosnak tartja nyelvtudása fejlesztését. Nyelvi ismereteiket legnagyobb részben a közép- és felsőoktatásban szerezték. A munkahely által szervezett nyelvtanfolyamokat hatékonyan

tartják, és nagy igény mutatkozik még több ilyen kurzus, intenzív és extenzív oktatási formák iránt. A nyelvtanulási módok között az önképzés nagy aránya azt jelzi, hogy a populáció erősen motivált, ugyanakkor arra is utalhat, hogy munkavégzés mellett nem tudnak rendszeresen, a szolgálati helyükön szervezett kurzusokon részt venni, és kevés az ilyen nyelvtanfolyam.

Viszonylag kevesen jelezték, hogy a szakmai nyelvoktatást preferálják az általánossal szemben, de a korábban elvégzett nyelvi kurzusokra vonatkozó válaszok 37%-a jelzett szaknyelvi tanfolyamokat. Itt feltétlenül rá kell mutatnom arra, hogy – a többi idegen nyelvhez képest – még a leginkább „szakosodottnak” mondható angol tanításon belül sem rendelkezik a rendészeti/határrendészeti szakmai nyelv oktatása olyan hagyományokkal, mint például az üzleti nyelv: Ismereteim szerint az állomány körében körülbelül a schengeni csatlakozás előtti „kampányszerű” nyelvoktatás időszakában merült fel erre először igény. Következésképpen az angol tanárok ilyen irányú képzése sem megoldott: az ilyen speciális feladattal megbízott, határrendészeti ismeretekkel többnyire nem rendelkező oktató a szakmai elvárásoknak megfelelően szükségletelemzést végez a nyelvtanulók körében, jobb esetben a témában tapasztaltabb kollégáktól szerez be információkat és tananyagokat. Ebből a szempontból hiánypótló a FRONTEX által kiadott alap- és középszintű, angol szaknyelvi (ön)képzést célzó, elektronikus taneszköz, ennek azonban egyelőre csak a repülőtereken dolgozó állomány számára készített változata hozzáférhető. Fontos tényező az is, hogy a nyelvpótlék miatt az állomány anyagilag az általános nyelvvizsga letételében, tehát az erre felkészítő tanfolyamokon való részvételben érdekelt.

A nemzetközi határrendészeti együttműködésben, ezen belül a nemzetközi műveletekben való részvételi kedv kedvező arányt mutat. Az is öröndetes, hogy – bár nem olyan magas arányban, mint a Határrendészeti Főosztály és az oktatási intézmények válaszadói – a schengeni külső határszakaszok végrehajtó állományának több mint fele szívesen részt venne ilyen tevékenységben.

A nyelvtanulás iránti motiváció és a nemzetközi határrendészeti együttműködésben való részvétel iránti érdeklődés kapcsolata a válaszadók esetében nem egyértelműen kimutatható. Pontosabban fogalmazva, többen tartják fontosnak a nyelvtanulást, mint ahányan részt szeretnének venni nemzetközi tevékenységekben, és az ezek iránti érdeklődés a nyelvtudás megléte mellett sok más tényezőtől is függ.

A nemzetközi együttműködés iránt nem érdeklődők között azonban kimutathatóan többen vannak azok, akiknek a munkájukhoz nincs szükség nyelvismeretre, akik nem érdeklődnek a nyelvtanulás iránt, és akik saját bevallásuk szerint nem rendelkeznek megfelelő nyelvtudással. Ez utóbbi egyben a fő okként is szerepelt azoknál, akik nem szeretnék részt venni ezekben a tevékenységekben.

A kérdőívben megadott válaszokból is egyértelműen kiderül, hogy a főbb nemzetközi határrendészeti tevékenységeket célszerű két csoportra osztani: a szomszédos országokkal folytatott, valamint a FRONTEX égisze alatt megvalósuló együttműködésre. Ez utóbbihoz egyértelmű kíváncsi az angol szakmai nyelv magas szintű ismerete, és itt nem csak a vendégtisztként kiküldhető, vagy a különböző képzéseken részt vevő, a teljes szolgálati ág állományának viszonylag kis csoportját alkotó szakemberekről kell beszélnünk. A hazai fókuszponti irodákhoz vagy a külső határszakaszainkon zajló közös műveletekre érkező külföldi vendégtisztekkel való kommunikáció sikeressége múlhat azon, hogy egy adott határrendészeti kirendeltségen vagy határátkelőhelyen vannak-e kellő angoltudással rendelkező határőrök. A viszonylatok nyelve a szomszédos országok határrendészeti feladatokat ellátó hatóságaival való együttműködés során nagy szerepet játszik, de e felmérés azt igazolta, hogy az angol kulcsfontosságú. Megfontolandó, hogy az uniós integrált határigazgatási modellben megfogalmazott követelmény, amely szerint a határellenőrzésnek egyformán magas szintűnek és hatékonynak kell lennie a teljes külső határ valamennyi szakaszán, nem vonatkoztatható-e a határőrök idegennyelvi kompetenciáira is.

A felmérés tehát rámutatott arra, hogy a válaszadók többsége szívesen részt venne a nemzetközi határrendészeti együttműködés különböző formáiban, és tudatában van annak, hogy ehhez magas szintű nyelvtudás szükséges. Bár a határrendészeti feladatokat ellátó állomány összességében a magyar átlagnál nagyobb arányban rendelkezik idegennyelvi ismeretekkel, a sikeresebb nemzetközi együttműködéshez és mindennapi munkavégzéshez ezeket a jövőben tovább kell fejleszteni. Ezzel a válaszadók többsége is egyetért, ezért fontosnak tartja a nyelvtanulást. Főleg a munkahelyén vagy ahhoz közel megszervezett tanfolyamokon szeretne részt venni, ez azonban a nagy többség számára jelenleg nem megoldott.

A nyelvtanulás iránti nagyarányú érdeklődés, és az ehhez képest kisszámú rendelkezésre álló nyelvtanfolyam arra enged következtetni, hogy helyi szinten nagy szükség lenne a (szakmai tevékenységek által is meghatározott) nyelvtanulási igények alapos felmérésére, és ennek megfelelően esetleg az idegen nyelvi képzés bizonyos szolgálati helyeken való koncentrálására.

Az RRI-n néhány éve folyó angol oktatás jó példája annak, hogy a nyelvtudás fontosságának felismerésével, megfelelő, rugalmas szervezéssel, a dolgozók anyagi és erkölcsi motiválásával lehetséges magas színvonalú és használható nyelvtudást adó, intenzív nyelvtanfolyamokat rendszeresíteni.

Az itt folyó angol kurzusok tanára néhány éve egyben a schengeni értékelések előtti tolmácsolás vezetője is volt. Az angolt magas szinten beszélő határrendészek közül a leendő tolmácsok kiválasztása, továbbképzésen való felkészítésük, amely során aktívan közreműködtek a tanárral a releváns szakmai tananyag összeállításában, ugyancsak a jó gyakorlatok közé sorolhatók. A képzés résztvevői számára az eredeti elképzelések szerinti, évi rendszerességgel megszervezendő szinten tartó tanfolyam sajnos csak terv maradt, pedig különösen fontos lenne, hogy e – meglehetősen specifikus – fordítói-tolmácsolási feladatok ellátására állandóan rendelkezésre álljon egy megfelelő létszámú állomány, ne akkor kelljen hirtelen, kapkodva a képzésükkel foglalkozni, amikor újra aktuálissá válik a schengeni ellenőrzés vagy egy hasonló erőforrásokat igénylő esemény.

4. A határrendészeti szakmai nyelv nyelvészeti, nyelvpedagógiai vizsgálata

A globalizáció és a nemzetközi kereskedelmi, üzleti, műszaki, tudományos és egyéb együttműködés fejlődése eredményeképpen az utóbbi évtizedekben rendkívüli mértékben megnőtt a szakemberek között folyó hatékony kommunikáció, a szakmai nyelvhasználat, a szakmai idegennyelvi készségek kialakításának jelentősége¹³². A nemzetközi együttműködésnek az első fejezetben ismertetett számos formája arra utal, hogy ez a határrendészet területére is igaz.

Az egyes szakmai nyelvek vonásainak feltárása általában alkalmazott nyelvészeti tárgyú disszertációk teljes terjedelmét veszi igénybe. Jelen értekezés keretei között csak arra vállalkozhatok, hogy feltáró, kvalitatív elemzést végezzek, és ez alapján

- számba vegyem és rendszerezem a határrendészet területén használt szakmai nyelv vizsgálatához potenciálisan felhasználható módszereket,
- megvizsgáljam, hogy a szaknyelvekre általában és például a rendészeti szaknyelvre konkrétan vonatkozó korábbi tudományos megállapítások és modellek alkalmazható-e az itt kutatott nyelvváltozatra, segítségükkel definiálható-e a határrendészeti szaknyelv,
- a kiválasztott módszerek és modellek segítségével meghatározom a határrendészeti szaknyelv főbb jellemzőit, az európai határrendészeti együttműködésben kiemelten fontos szerepet játszó angol szakmai nyelv tagozódását, a használatához szükséges kompetenciákat,
- kijelöljem azokat a területeket, amelyeken célszerű tovább folytatni a határrendészet területén használt szakmai nyelv további vizsgálatát.

Mivel a határrendészetet kutatók körében a szaknyelvkutatás területe, terminológiája valószínűleg kevésbé ismert, ebben a fejezetben az irodalmi előzmények, fogalom-meghatározások részletesebben szerepelnek.

¹³² KURTÁN Zsuzsa: *Szakmai nyelvhasználat*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. 33.

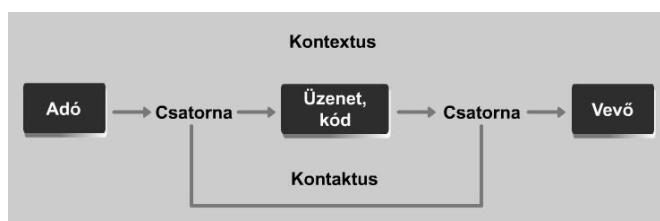
4.1. A szakmai nyelvhasználat kutatásának főbb szempontjai

4.1.1. A nyelvi kommunikáció

Célszerű, hogy egy szakterület nyelvhasználati sajátosságainak feltárásához elsődleges kiindulópontként magát a kommunikációt, annak meghatározását, összetevőit, modelljét válasszuk. A szakmai nyelvhasználat későbbi elemzését szem előtt tartva ezt az alkalmazott nyelvészet szemszögéből teszem, és a szűkebb értelemben vett emberi információcserére, az ezzel kapcsolatos tevékenységekre összpontosítok. Bár ma már bizonyított, hogy a kommunikáció során a közlések 95%-a nem nyelvi természetű¹³³, kutatási céljaimnak megfelelően a verbális, nyelvi tevékenységekkel foglalkozom.

A múlt század második felében megalkotott főbb modellek¹³⁴ egy része a tranzaktív felfogást képviseli, mely szerint a kommunikáció során üzenetek, információk átadása történik a „feladó/adó” és a „címezett/vevő” között, közvetítő csatornán, kód/jelrendszer útján (Shannon modellje). Utry bővített tranzakciós modellje már az üzenetben megjelenő redundanciát és a visszacsatolás elemét is tartalmazza.¹³⁵

A nyelvi tranzakciók összetettségét jobban megjelenítendő, többen bővítették az alapmodellt (közülük itt csak néhányat említek). Jakobson kiegészítette azt a kontextussal (a valósággal való összefüggés) és a kontaktussal (a fizikai csatorna), valamint hat nyelvi funkciót (referenciális, konatív/direktív, emotív/expresszív, fatikus [a kontaktusra irányuló], poétikai és metanyelvi/magyarázó) határozott meg.¹³⁶ (38. ábra)

38. ábra: Jakobson nyelvi modellje¹³⁷

¹³³ E.T. HALL: *The Hidden Dimension*. Doubleday, New York, 1966. idézi: Kurtán: *Szakmai nyelvhasználat*. 14.

¹³⁴ KURTÁN: *i.m.* 14.

¹³⁵ HADHÁZY Jenő: *Kommunikáció = Pedagógiai szociálpszichológia*, szerk. Schmercz István, Élmény Bt. Kiadó, Nyíregyháza, 2002. 73–102.

¹³⁶ Roman JAKOBSON: *Closing statements: Linguistics and Poetics, Style in language*, T.A. Sebeok, New York, 1960.

¹³⁷ FORGÓ Sándor: *Kommunikációelmélet – kommunikációs ismeretek*, E-learning tananyag, Forrás: http://forgos.ektf.hu/wp-content/tananyagok/fs_komm_egyetemi/obj/ie_0065_0_0_0/0065_0_0_0.htm (2015.06.10.)

Biber meghatározta a nyelvi funkciók kategóriáit (fogalomalkotási, szövegalkotási, személyi, személyközi, kontextuális, szövegbefogadási, esztétikai)¹³⁸, valamint a beszédhelyzet nyolc komponensét különböztette meg (a résztvevők szerepe és jellemzői, a közöttük fennálló viszonyok, helyzet, téma, cél, társadalmi értékelés, a résztvevők viszonya a szöveghez, csatorna). Ez utóbbiakat Hymes hasonló modelljének összetevőire (színhely, résztvevők, célok, akciósor, kulcs, csatorna, normák, műfaj)¹³⁹ támaszkodva definiálta.

Az 1960-as évek vége óta nyertek leginkább teret azok az elméletek, amelyek szerint a kommunikáció nem egyszerű tranzakció, hanem interakció, beszédaktusokban megnyilvánuló¹⁴⁰, beszédszándékokat megjelenítő tevékenység. Cselekvés, amely feltételezi a benne résztvevők együttműködését. A beszédszándékok (illokúciók) lehetnek:

- reprezentatívák (felismerések, beszámolók, megállapítások, tájékoztatások),
- direktívák (kérések, parancsok, javaslatok),
- kommisszívák (ígéretetek, fenyegetések, figyelmeztetések),
- expresszívák (sajnálatot, kívánalmakat, hálát kifejező megnyilatkozások),
- deklaratívák (a világ dolgait megváltoztató megnyilatkozások, például kinevezés, bűnösnek nyilvánítás, felavatás, felmondás).¹⁴¹

A későbbiekben részletesebben ismertetendő, az európai nyelvoktatás és nyelvvizsgáztatás egységesítésének céljával született *Közös európai nyelvi referenciakeretben*¹⁴² (a továbbiakban: KER vagy Referenciakeret) alkalmazott megközelítés is ezt az értelmezést tükrözi: a nyelvhasználókat és a nyelvtanulókat elsősorban *társadalmi szereplőnek* tekinti, akiknek adott körülmények között, adott környezetben és egy meghatározott tevékenységi körben bizonyos (nem csupán nyelvvel kapcsolatos) feladatokat kell elvégezniük.

¹³⁸ Douglas BIBER: *Variation across speech and writing*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988. 28–46. (saját fordítás)

¹³⁹ KURTÁN: *i.m.* 22.

¹⁴⁰ John L. AUSTIN: *How to Do Things with Words*. Harvard University Press, Cambridge, 1962.

¹⁴¹ John R. SEARLE: *Speech Acts*. Cambridge University Press, London. 1969.

¹⁴² *Közös európai referenciakeret – Nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés*, Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ Kht., Pilisborosjenő, 2002. 11.

A nyelvhasználat komplex jelenségének részletes vizsgálatával a nyelvészet és annak határtudományai keretében rendkívül szerteágazó kutatások foglalkoznak, a jelrendszerek, azok használói, a közöttük fennálló viszonyok kutatásától a nyelv társadalmi, pszichológiai stb. vonatkozásainak feltárásáig. Ezek teljes spektrumát feltáró, akárcsak vázlatos elemzésére jelen keretek között nincs lehetőségem. Részletesebben csak azokat az eredményeket, megállapításokat vizsgálom, amelyek a szaknyelvi kutatások szempontjából különösen relevánsak, és az utóbbi években nagyobb hangsúlyt kaptak.

Az eddig említetteken kívül különösen fontos a kommunikáció során a megfelelő nyelvi formák kiválasztását meghatározó, alábbi tényezők tanulmányozása:¹⁴³

- a kommunikáció környezete (pl. történelmi-társadalmi, beszélőközösségi, interakciós, nyelvi, más besorolások szerint kulturális és szituációs kontextus),
- a nyelvhasználati színterek/tartományok, az azonos nyelvhasználatot eredményező beszédhelyzetek tipologizálása (a KER a személyes, közéleti, szakmai és oktatási tartományt különbözteti meg)¹⁴⁴,
- az ezeken belül pl. a helyszín/idő, intézmények/szervezetek, a részt vevő (társadalmi szerepet hordozó) személyek, a környezetben előforduló élő és élettelen tárgyak, a lezajló események, az érintett személyek által végrehajtott műveletek, a szituációban előforduló szövegek által meghatározott beszédhelyzetek¹⁴⁵,
- a különféle nyelvváltozatokat a nyelvhasználói (földrajzi, társadalmi) hátterek és a nyelvhasználat szakterülete, médiuma és stílusa szerint osztályozhatjuk.

¹⁴³ KURTÁN: *i.m.* és *Szaknyelv és szakmai kommunikáció = Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010. 11–22. alapján.

¹⁴⁴ *Közös európai referenciakeret. i.m.*, 58–59.

¹⁴⁵ Uo.

4.1.2. A szakmai nyelvhasználat meghatározása, a szaknyelvek rendszerezése

A kommunikáció előbbiekben tárgyalt tényezői alapján megállapítható, hogy ugyanazon szakterület szakemberei – mint specifikus nyelvi szituációk résztvevői – közösségeket alkotnak. A diskurzusközösséget leíró, a szakmai beszélőközösségre is vonatkoztatható (nem csak nyelvi) ismervei Swales meghatározása alapján¹⁴⁶ a következők:

- 1) *„a diskurzusközösségnek széles körben elfogadott közös céljai vannak;*
- 2) *a diskurzusközösség kiépítette tagjai között a kommunikáció mechanizmusait;*
- 3) *ezeket a mechanizmusokat elsősorban információszerzésre és a visszajelzés biztosítására alkalmazza;*
- 4) *a diskurzusközösség egy vagy több műfajjal rendelkezik (ismer, használ) céljai kommunikálására;*
- 5) *a sajátos műfajok mellett specifikus lexikája is van;*
- 6) *a diskurzusközösség tagjai legalább bizonyos küszöbszintű szakmai ismeretekkel, megfelelő tartalom- és szövegkezelési tapasztalatokkal, ismeretekkel rendelkeznek.”*

Az antropológiai, etnográfiai kutatások hatására kifejlődött, a szakmai beszédhelyzetek tipologizálását célzó vizsgálatok a szakmai helyzetek megfigyelése során a közlési szituációt meghatározó feltételeket együttesen veszik figyelembe. E kutatások egyik fontos megállapítása, hogy a szakmai közösségek körében fellelhetők a szabályrendszerként is funkcionáló szakmai kultúrák. Tagjaik különböző kommunikációs helyzetekben különböző szerepet tölthetnek be, nyelvhasználatuk, társadalmi interakciók során ennek megfelelően különféle nyelvi formákat használnak. A társadalmi kommunikáció folyhat személyek, szervezetek és kultúrák között, a szervezetek belső és külső kommunikációját is tanulmányozhatjuk. Jelen dolgozat szempontjából fontos tényező például, hogy egy adott szervezet centralizált vagy decentralizált módon működik-e, illetve, hogy a munkamegosztás hogyan épül fel, mert ez meghatározza a belső kommunikációt is. A szervezetek kifelé irányuló kommunikációja irányulhat más szervezetek, a működésüket befolyásoló intézmények felé – ennek fő célja a működést érintő információk gyűjtése, feldolgozása, az ezzel kapcsolatos tájékoztatás, az érdekérvényesítés. Az ügyfelekkel folytatott, kifelé irányuló kommunikáció legfontosabb célja általában az információnyújtás.¹⁴⁷

¹⁴⁶ John SWALES: *Genre Analysis. English in academic and research settings*. Cambridge University Press, Cambridge. 1990. 24–27. Idézi KURTÁN: *Szakmai nyelvhasználat, i.m., 30.*

¹⁴⁷ KURTÁN: *Szaknyelv és szakmai kommunikáció.i.m., 11-22.*

A szaknyelv fogalma a nyelvészet és a társadalomtudományok utóbbi évtizedekben végbement fejlődésével együtt változott. Hazánkban talán a legszélesebb körben Kurtán meghatározása a legelfogadottabb, aki monográfiájában¹⁴⁸ azt is bemutatja, hogy a különféle szaktudományok milyen megfontolásokból definiálják ezt (többnyire a köznyelvtől való elkülönítése alapján) csoportnyelvként, alnyelvként, funkcionális stílusként, nyelvváltozatként stb.. Megállapítása szerint a szaknyelv/szakmai nyelvhasználat

„fogalmát úgy értelmezzük, mint valamely szakmai beszélőközösség specifikus célú nyelvhasználatát, amely egyértelműen és világosan tükrözi a valóságnak azt a részét, amellyel az adott terület közössége foglalkozik, és ezen keretek között a szóbeli és írásbeli kommunikáció jellegzetes megnyilvánulása. Ez a specifikus célú nyelvhasználat interdiszciplináris összefüggések többszintű kölcsönhatásaiban ragadható meg.”¹⁴⁹

Véleménye szerint a szaknyelv regiszterként (a köznyelvnek a beszélő által egy beszédhelyzetben bizonyos céllal használt nyelvváltozataként) való felfogása a legtágabb és legátfogóbb értelmezés. A szaknyelvet vizsgáló regiszterelemzés során a kutatás tárgya a szakember viselkedése egy adott beszédhelyzetben, tevékenysége, azon nyelvi eszközök, amelyeket az interakciók során kommunikációs céljai eléréséhez kiválaszt¹⁵⁰, és ezek használatának módja. A specifikus kommunikációs céloknak megfelelő nyelv egyben intra- és interkulturális nyelvváltozat is, amely az anyanyelvbe ágyazott, de más nyelvekkel és kultúrákkal is kapcsolatban áll.¹⁵¹ A szaknyelvi regiszterek lényeges ismérveként említi azt a tényt, hogy – a köznyelv használatától eltérően – tudomány- és szakterületenként a szakmai kultúra tudás- és szabályrendszereként működik, valamint, hogy a szakmai beszélőközösségek kommunikációs interakciói során megteremtett közös tudás, a háttérismeretek döntő szerepet játszanak.¹⁵²

¹⁴⁸ KURTÁN: *Szakmai nyelvhasználat*. 37-50.

¹⁴⁹ Uo., 50.

¹⁵⁰ Vijay Kumar BHATIA: *Analysing Genre. Language Use in Professional Settings*. Longman, Harlow, 1993.

¹⁵¹ KURTÁN: *Szakmai nyelvhasználat, i.m.*, 11–22.

¹⁵² KURTÁN Zsuzsa: *Szaknyelvi regiszterek és nyelvhasználati szinterek. = Szaknyelvi regiszterek és használati szinterek, PORTA LINGUA*, szerk. BOCZ Zsuzsanna, SZOKOE, Budapest, 2014. 35–46.

A szakmai kommunikációt elemző cikkében Heltai is nyelvváltozatként definiálja a szaknyelvet,

„amely azokat az adott nyelven belül rendelkezésre álló nyelvi struktúrákat és elemeket jelenti, amelyeket szakmai kommunikáció során a kommunikátorok felhasználnak, vagy felhasználhatnak a szakmai kommunikáció funkciójának teljesítésére”¹⁵³.

Heltai kifejti, hogy a szaknyelvek és a köznyelv nyelvi rendszere alapvetően nem tér el egymástól: ez előbbiek főleg a szókincs, és ezen belül a terminológia, ritkábban a nyelvtan területén leginkább disztribúciós különbségeket mutatnak, tehát a nyelvi elemeket más megoszlásban használják.

Az emberi tevékenységek egyre nagyobb mértékű specializációjával együtt a szaknyelvek is egyre inkább differenciálódtak, ezért szükségessé vált rendszerezésük. Ezt a kezdeti, ma már statikusnak nevezett besorolást horizontális és vertikális felosztással végezték. Ez előbbi alkalmas volt a szaknyelvek szakterületek, tudományágak szerinti osztályozására, ez utóbbi pedig a nyelvhasználati rétegek elkülönítésére. Mivel egy szakterületen belül is gyakran előfordul, hogy a beszélőközösségen belül egyes csoportok vagy egyének nem azonos szinten rendelkeznek a szakmai közösség által birtokolt úgynevezett *közös tudással*, szakmai specializáltságuk foka nem egyforma, esetleg egy szakember és egy leendő szakember vagy laikus kommunikációjáról van szó, az egyes szaknyelvek vertikális rendszerezésére is gyakran van szükség a szaknyelvek elemzésénél. Ezzel Hoffmann modelljére alapozva (lásd 39. ábra), szociológiai aspektusokat is figyelembe véve az utóbbi évtizedekben főleg német nyelvészek foglalkoztak.¹⁵⁴ Bár Hoffmann nem definiálta az egyes szaknyelvek különféle szintjeire jellemző kritériumokat, intuícióikra és empirikus megfigyeléseikre támaszkodva, egy-egy adott szaknyelv szöveg típusait a hasonló vonások alapján csoportokba rendezve többen próbálták meghatározni a szaknyelvek vertikális rétegeit.¹⁵⁵

¹⁵³ HELTAI Pál: *Szakmai kommunikáció és szaknyelv = Utak és perspektívák a hazai szaknyelvoktatásban és – kutatásban*, PORTA LINGUA, szerk. Silye Magdolna, Debreceni Egyetem, Debrecen, 2006. 37–43.

¹⁵⁴ ANITA NUOPPONEN: *Vocabularies for specific purposes: An overview = Lexicology. An international handbook on the nature and structure of words and vocabularies, Volume 1.* eds. CRUSE, HUNDSNURSCHER, JOB and LUZIER, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2002. 856–866.

¹⁵⁵ CLAUDIUS GNUTZMANN, – HERMANN OLDENBURG: *Contrastive text linguistics in LSP-research: Theoretical considerations and some preliminary findings = Subject-oriented Texts.* ed. SCHRÖDER, Walter de Gruyter, Berlin, 1991. 103–137.

Hoffmann¹⁵⁶ négy kritérium: az absztrakció foka, a megnyilvánuló nyelvi forma, a nyelvhasználat környezete és a kommunikációban részt vevők alapján nevezte meg a szaknyelvek lehetséges öt fő rétegét a fogyasztás nyelvétől az elméleti alaptudományok nyelvéig. Ez még a közelmúltban is több hazai kutatónak szolgált mintául néhány szaknyelv vertikális rétegeinek meghatározásához.¹⁵⁷

	Az absztrakció foka	Nyelvi forma	Nyelvhasználati környezet	A kommunikáció résztvevői
A	Legmagasabb	mesterséges nyelvi jelek az elemek és relációk jelölésére	elméleti alaptudományok	tudós + tudós
B	Nagyon magas	mesterséges nyelvi jelek az elemek és a természetes nyelv relációinak kifejezésére	kísérleti tudományok	tudós + tudós + tudományos műszaki segédmunkatárs
C	Magas	erősen terminologizált természetes nyelv viszonylag kötött mondatszerkesztéssel	alkalmazott tudományok és technika	tudós + a termelés tudományos és műszaki vezetői
D	Alacsony	erősen terminologizált természetes nyelv viszonylag kötetlen mondatszerkesztéssel	anyag termelés	a termelés tudományos és műszaki vezetői + mesterek + szakmunkások
E	Nagyon alacsony	természetes nyelv néhány szakszóval, kötetlen mondat-szerkesztéssel	fogyasztás	a termelés képviselői + a kereskedelem képviselői + fogyasztók

39. ábra: A szaknyelvek vertikális felosztásának kritériumai (Hoffman alapján)¹⁵⁸

Egy másik megközelítés szintén a szaknyelvek belső rétegződésének rendszerezéséhez nyújt segítséget. Möhn és Pelka modellje¹⁵⁹ a szakmaiság különféle szintű megnyilvánulásaira épül, amelyek az egy szakterületen belül, két különböző szakterület szakemberei között vagy egy szakember és egy laikus között folyó kommunikáció során érvényesülnek.

¹⁵⁶ KURTÁN: *Szakmai nyelvhasználat. i.m.* 46.

¹⁵⁷ ABLONCZYNÉ MIHÁLYKA LÍVIA: *Gazdaság és nyelv.* Lexikográfia Kiadó, Pécs, 2006. 38.

TERESTYÉNYI ENIKŐ: *A modern turizmus terminológiája.* Doktori (PhD) értekezés. Pannon Egyetem, Veszprém, 2011.

NYAKAS JUDIT: *A magyar logisztikai szaknyelv vizsgálata.* Doktori (PhD) értekezés. Pannon Egyetem, Veszprém, 2011.

¹⁵⁸ KURTÁN: *Szakmai nyelvhasználat.* 46.

¹⁵⁹ Dieter MÖHN, – Roland PELKA: *Fachsprachen: Eine Einführung.* Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1984. (idézi KURTÁN: *Szakmai nyelvhasználat.* 46.)

Ablonczyné szerint is fontos leszögezni, hogy szociolingvisztikai aspektusból vizsgálva a szaknyelv több szinten létezik, és a nyelven kívüli tényezők határozzák meg, hogy melyik regisztert használjuk, nem pedig a nyelvi kontextus.¹⁶⁰

Wacha is felhívja a figyelmet arra, hogy igény-, műveltségi szint és beszédszituációk alapján a szaknyelveknek is több (stílus)réteget határozhatjuk meg. Kiemeli az írott és beszélt nyelvváltozatok megkülönböztetésének fontosságát, mivel az írott forma mindig igényesebb, összeszedettebb, és jelentős szókincsbeli eltéréseket mutat a szóbelihez képest, a szaknyelvek esetében is.¹⁶¹ A nemzeti nyelvben jelen lévő valamennyi nyelvváltozat több szempontot figyelembe vevő, háromdimenziós modelljében a szaknyelvek a nyelvhasználat igényességi szintjein a következők szerint helyezkednek el:

RÉTEGEK IGÉNYSZINT SZERINT	ÍROTT	BESZÉLT
IRODALMI NYELV	tudományos esszéstílusú, emelt szintű tudományos (ismeretterjesztő) szakirodalom	
INFORMATÍV KÖZLŐPRÓZA	szakcikkek, tanulmányok szaktudományos, tudományos folyóiratokban, könyvekben	igényes, hallgatók jelenlétében megfogalmazott szakelőadások, igényes tudományos szakirodalom
KÖZÉLETI NYELVHASZNÁLAT	szakirodalom igényes nyelvhasználati alkotásai, rendeletek, egyetemi, főiskolai oktatás nyelve	
TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓS STÍLUSRÉTEG	igényes nyelvezetű, szakmai jellegű megnyilatkozások	igényes nyelvezetű, szakmai jellegű megnyilatkozások
IGÉNYES (A NYILVÁNOSSÁGNAK SZÁNT) MAGÁNMEGNYILATKOZÁSOK	igényes szaknyelvi magánmegnyilatkozások	igényes szaknyelvi magánmegnyilatkozások
REGIONÁLIS KÖZNYELV		műhelynyelv
NYELVJÁRÁS, BÁZISNYELVJÁRÁS		azonos vidéken azonos foglalkozást űzők nyelvjárásban elhangzó szaknyelvi megnyilatkozásai, műhelynyelve
NEM IGÉNYES KÖZNYELV	belső szakmai levelezés, szakmai zsargon	munkahelyi szakmai társalgás, értekezletek, megbeszélések, műhelynyelv
FAMILIÁRIS/BIZALMAS NYELV		hobbinyelvek
VULGÁRIS, DURVA NYELV		laktanyanyelv

40. ábra: A szak- és csoportnyelvek rétegződése Wacha szerint (saját szerkesztés)

Heltai¹⁶² is úgy véli, hogy egy szaknyelven belül léteznek társadalmi nyelvváltozatok, melyek az alapján határozhatók el, hogy ki, kivel, milyen szakmai célból, milyen kölcsönös ismeretek

¹⁶⁰ ABLONCZYNÉ MIHÁLYKA: *i.m.* 38.

¹⁶¹ WACHA Imre: *A nyelvi rétegződés kérdései. = Normatudat – nyelvi norma. Linguistica, Series A. Studia et dissertationes*: 8, szerk. KEMÉNY Gábor, Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 1992. 49–105.

¹⁶² HELTAI: *Szakmai kommunikáció és szaknyelv*, 37–43.

alapján kommunikál, és milyen fokú szakmaiságot szándékozik elérni. (Lásd 41. ábra). Ezek szerint a szakmai kommunikáció prototípusa (amely jól reprezentálja a szakmai kommunikációt/nyelvet) a szakmai folyóiratcikk, tehát képzett szakemberek (természet) tudományos témáról, szakmai célokból folytatott, az írott, köznyelvi változatoktól pl. disztribúciós szempontból határozottan eltérő tudományos nyelvváltozatot használó kommunikációja. Meglátása szerint vannak olyan periférikus szaknyelvek (példaként az idegennyelv-tanárok és a labdarugók által használt nyelvet említi), amelyekben például a direktív és a metanyelvi funkciók¹⁶³ az átlagosnál gyakoribbak, míg a prototipikus szaknyelvekhez képest kevesebb terminust használnak, ezért terminológiai szempontból nehezen különíthető el bennük a szakmai és a köznyelvi jelentés.

szakember	szakemberrel	szakmai témáról	szakmai nyelven
szakember	nem szakemberrel	szakmai témáról	szakmai nyelven
szakember	nem szakemberrel	szakmai témáról	részben szakmai nyelven
nem szakember	szakemberrel v. nem szakemberrel	szakmai témáról	nem szaknyelven

41. ábra: A szaknyelvi kommunikáció kombinációi Heltai szerint¹⁶⁴

Kurtán megállapítása szerint már Möhn és Pelka modelljében, majd későbbi kutatásokban is felmerült, hogy a meghatározott rétegződések és osztályok között inkább átmenetek semmint éles választóhatárok vannak. További rendszerezési szempontok bevonásával erősödött az a szemlélet, hogy a szaknyelvek statikus (horizontális és vertikális) osztályozásán túl a dinamikus változó szakmai nyelvhasználat rétegződésének elemzéséhez árnyaltabb kritériumokkal, a beszédhelyzet minden összetevőjét figyelembe véve kell közelíteni.¹⁶⁵

¹⁶³ Metanyelvi vagy értelmező funkció: A kommunikáció során az üzenet magára a nyelvre, tehát az információ átvitelére használt kódra irányul, annak ellenőrzésére, hogy a jeleknek ugyanazt a jelentést tulajdonítják-e az információátvitel mindkét végpontján.

¹⁶⁴ HELTAI: *Szakmai kommunikáció és szaknyelv*, 39.

¹⁶⁵ KURTÁN: *Szaknyelv és szakmai kommunikáció*. i.m., 11-22.

4.1.3. A szaknyelvkutatás főbb irányzatai, területei

A szaknyelveket külön-külön és egymással összevetve is elemzik. A – nem utolsó sorban a szaknyelvoktatás gyakorlatából kibontakozott – szaknyelvkutatás¹⁶⁶ fő területeit jelen keretek között csak felvázolni van mód, közülük részletesebben a szókincs-, és terminológiakutatásra, valamint a nyelvészeti konverzációelemzésre térek ki.

A kutatások kezdetben a szaknyelveket legszembetűnőbben jellemző sajátosságok, a szakszavak, terminusok, szintaktikai szerkezetek főleg mennyiségi vonásaira koncentráltak. Ezt követte a kontrasztív és funkcionális megközelítés, a szóbeli szakszövegek fontosságának felismerése. A jelenlegi kutatásokat alapvetően meghatározza a szavak szintjéről az egyéb nyelvi szintek (szókapcsolatok, tagmondatok, mondatok, szövegek) felé való elmozdulás, a szaknyelvi beszédhelyzetek komplex, a szakmai érvényesség keretein belüli vizsgálatának igénye.¹⁶⁷

A szaknyelvkutatásnak az alább felsorolt fő területein elért jelentős eredményeihez a korszerű vizsgálatokat lehetővé tévő technikai fejlődés, például a korpuszelemzés lehetősége is nagymértékben hozzájárult. A nyelvészetben korpusznak nevezzük az általában elektronikus adatbázisként tárolt, egy adott nyelvre többé-kevésbé reprezentatívnak tekinthető írott szövegek, szóbeli közlések vagy egyéb minták, nyelvi adatok gyűjteményét, melynek elemeit valamilyen szempont szerint válogatják és rendezik, tulajdonságaikat címkézéssel, valamint konkordancia (egy adott elem szövegkörnyezeti összes előfordulását megjelenítő) programok segítségével elemezhetik. A *korpusznyelvészet* tárgya az adatok ilyen korpuszban való tanulmányozása.¹⁶⁸

¹⁶⁶ KURTÁN: *Szaknyelv az oktatásban – kutatási irányzatok és alkalmazásuk.* = *Tudomány, technolektus, terminológia. A tudományok, szakmák nyelve.* szerk. Veszelszki Ágnes, Lengyel Klára, Éghajlat Kiadó, Budapest, 2014. 171–177.

¹⁶⁷ KURTÁN: *Szaknyelv és szakmai kommunikáció.* i.m., 11-22.

¹⁶⁸ SZIRMAI Mónika: *Bevezetés a korpusznyelvészetbe.* Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2006. 18.

A *funkcionális stilisztika* a szintaktikai (mondatszintű) kutatások folyamányaként, funkcionális nyelvváltozatok leírására, a funkcionális stílusok tipologizálására irányul, a nyelvi formák és a szakszövegek tartalma között fennálló összefüggéseket, a fonetikai, lexikai, grammatikai, szintaktikai, szemantikai, szövegszerkezeti, tipográfiai eszközök szintjeit és a metaforikus szóhasználatot tárja fel.¹⁶⁹

A *pragmatika* Crystal meghatározása szerint a társas interakció során használt nyelv megválasztását befolyásoló tényezőkre és ezen választások másokra gyakorolt hatására koncentrál.¹⁷⁰ Dobos meghatározása szerint a *szaknyelvi pragmatika* olyan interdiszciplináris tudományág, „*amely a szaknyelvek különböző szakmai kontextusokban és különböző szakmai célok elérése érdekében történő használatát vizsgálja*”.¹⁷¹ A kutatás ezen a területen a beszédaktusokra, a beszédhelyzetekhez kapcsolódó tényezőkre, a nyelv és kognitív szerkezet kapcsolatára, a kontextus alapján feltárható tartalomra, a társalgási maximákra¹⁷², a szövegbeli implikaturára¹⁷³, az érvelés, az udvariasság nyelvi kifejezésére stb. irányul.¹⁷⁴

A szaknyelvi vizsgálatok egyik fontos területe a *műfajkutatás*, melynek tárgyát Swales úgy határozza meg, mint egy olyan, egy szakmai közösség által használt, erősen strukturált és konvencionizált kommunikatív eseményt, amely a kommunikatív céllal jellemezhető¹⁷⁵. A (szakmai) tevékenységhez kötött, szituációba ágyazott műfajok tartalmi és formai meghatározottságuk, konvenciókon alapuló alkalmazásuk miatt fontos információkat közölnek egy-egy terület szaknyelvi tartalmáról. A köznyelvi és szakmai nyelvhasználatban egyaránt előforduló, de más-más tartalmat kifejező műfajokat pragmatikai (a nyelvhasználat célját, a nyelvhasználók közötti viszonyt jelölő) jellemzőik alapján különíthetjük el. A műfajok fontos tulajdonsága, hogy egy adott beszélőközösséghez tartoznak, amely azokat névvel látja el,

¹⁶⁹BODNÁR Ildikó: *Szaknyelv és stilisztika*. = *Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010. 161–180.

¹⁷⁰ DAVID CRYSTAL: *A nyelv enciklopédiája*. Osiris, Budapest, 1998. 159.

¹⁷¹ DOBOS Csilla: *Szaknyelvi pragmatika = Mindent fordítunk, és mindenki fordít. Értékek teremtése és közvetítése a nyelvészetben*. szerk. Dobos Csilla, Lengyel Zsolt, Székely Gábor, Tóth Szergej, SZAK Kiadó, Bicske, 2005. 231.

¹⁷² HERBERT PAUL GRICE maximái: 1. Mennyiség (Éppen annyi információt kell közölni, amennyit a helyzet megkövetel.); 2. Minőség (A beszélő legyen őszinte.); 3. Relevancia (A beszélő maradjon a tárgynál.); 4. Mód (A beszélő legyen világos és érthető.). Ezeken kívül az udvariasság követelményét is a társalgási maximák közé sorolják.

¹⁷³ A megnyilatkozásban nem szó szerint kifejezett, hanem a kontextus figyelembe vételével, a beszédaktus résztvevőinek közös háttérfeltevései alapján, a társalgás elveinek ismeretében felfogott jelentéstartalom.

¹⁷⁴ MIHALOVICS Árpád: *Pragmatika: a nyelvhasználat kutatásának a tudománya*. = *Mindent fordítunk, és mindenki fordít. Értékek teremtése és közvetítése a nyelvészetben*. 253.

¹⁷⁵ SWALES: *i. m.* 24-27.

valamint hogy a szakmai kontextusokkal együtt, azokkal dinamikus kölcsönhatásban folyamatosan változnak.¹⁷⁶ A műfajok és a szövegtípusok közötti szerkezetbeli eltérések problematikájával foglalkozó kutatások megerősítették, hogy a műfaj az üzenet feladójának kommunikációs szándékaihoz köthető külső kritériumok alapján határozható meg, míg a szövegtípusok a műfajon belül a nyelvi síkok jellemzői (lexika, szintaktika) alapján jól elválaszthatók egymástól. A műfaj külső kritériumok alapján szerveződik, a szövegtípusok (például leírás, elbeszélés, magyarázat, érvelés) pedig nyelvi megformáltságuk alapján hasonlóak. Egy-egy műfaj különböző szövegtípust is magában foglalhat.¹⁷⁷ A műfajkutatás eredményei a szaknyelvi oktatásban is jól alkalmazhatók.¹⁷⁸

A szaknyelvkutatás alapvetően fontos területe a műfajkutatáshoz sok ponton kapcsolódó *szövegkutatás*. A szövegvizsgálatok tárgya a szöveg, amelyet a már említett funkcionális megközelítésnek köszönhetően nem önmagában, hanem sajátos társadalmi kontextusában vizsgálnak. A különféle nyelvészeti iskolák interpretációja szerint a szöveg a közlési folyamat produktuma, illetve produkciója, de felfogható (beszélt vagy írott) kommunikatív eseményként is.¹⁷⁹ Egyes nyelvészek meghatározták, mely követelményeknek kell eleget tennie egy közlésnek, hogy szövegnek minősüljön.¹⁸⁰

A szakszöveg Kurtán meghatározásában a szakmai nyelvhasználat megnyilvánulása, a kommunikáció alapegysége, specifikus beszédshándékok által meghatározott,

„túlnyomórészt szerves kapcsolódásokból felépülő, auditív vagy vizuális csatornán megnyilvánuló közlés, amely specifikus beszédhelyzetekben vagy szövegekörnyezetben konvenciók alapján kialakított kommunikációs szerepnek tesz eleget.”¹⁸¹

¹⁷⁶ KURTÁN: *Szaknyelv és szakmai kommunikáció. i.m.*, 11-22.

KURTÁN Zsuzsa: *Szaknyelv. = Magyar nyelv. szerk. KIEFER Ferenc, Akadémiai Kézikönyvek, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006. 932–957.*

¹⁷⁷ KURTÁN: *Szaknyelvi regiszterek és nyelvhasználati színterek, i. m.*, 38.

¹⁷⁸ Brian PALTRIDGE: *Genre and English for Specific Purposes. Genre Across Borders.* Forrás: <http://genreacrossborders.org/research/genre-and-english-specific-purposes>. (2016.01.05.)

¹⁷⁹ KÁROLY Krisztina: *Szaknyelv és szövegnyelvészet. = Szaknyelvi kommunikáció, 73–77.*

¹⁸⁰ A szövegszerűség hét ismérve: kohézió, koherencia, szándékoltság, elfogadhatóság, hírérték, helyzetszerűség, intertextualitás. (Robert de BEAUGRANDE – Wolfgang DRESSLER: *Introduction to Text Linguistics.* Longman, London, 1981.) idézi: KÁROLY Krisztina: *Szaknyelv és szövegnyelvészet. i. m.*, 76.

¹⁸¹ KURTÁN: *Szaknyelv. i. m.*, 932–957.

A szakszövegeket nyelvi szervezettségük, funkcionális stílusuk, logikai és tárgy tartalmuk, a közlés módja és közege, a műfaj jellemzői, a formalitás mértéke stb. alapján osztályozhatjuk. A tudományos publikációk esetén például a beszédshándékoknak és beszédhelyzeteknek megfelelően a szövegrészek közötti lényeges tartalmi-logikai összefüggések képezhetik vizsgálat tárgyát, valamint a szövegek makroszerkezeti egységei (bevezetés, értékelés, összefoglalás stb.), a retorikai funkciók (definíció, általánosítás, leírás, osztályozás, ok-okozati összefüggések) és az ezekhez választott nyelvi formák, a nem-verbális (ábrák, táblázatok) és a verbális kifejezésmódok összefüggései.¹⁸²

A szaknyelvek szókincsével foglalkozó kutatások

(A szaknyelvekre általánosságban tett, itt következő megállapításoknak a határrendészet területén használt szakmai nyelvet érintő vonatkozásait lásd a 4.3. pontban.)

A szaknyelvek egyik legszembetűnőbb – a laikusok számára többnyire legfontosabb – vonása a szókincsben mutatkozik meg, ezért kutatásuk egyik jelentős területe (a lexikográfia mellett) a terminológia tanulmányozása, melynek fontos feladata az új szakszavak létrehozása, a nemzetközi egységesítés, a terminusok és a fogalmak jellemzőinek vizsgálata.¹⁸³

A szaknyelvek szókészlete a következő rétegekből áll:

- a) közös/általános szakszókincs,
- b) szakterület-specifikus szókincs,
- c) köznyelvi szavak.

Ez utóbbiak sokszor új jelentéssel (esetleg több szakterületen, eltérő jelentéssel) fordulnak elő a szakszókincsben. Pragmatikai szinten e három csoport között használóik, a beszédhelyzet, a közvetített tartalom és a szövegtípus által meghatározott különbségeket találunk. A közös (általánosan használt) szakszókincs többféle tudományterületen és kontextusban is megtalálható. Ide tartoznak az állandósult kifejezések, szókapcsolatok (szaknyelvi sztereotípiák) is, amelyek akár mondathosszúságúak is lehetnek (például a szövegszervezéssel kapcsolatos frázisok).

¹⁸² KURTÁN: *Szaknyelv és szakmai kommunikáció. i.m.*, 11-22.

¹⁸³ KURTÁN: *Uo.*

A gyors tudományos haladás eredményeképpen keletkező fogalmakat el kell nevezni, ezért a szakszókincs állandóan bővül. A terminológia tehát egyfelől nyelvi jelek készlete, másfelől a szakmai ismereteket reprezentáló kognitív egységek összessége.¹⁸⁴

Heltai is megerősíti, hogy az általános szaknyelvi lexika és a terminológia egyaránt része a szakszókincsnek. A terminusok bekerülhetnek a köznyelvbe (determinologizáció), de a szaknyelvben pontosabb jelentésük van. Ez azzal van összefüggésben, hogy a szakmai kommunikáció lexikai és szövegtani szempontból is explicitebb, fő funkciója a referenciális funkció (megismerés) (lásd Jakobson modelljét), tehát az üzenet egyértelmű kódolására van szükség, hogy a befogadónak kisebb mértékben kelljen következtetésekre hagyatkoznia. Említése szerint a szaknyelv abban is különbözik a köznyelvtől, hogy például a standardizálás érdekében lehetséges és gyakori a terminológiába való beavatkozás, amely a szaknyelvet használók korlátozott köre miatt itt könnyebb. A nem-nyelvész szakemberek megfogalmazása szerint erre azért van igényük, mert a tudományos kommunikáció hatékonyságához pontos, egyértelmű terminológiára van szükség. A szakszavaknak azonban gyakran nincs elég pontos magyar megfelelőjük, esetleg több magyar megfelelőjük van, a gyakorlati szaknyelvben más terminológia használatos, vagy a nem szakemberek pontatlanul, más jelentésben használják a terminusokat.¹⁸⁵

A szaknyelvi lexika fontos vonása a frázisok és kollokációk (szókapcsolatok) használata. A szakmai szövegek jelentős részét szaknyelvi kifejezések alkotják, ezek közé kerülnek az adott szakma terminusai. Heltai szerint a szaknyelvi kollokációk a köznyelviekhez képest kevésbé variálhatók, és bizonyos szerkezetű frazeológiai egységek, például a terpeszkedő szerkezetek gyakoribbak a szaknyelvekben. Fő funkciójuk, hogy a szakemberek számára megkönnyítsék az információ megértését, jelezzék, hogy a szerző és a közönség a diskurzusközösséghez tartozik. Az állandósult szókapcsolatokat egyébként a mentális lexikon egységként kezeli, és könnyebb felidézni őket, mint az újszerű szókapcsolatokat. Ha azonban az üzenet befogadója nem szakember, számára a – terminológiát, frazeológiát is magában foglaló – szaknyelvi stílus („szakmai zsargon”) indokolatlan használata akadályozza a dekódolást. Szakszövegek fordításánál, a szakmai idegen nyelv használata során a frazeológia hibás megfeleltetése hasonló módon növeli a kommunikációhoz szükséges erőfeszítést.

¹⁸⁴ KURTÁN: *Szaknyelv. i. m.*, 932–957.

¹⁸⁵ HELTAI: *Szakmai kommunikáció és szaknyelv. i. m.*, 37–43.

Ezért fontos a szakmai idegen nyelvek tanításánál kellő súlyt fektetni a hasonló funkciójú, de nyelvenként gyakran nem szóról szóra azonos szaknyelvi frazeológiai egységek oktatására.¹⁸⁶ (Lásd 4.3. pont.)

A szakmai tevékenységeknek tehát természetes velejárója a terminológia változása, hiszen a szakemberek azt folyamatosan alakítják.¹⁸⁷ A jelen értekezéshez kapcsolódó kutatás szempontjából egy-egy szakterület terminológiájának tudatos, intézményes fejlesztése is fontos kérdés. Mint Fischer rámutat, ez nemzeti szintű politikai megfontolás eredménye is lehet, és fontos szerepe van importált tudásanyagok esetében. Mivel a szakkifejezések általában tudástranszfer révén, idegen nyelvből kerülnek át a szakmai nyelvhasználatba, a szakmai közösségben csak bizonyos idő elteltével alakul ki konszenzus a fogalom definiálásáról és a magyar megfelelőről, így gyakori a (például angol) kölcsönszavak párhuzamos használata is. Fischer kiemeli, hogy az egységesítés és szabványosítás könnyebben megoldható a műszaki és természettudományok, mint a társadalomtudományok területén, amelyek főleg elméleti fogalmakkal operálnak, és amelyeket az elméletek sokasága miatt a terminológiai sokszínűség jellemez. A többnyelvű nemzetközi kommunikációról szólva megállapítja, hogy az említett tudástranszfer miatt megnőtt a nyelvi közvetítés szerepe, melyben kiemelkedő helyet foglal el a fordítás és ennek új típusa, a termékek helyi piaci környezetbe való adaptálását jelentő lokalizáció. Ez az új kategória is ráirányítja a figyelmet arra, hogy a nyelvi közvetítés nehézségei sokszor – az országok eltérő jogi, oktatási stb. helyzetéből fakadóan – eltérő megközelítésekből, a fogalmi rendszerek különbözőségéből erednek. A terminológiai kutatások előmozdításához a szakfordítói tevékenység és képzés is hozzájárul, amely azt is megmutatta, milyen fontos a szakemberek és a nyelvészek közötti együttműködés, a szakszótárak és terminológiai adatbázisok létrehozása.

Kurtán rámutat¹⁸⁸, hogy napjainkban a szaknyelvek dinamikus változásai, a horizontális és vertikális tagolódás felgyorsulásával még ugyanazon a tudományágon belül is eltérő terminológiák alakulnak ki. Ehhez a folyamathoz az is hozzájárul, hogy a magas fokú szakmaiságot igénylő kommunikáció leginkább angolul folyik, amely a tudomány mai *lingua francájának* tekinthető. Szükségessé vált a terminológiaalkotás módszereinek szabványosítása.

¹⁸⁶ HELTAI: *A szaknyelvi frazeológia kérdései*. = *Szaknyelvi kommunikáció*, 181–194.

¹⁸⁷ FISCHER Márta: *Terminológia a szakmai kommunikáció szolgálatában*. = *Szaknyelvi kommunikáció*, 51–71.

¹⁸⁸ KURTÁN: *Szaknyelv*, 932–957.

A magyar szakkifejezésekkel szemben támasztott követelmények: szabatosság, alkalmasság, szemléletesség, helyesség, egyöntetűség, általános használat, állandóság, tartósság.¹⁸⁹

Ehhez kapcsolódik Fóris megállapítása, aki szerint az EU-ban a több szinten folyó együttműködés megkívánja, hogy az egyes tagországok konszenzus útján kialakított terminológiai forrásokkal rendelkezzenek, és e források harmonizáltak legyenek a többi tagország terminológiai rendszerével.¹⁹⁰ (A határrendészet területén például ilyen szerepet tölt be a minden tagállam nyelvére lefordított *Schengeni határellenőrzési kódex* és az egyéb uniós joganyagok. A fordításból azonban problémák is származhatnak, lásd 4.3. pont.)

A kutatások azonban feltárták, hogy a valóság leképezése a különféle nyelveken nem csupán a nyelvi jelölés megvalósítási módjában tér el. A különböző kultúrákhoz különböző fogalmi rendszerek tartoznak, és így a különböző nyelveken a terminusok is eltérnek, illetve eltérhetnek egymástól, és a fordítás nehézségei sok esetben a nyelvek közötti kulturális különbségekből adódnak.¹⁹¹ Jakusné is rámutat¹⁹², hogy a terminológiai kutatásokat nem a lexikai egységekből kiindulva, hanem a fogalmak értelmezése és rendszerezése által érdemes végezni (lásd még: Heltai és Muráth¹⁹³).

A nyelvészeti konverzációelemzés

(Az általánosságban tett, itt következő megállapításoknak a határrendészet területén használt szakmai nyelvet érintő vonatkozásait lásd a 4.2.6. pontban, a modell-párbeszédtek vizsgálatánál.)

¹⁸⁹ SZÉPE György: *A szaknyelv és a mindennapi nyelv kapcsolata*, A Technika Tanítása/5. 1982. 129–139.

¹⁹⁰ FÓRIS Ágota. *A terminológia interkulturális vonatkozásai a szakmai kommunikációban.* = *Hatékony nyelvi, idegen nyelvi és szakmai kommunikáció interkulturális környezetben: XI. Dunaújvárosi Nemzetközi Alkalmazott Nyelvészeti és Kommunikációs Konferencia*, szerk. KUKORELLI Katalin, Dunaújvárosi Főiskola Kiadói Hivatala, Dunaújváros, 2009. 18–26.

¹⁹¹ Uo.

¹⁹² JAKUSNÉ HARNOS Éva: *A tudásszerveződés formáinak szerepe a szakmai nyelvhasználatban = Szaknyelvi regiszterek és használati szinterek*, PORTA LINGUA. szerk. BOCZ Zsuzsanna, SZOKOE, Budapest, 2014. 245.

¹⁹³ HELTAI: *A szaknyelvi frazeológia kérdései*, i.m. 181-194.

MURÁTH: *Szaknyelv és lexikográfia = Szaknyelvi kommunikáció*, i.m. 23–50.

A dialóguselemzésen belül az etnometodológiai konverzációelemzésből kifejlődött, a jelen értekezéshez végzett kutatás szempontjából fontos irányzat a beszélt nyelvi társalgás törvényszerűségeit tanulmányozza. A természetes közegben zajló hétköznapi (például tanórán, családban vagy rendőrségi kihallgatásokon folyó) kommunikációt vizsgáló tudományterület kutatói rögzített, majd transzkripció útján írásban megjelenített szövegeket elemeznek. Képviselői a beszélgetést mint a partnerek alkotó, interaktív tevékenységének eredményét kutatják, annak sajátos, az írott nyelvtől különböző törvényszerűségeire mutatnak rá.¹⁹⁴ A párbeszédet alapvetően jellemzi a beszélőváltás mechanizmusa, amelyet például Iványi foglalt össze¹⁹⁵. Minden beszélgetésben váltakoznak a beszélők. Általában egyidejűleg csak egy beszélgetőpartner beszél, de vannak esetek, amikor a megnyilatkozások átfedik egymást. A konverzációelemzés a párbeszéd alapegységének a beszédlépést (turn) tekintik, vagyis azt az aktivitást, amely él a megszólalás (mondat, frázis, lexikai konstrukció kimondása) lehetőségével. A beszédlépésváltás szigorú rendszert alkot, amely koordinálja a hézag nélküli beszédátadást, és meghatározza a következő beszélőváltás idejét, helyét és beszélőjét. A váltásra alkalmas helyen *külválasztás* történik (a következő beszélőt az addigi beszélő választja), vagy a partner *ön(ki)választással/belválasztással* nyeri el a beszélő rangját. A beszélőváltások elemzése egy adott dialógusban rávilágíthat arra, hogy egyenlő felekként viselkednek-e a felek az interakció során. (Például rávilágíthat arra, hogy egy határőr másként kommunikál egy utassal vagy egy irreguláris migránssal, mint egy külföldi kollégával, lásd. 4.2.6. pont.) A konverzációelemzés úgy tekinti, hogy az interakciós folyamatok cselekvésláncolatokból, két egymást követő, egymással összefüggő megnyilatkozás (pl. kérdés – válasz) alkotta szekvenciákból, *szomszédsági párokból* állnak. A párbeszéd zavartalan – vagy éppen zavaroktól terhelt – bonyolódását az elvárési sémák befolyásolják. A természetes társalgás fontos eleme a javítás (önjavítás, vagy a partner által kezdeményezett küljavítás).

¹⁹⁴ BORONKAI Dóra: *A dialógus szövegtani jellemzői drámai művek és beszélt nyelvi társalgások alapján*. Doktori (PhD) értekezés. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2008. 26–28.

¹⁹⁵ IVÁNYI Zsuzsanna: *A nyelvészeti konverzációelemzés* Magyar Nyelvőr, 125. 2001. 74–93. Forrás: www.c3.hu/~nyelvor/period/1251/125106.htm. (2015.07.25.)

A nyelvi interakciós folyamat elvei és szabályai szerint felépülő dialógusok néhány jellemzője Boronkai¹⁹⁶ szerint például:

- szorosan kötődnek a beszélőváltás egységeihez, a beszél lépésekhez,
- soha nem lépnek fel elkülönülten, csak a mindenkori helyzet által meghatározott kontextusokban, létrejöttüket nagymértékben meghatározzák a megelőző nyilatkozatok, maguk pedig a szekvenciális implikáció révén a következő nyilatkozatokat készítik elő,
- a mindenkori befogadóhoz, s annak igényeihez szabottak,
- tele vannak „hibákkal” és javításokkal.

A vizsgálatok irányulhatnak a beszédretorikára (a felek hogyan használják a beszélgetést strukturáló elemeket céljaik elérésére, például egyenlőtlen pozíciók esetén, lásd jogi, rendészeti nyelvhasználat, 4.2.2. pont), egyes társadalmi rétegek, csoportok kommunikációs stílusának tanulmányozására¹⁹⁷, valamint a beszélgetések globális és lokális struktúrájának elemzésére. A globális struktúrában a társalgás keretét adó *belebonyolódási* és *kihátrálási* stratégiákat vizsgálják. Ez előbbi a beszélgetés első lépése, amelyben a szereplők partneri kapcsolatba lépnek egymással, definiálják a saját szerepüket, elfogadják vagy elutasítják a partner által felajánlott szerepet, meghatározzák (nem mindig explicit módon) a szituációt, a beszélgetés témáit, esetleg azok sorrendjét. A kihátrálás a felépült társalgás természetes megszüntetésének folyamata. A beszélgetés lokális szerkezetében főként a beszélőváltás mechanizmusát, a szekvenciális rendezettséget és a hibajavítások diskurzusszervező szerepét vizsgálják.¹⁹⁸

4.1.4. Nyelvpedagógiai megközelítés: szaknyelvi kompetenciák

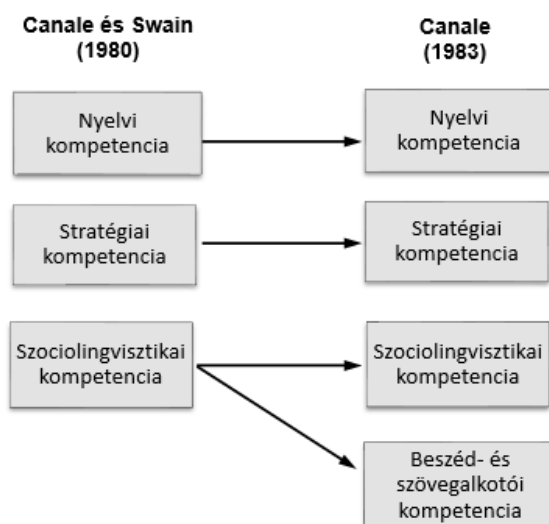
A nyelvtudás – és a szaknyelvtudás – nyelvpedagógiai szempontú megközelítése az utóbbi évtizedekben leginkább a nyelvhasználathoz szükséges *kompetenciákat* veszi alapul. Az e témában az utóbbi időben született szakirodalmat jelen keretek között csak röviden van lehetőségem elemezni, lényegi jegyeiket kiemelni.

¹⁹⁶ BORONKAI: Uo.

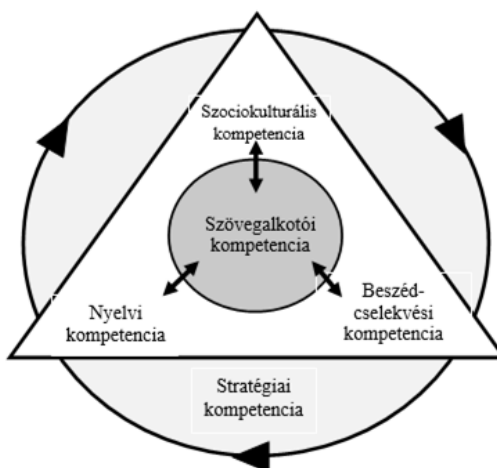
¹⁹⁷ BORONKAI: *A konverzációelemzés alkalmazása az orvos-beteg kommunikáció kutatásában.* = *Szaknyelvi regiszterek és használati színterek*, PORTA LINGUA, 23.

¹⁹⁸ Uo.

A Chomsky és Hymes¹⁹⁹ által 1965-ben illetve 1972-ben közzétett nyelvi kompetencia- és performancia-fogalom után a nyelvtanításban jelenleg legelterjedtebb módszer, a kommunikáció-központú megközelítés alapjául szolgáló *kommunikatív kompetencia* fogalma az 1980-as évektől kezdve képezte kiterjedt kutatás tárgyát. A kutatók a 20. század utolsó két évtizedében a fogalom, annak összetevőinek és azok egymáshoz való viszonyainak egyre pontosabb meghatározására törekedtek, amely az alábbi modelleket eredményezte:

42. ábra: A kommunikatív kompetencia modellje Canale és Swain 1980 és 1983 alapján²⁰⁰, lásd még Bárdos²⁰¹ (Saját szerkesztés)

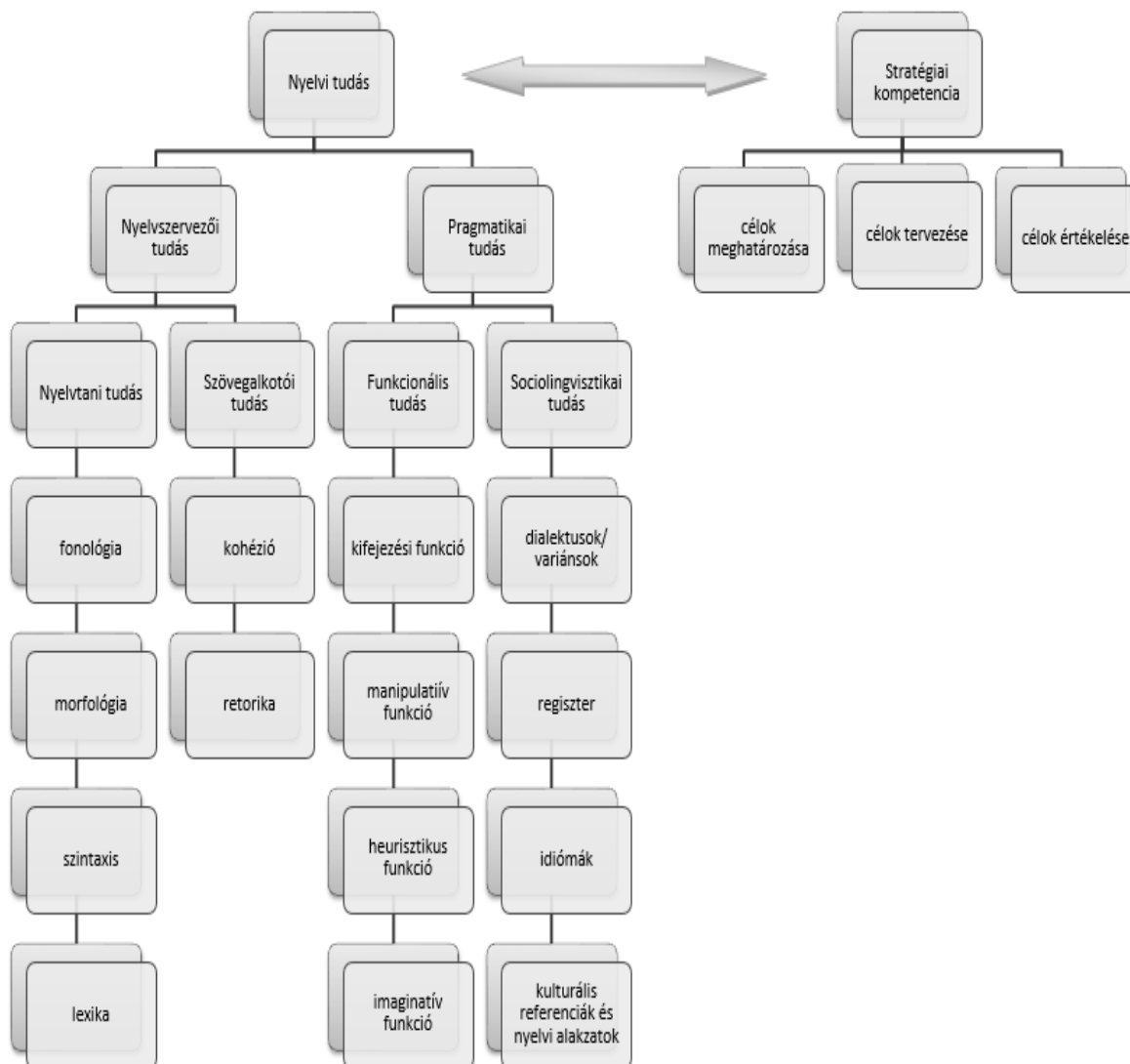
43. ábra: A nyelvtudás funkcionális-dinamikus modellje²⁰²

¹⁹⁹ Dell HYMES: *On Communicative Competence = Sociolinguistics*, eds. John B. PRIDE, Janet HOLMES, Penguin, London, 1972. 269–293.

²⁰⁰ Marianne CELCE-MURCIA, Zoltán DÖRNYEI, Sarah THURRELL: *Communicative competence: A pedagogically motivated model with content specifications*, *Issues in Applied Linguistics*, 6/2. 1995.

²⁰¹ BÁRDOS Jenő: *Nyelvpedagógiai tanulmányok = Iskolakultúra könyvek/24*. Iskolakultúra, Pécs, 2004. 150.

²⁰² CELCE-MURCIA, DÖRNYEI, THURRELL: *i.m.*, idézi: VÍGH Tibor: *A kommunikatív tesztelés elméleti alapjai*, *MAGYAR PEDAGÓGIA*, 105/4. 2005. 386.

44. ábra: Bachman és Palmer kommunikatív nyelvi képességek modellje (1996)²⁰³, lásd még Víg²⁰⁴ (saját szerkesztés)

A KER (*Közös európai referenciakeret*) leírórendszere a fenti modellek egyfajta szintézisét adja: a nyelvtanulók általános és kommunikatív kompetenciáit, illetve az ezek aktivizálásához alkalmazott stratégiákat vizsgálja. Rendszerszemléletű megközelítéséből adódóan a nyelvtudást a különféle szintek rugalmasan egymásra épülő sorozatának tekinti (vertikális tengely), amelyek a leírórendszer paramétereinek segítségével elemezhetőek és mérhetőek.

²⁰³ Lyle F. BACHMAN, Adrian S. PALMER: *Language testing in practice* Oxford University Press, Oxford, 1996. 68, 71.

²⁰⁴ VÍGH: i.m., 385.

A nyelvhasználó általános és kommunikatív kompetenciáinak osztályozása mellett a nyelvhasználat jellemzéséhez szükséges kategóriákat, tehát a kontextust adó tartományokat és helyzeteket is részletezi (horizontális tengely).

A nyelvtanulást is magában foglaló nyelvhasználat a Referenciakeret értelmezésében olyan személyek *cselekvése*, akik az elsajátított, részben általános, részben speciális *kommunikatív nyelvi kompetenciákra* támaszkodva, különböző *kontextusokban* (személyi, közéleti, szakmai, oktatási tartomány, ezeken belül különböző helyszínek, intézmények stb.), különböző körülmények és korlátozó tényezők között *nyelvi tevékenységekben* vesznek részt. Eközben különféle *stratégiákat* aktiválnak, amelyek az adott feladat végrehajtásához a legcélravezetőbbek. A kommunikációban részt vevők kompetenciáit megerősíthetik vagy módosíthatják a tevékenységek során szerzett tapasztalatok.

A KER szerint nyelvi tevékenységeken olyan nyelvi folyamatok értendők, melyek során az élet különböző tartományaihoz tartozó témákról szóló szövegek produkciója és recepciója valósul meg. Kompetenciáknak pedig azon ismeretek, készségek és személyiségjegyek összességét tekintjük, amelyek lehetővé teszik, hogy az egyén cselekvéseket hajtson végre. A nyelvtanulók és a nyelvhasználók általános kompetenciái a tényszerű ismeretek (a világról szóló, a szociokulturális ismeretek, az interkulturális tudatosság) az ezekhez kapcsolódó készségek, az egzisztenciális kompetencia és a tanulási képesség összessége, a kommunikatív nyelvi kompetencia pedig nyelvi, szociolingvisztikai, pragmatikai összetevőkből áll. Ez utóbbiak mindegyikét ismeretek, készségek és jártasságok alkotják.

A KER meghatározása szerinti kommunikatív nyelvi kompetenciákat az alábbi táblázat összegzi: (Az angol határrendészeti szaknyelvi kompetenciák meghatározásához ezt a modellt használom, lásd 4.2.6. pont.)

KOMMUNIKATÍV NYELVI KOMPETENCIA		
NYELVI	SZOCIOLINGVISZTIKAI	PRAGMATIKAI
<ul style="list-style-type: none"> • lexikális • grammatikai • szemantikai • fonológiai • helyesírási • ortoépikai (helyes kiejtési) 	<ul style="list-style-type: none"> • a társadalmi viszonyok nyelvi jelölése • udvariassági szokások • a népi bölcsesség kifejezései • stílusrétegbeli különbségek • dialektus és akcentus felismerése 	<ul style="list-style-type: none"> • beszédalkotási kompetencia • funkcionális kompetencia (folyékonyság, tartalmi pontosság) • tervezési kompetencia

45. ábra: A kommunikatív kompetencia összetevői a KER²⁰⁵ szerint (Saját szerkesztés)

A KER a nyelvi tevékenységeket az alábbiak szerint csoportosítja:

Produktív tevékenységek

- szóbeli produkció (folyamatos monológ),
- írásbeli produkció (nyomtatvány kitöltése, cikk, magán- és üzleti levél írása stb.).

Receptív tevékenységek

- auditív: beszédértés,
- vizuális: olvasott szöveg értése,
- audiovizuális: (feliratos tévéműsorok, videó és filmek nézése, multimédia stb.).

Interaktív tevékenységek (receptív és produktív tevékenységek folyamatos alkalmazása)

- szóbeli interakció (tranzakció [árak, szolgáltatások megszerzésére], kötetlen társalgás, [in]formális eszmecsere, vita, interjú, tárgyalás, célirányos együttműködés, stb.),
- írásbeli interakció (levelezés, megállapodások, stb. szövegének egyeztetése, módosítása, számítógépes konferencia, ember és gép/program közötti kommunikáció, stb.).

²⁰⁵ *Közös európai referenciakeret. i.m., 58–59.*

Közvetítő tevékenységek

- szóbeli közvetítés (tolmácsolás, információ összefoglalása stb.),
- írásbeli közvetítés (pontos fordítás, műfordítás, a lényeg összefoglalása, átfogalmazás — a célnyelven belül is).

A különböző tevékenységekhez szükséges stratégiákat az alábbi táblázatban összegezhettük:

Stratégia típusa	Produkción	Recepción	Interakción	Közvetítő
Tervezés	próba, források keresése, hallgatóság figyelembevétele, elkerülő stratégiák: feladat vagy mondanivaló módosítása	keretbe foglalás, mentális készlet kiválasztása, sémák aktiválása, elvárások felállítása	keretbe foglalás: forgatókönyv kiválasztása, információs/ véleménybeli szakadék felismerése, az előre feltételezhető dolgok felmérése, lépések tervezése	háttértudás megszerzése, segítségkeresés, szójegyzék készítése, a beszélgetőpartnerek szükségleteinek mérlegelése, a tolmácsolás egységének kiválasztása stb.
Kivitelezés	kompensáció: megközelítő megfogalmazás, meglévő tudás kiaknázása, kísérletezés	jelek azonosítása, ezek alapján mondanivaló kikövetkeztetése	szó átvétele, interperszonális együttműködés [beszélgetés megfelelő irányba való terelése], fogalomalkotási együttműködés, váratlan fordulatok kezelése, segélykérés	előretékités: input feldolgozása és az utolsó szövegdarab megfogalmazása valódi időben egyszerre, hiányok áthidalása
Értékelés	siker ellenőrzése	a hipotézis felülvizsgálata: a jelek és sémák összevetése	ellenőrzés: séma, forgatókönyv, hatás, siker	a két változat megfeleltetése, nyelvhasználat következetességének ellenőrzése
Korrekción	önkorrekción	korrekciós hipotézisek, alternatív sémák	magyarázat kérése / adása, kommunikáció helyreállítása	finomítás szótár(ak) segítségével, forrásművek átnézése, konzultáció szakemberekkel

46. ábra: A nyelvi tevékenységekhez szükséges stratégiák a KER alapján²⁰⁶ (saját szerkesztés)

²⁰⁶ Uo.

Heltai értelmezésében a szaknyelv ismerete azt jelenti, hogy

„a kommunikátor olyan nyelvi kompetenciával rendelkezik, amely magába foglalja mindazokat a nyelvi struktúrákat és elemeket is, amelyek a szaknyelvi nyelvvaltoztatban előfordulnak és gyakoriak, képes ezeket az elemeket aktívan használni, tudja, hogy a szakmai kommunikációban éppen ezeket az elemeket kell használnia, és tudja, hogyan kell ezeket az elemeket hatékonyan használnia.”²⁰⁷

Heltai felveti a kérdést, hogy a kommunikatív nyelvi kompetencia (a Celce-Murcia – Dörnyei – Thurrell-féle modell alapján meghatározott) többi összetevőjének, tehát a szociolingvisztikai, pragmatikai, stratégiai és szövegalkotási kompetenciának van-e szaknyelvi változata. Megállapítja, hogy ez leginkább a szövegalkotási és stratégiai kompetencia esetében érhető tetten, míg a szociolingvisztikai és pragmatikai kompetenciát vizsgálva kevésbé. A szaknyelvi és a köznyelvi stratégiai kompetencia disztribúciós különbségeit illetően Heltai úgy véli, hogy az előbbi nem a nyelvtudás hiányosságainak kompenzálását jelöli, hanem a mondanivaló minél hatékonyabb elrendezésének képességét, és a hatékonynak tartott elrendezés konvencióinak ismeretét.

Az angolszász kutatók különösen az utóbbi évtizedekben rendkívül nagy figyelmet szentelnek az általuk specifikus célú angol nyelvtanításnak és nyelvhasználatnak (English for Specific Purposes, ESP) nevezett tudományterületnek. Sokan foglalkoznak azzal, hogy – például a szakmai célú kommunikációhoz szükséges különleges kompetenciák alapján – meghatározzák a szaknyelvnek az általános idegen nyelvtől eltérő vonásait, beleértve ezeknek a nyelvelsajátításra és a nyelvtudás mérésére kiható tényezőit is. Chapelle²⁰⁸ 1998-ban tette közzé a nyelvhasználat konstruktum fogalmának definícióját:

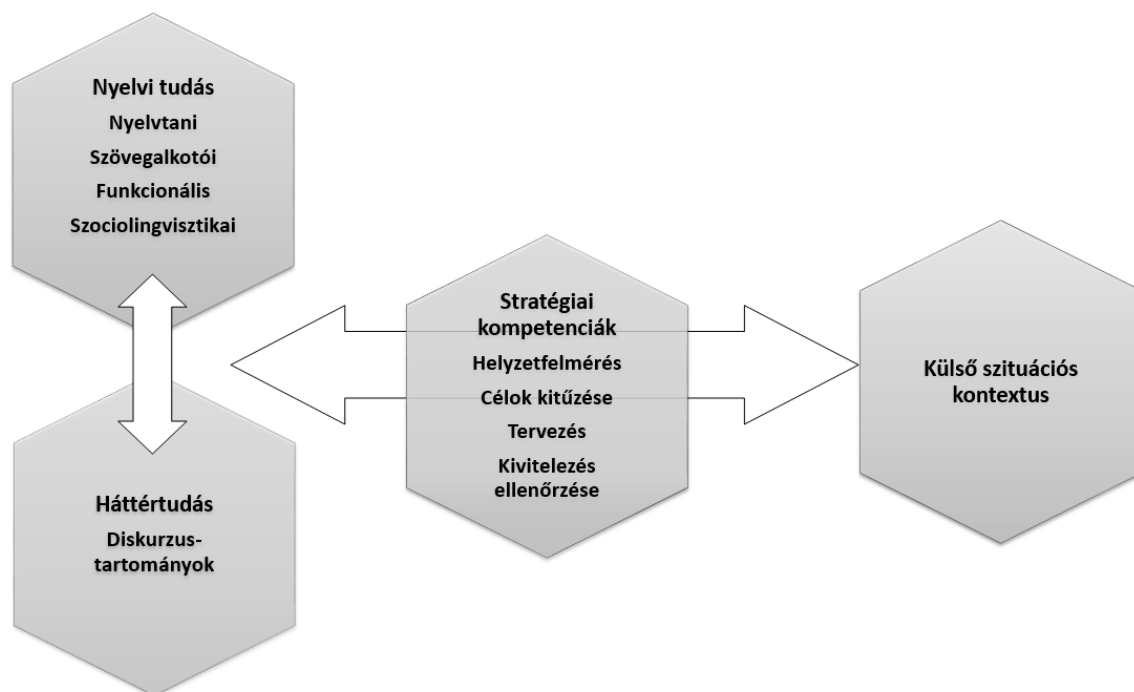
„Olyan, a kommunikációban megjelenő kontextuális jellemzők, személyes képességek és kompetenciák között lévő állandó kölcsönhatások és kapcsolatok összessége, amelyekből egy nyelvtudásmodell összeáll.”²⁰⁹

²⁰⁷ HELTAI: *Szakmai kommunikáció és szaknyelv. i.m.*, 37.

²⁰⁸ CHAPELLE, *Construct definition and validity inquiry in SLA research = Interfaces between second language acquisition and language testing research*, eds. Lyle F. BACHMAN, Andrew D. COHEN, Cambridge University Press, Cambridge, 1998. 32–70.

²⁰⁹ G. HAVRIL Ágnes: *A szaknyelv térhódítása a felsőoktatásban*. Doktori (PhD) értekezés. Pannon Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Veszprém, 2009. 106. Forrás: http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2010/Galibane_Havril_Agnes_dissertation.pdf. (2013.04.26.)

Chapelle megállapítása szerint a nyelvhasználó és a kontextus állandó interakcióban van egymással, ezért főbb vonásaik is csak ebben a kölcsönhatásban vizsgálhatók. Nézeteit megerősítve Douglas²¹⁰ továbbfejlesztette Bachman és Palmer modelljét, amely szerint a kommunikatív képesség annak két komponense, a nyelvi tudás és a stratégiai kompetencia kölcsönhatásában írható le, és kiegészítette azt a háttértudás elemével. Értelmezésében a stratégiai kompetencia (a helyzet felmérése, az annak megfelelő célok kitűzése, a válasz megtervezése, azaz a célnak megfelelő elemek kiválasztása a háttér- és a nyelvi tudástárból, valamint a kivitelezés ellenőrzése a nyelvi elemek elrendezése révén) biztosítja a kapcsolatot a (külső) szaknyelvi beszédhelyzet és a kommunikációhoz szükséges (belső) tudás között. Szaknyelvi szituációban a specifikus célú háttértudás központi elemét képezik a diskurzustartományok, tehát a korábbi tapasztalatokon alapuló kognitív referenciakeretek, amelyek segítségével értelmezzük a kontextust. Meghatározása szerint tehát a specifikus célú nyelvi képesség a specifikus célú háttértudás és a nyelvi képesség közötti, a stratégiai kompetencia segítségével megvalósuló kölcsönhatás eredménye:

47. ábra: Douglas modellje²¹¹ (saját szerkesztés)

²¹⁰ Dan DOUGLAS: *Assessing Languages for Specific Purposes*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000. 34–40.

²¹¹Uo., 35.

A szaknyelvi kompetenciák vizsgálatához kapcsolódóan feltétlenül meg kell még említenünk G. Havril szaknyelvtudás konstrukció-modelljét, amelyben kifejeződik az autentikus szaknyelvi szituációs kontextus és a nyelvhasználatot befolyásoló kommunikatív szaknyelvi kompetencia, illetve ezek elemeinek állandó kölcsönhatása:

48. ábra: A szaknyelvtudás konstrukció-modellje G.Havril szerint²¹²

Az angolszász szaknyelvkutatás sok képviselője a szakmai nyelvek használóit érintő specifikus szükségletekből indul ki. Hutchinson és Waters²¹³ a specifikus célú angol nyelvtanítást inkább megközelítésként, mintsem produktumként értelmezi, amelynek alapja annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy milyen céllal akar a konkrét tanuló idegen nyelvet tanulni. Dudley-Evans és St. John²¹⁴ a specifikus célú angol tanítás definiálásához abszolút és változó jellemzőket határoz meg. Ez előbbieik szerint a szaknyelvkutatás megfelel a tanuló sajátos szükségleteinek,

²¹² G. HAVRIL: *i.m.*

²¹³ Tom HUTCHINSON – Alan WATERS: *English for Specific Purposes. A learning-centered approach*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.

²¹⁴ Tony DUDLEY-EVANS – Maggi J. ST. JOHN: *Developments in ESP: A multidisciplinary approach*, Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

felhasználja a vonatkozó szakterület, diszciplína módszertanát, tevékenységi formáit, és az ezeknek a tevékenységeknek megfelelő nyelvre, készségekre, szövegekre és műfajokra összpontosít. A variábilis jellemzők között szerepel, hogy az általános angol tanításától eltérő módszereket alkalmazhat, gyakrabban felsőoktatásban vagy munka mellett tanulók számára biztosított, bár használható középfokú oktatásban is, valamint, hogy általában közép- vagy felsőfokú nyelvtudással rendelkezők részére szerveznek ilyen kurzusokat, mert a nyelvi rendszer alapjainak ismerete szükséges hozzá, de használható kezdő nyelvtanulók esetében is. A két szerző kiemeli, hogy a szaknyelvi kurzusok során a tanár szerepe megváltozhat: Amennyiben a tanulóknak nagy tapasztalatuk van már az adott szakterületen, a tanár „a tudás egyedüli birtokosa” helyett inkább a nyelvi konzultáns szerepét tölti be.

Az angol szaknyelvtanítást hagyományosan két csoportra osztják, a tudományos szaknyelv (English for Academic Purposes, EAP) és a szakmaorientált nyelv²¹⁵ (English for Occupational Purposes, EOP) oktatására. A tudományos szaknyelv oktatása hazánkban is főleg felsőoktatási intézményekhez, különféle szakterületeken folytatott tudományos tevékenységekhez kötődik. Egyetérthetünk G. Havril megállapításával, mely szerint a szakmaspecifikus nyelvhasználat (orvosi, műszaki, üzleti stb.) intézményes oktatása, vizsgáztatása kis mértékben van csak jelen, valamint, hogy

„... a felsőoktatási szaknyelvoktatás a nyugati kialakult trendekhez képest kissé megkésve, egy sajátos hazai tudományos szaknyelvoktatást alakít ki, mely ötvözi a szakmaspecifikus szaknyelvhasználatot és a tudományos, intézményesített oktatási környezetben, tanulási és képzési kontextusok közegében folyó szaknyelvoktatást, ahol a cél bizonyos ismeretek és készségek egyidejű elsajátítása. A jövőben egyre markánsabb lesz az a tendencia, hogy a felsőoktatási keretek között zajló nyelvtudásfejlesztés formája (főleg a nyelvigényes interdiszciplináris és multidiszciplináris szakoknál) a tudományos szaknyelvoktatás (EAP) lesz, bármelyik fent említett megjelenési formáját is értjük ezen, az általános nyelvoktatás (GE) pedig hosszú távon kiszorul a felsőoktatásból.”²¹⁶

²¹⁵ G. HAVRIL: *Betekintés a felsőoktatási angol szak/nyelvi képzésbe – egy hallgatói szükségletelemzés részeredményeinek általános tanulságai*, Modern nyelvoktatás. XIV/3. Tinta könyvkiadó, Budapest, 2008. 29-45.

²¹⁶ Uo.

Mint az alábbi ábrán láthatjuk, a Dudley-Evans – St. John szerzőpáros ezt a két típust további alcsoportokra osztja. (Az ábra rövidítései: EPP: English for Professional Purposes, EVP: English for Vocational Purposes. A hivatkozott műben található részletesebb leírás alapján arra lehet következtetni, hogy ez előbbi alatt általában a felsőfokú diplomához kötött szakterületeken használt (nem tudományos), míg ez utóbbiba a középfokú szakképesítéshez kötött szakmák gyakorlásához szükséges és a szakképzés során tanult specifikus célú nyelv tartozik.) A modell megalkotói a könyv kiadásának idején leggyakrabban oktatott szaknyelveket ábrázolták. Ezek száma azóta bővült, illetve a folyamatos specializálódás eredményeként az itt láthatók további alcsoportokra bonthatók.

49. ábra: A specifikus célú angol nyelv felosztása Dudley-Evans – St. John szerint²¹⁷. (saját fordítás és szerkesztés)

E modell szerint tehát például a rendészet tudomány művelői a rendészet tudományos szaknyelvét alkalmazzák, míg a rendészet területén dolgozók szakmai tevékenységeik során rendészeti szakmaorientált, szakmaspecifikus nyelvet használnak. (V.ö. 4.1.2., a szaknyelvek vertikális rétegződésének modellje.)

²¹⁷ DUDLEY-EVANS – ST. JOHN: *i.m.*

4.1.5. Szükségletelemzés a szaknyelvoktatásban

Mint korábban említettem, a szaknyelvoktatás tervezésekor a szükségletelemzésnek különleges jelentősége van. Ezt G. Havril²¹⁸ is kiemeli, aki megemlíti, hogy a leggyakrabban kérdőív, interjú, megfigyelés és konzultáció útján nyert objektív és szubjektív adatok a szakmaspecifikus nyelvhasználati szituációk, célok, a kommunikáció módja (szóbeli vagy írásbeli) elemzésében és a szükséges nyelvi tudásszint meghatározásában játszanak döntő szerepet.

Hall²¹⁹ kifejti, hogy míg kezdetben a szükségletelemzések is csak a nyelvi formákra koncentráltak, és leginkább az oktatást megtervező tanárok intuícióin alapultak, a kommunikációközpontú szemlélet elterjedésével együtt az 1970-es évektől kezdve az idegennyelvi tanmenetek tervezésénél már a specifikus célok és kontextusok is hangsúlyt kaptak.

Munby a kurzusok tervezéséhez használt – még ma is nagy hatású – szakkönyvében²²⁰ a nyelvtanuló kommunikációs szükségleteit helyezte a középpontba, és létrehozta az ezek elemzéséhez használt átfogó keretrendszert, feldolgozási eljárást (Communication Needs Processor). A kommunikációs helyzetek pontos leírásának nyolc kategóriáját még további összetevőkre bontotta, így a részletes elemzés eredményeképpen meghatározhatóvá vált a nyelvtanuló egyedi szükséglet-profilja. Az eljárás nagy előrelépést jelentett, de kritikusai megfogalmazták, hogy a gyakorlatban használata túlságosan időigényes, és a szükségletek elemzését a kívülálló szempontjából végzi: nem a tanulóól, hanem a tanulóól gyűjt adatokat.

Serafini és szerzőtársai²²¹ tanulmányukban végigkövetik a szaknyelvoktatás területén végzett szükségletelemzés módszertani fejlődését a 80-as évektől napjainkig. Leszögezik, hogy a szükségletelemzés megbízhatósága és validitása érdekében annak feladatalapúnak kell lennie, a változatos, kvalitatív (pl. nem strukturált interjúk) és kvantitatív (pl. kérdőívek), induktív és deduktív, nyílt és zárt kérdésekre egyaránt támaszkodó módszerekkel, többféle forrásból

²¹⁸ G. HAVRIL: *Betekintés a felsőoktatási angol szak/nyelvi képzésbe – egy hallgatói szükségletelemzés részeredményeinek általános tanulságai*, i.m., 29-44.

²¹⁹ David R. HALL: *Introduction. = Needs Analysis for Language Course Design: A Holistic Approach to ESP*. Cambridge University Press, Cambridge. 2013. 1-8.

²²⁰ John MUNBY: *Communicative Syllabus Design*. Cambridge University Press, Cambridge, 1978.

²²¹ Ellen SERAFINI, et al: *Needs analysis for specialized learner populations: Essential methodological improvements*, *English for Specific Purposes*, vol. 40. 2015. 11-26. Forrás: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S088949061500037X>. (2015.06.24.)

gyűjtött adatokat háromszögeléssel (trianguláció) kell elemezni. Az ily módon beazonosított, az adott szaknyelven folytatott kommunikáció útján megoldandó feladatok és az ezekből származtatott oktatási feladatok alapján készül el a feladatalapú tantárgyi program, tanterv. A szerzők felhívják a figyelmet, hogy az adott szakmát még nem gyakorló tanulók oktatása esetén inkább a szakterületet, az elvárt idegennyelvi követelményeket jól ismerő szakértők véleményére célszerű hagyatkozni, fel kell mérni a tanulókra a jövőben, munkavégzésük során váró napi feladatokat.

Hasonló következtetésekre jutottak Huhta és társai. Szükségletelemző modelljük²²² az úgynevezett „felülről lefelé” irányuló, tervező-központú módszerrel ellentétben nyelvhasználó-központú. Az oktatás során megcélzott kommunikáció segítségével megvalósuló együttműködésre és a folyamatra, nem annyira a leíró nyelvészeti, mint a szociológiai szempontokra összpontosít, a szükségletelemzés és a kommunikáció holisztikus megközelítésén alapul.

A modell kidolgozói annak egyik előzményeként Hutchinson és Waters²²³ szükséglet-meghatározását említik, akik megkülönböztetik a nyelvtanuló célszükségeit, amelyekre a szakmai beszédhelyzetekben lesz szüksége, és a tanuláshoz fontos szükségleteit. Másik előzményként Brown²²⁴ definíciójára hivatkoznak, amely – az előbb ismertetett megközelítéshez hasonlóan – a szubjektív és objektív szükségletekről szerzett kvantitatív és kvalitatív információk gyűjtését és elemzését egyaránt magában foglalja.

²²² Marjatta HUHTA et al.: *Needs Analysis for Language Course Design: A Holistic Approach to ESP*. Cambridge University Press, Cambridge. 2013.

²²³ Tom HUTCHINSON – Alan WATERS: *English for specific purposes*. Cambridge University Press, Cambridge. 1987.

²²⁴ James D. BROWN: *Second language studies: curriculum development = Encyclopedia of language and linguistics*, szerk. Keith BROWN, 2. kiadás Elsevier, Oxford. 2006. 102-110.

Ugyancsak bemutatják Robinson²²⁵ modelljét, amely a szükségleteket mikro- mezo- és makroszinten ábrázolja.

50. ábra: Angol szaknyelvi szükségletek Robinson szerint²²⁶

A Huhta és szerzőtársai²²⁷ által kifejlesztett modell egy uniós projekt (CEF Professional Profiles Project, KER szakmai profilok projekt) keretében született, melynek célja, hogy a KER általános nyelvekre vonatkoztatott ajánlásait szaknyelvekre adaptálják, részletesen meghatározzák a különböző szakterületek szükségleteit, ezáltal megkönnyítsék a közép- és felsőfokú oktatásban dolgozó nyelvtanárok számára a szaknyelvi kurzusok tervezését. A holisztikus, úgynevezett „második generációs” szükségletelemzés feladatalapú, és nem csupán az egyént veszi figyelembe, hanem azt is, hogy különféle társadalmi csoportok tagjaként milyen nyelvi tevékenységet folytat a szakterületén a különféle beszédhelyzetekben, kontextusokban. Értékelő jellegű, ezért a kvantitatív kutatási módszerek mellett főleg a kvalitatívakat használja. Többféle módszer együttes használatán alapul, és a munkahelyen vagy képzési intézményben folytatott kommunikáció összetevőit, tehát a nyelvtanuló szükségleteit az eredetileg az etnográfiaiban alkalmazott úgynevezett sűrű/tömény leírás (thick description) módszerével igyekszik meghatározni. A projekt keretében végzett kutatás a KER fogalmain alapult, tehát a kommunikációs helyzetek tartományát, kontextusát, a szövegeket és a résztvevőket, kommunikációs céljaikat, szerepeiket vizsgálta. Ugyanakkor a KER skáláiban megfogalmazott képesség-leírásokat gyakran túl általánosnak találták a speciális szakmai helyzetek és szükségletek meghatározásához, és a kutatás során a KER-ben használt kategóriák száma túl

²²⁵ Pauline C. ROBINSON: *ESP Today: A Practitioner's Guide*. Prentice Hall, New York. 1991. 11.

²²⁶ U.o. (Saját fordítás.)

²²⁷ HUHTA et al.: *Needs Analysis for Language Course Design: A Holistic Approach to ESP*. i.m.

nagynak, kezelhetetlennek bizonyult. A kialakított szükségletelemzési modell ezért a vizsgálandó nyelvhasználathoz kötődő háttér-információkra, általános és kommunikációs célokra valamint a szakmaspecifikus tartalomra koncentrál. A kutatás eredményeképp a közép- és felsőfokú képzés öt szakterületére vonatkozóan (műszaki, üzleti, egészségügyi és szociális ellátás, jog) tettek közzé profileírásokat, amelyek az eredmények mellett az adatgyűjtés módszereit is tartalmazzák, így további profilok összeállításához is mintául szolgálnak. Az alábbi közös szerkezetre épülnek:

A. A vizsgált szakma	Háttér-információ, az adatgyűjtés módja, a szakma fő vonásaira vonatkozó általános információ, például milyen képesítés szükséges hozzá, (tovább)képzési követelmények és lehetőségek.
B. A foglalkozásra vonatkozó információ	Általános információ a szakterületen fellelhető foglalkozásokról, a tipikus szervezetekről, vállalatokról; Tipikus munkakörök leírása; Az idegen nyelv szerepe az adott foglalkozáshoz fűződő feladatok teljesítésében.
C. A kontextusra vonatkozó információ	A munka és a képzés során használt kommunikáció elemeinek részletes leírása (szituációk, szinterek, helyzetek, szövegek, műfajok, célok, személyek, közösségek, szükséges készségek, nyelvtanulási módszerek stb.)
D. A leggyakoribb, mindennapi helyzetek	A szakmai kommunikáció tipikus helyzeteinek leírása
E. A legnehezebb helyzetek	A ritkábban előforduló helyzetek leírása, amelyek a szakembertől különösen nagy erőfeszítést igényelnek
F. Pillanatképek	Egy tipikus munkanap részletes leírása

(A modellnek a jelen értekezéshez adaptált változatát a határrendészeti munkában használt angol nyelv vizsgálatánál alkalmaztam, lásd 9. melléklet.)

4.2. A határrendészeti tevékenységek során használt szaknyelv vizsgálata

4.2.1. A szakterület meghatározása: A határrendészet mint a rendészet önálló ága

A továbbiakban először szükséges meghatároznunk azt a – korábbi szaknyelv-meghatározásokban említett – szakterületet, amellyel az általunk vizsgált szakmai beszélőközösség foglalkozik, és amelyet ennek specifikus célú nyelvhasználata egyértelműen tükröz, mindenekelőtt annak prototipikus változatát, a tudományterület szaknyelvét.

Ehhez mindenképpen a tágabb tudományterületből kell kiindulnunk. A rendészet a *Rendészettudományi szószeret* szerint:

„1. Különböféle szabályok és intézkedések olyan összessége, melyek által az igazgatás ezen biztonságot fenyegető veszély-, károsodás elhárító rendeltetésének próbál meg eleget tenni.
2. Az egyéni, de főleg a közösségi élet minden területére kiterjedő, a rend megteremtésével, fenntartásával összefüggő állami tevékenységek, szabályok érvényesítésének összefoglaló megnevezése.

3. Olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul.”²²⁸

A 3. pontban található szemeli definíciót a szakterület kutatói általánosan elfogadják,²²⁹ esetleg sajátos szempontú megközelítéssel kiegészítik:

„Rendészetten azt a közigazgatási tevékenységet értjük, amelynek feladata a közbiztonság és a közrend, valamint az állampolgárok személyes biztonságának megóvása, továbbá közreműködés a megsértett rend helyreállításában.”²³⁰

„közigazgatási szervek által végzett, alapvetően hatósági jogalkalmazásban vagy hatósági intézkedésben megnyilvánuló tevékenység.”²³¹

Itt szükséges kitérnünk a rendészettel foglalkozó tudományra is, hiszen a rendészeti szaknyelv tudományos kontextusokban való használata – az előzőekben kifejtett rendszerezések alapján – képezi e szaknyelv prototipikus változatát.

²²⁸ *Rendészettudományi szószeret*. MRTT, Budapest, 2008. 330. Lásd még: SZAMEL Lajos: *Jogállamiság és rendészet*, *Rendészeti Szemle* 1992/3. 8.

²²⁹ BEREGNYEI József: *A határrendészet helye, viszonyai és meghatározása*. = *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX.*, szerk. GAÁL Gyula, HAUZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2008.

Jogi lexikon. KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 1999. 520. Idézi: KOVÁCS Gábor: *A rendészet, határrendészet értelmezése a határőrségi csapaterő feladat- és tevékenységrendszerében*. = *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I.* szerk. . HAUZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2002. 91.

²³⁰ BARACZKA Róbertné – SZIKINGER István: *A rendészeti igazgatás. Magyar Közigazgatási jog, Különös rész európai kitekintéssel*. Osiris, Budapest, 1999. 383. Idézi: IVANCSICS Imre: *Hozzászólás a rendészet meghatározásához*. = *A rendészettudomány határkövei*. szerk. GAÁL Gyula, HAUZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs. 41. 2012.

²³¹ RÓZSÁS Eszter: *Közigazgatási jog, Különös rész II*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2014. Idézi: HAUZINGER Zoltán: *A kriminalisztika és a rendészettudomány határterületei*. *Magyar Rendészet* XV/1. 2015. 13.

Finszter meghatározása szerint a rendészettudomány „az állam- és jogtudományok egyik ága, ... önálló diszciplínaként elismert társadalomtudomány.” Tartalmilag „a rendészetre vonatkozó, kritikailag igazolt, tudományos módszerekkel megszerzett és kialakított fogalmakkal leírt ismeretek rendszerezett összessége, amelyek lehetővé teszik a kutatási tárgy törvényszerűségeinek megismerését és a rendészet más társadalmi komplexumokkal való kapcsolatainak tanulmányozását.”

Formailag „[a] rendészettudomány önálló tárgya a rendészeti igazgatás mint az egyéb társadalmi komplexumoktól elkülönülő rendészeti rendszer, és a más társadalomtudományok által kifejlesztett metodikáktól különböző, a kutatási tárgy tanulmányozására alkalmas módszertan. ... feladata a rendészet működésének, szervezetének, személyzetének és jogi szabályozásának elméleti igényű tanulmányozása...”²³²

Kerezsi és Pap szerint²³³ „A rendészettudomány tárgya a rendészet, ebből következően feladata a rendészeti működés tudományos igényű vizsgálata, feldolgozása és fejlesztése. Ennek körében kimunkálja a rendészeti tevékenység fogalomtárát, elemzi és értékeli sajátosságait, belső és külső összefüggésrendszerét, vizsgálja fajtáit, szabályait, feltárja történetét, társadalmi, gazdasági, közigazgatási, jogi, erkölcsi, vezetési-parancsnoki, pszichológiai aspektusait.”

Katona²³⁴ definíciója szerint „A rendészettudomány interdiszciplináris képződmény, amelyet a tudományfejlődés ellentétesen ható tényezői, a tudományspecializáció és a tudományintegráció hozott létre, s aminek tárgya a rendészet. Ez különböző tényezők harmonikus együttesét követeli meg: a szervezet, a személyi állomány és a rendészeti tevékenység módszerei.” (Lásd még Mátételkiné²³⁵.) Ugyancsak a rendészettudomány multidiszciplináris jellegét emeli ki például Korinek és Bodonyi²³⁶.

²³² FINSZTER Géza: *Rendészetelmélet*. NKE RTK, Budapest, 2014. 51.

²³³ KEREZSI Klára – PAP András László: *Rendészet, tudomány, doktori iskola*, Magyar Rendészet XV./4., 68.

²³⁴ KATONA Géza: *A rendészet fogalma és tagozódása*. = Rendvédelmi Füzetek 2004/2. 12–18. Idézi: KOVÁCS Tamás: *A rendészettudomány a modern társadalomtudományokban*. = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. szerk. GAÁL Gyula. – HAUZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2011. 189.

²³⁵ MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ Magdolna: *A rendészeti szaknyelv sokrétűsége*, = *Szakember, szaktudás, szaknyelv. Cikk, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és -kutatásról*. PORTA LINGUA, SZOKOE, Debrecen, 2008. 167–176.

MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ: *Rendészet és nyelv*. = *Szaknyelvi kommunikáció*, 285.

²³⁶ KORINEK László: *A bűnügyi tudományok helyzete*, Magyar Tudomány 2007/12. 1570. Idézi: KOVÁCS Tamás: i.m., 190.

BODONYI Ilona: *A rendészettudomány kutatómódszertana*, Rendőrtisztviselői Főiskola, Budapest, 2008, 43. Idézi: KOVÁCS Tamás: i.m. 190.

A határrendészet fogalmának alább következő definíciói egyértelműen kifejezik, hogy az a rendészeti tevékenység elkülöníthető, speciális része:

„Határrendészet (Államhatár rendje):

- 1. Olyan rendészeti eszközökkel és módszerekkel megvalósított hatósági tevékenység, amely a rendelkezésre álló emberi erőforrások, eszközök, technológiák, ismeretek és kapcsolatrendszer felhasználásával, a közösségi és nemzeti szabályok egységes és következetes alkalmazásával, a magas szintű határbiztonság megteremtésére, fenntartására és fejlesztésére irányul. (Lásd még Beregnyei ²³⁷.)*
- 2. A rendészet egyik olyan alkotórésze, amely az államhatár rendje előfeltételei létrehozására és fenntartására irányuló (állami) tevékenység.*
- 3. A határrend előfeltételei létrehozására, fenntartására a határrendsértések, az államhatár rendje megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart, kívánatos rend helyreállítására irányuló a rendészet részét képező (állami, szolgálati) tevékenység az erre szolgáló erőkkal - eszközökkel.*
- 4. A határrenddel összefüggő azon eljárási cselekmények összessége, melyeket a Rendőrség erre feljogosított szolgálati személyei a jogellenes cselekmény elkövetőivel szemben hatáskörükben - illetékességi területükön- kezdeményeznek, vagy lefolytatnak, illetve államigazgatási aktussal tiltanak, korlátoznak, vagy engedélyeznek.*
- 5. Az államhatár őrizetét, a határforgalom ellenőrzését, a határrend fenntartását és egyéb más jogszabályban meghatározott feladatot végző szervezetek ilyen irányú működésük, megnyilvánulásuk általános megnevezése.*
- 6. A határellenőrzésen kívül mindazon tevékenységrendszer, amely az államhatár rendészetéhez kapcsolódik.*
- 7. Az erre feljogosított államigazgatási jogkörrel felruházott országos hatóságú szerv által gyakorolt azon tevékenységek, eljárások összessége, melynek során a határrenddel (az államhatár átlépésével) kapcsolatban szabályozott érvényes jogok és kötelezettségek gyakorlásának, illetve teljesítésének realizálása, ellenőrzése történik.”²³⁸ (Lásd még Hadtudományi lexikon²³⁹.)*

²³⁷ BEREGNYEI: i.m.

²³⁸ *Rendészettudományi szótár*, i.m., 192.

²³⁹ *Hadtudományi lexikon*. MHTT, Budapest, 1995. 1155. Idézi: KOVÁCS Gábor: *A rendészet, határrendészet értelmezése a határőrségi csapaterő feladat- és tevékenységrendszerében*. = *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I.* szerk. HAUTZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2002. 92.

Kovács szerint „[a] határrendészet több nézőpontból is vizsgálható, melyek szerint az jogi, tevékenységi kategória és szervezet is:

- Jogi kategória, mert vonatkozik rá az államhatárral összefüggő minden jogszabály;
- Tevékenységi rendszer, melynek különböző alrendszerei vannak, például a határellenőrzés (határőrizet, határforgalom ellenőrzés), az idegenrendészeti feladatkör, hatósági és szakhatósági tevékenység stb.;
- Szervezet, melynek alrendszerei végrehajtják a tevékenységi rendszerben felsorolt tevékenységi formákat.”²⁴⁰

A határrendészeti szakmai stratégia (6.4. Megvalósítást biztosító tényezők) leszögezi, hogy a „határrendészet speciális szolgálati ág, sajátos rendészeti tevékenység, amely más szakterületektől különbözik sajátos feladattartalmával, szolgálati rendszerével, centrálisan működtetett gyors beavatkozó és alkalmazkodó-készségével, az állomány célirányos, speciális felkészültségével, idegenrendészeti kommunikációs- és intézkedő-képességével, speciális technikai eszközparkjával, hátterével, együttműködési kapcsolatrendszerével, valamint szakmai összetettségével szervesen kötődik a határbiztonságot érintő valamennyi szolgálati ághoz és e vonatkozásban koordináló szerepet is betölt.”²⁴¹

Ezzel összhangban vannak a Schengeni katalógus megállapításai is: „A határigazgatás nagyfokú professzionalizmust igénylő feladat. ... A határőri feladatokat ellátó személyeknek alapvetően kifejezetten erre kiképzett személyeknek kell lenniük.”²⁴²

Virányi ²⁴³ a rendészettudomány általános²⁴⁴ és rendészeti ágazati összetevőit alkotó határ- és társtudományok kategorizálásával javasolja meghatározni a benne foglalt rendkívül széles spektrumú ismeretek rendszerét.

²⁴⁰ KOVÁCS Gábor: i.m., 92.

²⁴¹ Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája (2012–2017) Szám: 29000/28714-9/2011.Ált. 6.4. Megvalósítást biztosító tényezők, 25.

²⁴² AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós Schengeni katalógus frissített változata. Brüsszel, 2009. március 19. 7864/09. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%207864%202009%20INIT>, (2015.04.19.)

²⁴³ VIRÁNYI Gergely: Aktualizált gondolatok a rendészettudományhoz = A rendészettudomány határkövei. 11–39.

²⁴⁴ Ide tartoznak: a rendészet általános elmélete, a bünyügyi tudományok, a releváns tudományok – közöttük a nyelvtudomány – rendészettudományi aspektusai, valamint a rendészet- és a rendészettudomány-történet.

A határrendészetet mint a rendészettudomány körében elhelyezkedő rendészeti ágazati összetevőt, a rendészet önálló ágát nevezi meg, amely egyben „jogszabályokban és nemzetközi szerződésekben meghatározott jogi norma-, feladat- és eljárásrendszer.”²⁴⁵ (Lásd még Kerecsi – Pap.²⁴⁶)

Varga is megállapítja, hogy a határrendészet a rendészettudomány körében művelhető. Leszögezi, hogy az uniós célok érdekében fontos a közösségi határrendészet elméletének erősítése, tudományos támogatása is, a határrendészet konkrét kérdéseinek kutatása pedig zömmel speciális interdiszciplináris területeket is érint.²⁴⁷

4.2.2. A rendészeti, rendőri szaknyelvet vizsgáló kutatások

A fejezet elején már említettem, hogy a szakmai kommunikáció vizsgálatokor azt célszerű figyelembe venni, hogy a szakember az adott társadalmi státusának és különböző szerepeinek összefüggésében, valamint a szakmai kommunikációs helyzetben hogyan viselkedik, milyen tevékenységeket végez, és a kommunikációs interakciók során céljai megvalósításához — a beszédszándékoknak megfelelően — milyen nyelvi eszközöket választ ki, és azokat hogyan használja.²⁴⁸

A határrendészeti tevékenységek során használt szaknyelv nyelvészeti kutatására tudomásom szerint eddig nem került sor, sem hazánkban, sem külföldön. A rendészeti kommunikációval, szaknyelvvvel főként az alábbiakban hivatkozott kutatások foglalkoztak, elsősorban annak magyar változatával. Mátételkiné első e tárgyú tanulmányában²⁴⁹ ismerteti a (nyelvészeti berkekben akkoriban meglehetősen ismeretlen) rendészettudomány, a rendészeti szaknyelv sokrétűségét, amely a rendészeti ágak speciális nyelvhasználati kontextusaiból, szakszövegeiből, a kommunikációban részt vevők sokféleségéből (szakember és szakember, szakember és laikus [állampolgár, ügyfél, gyanúsított stb.]) ered.

²⁴⁵ Uo. 33.o.

²⁴⁶ KERECSI – PAP: *i.m.* 68.

²⁴⁷ VARGA: *A határrendészeti kutatások új kihívásai = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII.* szerk. GAÁL Gyula. – HAUTZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs. 2011. 195–204.

²⁴⁸ KURTÁN: *Szakmai nyelvhasználat, i.m.* 14.

²⁴⁹ MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ: *A rendészeti szaknyelv sokrétűsége. i.m.*, 167–176.

Kitér a rendészeti szaknyelvre általában jellemző hivatalos stílusra, a sajátos szakzsargonra és ezek indokoltságára, valamint a nem verbális kommunikáció fontosságára, az idegennyelvtudásnak a nemzetközi rendészeti együttműködésben betöltött szerepére. Rámutat, hogy „[a] különböző rendészeti ágaknak is, mint a Rendőrség, a Határőrség, a Vám- és Pénzügyőrség, a Büntetés-végrehajtás, a Katasztrófavédelem, megvan a sajátos nyelvhasználata, így az egyes szakterületek szókincsében és frazeológiájában jelentős különbségek mutatkoznak.”²⁵⁰ (Lásd még Molnár²⁵¹.)

Fontos előrelépést jelentenek a magyar nyelvű rendészeti kommunikáció elemzése terén Molnár munkái, aki megállapítja, hogy a rendészeti munkában a hivatalos stílus uralkodik, amely azonban a szakmai élet színterein zajló interakciók esetében is gyakran keveredik a – tisztán társalgás jellegű helyzeteknél többnyire kötöttebb – társalgási stílussal, valamint bizonyos munkakörökben és beszédhelyzetekben a publicisztikai, szónoki és tudományos stílus is jelen van. Ezekhez a stílusrétegekhez sajátos műfajok is tartoznak, amelyek ismerete és megfelelő használata szintén alapvető szakmai követelmény. A hivatali stílus funkciójából (tájékoztatás, felhívás, a hivatalos szervek egymás közti és az állampolgárokkal való kapcsolat biztosítása) leggyakoribb céljából (az ügyek elintézése) és személytelen jellegéből következnek a vele szemben támasztott követelmények: a pontosság, egyértelműség, tárgyilagosság, objektivitás, a szigorú formai előírások betartása. Ezek a rendészeti munkában rendkívül fontos, a szakemberek egymás közötti kommunikációját megkönnyítő követelmények: egy feladat megfelelő teljesítése múlhat a nem vagy rosszul továbbított közlésen. A szakmai zsargont is használó kommunikáció során a szakember által alkalmazott nyelvi kód célja a képviselt szakmai csoport normáinak prezentálása is, valamint a takarékosagra, a redundancia elkerülésére való törekvés.²⁵²

Az alaki-formai elvárásokhoz való indokolatlan ragaszkodás azonban a laikusokkal való kommunikációt megnehezíti. A történetileg a jogi szaknyelv valamint a latin és a német nyelv, újabban pedig az angol hatásait magán hordozó, feleslegesen bürokratikus megnyilvánulások méltán váltanak ki ellenérzést a magyar nyelvhelyességért aggódókból.²⁵³

²⁵⁰ Uo. 170.

²⁵¹ MOLNÁR Katalin: *Rendészeti kommunikáció vezetőknél*. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2007. 51.

²⁵² MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ: *Rendészet és nyelv. i.m.*, 297.

²⁵³ MOLNÁR: *Kommunikáció a rendvédelmi munkában*. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2001.

Az előzőekben ismertetett nyelvészeti kutatásokra alapozva máshogyan is megközelíthetjük ezt a problémát: A beszédhelyzetnek, az abban részt vevőknek, a beszédaktus céljának, a szociolingvisztikai tényezőknek és a kódnak nem megfelelő közlés diszharmoniót idéz elő, és zavarja a kommunikáció zökkenőmentességét: Az üzenet feldolgozásához a befogadónak nagyobb kognitív erőfeszítést kell tennie, mint ami indokolt lenne a beszédszándék megvalósulásához. (Lásd Heltai ²⁵⁴.) Mátételkiné is rámutat, hogy rendészeti szerveknél az információátadás egyéni és kollektív módon, horizontális és vertikális szinten is folyik, ez pedig a rendészetben dolgozóktól a kommunikáció terén nagyfokú rugalmasságot igényel.²⁵⁵ A rendészet belső szóbeli kommunikációjában, szakmai megbeszéléseken az utóbbi időben megfigyelhető az informális stílus felé való elmozdulás. Az említett írásbeli közlési formák hivatalos stíluskövetelményei azonban a hétköznapi életben egyébként tegeződő kollégák közötti interakcióban is érvényesülnek.²⁵⁶

A témában folytatott kutatások meglehetősen részletességgel feltárták a rendészeti (főleg rendőri) kommunikáció szóbeli és írásbeli műfajait is, amelyek túlnyomó többsége a hivatalos információátadást szolgálja, és formailag meg kell felelnie a törvényi és szakmai szabályozásnak.

Összefoglalóan érdemes kitérni Tolnainé megállapításaira²⁵⁷, aki a magyar írott rendőri kommunikációban használt 23 tipikus műfaj leírása mellett a magyar és angol írott köznyelvi és rendőri korpuszok összehasonlító statisztikai elemzésével bizonyította, hogy a rendőri szaknyelv a köznyelvtől elkülönülő nyelvváltozat, amely tükrözi a rendőri beszélőközösség által létrehozott normákat. Kutatásai rámutatnak, hogy a rendőri szakmai nyelv szókincse a köznyelvénel szűkebb, fellelhetők a szaknyelvekre általánosan jellemző vonások, például szakkifejezések ismételt használata szinonimák helyett. A rendőri korpuszok sajátos szófaji disztribúciót, a főnevek és állandó szókapcsolatok, a szakkifejezések használatának kiemelkedő arányát mutatják a szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegekhez képest, az angol korpusz (bár

²⁵⁴ HELTAI: *A szaknyelvi frazeológia kérdései. i.m.*, 189.

²⁵⁵ MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ: *A rendészeti kommunikáció sajátosságai a francia nyelvben = A kommunikáció nyelvészeti aspektusai.* szerk. GECSŐ Tamás, SÁRDI Csilla, Tinta Könyvkiadó, Székesfehérvár, Budapest, 2009. 174–176.

²⁵⁶ MOLNÁR: *Rendészeti kommunikáció vezetőknél. i.m.*, 50. Idézi: MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ: *Rendészet és nyelv. i.m.*, 288.

²⁵⁷ TOLNAINÉ KABÓK Zsuzsanna: *A magyar és az angol rendőrségi szakterület írott kommunikációjának korpusz alapú vizsgálata.* Doktori (PhD) értekezés Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2009. Forrás: http://nydi.btk.pte.hu/sites/nydi.btk.pte.hu/files/doktori_vedesek/TolnaineKabokZsuzsanna2010.pdf. (2014.04.10.)

a magyarral ellentétben nem rendőri ügyiratokat tartalmazott, hanem rendőrségi honlapokról származó szövegeket) leggyakoribb kifejezései szövegtipizálásra is alkalmas szakmai fogalmakat jelenítenek meg. A magyar rendészeti szaknyelvre a főnévi szócsoportok kimagaslóan magas arányán kívül jellemző még a következők gyakori előfordulása:

- birtokos, névutós, melléknévi igenévi jelzős szerkezetek,
- a határozók jellegzetes csoportjai (jogerősen, azonnali hatállyal. helyben hagyólag),
- a befejezett és folyamatos melléknévi igenevekből képzett főnevek (gyanúsított, kötelezett, fogvatartott, terhelt),
- a határozói igenevek személytelen szerkezetben való használata (elő lett vezetve, fel van függesztve),
- a terpeszkedő kifejezések (az ügy elintézését nyert, az ünnepség megrendezésre kerül),
- az általános és határozatlan alany.²⁵⁸

(Ez utóbbiak a személytelenség kifejezését szolgáló nyelvi eszközök, amelyeket véleményem szerint a szenvedő szerkezet hiányában alkalmaz a magyar nyelv.)

Érdekes következtetésekre jutott az alkalmazott társalgáselemzés módszerével elemző kutatása során Sajgál²⁵⁹, aki a Miskolci Rendőr-főkapitányságon felvett autentikus rendőrségi kihallgatásokat (gyanúsított ki hallgatást, tanúki hallgatást és szembesítést) – kb. 30 óra nyelvi anyaga – elemezte. Rámutat, hogy a kihallgatást mint beszélgetéstípust különböző, az intézmény jellegéből adódó, ún. szövegen kívüli tényezők határozzák meg. A kihallgató a kihallgatás szerkezetét és módszereit meghatározó büntetőeljárásról szóló törvény előírásainak és a kriminalisztika által ajánlott taktikai módszereknek megfelelő szigorú szabályokat követi, tehát annak nyelvezete, szóhasználata, stílusa előre meghatározott. A kihallgató tisztnek ugyanakkor két feladatot is teljesítenie kell: a kihallgatott hétköznapi cselekvésleírásai jogi tényállásként kell összefoglalnia és írásos formában rögzítenie, közben pedig az állítások igazságát is ellenőriznie kell.

A kihallgatások *interakciós sémáját* (azoknak a kommunikatív feladatoknak az összességét, amelyeket a beszélgetőpartnereknek a beszélgetés folyamán meg kell oldaniuk, valamint az ehhez szükséges nyelvi eszközöket) vizsgálva Sajgál megállapította, hogy azokból is

²⁵⁸ Uo.

²⁵⁹ SAJGÁL Mónika: *Az alkalmazott társalgáselemzés lehetőségei*, = *Nyelvelmélet – nyelvhasználat*. szerk. GECSŐ Tamás, SÁRDI Csilla, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2007.

kimutatható a partnerek egyenlőtlen helyzete: A beszélőlépésváltás rendje pre-allokált, azaz a kihallgató tiszt kérdez, a kihallgatott az előző megnyilatkozás végét kivárva válaszol. A beszélőváltásra alkalmas hely jelzésével és a beszélőváltás rendjének megsértésével általában az intézmény képviselője él. A beszélőlépésváltásra alkalmas helyet a kihallgató által feltett kiegészítendő kérdések, felszólítások, nyitott és simuló kérdések (ugye?), valamint ún. recipiens szignálok („hallgatom”, „igen”, „azt is tudom”, „aha” stb.) jelzik, de sokszor ilyenkor sem kerül sor beszélőváltásra. A kihallgatásokban a kihallgatott még a rendőrtiszt megnyilatkozása után beálló, több percig tartó szünet után sem ragadja magához a szót, hanem vár erre az ún. külválasztásra, sok esetben még többszöri külválasztásra sem hoz létre önálló megnyilatkozást. A félbeszakítások nagy része a kihallgató kezdeményezésére történik, ennek funkciója a tanú megnyilatkozásának pontosítása és a jogilag releváns tartalom kiválasztása.

A vizsgált kihallgatásokban beazonosított kérdés-válasz párszekvenciák általában három szekvenciárészből állnak: a nyitó fázisban hangzik el a kérdés, ezt általában a megoldás, a válasz követi, majd a szekvencia befejezéseként a válasz elfogadása szó szerinti ismétléssel vagy átfogalmazással történik, miközben a kihallgató (gépeléssel) írásban rögzíti az elhangzottakat.

Sajgál kutatásában megállapította, hogy a vizsgált kommunikáció során gyakran lép fel kontextuális bizonytalanság/relevanciaprobléma, azaz a beszélgetés résztvevői különböző tudással bírnak a beszélgetés struktúrájára vonatkozóan: különböző módon kategorizálják az eseményeket, különböző háttértudással rendelkeznek (jogi terminusok, törvények) és a résztvevők között gyakran érdekkülönbség áll fenn (tagadás illetve bizonyítás).

4.2.3. Szükségletelemzés a nemzetközi határrendészeti együttműködés során használt angol nyelv vonatkozásában

Specifikusan a fenti címben megjelölt nyelvet oktató kurzus tervezéséhez végzett ilyen irányú kutatásról nem áll rendelkezésre információ. Fellelhető azonban két közelmúltban közzétett tanulmány a spanyol és a litván rendőrség képzési intézményeiben folyó angol szaknyelvtanítás programját előkészítő kérdőíves felmérésekről.²⁶⁰ Mindkét szükségletelemzés középpontjában a nyelvtanulókra a szakmájuk gyakorlása során váró, idegennyelvi kommunikációt igénylő tevékenységek álltak. A széleskörű, a szakterület képviselőit bevonó kérdőíves, illetve interjúkkal végzett felmérés alapján megállapítást nyert, hogy a beazonosított tevékenységi területekhez (ezek a spanyol képzés esetében a határrendészetet is magukban foglalják) szükséges kompetenciák főként a szóbeli kommunikációhoz kapcsolódnak, amelyeket gyakorlat-orientált, a tipikus beszédhelyzetekre épülő, a hallgatókat motiváló osztálytermi gyakorlatokon keresztül, szimulációk során sajátíthatnak el a tanulók. A spanyol oktatási intézményben a hallgatók teljesítményének értékeléséhez szükséges részletes kritériumrendszert is kidolgozták. A litván felmérés a tanulók nyelvtanulási, nyelvhasználati stratégiáira is kiterjedt, és a kidolgozott tantárgyi programban az ezekre vonatkozó kutatási eredményeket is felhasználták.

Mivel a FRONTEX égisze alatt folyó együttműködési formák közül a közös műveletek érintik a határrendészeti feladatokat ellátó állomány legnagyobb részét, részletesen is meg akartam vizsgálni a közös műveleteknek a hazai végrehajtó állomány által folytatott, az angol nyelvű kommunikációt igénylő tipikus tevékenységek tartalmát. Ehhez 2015 júliusában több napon keresztül tanulmányoztam a szerb-magyar határon egyidejűleg zajló, két megyét is érintő, flexibilis és fókuszponti műveletet. Több helyi határőrrel (field coordinator, local coordinator) készítettem irányított interjút, végigkísértem az egyik magyar útlevélkezelő egy munkanapjának egy részét, az ott dolgozó német vendégtisztrel együtt folytatott tevékenységét a röszkei határátkelőhelyen. Megfigyeltem magyar és vendég határőrök angol nyelvű

²⁶⁰ Gabriella T. BENAVENT – Sonsoles S. PENAMARIA: *Target situation as a key element for ESP (Law Enforcement) syllabus design*, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 173, 2015. 143 – 148. Forrás: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815013531>. (2015.06.24.)

Ausra STEPANOVIENĖ: *The needs analysis of Lithuanian police patrol officers to improve professional English*, *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka*. *Public Security and Public Order*. (12) 2014. Forrás: [http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Leidiniai/MRU%20VSVT%20\(12\)%202014-12-04.pdf](http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Leidiniai/MRU%20VSVT%20(12)%202014-12-04.pdf). (2015.06.24.)

kommunikációját munkaértekezleteken a Kiskunhalasi Határrendészeti Szolgálatnál és a Szeged Határrendészeti Kirendeltségen. Az értekezletek szünetében rövid interjúkat készítettem a külföldi vendégtisztekkel a magyar határőrökkel folytatott angol nyelvű kommunikáció esetleges nehézségeiről. A vizsgálatokat a 4.1.5. pontban ismertetett KER szükségletelemzési modell alapján végeztem. (A kapott információ egy részét a mellékletben látható profil-leírásban összegeztem).

A közös műveletek alapvetően a fogadó ország és a FRONTEX által közösen, előre meghatározott, részletes műveleti/operatív terv szerint folynak. A főbb egyeztetéseket a megyei rendőr-főkapitányságon működő nemzetközi koordinációs központ (International Coordination Centre, ICC) magyar munkatársai és a több országban egy időben folyó közös műveletek koordinátora (FRONTEX Operational Coordinator, FOC) végzik. A művelet négyhetes szakaszokra (phase) oszlik, amelyek az első napon általános eligazítással (briefing/kick-off meeting) kezdődnek. Ez hivatalos megbeszélés, amelyen az érintett Határrendészeti Kirendeltségen működő helyi koordinációs központ (Local Coordination Centre) munkatársai, a műveleti koordinátor (FOC) és a támogató tiszt(ek) (FRONTEX Support Officer, FSO), a műveletre érkezett vendégtisztek (Seconded Guest Officer, SGO), a velük járőrözés, okmányvizsgálat és meghallgatás során együtt dolgozó helyi határőrök (Field Coordinators) vesznek részt. Az eligazítás célja a külföldi közreműködők tájékoztatása az adott határszakaszt érintő, a fogadó ország viszonyai között fellelhető sajátosságokról, a szükséges akkreditációs előírásokról (karszalag viselése, kérésre igazolvány felmutatása), kényszerítő eszközök, a fegyverhasználat alkalmazásának feltételei, valamint a művelet menetének áttekintése. A FRONTEX támogató tisztek és a műveleti koordinátor a FRONTEX főbb elvárásairól, többek között az elvárt magatartásformákról (Code of Conduct), a különleges események bekövetkezésekor szükséges teendőkről, jelentési kötelezettségekről tájékoztatják a művelet résztvevőit.

A továbbiakban a helyi koordinátorok és a FRONTEX támogató tisztek hetente két alkalommal (időnként a műveleti koordinátor részvételével tartott) koordinációs értekezleten áttekintik az aktuális eseményeket, elemzik a statisztikai adatokat, pontosítják a kockázatelemzéseket, és meghatározzák a következő feladatokat, megszervezik a szolgálatteljesítés rendjét.²⁶¹

²⁶¹ VARGA: *A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében*, i.m., 239.

A művelet közben a résztvevők napi eligazításokon vesznek részt, melyek tartalma körülbelül megegyezik a hazai állomány részére tartott hasonló megbeszélésekkel, tehát az előző napi szolgálattal, annak eredményeivel kapcsolatos információkat, a különleges eseményeket, folyamatban lévő eljárásokat érinti. A vendégtisztek a hazai állománnyal együtt, azok jelenlétében végzik munkájukat, a feladataik ellátásához szükséges mértékben az európai és a nemzeti adatbázisokba is betekinhetnek²⁶². Az operatív tervben meghatározottak szerint a helyi határrendészeti szerv ad utasításokat a műveletben részt vevő külföldi határőröknek. A határellenőrzéssel kapcsolatos valamennyi tevékenység során (járőrszolgálat, úti okmányok, gépjárművek ellenőrzése, elfogás, meghallgatás stb.) angolul (ritkább esetben esetleg más közös nyelven) folyik a kommunikáció.

A művelet befejeztével tartott formális megbeszélés, a beszámoltatás (debriefing) az első eligazítás résztvevőivel zajlik, célja a művelet eredményeinek és tapasztalatainak összegzése, a tanulságok alapján esetleg a hatékonyabb feladatellátás érdekében javaslatok megfogalmazása.

2015 júliusában a fent említett műveletekben részt vevő vendégtisztek a velük készített interjúk során elmondták, hogy nem tapasztaltak különösebb nehézségeket a magyar kollégákkal való kommunikációban. Felmerült azonban, hogy mivel az állomány nagy részével csak úgy tudnak beszélni, ha az angolul jól tudó kollégák tolmácsolnak, ez lelassíthatja a tevékenységeket. Az egyik német tiszt azt is megemlítette, hogy gyakran az az érzése, mintha a nyelvi nehézségek miatt a magyar munkatársak nem minden esetben fordulnának hozzá segítségért. Sokszor az angolul valamennyire beszélő, de a tudásukban nem biztos határrendészek is inkább tartózkodnak az idegen nyelven való megnyilvánulástól. Ez részben érthető is, hiszen egy sajátos szakmai helyzetben, amikor például egy utas meggyanúsítása vagy egy személy előállítása a tét, egy félreértett, rosszul megfogalmazott közlésnek sokkal súlyosabb következményei lehetnek, mint egy hétköznapi kommunikációs szituációban előforduló hibának.

A közös külföldi műveletekben részt vevő magyar határőröknek természetesen szilárd, megbízható angoltudásra van szükségük. A hazánkban gyakorlatilag folyamatosan zajló FRONTEX műveletek azonban ennél nagyobb létszámú állományt érintenek, és a közös nyelv megfelelő ismerete befolyásolja a munka hatékonyságát. Egy adott HRK-n az angolul

²⁶² Uo.

megfelelő szinten kommunikálók (a külföldi kollégák leendő kísérei, az ún. Field Coordinatorok) száma meghatározza, hogy hány vendégtisztet hova lehet beosztani. 2015 nyarán például az volt a benyomásom, hogy a flexibilis művelet során a külföldi tisztek diszlokációját nem mindig a migrációs szempontból legveszélyeztetettebb határszakaszok, és az általuk meghatározott erőátcsoportosítási szükségletek határozták meg, hanem az, hogy az adott megyében és határszakaszon hány olyan, szakmailag és nyelvileg egyaránt alkalmas határrendész van, akit melléjük lehet rendelni.

Az, hogy az angolul jól tudó kollégák szükség esetén tolmácsolnak a többieknek, jelenleg áthidaló módszerként megfelel, de semmiképpen nem ideális megoldás. A hazánkban egyre nagyobb létszámban tevékenykedő vendégtisztek intézménye egyelőre még az érintett állomány számára is szokatlan. Mint egyik interjúalanyom elmondta, mivel korábban a külföldi szakértők főleg ellenőrzési céllal látogatták a magyar szolgálati helyeket, időbe telik megérteniük, hogy a közös műveletek lényege a magyar kollégák segítése. Ahhoz, hogy a hatékony munkavégzéshez kialakuljon a kellő bizalom és a közvetlen légkör, az érintett magyar állomány magasabb szintű angoltudása is feltétlenül szükséges.

A közös műveletekhez szükséges szóbeli tevékenységek mellett talán kisebb volumenű, de fontos elem az írott angol nyelvű kommunikáció. Egyrészt a kijelölt helyi koordinátor (FC) a FRONTEX vendégtiszteket előzetesen levelezés útján tájékoztatja a művelethez szükséges főbb általános és helyi tudnivalókról. Másrészt a művelet során a helyi koordinációs központban a kijelölt szolgálati személyek angol nyelvű napi és összefoglaló jelentések formájában tájékoztatják a FRONTEX Helyzetelemző Központot a művelet alakulásáról. Az elfogott személyek számáról, (feltételezett vagy bizonyított) nemzetiségéről, neméről stb. összegyűjtött statisztikai adatokat először a Nemzeti Koordinációs Központba (National Coordination Centre, NCC) küldik validálásra, majd innen továbbítják a FRONTEX Helyzetelemző Központba. (Annak érdekében, hogy az adatok minél pontosabbak és megbízhatóbbak legyenek, a művelet alakulásáról a FRONTEX támogató tisztek (FSO) is napi jelentést küldenek a varsói Központba.) Az elfogott illegális migránsokra vonatkozó részletes adatokat egyébként naponta akkor is be kell küldeni a FRONTEX Helyzetelemző Központba, ha az adott határszakaszon éppen nem zajlik közös művelet. (A FRONTEX Helyzetelemző Központ egyik munkatársa a velem 2015 májusában Varsóban készített interjúban kérdésemre elmondta, hogy a tagállamokkal írásban folytatott adatcsere eredményesen zajlik angolul,

nyelvi hiányosságok nem zavarják a kommunikációt. Említése szerint arra volt már példa, hogy az egyik tagállamból érkezett, kivételesen nem a FRONTEX által oda delegált tiszt, hanem egy helyi határőr által küldött napi jelentés szövege helyenként nem volt érthető, ezt azonban rövid idő alatt tisztázni tudták.)

4.2.4. A rendészeti szaknyelv és a nemzetközi határrendészeti együttműködés során használt angol nyelv műfajainak összevetése

A magyar rendőri szaknyelvben leggyakrabban használt szóbeli műfajokat először Molnár²⁶³ határozta meg. Ezek közül a nemzetközi határrendészeti együttműködés során is egyértelműen relevánsak a szakterületen dolgozók egymással folytatott kommunikációjához tartozók: az eligazítás, utasítás, parancs, instrukció, munkaértekezlet, munkamegbeszélés, tárgyalás, megbeszélés és egyeztetés, jelentés, (helyszíni) szemle.

A velük készített félig strukturált interjúkban a nemzetközi együttműködésben több éves tapasztalattal rendelkező határrendészek úgy vélték, hogy az alábbi, Tolnainé²⁶⁴ kutatásai során meghatározott, a belső rendészeti kommunikációra jellemző folyamatok a nemzetközi határrendészeti együttműködés során zajló kommunikációban is fellelhetők:

- személyes nexus, párbeszéd,
- jelentések, átiratok küldése,
- telefonon és rádióforgalmazás útján létrejött információcsere,
- informatikai úton való kommunikáció,
- eligazítások, értekezletek,
- értékelések, véleményezések,
- üzenetek, közvetett kommunikáció,
- nyilvántartások, adatbázisok használata.

(Sajátossága az adatbázisok használatának, hogy minden határrendész alapvetően a saját nemzeti adatbázisába való betekintési joggal rendelkezik [ettől a gyakorlattól bizonyos közös

²⁶³ MOLNÁR: *Kommunikáció a rendvédelmi munkában, Rendészeti kommunikáció vezetőknek.*

²⁶⁴ TOLNAINÉ: *i.m.*

műveletek alkalmával eltérhetnek, lásd 1. fejezet], a nemzetközi információáramlásnak pedig sajátos formája a Schengeni Információs Rendszerből (SIS) történő lekérdezés.)

A fent említett interjúk célja egyrészt annak megállapítása volt, hogy a Molnár és Tolnainé²⁶⁵ által feltárt szóbeli és írásbeli rendőrségi műfajok közül a nemzetközi határrendészeti tevékenységre melyek a jellemzők. Másrészt az összesített válaszok arra is utalnak, hogy mely szervezeti szinteken jellemző az adott műfaj használata, amiből az érintett állomány nagyságrendjére is lehet következtetni. Az 51. ábra táblázatát a Szeged HRK végrehajtó állományának néhány tagjával töltöttem ki. A válaszokból kiderül, hogy a magyar rendőri nyelvben használt szóbeli műfajok többsége a nemzetközi együttműködés, főleg a FRONTEX közös műveletek során is használatos.

Szóbeli műfaj	Szomszédos országokkal	EU: FRONTEX
eligazítás		+
utasítás		+
parancs		+
instrukció	+	+
munkaértekezlet		+
munkamegbeszélés	+	+
tárgyalás	+	+
megbeszélés és egyeztetés	+	+
jelentés		
(helyszíni) szemle	+	
Egyéb:		
terepszemle		+
intézkedés biztosítása		+
információcsere		+

51. ábra: A helyi végrehajtó állomány által beazonosított, a nemzetközi határrendészeti együttműködés során használt rendőrségi szóbeli műfajok (Saját szerkesztés.)

²⁶⁵ MOLNÁR: *i.m.*

TOLNAINÉ: *i.m.*

Az 52. ábrán megnevezett 23 rendőrségi írásbeli műfaj közül a nemzetközi határrendészeti együttműködésben a válaszadók szerint csak nyolcat használnak, de van nyolc sajátos, erre a specifikus tevékenységre jellemző műfaj. Az ábrák az általam megkérdezett, főleg a FRONTEX műveletekben részt vevő, a szomszéd országokkal folytatott együttműködés terén kevesebb tapasztalattal rendelkező határrendészek válaszait összesítik. Mivel jelen értekezés az angol határrendészeti szaknyelvre fókuszál, úgy vélem, a tipikus kommunikációs műfajokkal kapcsolatos válaszok relevánsnak tekinthetők, de ez a részterület feltétlenül további kutatásokat igényel. Elgondolkodtató például, hogy a szomszédos országokkal való együttműködés során végrehajtott tevékenységhez kapcsolódó számos sajátos műfajt miért nem nevezték meg, valamint, hogy felvetésemre a KKSZH-kon zajló tevékenységet miért tipikusan rendőrinek és nem határrendészetinek tekintették. A vizsgált kontextusban a szóbeli és írásbeli kommunikáció a legtöbb esetben angolul folyik, a viszonylati országokat érintő esetekben jellemzően a viszonylat nyelvén és magyarul. (2015 júliusában azonban például a kommunikáció szempontjából vizsgált FRONTEX közös műveletben a megfigyelőként részt vevő szerb határrendőrök saját bevallásuk szerint csak angolul beszéltek a magyar kollégákkal.) A műfajok beazonosítása elsősorban egy adott szaknyelv beszélőközösségének meghatározása szempontjából lényeges (lásd a következő, 4.2.5. alfejezetet), a nyelvhasználati szinterek és tevékenységek részletezésére a későbbiekben kerül sor.

Írásbeli műfaj	Szomszédos országokkal	EU: FRONTEX	EU: Egyéb	Érintett szervezeti szint
Jegyzőkönyv	+	+	+	központi, területi, helyi
Feljelentés				
Idézés				
Jelentés	+	+	+	központi, területi, helyi
Összefoglaló jelentés	+	+	+	központi, területi, helyi
Parancsnoki vélemény és kivizsgálás				
Határozat				
Nyomozati terv				
Vizsgálati terv				
Előterjesztés		+		központi, területi, helyi
Látteletkérő lap				
Átkísérési utasítás				
Átirat		+ (műveleti felkérés)		központi, területi, helyi
Megkeresés	+	+		központi, területi, helyi
Rendelvény				
Értesítés	+	+		központi, területi, helyi
Vizsgálati megrendelőlap				
Helyszíni szemle jegyzőkönyve	+			központi, területi, helyi
Feljegyzés				
Környezettanulmány				
Sajtóközlemény				
Szakértői vélemény kérése, kiadása				
Ügyeleti napló				
Egyéb, éspedig:				
Műveleti terv		+		központi, területi, helyi
Felhívás (tagországok közös műveletek iránti igényeinek felmérése)		+		központi
Átadás-átvételi jegyzőkönyv (tolonc)	+			központi, területi, helyi
Riasztás (pl. hamis okmányról)	+	+		központi
Eseti feljegyzés		+		területi, helyi
Helyzetjelentés		+		területi, helyi
Határhelyzetkép (havi, évi)	+	+		központi
Sajtószemle (a szervezetet érintő sajtóközlemények napi kivonata)		+		központi

52. ábra: A magyar rendőrségi és a nemzetközi határrendészeti együttműködés során használt írásbeli műfajok összevetése (saját szerkesztés)

4.2.5. A határrendészeti tevékenységek során használt magyar és angol nyelv beszélőközössége, szinterei, változatai

Külön szaknyelvnek tekinthető-e a határrendészetben használt szakmai nyelv? Az előzőekben hivatkozott kutatók (Molnár, Mátételki, Tolnai) szerint a rendészet különböző ágainak külön szaknyelvük van. Megfogalmazásukban: míg a hivatalos stílus használata a rendészet egészére jellemző, a specifikus tevékenységekből eredő sajátos beszédhelyzetek és kontextusok más-más fogalmak használatát igénylik, amelyek leginkább specifikus szókincsben és frazeológiában öltenek testet. A szakterület specifikus terminológiájának megléte azonban – bár talán a legfontosabb kritérium – önmagában még nem elegendő ahhoz, hogy egy nyelvváltozatot különálló szaknyelvnek tekintsünk, a diskurzusközösséget és a közöttük folyó kommunikációt is vizsgálnunk kell.

A többoldalú nemzetközi határrendészeti együttműködéshez szükséges, angol nyelven folytatott kommunikációban érintettek, különös tekintettel a FRONTEX által koordinált uniós együttműködésben részt vevők beszédtevékenysége véleményem szerint egyértelműen azt mutatja, hogy az ő diskurzusközösségük valamennyi, a fejezet elején említett swales-i kritériumnak megfelel. (53. ábra) Ez éppen a kommunikáció nemzetközi jellegéből ered, abból, hogy az ezekben a tevékenységekben részt vevő, különböző nemzeti rendészeti szervezetekhez tartozó állomány hatékony kommunikációjához meg kellett teremteni például a FRONTEX-en belüli és a viszonylati országokkal folytatott kapcsolatokhoz szükséges egységes mechanizmusokat, műfajokat, terminológiát stb.

Swales kritériumai	A kritérium alapján az angolt szaknyelvként használó határrendészeti beszélőközösség meghatározható-e?
1. Széles körben elfogadott közös céljai vannak.	Igen.
2. Képzette tagjai között a kommunikáció mechanizmusait.	Igen.
3. Ezeket a mechanizmusokat elsősorban információszerezésre és a visszajelzés biztosítására alkalmazza.	Igen.
4. Egy vagy több műfajjal rendelkezik/műfajt ismer, használ céljai kommunikálására.	Igen.
5. A sajátos műfajok mellett specifikus lexikája is van.	Igen.
6. Tagjai legalább bizonyos küszöbszintű szakmai ismeretekkel, megfelelő tartalom- és szövegkezelési tapasztalatokkal, ismeretekkel rendelkeznek.	Igen.

53. ábra: A határrendészeti tevékenységek során használt angol nyelv diskurzusközösségét más szaknyelvekétől elkülönítő kritériumok

Hogy meghatározzuk a határrendészeti tevékenységek során használt magyar nyelv diskurzusközösségét, vizsgáljuk meg, hogy az a swales-i kritériumok szerint elkülöníthető-e a rendőri beszélőközöségtől? A beszélőközöségekre vonatkozó hat swales-i kritériumot és a magyar nyelven folyó határrendészeti tevékenységeket összevetve arra a következtetésre juthatunk, hogy a specifikus, speciális képzést igénylő határrendészeti tevékenységből eredően az 1., 5. és 6. kritériumnak megfelelő elemek (elkülönülten) léteznek. A specifikus lexika meglétére utal egyebek között az a tény, hogy a Rendészettudományi szószedet 2189 szócikkéből 58 esetben jelöl meg speciálisan határrendészeti értelmezéseket (érdekes módon ezek túlnyomó többsége nem a határellenőrzéshez kapcsolódó, nagyszámú, sok esetben a *Schengeni határellenőrzési kódex* fogalmait definiáló szócikk alatt szerepel). A 2. és 3. kritérium elemi valószínűleg csak részben megtalálhatók, mivel a magyar rendőrség szervezetén belüli hatékony információáramlás feltételezi az összes szolgálati ágra kötelező egységes kommunikációs mechanizmust. Így a különálló információs csatorna, a speciális magyar határrendészeti műfajok valószínűleg nem egyértelműen beazonosíthatók, inkább arról van szó, hogy a rendőrségi műfajok széles spektrumából a határrendészeti munkában nem az összes van jelen, illetve néhányat nagyobb gyakorisággal használnak. Ha figyelembe vesszük az integrált határigazgatási koncepciót, arra a következtetésre juthatunk, hogy a

határrendészethez kapcsolódó területeken folyó kommunikáció igen összetett, mivel határrendészeti kötelezettsége és jogosultsága a rendőrség különféle szolgálati ágain kívül számos más állami szervnek és az önkormányzatoknak is van²⁶⁶, amelyeknek e feladatok ellátása során kommunikációjukban szintén alkalmazniuk kell a rendészeti szaknyelv és a határrendészeti terminológia elemeit.

Kiterjedtebb, célirányos kutatásokkal még vizsgálni kell a fenti feltevéseket. Ezek egyelőre azt a Kurtán²⁶⁷ által megfogalmazott gondolatot is megerősíthetik, hogy a szaknyelveket nem célszerű merev rendszer szerint kategorizálni. Az egyre bővülő szempontok alapján végzett osztályozás a szaknyelvek sokféle rétegződését és variációit mutatja, amelyek a különböző szakterületek kapcsolódás révén gyakran átfedésben vannak egymással. (Lásd még Dósa és Grétsy.²⁶⁸)

Ide kapcsolható Muráth felvetése²⁶⁹ is, aki szerint a szaknyelvről mint önálló, általános jelenségről nem beszélhetünk, az egyes szakterületekre jellemző nyelvhasználatot mindig a különböző nyelvekben való megjelenésük szerint kell meghatározni (pl. a gazdaság német szaknyelve).

Az angol határrendészeti szaknyelv tehát meghatározható a határrendészeti szaknyelv egy változataként, amelynek (például a magyar határrendész állomány számára) legfontosabb használati színterei a nemzetközi együttműködéshez kapcsolódó, az első fejezetben részletezett területek. A határrendészeti szakemberekkel folytatott, az előzőekben már említett interjúk és megfigyelések, valamint a 4.1.2. pontban kifejtett szempontok alapján az is megállapítható, hogy használatának különféle területein az angol határrendészeti szaknyelven belül is eltérő szakmaisági és absztrakciós szintek figyelhetők meg. A vertikális rétegződések illusztrálására az alábbi modellt javaslom (54. ábra).

²⁶⁶ VIRÁNYI: i.m., 36–37.

²⁶⁷ KURTÁN: *A szaknyelvek rétegződésének kutatása* = Mindent fordítunk, és mindenki fordít. Értékek teremtése és közvetítése a nyelvészetben. szerk. Dobos Csilla, Lengyel Zsolt, Székely Gábor, Tóth Szergej, SZAK Kiadó, Bicske, 2005. 155.

²⁶⁸ DÓSA Ildikó: *A számviteli nyelvhasználat lexiko-szemantikai és terminológiai vizsgálata*, Doktori (PhD) értekezés. Pannon Egyetem. Veszprém. 2012. 38.

GRÉTSY László: *A szaknyelvek és a csoportnyelvek jelentősége napjainkban* = *A magyar nyelv rétegződése*. szerk. Kiss Jenő, Szűts László, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 100–101.

²⁶⁹ MURÁTH: *Szakfordítás és segédesszközök. Válogatott tanulmányok a szakfordítás, a kontrasztív lexikológia, a lexikográfia és a terminológia témaköréből*, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs, 2006.

Absztrakció foka	Nyelvi forma	Nyelvhasználati környezet	Kommunikációs színtér/tevékenység	A kommunikáció résztvevői	Szövegtípus, műfaj	Beszélt/írott változat
magas	erősen terminologizált hivatalos nyelv szigorúan kötött mondatszerkesztéssel	nemzeti, nemzetközi törvényi, rendeleti szabályozás (kétoldalú) nemzetközi egyezmények előkészítése	Európai Unió intézményei nemzetközi konferencia	szakember – szakember	törvény, rendelet, egyezmény	írott beszélt
magas	erősen terminologizált természetes nyelv szigorúan kötött mondatszerkesztéssel	tudományos kommunikáció	nemzetközi konferencia publikáció	tudós/szakember – tudós/szakember	előadás hozzászólás tudományos közlemény	beszélt/felolvasott írott
magas/közepes	erősen terminologizált hivatalos nyelv szigorúan kötött mondatszerkesztéssel	szakmai kommunikáció nemzetközi szervezeten belül, viszonylati és egyéb országok szervezeteivel, szakemberekkel, határrendészeti tevékenységekről	különböző országok rendészeti szervezetei (központi, területi, helyi szinten), FRONTEX Virtual Aula JORA stb. munkaértekezlet, tárgyalás	szakember – szakember	levél megkeresés utasítás jelentés pályázatra, tanfolyamra jelentkezés stb. előadás hozzászólás	írott beszélt
magas/közepes	erősen terminologizált természetes nyelv kissé kötött mondatszerkesztéssel	(szak)oktatás továbbképzés	oktatási intézmény, nemzetközi tanfolyam/nemzeti szaknyelvi tanfolyam	tudós/szakember – leendő szakember (laikus)/szakember	előadás, párbeszéd, célja: információcsere	beszélt
magas/közepes	erősen terminologizált természetes nyelv kissé kötött mondatszerkesztéssel	(szak)oktatás továbbképzés	oktatási intézmény, nemzetközi tanfolyam/nemzeti szaknyelvi tanfolyam	tudós/szakember – leendő szakember (laikus)/szakember	tankönyv e-tananyag	írott

alacsony	erősen terminologizált természetes nyelv kissé kötött mondatszerkesztéssel	munkahelyi szakmai kommunikáció	tevékenységek pl. közös művelet szervezése, bonyolítása	szakember – szakember	eligazítás megbeszélés	beszélt
alacsony	terminologizált természetes nyelv kissé kötött mondatszerkesztéssel	szakmai kommunikáció nemzetközi szervezeten belül és laikus közönségnek a szervezetet érintő tevékenységekről	FRONTEX honlap, dokumentumok a honlapon közzétéve, szakmai honlapok	szakember – szakember/laikus	tájékoztató, munkaterv éves, negyedéves jelentés	írott
nagyon alacsony	természetes nyelv néhány szakszóval, kissé kötött mondatszerkesztéssel	köznyelvi hivatalos kommunikáció	médiatájékoztatás	szakember – laikus (riporter, újságíró, közönség)	közlemény interjú nyilatkozat	írott beszélt
nagyon alacsony	természetes nyelv néhány szakszóval, viszonylag kötetlen mondatszerkesztéssel	köznyelvi hivatalos kommunikáció	határforgalom ellenőrzés, határőrizet	szakember – laikus (utas, migráns, szállító vállalat alkalmazottja stb.)	párbeszéd, célja: személyazonosítás meghallgatás információcsere stb.	beszélt

54. ábra: Az angol határrendészeti szaknyelv vertikális rétegei²⁷⁰

²⁷⁰ HOFFMANN, ABLONCZYNÉ és DÓSA modelljeinek felhasználásával, saját szerkesztés.

A nyelvi szint sokszor az elvont tartalmak kifejezőképességének mértékét is jelzi, így a határrendészeti szaknyelv rétegződését vázoló modellt a 17. ábrán (2.3. alfejezet) látható adatok is alátámasztják.

A többek között Heltai által képviselt nézőpont szerint közelítve az angol határrendészeti szaknyelvhez, az államhatáron be- és kilépő utasokkal kommunikáló határőr nyelvi tevékenységét periférikus szaknyelvi kommunikációnak tekinthetjük, amely a prototipikus szaknyelvhez (a szakterület tudósai és szakemberei között folyó kommunikáció, lásd magas absztrakciós szint) képest kevesebb terminust használ. Ilyenkor „szakember – laikus” interakció zajlik, *részben* szakmai nyelven. A határrendészeti szaknyelvhasználat eme rétegeire jellemző, hogy nagyon alacsony absztrakciós szinten folyik, a kommunikáció során kevés szakszó fordul elő az egyébként általános, köznapi nyelvben. Hasonló beszédhelyzet kezdő (A1, A2 szintű) angol nyelvkönyvekben is megtalálható, a határőr vagy bevándorlási szakember és pl. egy turista között, a határátkelőhelyen folytatott párbeszéd formájában. Ezekben a helyzetekben is fellelhető egyfajta sajátos szakmai szókinccs, amely az egyre gyakoribbá váló utazási helyzetek miatt a laikusok számára is érthető, de a köznyelvben kisebb gyakorisággal fordul elő. Ez a különbség abban is megnyilvánul, hogy ezeket a szavakat, kifejezéseket A1, A2, B1 szinten az átlagos beszélő nem használja aktívan. Az említett helyzetekben a határőr mondja ki őket, többnyire kérdés, felszólítás formájában, míg az utasnak csak meg kell értenie ezek jelentését, válaszában a legtöbb esetben nem kell használnia a szakszókinccset.

A más szaknyelvekre alkotott hasonló, fent hivatkozott modellekre alapozott véleményem szerint e két végpont közé sorolhatjuk azt a – kontextustól és kommunikációs céltól függően – magas vagy közepes fokú absztrakciót igénylő, egyébként erősen terminologizált szaknyelvi réteget, amely a különböző rendészeti szervezetek közötti, vagy a szakképzés során megvalósuló kommunikációhoz köthető. Megítélésem szerint a konkrét szakmai feladatok végrehajtása során használt – szintén erősen terminologizált – szaknyelv pedig alacsony absztrakciós szintű. (V.ö. 38. ábra: Hoffmann modelljében ez az anyagi termelés szintje.)

Az angol határrendészeti szaknyelv vertikális rétegeinek meghatározására korábban nem történt kísérlet. Jelen értekezésben elsősorban a további kutatásokhoz kiindulópontként szolgáló rendszerként állítottam össze. Legfőbb funkciójának azt tartom, hogy az angol határrendészeti szaknyelv oktatásában bármilyen szempontból érintett szakemberekben tudatosuljon: minden ilyen tanfolyam megtervezésekor pontosan be kell határolnunk a célcsoport szükségleteinek megfelelő szintet, amelyből tehát egy szaknyelven belül is több határozható meg.

4.2.6. Angol határrendészeti szaknyelvi kompetenciák

A nyelvhasználat külső kontextusa

A magyar rendőrség határrendészeti szolgálati ágban dolgozó végrehajtói állomány számára leginkább szükséges angol szaknyelvi kompetenciákról az eddigiek alapján megállapíthatjuk, hogy legnagyobb részt szóbeli interakciókhoz kapcsolódnak. Ezek az állomány legnagyobb létszámát az alábbi három nagy szakmai területen érintik:

- a) a határforgalom-ellenőrzés és határőrizet során nem szakemberekkel (utasokkal, illegális/irreguláris migránsokkal, szállító vállalatok dolgozóival stb.) folytatott kommunikáció,
- b) hazai területen a határellenőrzésben segédkező (esetleg megfigyelőként jelen levő) külföldi határrendészekkel (tipikusan FRONTEX közös művelet során) folytatott kommunikáció,
- c) külföldön, európai határőrcsapatokban, illetve más nemzetközi, határrendészeti feladatokat ellátó kontingensek tevékenységében való részvétel során folytatott kommunikáció.

Bár látszólag a nemzetközi együttműködéshez csak a két utolsó terület tartozik, az első is ide kapcsolható: A hazai állomány sok esetben a hazánkban időszakosan szolgálatot teljesítő vendégtisztekkel együtt végzi ezeket a tevékenységeket, vagy az e körben elhangzó párbeszédet elbeszélő formában megjelennek, amikor a hazai határrendészek a külföldi kollégák vagy vendégtisztek segítségét kérik egy adott ügy megoldásához.

Az angol szóbeli határrendészeti szaknyelvi kompetenciák meghatározására szolgáló párbeszéd elemzéséhez nem áll rendelkezésre élőben rögzített audio korpusz. (A kutatást megnehezíti, hogy ilyen hang- vagy videofelvétel nem engedélyezett.) A 2. fejezetben említett, 2018-ig megvalósítandó FRONTEX angoloktató tananyag azonban olyan dialógusokat tartalmaz, amelyeket több európai államban, különféle típusú határokon dolgozó határőrök saját sokéves tapasztalataik alapján állították össze. A Szeged Határrendészeti Kirendeltségen és a röszkei határátkelőhelyen végzett megfigyeléseim is megerősítettek abban, hogy ezek a fenti tevékenységek során előforduló tipikus beszédhelyzetekben végbemenő kommunikációt jelenítik meg, ezért szövegmodellként megfelelnek e célnak. (A vizsgált párbeszéd köztül kiválasztott példák az 5. mellékletben olvashatók.)

A FRONTEX oktatóanyag alapvetően két nyelvi szinten, alap- (A2/B1) és középfokon (B2) tárgyalt szaknyelvi egységekre van bontva, ebből az alapfokú szint dialógusai már elkészültek, közöttük megtalálhatók az ún. „általános” valamint a speciálisan a légi, tengeri, illetve szárazföldi határokat érintő beszédhelyzetekben folytatott tipikus párbeszéd. A középszintű anyag ugyanilyen szerkezetű lesz, de jelenleg még csak az alapfokú anyag kiindulási alapját is képező, a légi határon szolgálatot teljesítő állomány számára készített elektronikus FRONTEX tananyagban megtalálható középfokú szintű dialógusok állnak rendelkezésre. Ezek azonban tartalmazzák mindazokat a tipikus beszédhelyzeteket, amelyekben a B2 szintű kompetenciákkal rendelkező határőr angol nyelvű kommunikációt szokott folytatni.

Az oktatóanyagban a szóbeli kommunikáció alapvető szinterei, amelyekhez a szakmai tevékenységekből adódó beszédhelyzetek kötődnek – a valós szituációkhoz hasonlóan – a két említett nyelvi szinten nem térnek el egymástól. Az oktatóanyag fő fejezetei a következők²⁷¹:

- Általános rész
 - Határforgalom-ellenőrzés
 - Személyi adatok
 - A határőrök feladatai és munkaeszközei
- Légi határ
 - Szolgáltatások
 - Biztonság

²⁷¹ Az oktatóanyag jelenleg kézirat formájában létezik. A tevékenységek részletesebb megnevezését lásd az 5.2.1. pontban.

- Szárazföldi határ
 - Határforgalom-ellenőrzés
 - Határőrizet
 - Különleges feladatok
- Tengeri határ
 - Határforgalom-ellenőrzés
 - Határőrizet
 - Különleges feladatok

A fejezetek elnevezéséből látható, hogy a határrendészeti tevékenységek rendszerezése, a tananyagban való minél átfogóbb megjelenítése nagy feladat volt. Sok különféle tevékenység azonban sok esetben azonos nyelvi kompetenciákat igényel, ezért véleményem szerint a tananyag megírásában részt vevő határrendészek által meghatározott sokféle tipikus beszédhelyzet ezeket megfelelően lefedi.

A határforgalom-ellenőrzéshez kapcsolódó párbeszédekben az azokat megalkotó szakemberek tapasztalatai szerint az alapfokon beszélő határőr általában addig a pontig vesz részt, amelytől már egy másik, angolul jobban tudó kollégának kell átvenni a probléma kezelését. Például: a határőrben az utas ellenőrzése során felmerül a gyanú, hogy az illető útlevele hamis, ezért meghallgatását átadja az elkülönített helyen történő alapos ellenőrzést végző kollégának.

Szóbeli interakciókhoz szükséges alapfokú kommunikatív nyelvi kompetenciák

Az alapfokú nyelvi szintet képviselő kompetenciákat a munkacsoport a FRONTEX ágazati képesítési keretrendszerben (SQF) szereplő, a középfokú szakképzésben (a 4. és 5. szinten) a kommunikáció oktatása során elérendő tanulási eredményeknek (learning outcomes) megfelelően²⁷² határozta meg. Ezek szerint az ilyen képzésben részesült határőrnek hatékony kommunikációs készségekkel és technikákkal kell rendelkeznie, és ezeket érthető, koherens és pontos módon kell használnia írott és szóbeli interakciók során, specifikus (4. szint) határrendészeti kontextusokban illetve e helyzetek széles körében (5. szint).

²⁷² FRONTEX: *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding, Vol.II.* 2015. 7. (Saját fordítás)

Az említett kontextusokat és helyzeteket az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* 2012-es, átdolgozott kiadása²⁷³ részletezi, és egyben (szakmai szempontból közelítve) felsorolja a B1-es angol nyelvi szinten elvárható kompetenciákat. Ezek összegzését lásd az 5.2.1. pontban.

Az alapszintű oktatóanyagban szereplő 126 dialógust célnyelvhasználati modellekként elemezve meghatározhatjuk a fenti témákhoz kötődő beszédhelyzetekben szükséges, szóbeli interakciók során használt készségeket (lásd a 4.1.4. pontban említett nyelvi/nyelvtudási kompetenciákat). A szövegalkotói, nyelvtani, lexikai, pragmatikai, funkcionális, szociolingvisztikai kompetenciákat a KER²⁷⁴ szintleírásai (B1, A2) és az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* 2012-es, átdolgozott kiadásának²⁷⁵ alapján az alábbiak szerint definiálhatjuk:

(Mivel a FRONTEX tananyagok csak rendészeti használatra hozzáférhetőek, sok kompetencia illusztrációjául a 6. és 7. mellékletben látható, az oktatóanyagok részét képező szó-, kifejezés- és példamondat-gyűjtemény szolgál. Ezen kívül az 5. mellékletben szereplő, példaként kiemelt párbeszédet használom, a tananyagok szerkezetében elfoglalt helyüket megjelölve.)

1. Alapfokú szövegalkotói és receptív kompetenciák

Ezek azok az általános kompetenciák, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a nyelvhasználó szóbeli szöveget hozzon létre, valamint írott és hallott szövegeket megértsen. A modellül szolgáló párbeszéd alapján megállapítható, hogy az angol határrendészeti szaknyelv alapfokú nyelvtudással rendelkező használója a szóban forgó interaktív tevékenységek folyamán egy vagy több beszélőpartnerrel váltakozva hol beszélőként, hol hallgatóként vesz részt párbeszédés diskurzus létrehozásában, amelyet közösen, az együttműködési elv alapján, a jelentés egyeztetésével alkotnak meg. A KER szintleírásai alapján az alapfokú beszélő az általános szóbeli interakció, társalgás, informális és formális eszmecsere, célirányos együttműködés (pl. egy probléma megoldására), információcsere, szóbeli közvetítő tevékenységek (összefoglalás, átfogalmazás) során a következő kompetenciákkal rendelkezik. A szóbeli interakcióhoz szükséges stratégiákat (ld. 46. táblázat) alkalmazza a saját tudásszintjén.²⁷⁶

²⁷³ FRONTEX: *Common Core Curriculum. EU Border Guard Basic Training.* i.m., 73 – 78. (Saját fordítás.)

²⁷⁴ *Közös európai referenciakeret.* i.m., 74 – 157.

²⁷⁵ FRONTEX: *Common Core Curriculum. EU Border Guard Basic Training.* i.m., 73 – 78.

²⁷⁶ *Közös európai referenciakeret.* i.m., 89.

Kompetencia	Példa
<p>Nagy erőfeszítés nélkül tud kommunikálni szakmájához kapcsolódó, ismerős rutin és nem rutin jellegű témákban, egyszerű és begyakorolt, közvetlen információcserét igénylő feladatokban. Mindennapi, strukturált szakmai helyzetekben könnyedén fel tud tenni és meg tud válaszolni kérdéseket. Egyszerű nyelvezetet és szakmai szókincsét alkalmazva tud információt cserélni, ellenőrizni és megerősíteni, el tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 1., 2. dialógus</p>
<p>Társadalmi kapcsolatokat tud létesíteni (üdvözlés és elköszönés, bemutató/bemutatás, köszönetnyilvánítás). Meghívást, javaslatot tud tenni és azokra reagálni, valamint elnézést tud kérni és arra reagálni. Ismerős szakmai témákban megérti a hozzá intézett világos beszédet, az ilyen rövid társalgásokban részt tud venni, bár időnként egyes szavak és fordulatok ismétlését kéri. Reagálni tud érzelmek kifejezésére, pl. aggodalom, türelmetlenség.²⁷⁷</p>	<p>Lásd 5. melléklet 4. dialógus,</p>
<p>Informális eszmecsere során ki tudja fejezni gondolatait ismerős szakmai témákkal kapcsolatban, el tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát. Javaslatot tud tenni, például hogy mit csináljanak, hova menjenek stb. Követni tudja a főbb gondolatokat, amennyiben a beszéd világos, standard dialektusban folyik. Ki tudja fejezni másokkal való egyetértését és egyet nem értését.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 3., 5., 7. dialógus,</p>
<p>A szakterületéhez kapcsolódó beszélgetés során közvetlen kérdésre képes lényeges információk cseréjére, és ki tudja fejteni a gyakorlati problémákkal kapcsolatos véleményét, összehasonlítást tud tenni.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 9. dialógus</p>
<p>Szakmai témában való célirányos együttműködés (pl. határforgalom-ellenőrzés) során egyszerű módon el tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát, hogy mi a következő teendő. Tud útbaigazítást adni.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 2., 10., 13. dialógus</p>

²⁷⁷ Az utasokkal való kommunikáció során a hivatalos, objektív stílusból eredően egyéb érzelmek nem jelennek meg. Az itt leírtak elsősorban a kollégákkal való beszélgetésekre vonatkoznak.

Saját szakterületén belül ismerős témákkal kapcsolatban képes egyszerű, tényszerű információ megszerzésére és továbbadására. Ismerős szakmai helyzetekben tud instrukciókat, instrukció-sorozatokat kérni, követni és adni. Fel tud tenni és meg tud válaszolni munkával kapcsolatos egyszerű kérdéseket.	Lásd 5. melléklet 11., 14. dialógus
A szakmai tevékenységekhez kapcsolódó különböző témák lényegét egyszerű fordulatok és mondatok sorozatával, egyszerűen le tudja írni úgy, hogy gondolatait lineárisan kapcsolja össze. Egyszerűen be tud mutatni embereket, élet- és munkakörülményeket, napirendet.	Lásd 5. melléklet 7., 12. dialógus
Meg tudja érteni a tényszerű információ lényegét gyakori, mindennapi, munkával kapcsolatos témákban, azonosítani tudja a fő mondanivalót és egyes részleteket is, amennyiben a beszéd tiszta, és ismerős akcentussal folyik.	Lásd 5. melléklet dialógusai
Köznyelvi lexikával át tud fogalmazni szakkifejezéseket, úgy, hogy a nem szakember befogadó számára érthető legyen. Meg tud kérni valakit arra, hogy tisztázza vagy fejtsse ki, amit az imént mondott.	Lásd 5. melléklet 2., 6., 8. dialógus
Ismerős szakmai témában be tud kapcsolódni az eszmecserebe. Jelezni tudja, mikor követi a beszélgetést. A társalgás vagy eszmecsere menetének fenntartásához ki tudja aknázni a rendelkezésére álló nyelvi és stratégiai eszközök alapvető készletét.	Lásd 5. melléklet dialógusai

Az elemzett dialógusokból kiderül, hogy a szóban forgó beszédhelyzetekben időnként vizuális receptív tevékenységet is folytat a határőr, amely során az írott szöveg befogadjaként működik. Ezt a kompetenciát úgy fogalmazhatjuk meg, hogy meg tud érteni rövid, egyszerű, konkrét szövegeket, vagy hosszabb, hasonló szövegekben meg tudja találni a lényeges információt, amelyek szakterületéhez, mindennapi munkájához kapcsolódnak. (Például meghívólevél, szállásfoglalás igazolása, gépjárműkölcsonzési okmányok, kiskorú gyermek külföldre utazásához szükséges szülői hozzájáruló nyilatkozat stb.)

Az 5. melléklet dialógusai és a 6. melléklet szó- és kifejezéslistái illusztrálják az ezután megnevezett kompetenciákat:

2. Alapfokú nyelvi kompetenciák

A nyelvhasználónak az előzőekben ismertetett készségeken kívül kimondottan a nyelvvel összefüggő kommunikatív kompetenciákkal is rendelkezniük kell. A KER és a modell-párbeszéd alapján a határrendészeti szaknyelv alapfokú szintű használóját a következő általános nyelvi, lexikális (szókincsre vonatkozó), grammatikai (nyelvtani) kompetenciák jellemzik:

Alapvető nyelvi készlettel rendelkezik, amely képessé teszi mindennapi szakmai helyzetek kezelésére. Egyszerű mondat szerkezeteket tud használni, valamint betanult fordulatok, néhány szavas kifejezések és formulák alkalmazásával tud a rutin helyzetekben kommunikálni, egyszerű beszéd funkciók (személyi adatok, óhajok és igények közlése, információkérés, minden-napi begyakorolt tevékenységek elvégzése) megvalósításával. Előre nem látható szituációkban mondanivalóját néha módosítani kell, és keresnie kell a szavakat. A nyelvtani és lexikai korlátok ismétlésekhez vagy kifejezési nehézségekhez vezetnek.

Elegendő szókincse van ahhoz, hogy a rutin jellegű szakmai témákban pontosan, más ismert témákban némi körülírással ki tudja magát fejezni, hogy le tudjon bonyolítani ismerős helyzeteket és témákat illető, begyakorolt, mindennapi tranzakciókat. Elemi szókincsét jól alkalmazza, de nagyobb hibák még előfordulnak, amikor bonyolultabb gondolatok kifejezésére vagy ismeretlen témák és helyzetek kezelésére kerül sor.

Ismerős kontextusokban elfogadható nyelvhelyességgel kommunikál; általában jól alkalmazza tudását, bár észrevehető anyanyelvi hatások mutatkoznak. Hibák előfordulnak, de világos, hogy mit próbál kifejezni. Az előreláthatóbb helyzetekkel kapcsolatos gyakran használt begyakorolt mondatok és minták készletét elfogadható nyelvhelyességgel alkalmazza.

Az érthető, helyes, bár gyakran akcentussal párosuló kiejtés is a kompetenciák közé tartozik, ez a tananyagokban a párbeszéd hang- és videofelvételeiben tetten érhető, amelyek különféle nemzetiségű határőrök szereplésével készültek.

Az alapfokon szükséges szakmai szókincshez kapcsolódik az alapszintű *Közös képzési alaptantervben* megnevezett angol nyelvi tevékenységek által meghatározott lexika is. A 6. mellékletben található alapfokú szógyűjteményről meg kell jegyezni, hogy ez tartalmaz olyan köznyelvi szavakat is, amelyeket a határőrök fontosnak tartottak rögzíteni a tananyagban, mert a tipikus szakmai beszédhelyzetekben szükségesek. Ez a tény is alátámasztja azt a korábbi megállapítást, hogy az utasokkal folytatott kommunikáció során csak részben folyik szakmai nyelven az interakció.

3. Alapfokú szociolingvisztikai és pragmatikai kompetenciák

A szociolingvisztikai kompetenciák körébe olyan készségek és ismeretek tartoznak, amelyek a nyelvhasználat szociokulturális aspektusa (pl. udvariassági szokások, társadalmi viszonyok nyelvi jelölése, stílusrétegbeli különbségek) szempontjából szükségesek.²⁷⁸ A pragmatikai kompetencia egyebek között azt jelenti, hogy a nyelvhasználó ismeri azokat az elveket, amelyek alapján a mondanivaló strukturálódik és elrendeződik (beszédalkotási kompetencia pl. rugalmasság, a szó átvétele, koherencia és kohézió), valamint amelyek alapján a mondanivaló betölti kommunikatív funkcióját (funkcionális kompetencia pl. szóbeli folyékonyosság, tartalmi pontosság).²⁷⁹ A KER és a modell-párbeszédok alapján az angol határrendészeti szaknyelv alapfokú használója a következő kompetenciákkal rendelkezik: (Ezek egy része az interaktív kommunikációs tevékenységek szintleírásánál már szerepelt.)

A nyelvi funkciók széles körét tudja alkalmazni, illetve reagálni tud rájuk legközismertebb nyelvi megfelelőik semleges stílusban való használatával. Tud meghívást tenni, illetve elfogadni, bocsánatot kérni, illetve bocsánatkérést elfogadni, javaslatot tenni, illetve elfogadni stb. Ismeri a lényeges udvariassági szokásokat, és azoknak megfelelően viselkedik.

Egyszerű nyelvezetét, szakmai szókincsét ki tudja aknázni annak érdekében, hogy nagy részét ki tudja fejezni annak, amit mondani akar. Jól begyakorolt és memorizált fordulatokat adaptálni tud bizonyos körülményekhez. Egyszerű párbeszédet tud kezdeményezni, fenntartani és befejezni számára ismerős vagy érdekes témákban. A főbb pontok egyszerű felsorolásával el tud mondani egy történetet, és leírást tud adni valamiről. Alkalmazni tudja a leggyakrabban előforduló kötőszavakat egyszerű mondatok összekapcsolására.

²⁷⁸ *Közös európai referenciakeret. i.m.*, 143.

²⁷⁹ *Közös európai referenciakeret. i.m.*, 148.-156.

Ismerős témákban elegendő könnyedséggel tud összeállítani különböző fordulatokat ahhoz, hogy rövid megnyilatkozásokban kezelni tudja a nyelvet. Érthetően tud folyamatosan beszélni, bár gyakran kell szünetet beiktatnia mondanivalójának nyelvtani vagy szókincsbeli megtervezése céljából.

Át tud adni közvetlen fontosságú, egyszerű, tárgyyszerű információkat.

Az írott párbeszédekben nem szerepelnek a valódi kommunikációban, különösen ezen a nyelvi szinten gyakran fellelhető hezitálások, a meglepő fordulatokra való reagálások, mert a dialógusokat író határőrök fő célja követendő minták, „etalonok” megalkotása volt.

(A funkcionális kompetenciához kapcsolódva, a modell párbeszédok által megjelenített tipikus interakciók konverzáció szempontú elemzését lásd a középfokú kommunikatív kompetenciák tárgyalása után.)

Középfokú kommunikatív nyelvi kompetenciák

A 6. (középszintű/BA) ágazati képesítési szint megvalósítandó tanulási eredményei szerint²⁸⁰ a határőrnek magas szintű kommunikációs készségekkel kell rendelkeznie, beleértve a tárgyalást, konfliktuskezelést, és a hatékony kommunikációs stratégiákat alkalmazni a határrendészeti kontextusok széles körében. A 7. (felső szintű/MA) szintű képesítéssel szerző határőrnek multiprofessionális és multikulturális kontextusokban kell tudni alkalmazni magas szintű formális és informális kommunikációs készségeit.

Az említett, készülő oktatóanyagot összeállító szakemberek véleménye és saját vizsgálataim alapján meghatároztam azokat a feladatokat, amelyek végrehajtása a B2 szintű angol nyelvtudással rendelkező határőrtől ezen a nyelven is elvárható. A felsorolást lásd az 5.3.3. pontban.

A korábban említett, a repülőtereken szolgálatot teljesítő állomány számára készített elektronikus FRONTEX tananyagban megtalálható középfokú szintű 150 dialógust célnyelvhasználati modellekként elemezve, és a határőrök angol nyelvű kommunikációjára

²⁸⁰FRONTEX: *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding, Vol.II.*, i.m. 7.

vonatkozó megfigyeléseim alapján az alapfokú szinthez hasonlóan határozhatók meg a beszédhelyzetekben szükséges, szóbeli interakciók során használt készségek, a tananyagból vett példákkal illusztrálva a KER B2 szintre vonatkozó leírásai alapján megfogalmazott kompetenciákat.

1. Középfokú szövegalkotói és receptív kompetenciák:

(E fogalmak ismertetését lásd az alapfokú szövegalkotói és receptív kompetenciáknál.)

Kompetencia	Példa
Szakmai témák széles körében folyékonyan, helyesen és hatékonyan használja a nyelvet; a gondolatok közötti kapcsolatot világosan jelöli. Természetes módon tud kommunikálni anélkül, hogy láthatóan korlátoznia kellene mondanivalóját, a körülményeknek megfelelő stílust alkalmaz. Olyan folyékony és természetes interakcióra képes, ami lehetővé teszi a hosszabb beszédaktus lefolytatását külföldi kollégákkal és egyéb személyekkel, anélkül, hogy az bármelyik fél számára megerőltető lenne.	Lásd 5. melléklet 15.-26. dialógus.
Valódi beszélgetőpartnerként tud részt venni hosszú társalgásban a legtöbb általános és szakmai témában, anélkül, hogy az interakcióban részt vevő másik felet (akár anyanyelvi beszélőket is) az anyanyelvitől eltérő viselkedésre készítené.	Lásd 5. melléklet 15-26. dialógus.
Aktívan részt tud venni a szakmai helyzetekben zajló formális és informális eszmecsereben, megjegyzéseket tesz, világosan kifejezi nézőpontját, értékeli az alternatív javaslatokat, hipotéziseket állít fel, és reagál azokra. Pontosan tudja kifejezni gondolatait és véleményét, meggyőzően tud előadni összetett érveléseket, illetve tud azokra reagálni.	Lásd 5. melléklet 16., 17., 19., 20., 24. dialógus.
Aktívan tud részt venni rutinszerű és nem rutin hivatalos szakmai eszmecsereben. Követni tudja a szakterületéhez kapcsolódó témákban folyó közléseket, a beszélő által kiemelt pontokat részleteiben megérti.	Lásd 5. melléklet 16.,17., 23., 24. dialógus.

<p>Nem szakemberekkel folytatott célirányos együttműködés (pl. alapos, elkülönített helyen történő ellenőrzés, tájékoztató) és külföldi kollégákkal folytatott szakmai tevékenység során meg tudja indokolni és fenn tudja tartani véleményét azáltal, hogy megfelelő magyarázatot, érveket és megjegyzéseket sorakoztat fel. Az összetett érvelésekre tud reagálni. Megbízhatóan meg tud érteni és tud adni részletes instrukciókat.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 15-26. dialógus.</p>
<p>Munkájához kapcsolódóan mindenféle ügyben képes összetett információ és tanács megértésére és cseréjére. Megbízhatóan át tud adni részletes információt. Világosan és részletesen le tud írni egy felmerült problémát, ki tudja fejteni, hogy hogyan kell egy eljárást lebonyolítani.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 16-26. dialógus.</p>
<p>Hatékony, folyékony interjút (pl. migráns meghallgatása) tud kivitelezni, a szakmai követelményeknek megfelelően, reagál és rákérdez egyes válaszokra. A vele készített szakmai témájú interjú folyamán tud kezdeményezni, ki tudja fejteni szakmai ismereteit, és fel tudja építeni gondolatait.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 16., 19., 22., 26. dialógus.</p>
<p>Világos, szisztematikusan kifejtett leírást és bemutatást tud adni a szolgálati beosztását közvetlenül érintő témák széles skálájában, megfelelően kiemeli a fontos gondolatokat, mondanivalóját kiegészítő adatokkal és megfelelő példákkal fejti ki és támasztja alá.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 16.,17., 23., 24. dialógus.</p>
<p>Meg tudja érteni a köznyelvi és szakmai szóbeli szövegeket, (élőbeszéd, telefon, közvetítés), amelyek a szakmai munkában általában előfordulnak, a tartalmi és nyelvi szempontból összetett beszéd főbb gondolatait mind konkrét, mind elvont témában, beleértve a szakterületével kapcsolatos szakmai megbeszéléseket.</p>	<p>Lásd 5. melléklet 16. – 26. dialógus.</p>

A modell párbeszédekben nem jelennek meg markánsan, de saját tapasztalataim alapján szükségesek még a következő kompetenciák:

Szöbéli közvetítést, főleg informális tolmácsolást tud folytatni az általa ismert szakmai témában, az információ lényegének átadásával.

A szó átvételének szabályait hatékonyan alkalmazva megfelelő módon tud diskurzust kezdeményezni, fenntartani és befejezni. Állandósult szókapcsolatokat tud használni azért, hogy időt nyerjen és megtartsa a szót, amíg megfogalmazza mondanivalóját. Ismerős témában terelni tudja a beszélgetés menetét, megerősíti a megértést, másokat bevon a beszélgetésbe stb. Rá tud kérdezni az elhangzottakra, hogy ellenőrizze, megértette-e azt, amit a beszélő mondani akart, és tisztázza a homályos pontokat.

Az 5. melléklet dialógusai és a 7. melléklet szó- és kifejezéslistái, példamondat-gyűjteményei illusztrálják az alább megnevezett kompetenciákat:

2. Középfokú nyelvi kompetenciák

(E fogalom ismertetését lásd az alapfokú nyelvi kompetenciáknál.)

Világosan ki tudja fejezni magát, kevés jelét mutatva annak, hogy korlátoznia kellene, amit mondani akar. Elegendően széles körű általános és szaknyelvi tudással rendelkezik ahhoz, hogy világos leírást tudjon adni, ki tudjon fejezni különböző szempontokat, és ki tudjon fejteni érveket összetett mondatformák alkalmazásával anélkül, hogy szembetűnően keresgélne a szavakat.

Saját szakterületén és a legtöbb általános témában széleskörű szókinccsel rendelkezik. Variálni tudja a megfogalmazás módját a gyakori ismétlések elkerülése végett, de a lexikai hiányok miatt néha tétovázásra és körülírásra kényszerül.

Lexikai pontossága általában magas szintű, bár egy kis zavar és helytelen szóhasználat előfordul anélkül, hogy gátolná a kommunikációt.

Viszonylag magas szintű grammatikai biztonsággal kezeli a nyelvet. Nem követ el olyan nyelvtani hibákat, amelyek félreértésekhez vezetnek. Időnként kisebb mondatszerkezeti hibák, nyelvbtlások még előfordulhatnak, de ezek ritkák, és a nyelvhasználó gyakran maga kijavítja őket.

A modellpárbeszéd hang- és videofelvételeiben érzékelhető, hogy ezen a nyelvi szinten a határőr tiszta, természetes kiejtéssel és hanglegjtéssel tud kommunikálni, esetleges akcentusa nem zavarja a megértést.

A középfokon szükséges szakmai szókincs egy részét illusztrálja a 7. mellékletben található szógyűjtemény. Mivel a repülőtereken dolgozó állomány részére készült, található benne olyan elemek, amelyek csak a szolgálati helyek e típusában relevánsak, illetve hiányoznak belőle a speciálisan a szárazföldi határokra jellemző kifejezések. Az itt található legtöbb szakszó azonban megfelel a különböző határtípusokon használt szókincs nagy részének. Megfigyelhető, hogy ezen a nyelvi szinten csökken a köznyelvi szavak aránya, és megjelennek a szakma speciális területein (okmányvizsgálat, közös műveletek lefolytatása, emberi jogok biztosítása stb.) folytatott kommunikációhoz szükséges kifejezések.

3. Középfokú szociolingvisztikai és pragmatikai kompetenciák

(E fogalmak ismertetését lásd az alapfokú szociolingvisztikai és pragmatikai kompetenciáknál.)

Magabiztosan, világosan és udvariasan ki tudja fejezni magát formális vagy informális stílusban, az adott szituációnak és az érintett személyeknek megfelelő módon. Általános és szakmai témában is tud kommunikálni a nyelvet magas szinten tudó, vagy anyanyelvű beszélőkkel anélkül, hogy akaratlanul megnevettetné őket, vagy olyan viselkedésre készítené őket, ami eltér más anyanyelvű beszélőkkel szemben tanúsított viselkedésüktől.

Mondanivalóját és az annak kifejezésére választott eszközöket a helyzethez és a partnerhez tudja igazítani, és meg tudja választani a körülményeknek megfelelő formalitási szintet.

A szó átvételének szabályait hatékonyan alkalmazva megfelelő módon tud diskurzust kezdeményezni, fenntartani és befejezni. Tud diskurzust kezdeményezni, át tudja venni a szót megfelelő időben, és be tudja fejezni a társalgást, amikor szüksége van rá. Állandósult szókapcsolatokat tud használni, hogy időt nyerjen, és megtartsa a szót, amíg megfogalmazza mondanivalóját.

Világos leírást vagy elbeszélést tud előadni, mondanivalójának főbb pontjait kifejtve, megfelelő részletekkel és példákkal alátámasztva. Sokféle kötőszót tud hatékonyan

alkalmazni a gondolatok közötti viszony jelzésének érdekében. A kohéziós eszközök viszonylag széles körét használni tudja megnyilatkozásainak érthető, koherens beszéddé való szervezéséhez.

Szaknyelvi kontextusban természetes módon, folyékonyan tud kommunikálni, egyenletes beszédtempóval beszél. Ismeretlen helyzetekben és témákról való beszélgetés alkalmával észrevehető szünet keletkezik, amikor szerkezeteken és kifejezéseken gondolkozik.

Szakmai kontextusban megbízhatóan tud részletes információkat átadni.

A FRONTEX közös műveleteken belül zajló munkamegbeszélések pl. eligazítások és beszámoltatások stílusával kapcsolatban feltétlenül említést érdemel, hogy a műfaj kialakult szerkezeti szabályai (üdvözlés, az ülés megnyitása, napirend ismertetése, napirend végigvitele, köszönetnyilvánítás, az ülés bezárása) és a formális megfogalmazások mellett az általam megfigyelt beszédhelyzetekben a közvetlen, baráti stílus, sőt a humor is megjelent. Az illusztrációul szolgáló mintapárbeszédre a bennük fellelhető, a valódi nyelvhasználatban előforduló egyes jelenségek (meglepő fordulatokra való reagálások, elkerülési stratégiák) már említett hiánya mellett az is jellemző, hogy a különböző nemzetiségű határőrök közötti párbeszéd leggyakrabban formálisabbak az általam megfigyelteknél. Ennek oka valószínűleg az, hogy az ezeket összeállító, sok tapasztalattal rendelkező határőrök tankönyvi modellek létrehozására törekedtek, és ezek a példák az írásban megjelenített, szerkesztett szövegek sajátosságait hordozzák. (Ez a probléma azonban az általános angol nyelvet oktató tananyagokban is gyakran felmerül.)

A szóban forgó szaknyelv természetéről és a fejlesztendő szociolingvisztikai, pragmatikai és funkcionális kompetenciákról további adalékokkal szolgálhat, ha az alkalmazott társalgáselemzés módszerével is megvizsgálom a modell párbeszéd által megjelenített és az általam megfigyelt tipikus angol szaknyelvi interakciókat, és összehasonlítom őket a 4.2.2. pontban említett, rendőrségi kihallgatásokon végzett kutatás eredményeivel.

A szövegen kívüli tényezők szempontjából az angol határrendészeti szaknyelv korábban vizsgált tipikus dialógusai két alapvető csoportra oszthatók, az alábbi jegyek alapján:

	utas/migráns – határőr	határőr – határőr
beszédhelyzet	útlelvizsgálat, elkülönített helyen történő, alapos ellenőrzés stb.	információcsere a közös művelet valamely eleméről
kommunikátorok viszonyhelyzete, cselekvése	egyenlőtlen: állampolgár – hatóság	egyenrangú
tematikus kontextus ismerete (a szöveg értelmezését és feldolgozását lehetővé tevő előzetes tudás és nyelvi normák)	szintje általában nem tér el lényegesen, bizonyos jogszabályok részletes ismeretében lehetnek különbségek	legtöbbször egyforma

Az utas/irreguláris migráns és határőr között zajló párbeszédetek sok ponton hasonlóak a rendőrségi kihallgatásokhoz: A beszélőváltás rendje a leggyakoribb, a fenti táblázatban megnevezett beszédhelyzetben szintén pre-allokált: a határőr célja, hogy a hatóság képviselőjeként, jogszabályi előírásoknak és az ajánlott taktikai módszereknek megfelelő szabályok alapján elvégezze a személyazonosítást, ellenőrizze, hogy a határátlépésre jelentkező teljesíti-e a szabad mozgás térségébe való belépés és/vagy az ott tartózkodás feltételeit. Az utas pedig sikeresen át akar jutni ezen az ellenőrzésen. Ennek megfelelően – a rendőrségi kihallgatásokhoz hasonlóan – párszekvenciákból épül fel a dialógus, és a beszélőváltásra alkalmas hely jelzésével (kiegészítendő vagy eldöntendő kérdések) a határőr él, az utas/migráns az előző megnyilatkozás végét kivárva válaszol. Ugyanakkor az előbbieken említett mintapárbeszédetek azt mutatják, hogy a beszélőváltás rendjét gyakorlatilag egyikük sem sérti meg. Ez persze fakadhat abból, hogy a párbeszédet megalkotó határőrök nem törekedtek a maximális valóságűségekre. Az olyan helyzetekben, amikor nyugalomra kell intenie beszélgetőpartnerét, valószínűleg sokszor megtörténik, hogy a határőr félbeszakítja a párbeszéd másik résztvevőjének közlését. A nyelvi kompetenciák szempontjából fontos, hogy a szakmai elvárásoknak megfelelően a határőrnek ezt is udvariasan kell tennie. Saját megfigyeléseim pedig arra engedtek következtetni, hogy ez olyankor is megtörténik – az utas részéről –, amikor az ellenőrzés során fény derül valamilyen gyanúokra, és az illető mindenképpen bizonygatni akarja ennek az ellenkezőjét.

A mintapárbeszédekben és az általam tapasztalt esetekben is ritkán merült fel kontextuális bizonytalanság. A külföldi utazás olyan gyakori tevékenység, hogy az abban részt vevők többnyire rendelkeznek a szükséges háttértudással. A szakkifejezések tekintetében pedig – mint már említettem – a határőrök szükség esetén köznyelvi kifejezésekre fordítják le pl. a schengeni terminológiát. A kommunikáció résztvevői között fennálló érdekkülönbség természetesen itt is jelentkezik, ha a határátlépő megszegett bizonyos szabályokat vagy törvényeket.

A szóban forgó tipikus dialógusok leggyakrabban üdvözlés – üdvözlés típusú szomszédsági párral kezdődnek, majd több kérdés – válasz után búcsúzás/jókívánság – búcsúzás vagy kérdés/parancs – teljesítés szekvenciával végződnek. A mintapárbeszédekben mellékszekvenciák (pl. megértés biztosítása, magyarázat céljából született közlések) csak ritkán fordulnak elő. Ezeknek és a hibajavításoknak a hiánya egyrészt abból ered, hogy a szóban forgó beszélgetések tervezett és nem spontán dialógusok. Ugyanakkor ennek oka lehet az is, hogy a rendőrségi kihallgatásokhoz hasonlóan pl. az útlevel-ellenőrzés menete is szigorúan szabályozott. A határellenőrzéshez közvetlenül kapcsolódó helyzetekben (tehát amikor nem az utas kér pl. információt vagy segítséget) tipikusan a határőr irányítja a belebonyolódást (a kapcsolat kialakítását) és a kihátrálást (párbeszéd lezárása) is.

A két (ritkábban három) határőr között folyó párbeszédet illusztráló példák is rávilágítanak arra, hogy itt egyenrangú felek között folyik a kommunikáció, melynek célja tipikusan az információ- és ismeretszerzés vagy a tájékoztatás, néha kritika vagy rosszallás megfogalmazása és erre válasz, ezért a szomszédsági párok sorozatai a fentiekhez hasonló típusúak. Ugyanakkor itt fellelhetők az üdvözlés után a partner hogyléte felőli érdeklődés – erre válasz, valamint a beszélgetés végén javaslat valamilyen közös tevékenységre. A beszédhelyzetből következően a beszédaktusok közvetlen vagy közvetett célja is a munka közös végzése, ez pedig a szövegen kívüli és a szövegbeli tényezőkben is kimutatható. Különösen fontos a hatékony kommunikációhoz a tematikus kontextus, a szükséges nyelvi normák ismerete. A beszélőváltás rendjét a mintapárbeszédekben senki nem sérti meg – ez lehet a már említett dialógusok tervezett jellegének a következménye is, bár saját megfigyeléseim során sem tapasztaltam, hogy az egyik kolléga félbeszakította volna a másikat, sem az (egyébként írott és íratlan szabályok alapján zajló) eligazítások és értekezletek, sem a magánjellelű beszélgetések során. Ez utóbbiakban tapasztaltam mellékszekvenciákat, melyek funkciója többnyire a közvetlenebb kapcsolat, baráti légkör kialakítása volt.

4. Középfokú, írott szövegek recepciójához és írásbeli interakciókhoz szükséges kompetenciák

Bár kisebb mértékben, de a nemzetközi együttműködésben való részvételhez elengedhetetlenek a 4.2.3. pontban említett írásbeli műfajokban megjelenő szövegek, az ezek megértéséhez illetve megalkotásához, az írásbeli produkcióhoz és interakcióhoz szükséges kompetenciák. A jelen szűk keretek között röviden ezek meghatározására is kitérek.

A nemzetközi határrendészeti együttműködés során folytatott írásbeli interaktív tevékenységekhez tartoznak a következők:

- Jegyzetek, emlékeztetők továbbítása és cseréje,
- levelezés levélben, faxon, elektronikus levelezés stb.,
- online és offline számítógépes konferenciában való részvétel,
- megállapodások, szerződések, közlemények stb. szövegének egyeztetése,
- vázlatok átírása és cseréje, módosítások és javítások során.

Megfigyeléseim (a FRONTEX koordinálásával folytatott tevékenységekhez kapcsolódó hivatalos levelek elemzése) és a magyar határrendészekkel készített interjúk alapján a KER szintleírásainak felhasználásával a határőr ezekhez szükséges készségeit (írott szöveg értése, írásbeli produkció, írásbeli interakció) a következőképpen határozhatjuk meg:

Szakmai témák széles körében képes hírek, cikkek és beszámolók tartalmának és fontosságának gyors meghatározására, és eldönti, hogy érdemes-e a szöveget alaposabban is tanulmányozni. meg tudja érteni, hogy az író milyen álláspontot vagy nézőpontot képvisel. Szakterületén belül ki tud szűrni információt, gondolatokat és véleményeket szakmai forrásokból, akkor is, ha azok speciális területre szorítkoznak.

Meg tud érteni szakterületével kapcsolatos hosszú, összetett utasításokat, beleértve a feltételekre és figyelmeztetésekre vonatkozó részeket.

Magas fokú önállósággal olvassa a munkájához kapcsolódó levelezést, és könnyen megérti a lényegét, mert széles körű aktív szakmai szókinccsel rendelkezik. Hivatalos levélben, felhívásban felvetett kérdésekre, kérésekre adekvát válaszokat tud írni, ismeri és megfelelően

használja a hivatalos szakmai levelezésben használt fordulatokat. Követi az adott műfaj hagyományait, nyelvi eszközeit a kontextusnak megfelelő stílushoz igazítja.

A munkájához kapcsolódó helyzetekről részletes jelentést, beszámolót tud írni, amelyben rendszerezetten kifejti, és megfelelően hangsúlyozza a lényeges pontokat és alátámasztó gondolatokat, el tudja magyarázni a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait.

Világos, részletes szövegeket tud írni a nemzetközi határrendészeti együttműködéssel kapcsolatos szakmai témakörökben úgy, hogy több forrásból származó adatokat és érveléseket összegez és értékeli. Szelektíven használja a megfelelő referenciaforrásokat. A gondolatok közötti kapcsolatot világos, összefüggő módon jelöli.

A helyesírás és központozás elfogadhatóan helyes, de anyanyelvi hatás jeleit mutathatja.

4.3. A határrendészeti szakmai nyelv magyar és angol terminológiája: a megfeleltetés problémái

Megfigyeléseim alátámasztották a magyar és külföldi határrendészekkel készített interjúk, határrendészeti konferenciákon elhangzottak alapján levont következtetéseimet, miszerint a határrendészeti szaknyelvben sokrétű problémaként jelentkezik, hogy a diskurzusközösség körében nincs teljes egyetértés illetve egységes magatartás a szakkifejezések használatát illetően.

A szaknyelvek fejlődésének természetes velejárója a terminológia változása, és ezzel együtt a szakkifejezések értelmezéséhez kapcsolódó viták. A határrendészeti szakkifejezések esetében azonban jelentős, hirtelen változásokat eredményezett az uniós és a schengeni csatlakozás, a magyar és az uniós angol (gyakran nem azonos fogalmakra épülő) határrendészeti terminológia kétirányú megfeleltetésének szükségessége.

Az uniós angol terminológia nem a nemzeti nyelvekre jellemző természetes fejlődés eredményeképpen jött létre, hanem – mint a sikeres nemzetközi kooperációt biztosító elengedhetetlen feltétel – nyelvi kódexként, kommunikációs kódrendszerként született meg. Mint ilyen, jelenleg is kötelező érvényű az együttműködő tagállamok és szakemberek számára. A nyelvi formák szintjén megjelenő lexikai egységek azonban nem mindig vannak összhangban

az eltérő nemzeti hagyományokhoz szorosan kapcsolódó fogalmakkal.²⁸¹ Gyakorlatilag a nemzetközi határrendészeti kommunikáció valamennyi résztvevőjének meg kell/kellett tanulnia egy új terminológia-készletet.²⁸² A használat még mindig fennálló nehézségeit jelzi, hogy a határrendészethez kapcsolódó uniós dokumentumok első részének a mai napig fontos eleme az alapvető fogalmak jelentését ismertető glosszárrium. A készülő FRONTEX angoloktató tananyag kidolgozását megelőző munkaértekezleteken több külföldi határőr is kifejtette, milyen súlyos gondokat okoz a közös műveletek során, ha a hazai állomány vagy a vendégtisztek nem pontosan használják az uniós, schengeni, valamint a FRONTEX szervezetéhez és tevékenységéhez kapcsolódó szakkifejezéseket.

Az uniós csatlakozáshoz szükséges jogharmonizációból eredően a határrendészek tevékenységét meghatározó hazai joganyagokban is megjelent az eredeti angol nyelvű dokumentumok magyar változatában szereplő jogi lexika és a határrendészeti terminológia, amely az általam megkérdezett határőrök szerint szakmailag nem mindig volt megfelelő. (Erre utal jelen értekezés 1. fejezetében a téves vagy vitatott magyar megfelelőt magyarázó számos lábjegyzet is.) A *Schengeni határellenőrzési kódex* magyar fordításában többek szerint 15-20 terminológiai hiba van. A későbbi határrendészeti tárgyú uniós anyagok hivatalos fordításánál mégis az abban foglaltakat kell(ett) követni. A határrendészeti munka jellegéből, szigorú jogi, törvényi meghatározottságából adódóan ezeket az e területen folyó kommunikáció során is etalonként kell használni. Egyes régebbi magyar szakkifejezések új jelentéstartalommal jelentek meg (és váltak kötelezővé), mások pedig nem találhatók meg az egyes intézkedések végrehajtásának uniós szabályaiban. A nyelvi kódrendszerben tehát zavarok, párhuzamosságok jöttek létre, amelyek kiküszöbölése időbe telik.

²⁸¹ RÁDAI-KOVÁCS Éva: *Az Európai Unió szaknyelve és terminológiája*, = *Szaknyelvi kommunikáció*, i.m..343–358.

²⁸² Uo. RÁDAI-KOVÁCS az Unió tevékenységi területének, eszközeinek és célcsoportjainak meghatározása után megállapítja, hogy az EU tevékenysége önálló szakterület, és saját szaknyelve van, amelyet eurolektusnak nevez.

A zavart egyrészt az okozza, hogy a tevékenységek és fogalmak értelmezése sokszor szemmel láthatóan eltér a hagyományos magyar és az uniós megközelítésben: A legjelentősebb különbség talán az, hogy a csatlakozás előtt a határrendészeti tevékenységeket összegző fogalom a *határőrizet*²⁸³ volt, azaz az államhatár rendjének védelme, amely magában foglalta az *államhatár őrzését*, a *határforgalom ellenőrzését*, a *határrend fenntartását* és a „jogszabályokban meghatározott egyéb feladatokat”.²⁸⁴

A *Schengeni határellenőrzési kódex* hivatalos magyar fordítója nehéz helyzetben volt, mivel a dokumentum új és régi fogalmakat egyaránt tartalmaz. Az uniós értelmezés átfogó fogalma a *határellenőrzés*. Ez korábban a magyar terminológiában nem szerepelt, így jó megoldásnak tűnik, hogy az új fogalomhoz új nyelvi jelet keresett, és a szó szerinti fordítást választotta. Más esetekben is helyesen járt el, amikor nem szó szerint fordított, hanem a fogalomhoz a meglévő magyar terminust használta (border checks – *határforgalom-ellenőrzés*, second-line check – *elkülönített helyen történő ellenőrzés*). Nem volt azonban következetes, amikor a hagyományosan átfogó értelmű fogalmat jelölő nyelvi formához egy új, szűkebb jelentésű fogalmat társított (border surveillance – *határőrizet*: „a határok őrzete a határátkelőhelyek között, valamint a határátkelőhelyeknek a hivatalos nyitvatartási időn túli őrzete, a határforgalom-ellenőrzés megkerülésének megakadályozása érdekében”).²⁸⁵ További bonyodalmakat okozott, amikor szó szerinti fordítással új nyelvi jeleket kapcsolt már meglévő fogalmakhoz (minimum check – *minimum ellenőrzés* [az *elsődleges ellenőrzés* helyett], thorough check – *alapos ellenőrzés* [a *másodlagos ellenőrzés* helyett]).

Az uniós és a hagyományos magyar értelmezésben eltérő tartalmú fogalmak – főleg magyar szövegek angolra fordításánál – továbbra is gondot okoznak. Az új átfogó uniós fogalomba (*határellenőrzés*) például nem tartozik bele a határrend fenntartása (tudomásom szerint ez a kifejezés nem is szerepel egyetlen határrendészeti tárgyú uniós dokumentumban sem), a magyar gondolkodásban azonban nagyon is jelen van. (Lásd a 4.2.1. pont fogalommeghatározásait.) A Kódex fogalommeghatározásai pedig világosan mutatják olyan fogalmaknak és egymáshoz való viszonyuknak a magyar hagyománytól eltérő értelmezését, mint *államhatár*, *határellenőrzés*, *határőrizet*, *határforgalom-ellenőrzés*, *határátkelőhely*.

²⁸³ Az 1997. évi XXXII. törvény is „a határőrizetről és a Határőrségről” rendelkezik.

²⁸⁴ Uo.

²⁸⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 562/2006/EK rendelete (2006. március 15.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról

Kisebb, de nap mint nap tapasztalt helyesírási probléma az angolról magyarra fordítás során, hogy az angolban sokszor nagybetűs fogalmakat, az írásművek, dokumentumok címeiben található közneveket a magyar szabályoknak megfelelően kis betűvel kell írni, ezt azonban sokan nem tartják be.

A FRONTEX által koordinált vagy egyéb uniós határrendészeti tevékenységekben gyakran résztvevő, az angol nyelvet rendszeresen használó, az európai egységesítést, harmonizációt szorgalmazó szakemberek és tudósok rugalmasan átvették/átveszik az uniós/schengeni terminológiát, és a magyar szakkifejezéseket is ehhez kívánják igazítani, a szakmailag legmegfelelőbb megfogalmazásokat alkalmazva.²⁸⁶

Az angol nyelvű kommunikációt igénylő tevékenységekben rendszeresen részt vevők között tapasztalható az a természetes jelenség is (lásd 4.1.3. pont), hogy a magyar nyelvű kommunikáció során is angol szavakat „szűrnak be”, így nevezik meg azokat a (főleg FRONTEX-es) reáliákat²⁸⁷, eljárásokat, amelyeknek még nincs hivatalos vagy „beidegződött” magyar megfelelőjük. Megfigyeléseim egyik tapasztalata, hogy a FRONTEX közös műveletben, képzésben részt vevő magyar határrendészek az egymással folytatott magyar nyelvű kommunikáció során a különféle feladatot ellátó hazai és vendégtisztek, koordinációs központok, képzési anyagok és szintek megnevezésére kizárólag az angol rövidítéseket és szakkifejezéseket (FSO, FCO, LCC, briefing, debriefing, CCC, mid-level stb.) használják. Ezt azonban sok magyar szakember nehezményezi.

A különböző megközelítések a schengen-kompatibilis magyar szaklexika alkalmazásának bizonytalanságát is eredményezhetik: A közelmúlt magyar szakirodalmában is fellelhetők olyan gondolatok, amelyek szerint még olyan alapfogalmak jelentését vagy használatát is tisztázni kell, mint *határrendészet*, *határőrizet*, *határellenőrzés*.²⁸⁸

²⁸⁶ RITECZ: *Az európai (schengeni) határőrizeti követelményekre való felkészülés helyzete és a további feladatok Magyarországon*. i.m., 9.

²⁸⁷ nyelv- és kultúraspecifikus kifejezések

²⁸⁸ VIRÁNYI: *Aktualizált gondolatok a rendészettudományhoz*, i.m. 27., 34.

A közösségi jog és a határrendészet fejlődésének eredményeképp is keletkeztek és keletkeznek új fogalmak (sok esetben ezek először angol nyelven jelennek meg), amelyek magyar megfelelőit kellő körültekintéssel kell megválasztani, és amelyek értelmezése körül – természetesen – viták zajlanak. (Lásd az *integrált határigazgatás* fogalma.²⁸⁹

A szakkifejezések megfelelő fordítása az „ellenkező irányban” is nagy jelentőséggel bír. Sokszor a magyar terminológiának az uniós szakmai, tudományos közélet különböző szinterein való angol nyelvű megjelenítése is gondot jelent.²⁹⁰ A magyar határrendészeti kifejezések angol megfelelőjének keresése során több nehézségbe is ütközhetünk. Bár az uniós angol határrendészeti szaknyelv a brit angolra épül, köznyelvi angol szótárakra legtöbbször nem támaszkodhatunk. Egyrészt a szervezeti különbségeken kívül speciálisan a határrendészet területén nagy jelentőséggel bírnak egy állam földrajzi adottságai, és ez sajátos mentális megközelítéshez, fogalmak kialakulásához is vezethet, amely a nyelvi megformálás szintjén is megjelenik.

Az uniós határrendészeti terminológia is sokszor eltér az Egyesült Királyságban használttól. (Angol anyanyelvű határrendészeket is kérdeztem erről, és minden alkalommal úgy nyilatkoztak, hogy a schengeni angolt, az ún. „Schenglish”-t megértik, de az különbözik az általuk használt angol szaknyelvtől.²⁹¹) Kísérletképpen 2015 nyarán megkértem egy brit határrendészt, hogy 15 (a *Schengeni határellenőrzési kódex* fogalom-meghatározásai között szereplő és a közös műveletek során gyakran előforduló) szakkifejezés közül jelölje meg azokat, amelyeket ugyanannak a fogalomnak a megnevezésére használ, mint az uniós szaknyelv, és azokat a lexikai egységeket, amelyek nem fellelhetők a brit határrendészeti szaknyelvben, mert az általuk jelölt fogalmak kifejezésére más szakszavak használatosak. (Lásd 8. melléklet.)

²⁸⁹ TEKE András: *A veszélyek kezelése és a határbiztonság. = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI. – tanulmányok a „Határellenőrzés a veszélyhelyzetek tükrében” című tudományos konferenciáról.* szerk. HAUTZINGER Zoltán, Pécs, 2006. 65-90. Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/2006/VI/teke.pdf>. (2015.04.19.)

21/2008 ORFK utasítás 2. sz. melléklet

RITECZ György: *IBM vagy nem IBM? Avagy gondolatok egy prédikátor nyomán*, i.m., 55-75.

²⁹⁰ VARGA: *A határrendészeti kutatások új kihívásai*, i.m.

²⁹¹ A sajátos helyzet egyik eleme, hogy az Egyesült Királyság nem tagja a schengeni övezetnek, de uniós tagként határrendészeti rendszeresen részt vesznek a nemzetközi együttműködés különböző formáiban.

Ez utóbbi kategóriába a következő 6 terminust (uniós angol megfelelőjüket) sorolta: *beutazási tilalmat elrendelő figyelmeztető jelzés hatálya alatt álló személy, határátkelőhely, határőrizet, elkülönített helyen történő ellenőrzés, határőr, mélységi (azaz a szabad mozgás térségében történő) ellenőrzés.*

Mint Panajotu kutatásaiból kiderül²⁹², a hazai szakemberek – bár a katonai szakszótárak megléte miatt sokkal kedvezőbb helyzetben vannak – hasonló problémákkal szembesülnek a NATO terminológia meghonosítása során. A szakterület lexikájának részletes vizsgálatát követően Panajotu egyébek között kiemeli a kétnyelvű, folyamatosan frissített szójegyzékek fontos szerepét, és megállapítja, hogy a katonai terminológia gondozása, fejlesztése és honosítása érdekében létre kell hozni egy ezzel foglalkozó, hivatásos tisztekből és nyelvészekből álló testületet.

Hazai és nemzetközi, tudományos és oktatási fórumokon rendszeresen felmerül az a magától értetődő igény, hogy uniós használatra létre kellene hozni egy, az egységes angol terminológián és annak fogalommagyarázatán alapuló, a tagországok nyelvi megfelelőit is tartalmazó, többnyelvű szakszótárat, amely alapján egy hazai kifejezésgyűjtemény is készülhetne. (Lásd Ritecz²⁹³.)

Határrendészeti szógyűjtemények többnyelvű fordítására történtek már kísérletek. A korábban említett, a repülőtereken dolgozó határőrök számára készült két FRONTEX-es angol nyelvi eszköz szó- és kifejezésgyűjteményeit, példamondatait valamennyi tagállam nyelvére lefordították, de a használat során kiderült, hogy egyes országok esetében rossz fordítások születtek. Ez rávilágít arra a problémára, amely például az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* első kiadásának fordítása során is felmerült: mivel az uniós és egyéb fordítóirodák többnyire nem rendelkeznek olyan fordítókkal, akik a napi gyakorlatból ismerik a határrendészeti munkát, az ilyen szakmai anyagokat csak úgy lehet sikeresen átültetni más nyelvekre, ha az angolt magas szinten ismerő szakfordító szorosán együttműködik egy, az angol és saját nyelvű terminológiában egyaránt jártas határrendésszel. Szakszótár létrehozásakor pedig még körültekintőbben kell eljárni.

²⁹² Panajotu Kosztasz: Az angol katonai terminológia adaptálásának kérdései, Doktori (PhD) értekezés, NKE HDI, Budapest, 2012. 86-88., 138.

²⁹³ RITECZ: *Gondolatok az Európai Egységes Határőrség kialakításáról*,= *EU – Tanulmányok IV.*, szerk. INOTAI András, 2004. 702.

A kilencvenes évek végén a Határőrség Országos Parancsnoksága a Rendőrtiszti Főiskola Idegennyelvi Tanszékének közreműködésével összeállított egy angol-magyar/magyar-angol szakszótárt, amely nyomtatott, illetve elektronikus formában azóta is közkézen forog. Mivel ez az uniós terminológia csak kis részét tartalmazta, a schengeni értékelésekre a tolmácsok részére a továbbképző tanfolyamon össze kellett állítani egy újabb gyűjteményt, ez azonban tudomásom szerint csak szűk körben hozzáférhető, és nem is pótol egy átfogó, szakmailag alaposan ellenőrzött kiadványt. Égető szükség van a szakszótár létrehozására, amellyel – lexikográfus szakember bevonása mellett – mihamarabb meg kellene bízni egy szakmai testületet.

Az uniós angol határrendészeti szaknyelvből a magyarba bekerülő új terminusok bevezetése talán zökkenőmentesebben történe, ha megvalósulnának a nyelvészek által javasolt alábbi lépések:

- Pontosán meg kell határozni az eredeti terminus által jelölt fogalom jegyeit.
- Ellenőrizni kell, hogy a befogadó nyelv területén valóban ismeretlen-e a jelölt fogalom, amiből következhet, hogy ennek a fogalomnak a jelölésére nincs még bevezetve jelölő az átvevő nyelvben.
- Amennyiben ismert a fogalom és már létezik jelölő az átvevő nyelvben, akkor célszerű a már létező lexémát (önálló jelentéssel bíró szóképzeti elemet) használni.
- Ha a fogalom ismeretlen, és ezért nem is létezhet nyelvi jelölője, akkor az algoritmus ugyanúgy folytatódik, mint az előző esetben, tehát egy lexémát kell jelölőként hozzárendelni, az adott nyelv szóalkotási szabályai szerint, a 4.2.1. pontban említett, a szakkifejezésekkel szemben támasztott követelmények figyelembevételével.
- Forrásnyelvi adatok (pl. terminológiai adatbázis) felhasználásával meg kell adni a bevezetendő terminus jelentését.²⁹⁴

A különböző nyelveket beszélők fogalmi és nyelvi rendszerének különbségei miatt a fogalmak egyezése nem minden esetben dönthető el egyszerűen, a jelentések összehasonlításához pontosabb, részletesebb vizsgálatok szükségesek.²⁹⁵

²⁹⁴ FÓRIS: *A terminológia interkulturális vonatkozásai a szakmai kommunikációban*, i.m.

²⁹⁵ Uo.

Hogyan érhetjük el, hogy az adott szakma beszélőközössége konzekvensen használja az adott szakterület terminológiáját? Főris felveti, hogy a tapasztalatok szerint a terminológia nem megfelelő rendezettségét nem célszerű a nyelvhasználat központi szabályozásával, előírások alkalmazásával megoldani. Bár a FRONTEX esetében gyakorlatilag ez történik, tudományos körökre minden bizonnyal igaz, hogy itt eredményesebb lehet a terminológiai harmonizáció: a terminusok összegyűjtése, lejegyzése, a definíciók összehangolása, nyilvános elérhetőségük biztosítása.²⁹⁶

4.4. A fejezet összefoglalása, következtetések

A 4. fejezetben először röviden áttekintettem a nyelvészeti, nyelvpedagógiai kutatások főbb területeit és azokat a módszereket, amelyeket a szaknyelvoktatás tananyagainak és metodikájának kidolgozása céljából is alkalmaznak. A szakmai nyelvek nyelvészeti kutatásai igen sok részterületet érintenek. Hazánkban a szakmai idegennyelvi kompetenciákat először a felsőoktatásban fejlesztették, és a nyelvészeti kutatások egyebek között az ezekhez kötődő szükségletelemzésekhez kapcsolódtak, elsősorban a tudományos szaknyelvvizsgálattal foglalkoztak. A nemzetközi tudományos kommunikáció (magyar eredmények publikálása, külföldi szakirodalom tanulmányozása, konferenciák) kiszélesedése eredményeképpen megnőtt a fordítástudomány körébe tartozó és a több szaknyelvet összehasonlító vizsgálatok jelentősége. Az utóbbi évtizedekben azonban a nemzetközi szakmaspecifikus nyelvhasználat is egyre inkább előtérbe kerül. A szaknyelvre irányuló vizsgálat során tehát fontos meghatározni, hogy a szakmai nyelvhasználat vertikális és horizontális tengelyein elhelyezkedő nyelvváltozatok közül melyikkel foglalkozunk.

Jelen értekezéshez végzett kutatás elsősorban a nemzetközi határrendészeti együttműködés során használt angol nyelvre irányul. Mivel ezt a konkrét szaknyelvváltozatot tudomásom szerint még nem vizsgálta senki, a (szakmai) nyelvhasználatra és kommunikációs kompetenciákra vonatkozó általános, valamint a magyar rendőri szaknyelvre vonatkozó specifikus kutatási eredményeket és a KER szakmai profil szükségletelemzési modelljét a határrendészeti tevékenységek során használt angol nyelvre adaptálva végeztem kvalitatív, feltáró elemzéseket.

²⁹⁶ Uo.

Arra a megállapításra jutottam, hogy mivel a magyar rendészeti és a határrendészeti tevékenységek során beszélt angol nyelv használati szinterei, kommunikációs csatornái sokszor eltérőek, ezeket célszerű külön vizsgálni, és felvázoltam ez utóbbi nyelvváltozat vertikális rétegeit, amelyek ismerete fontos szerepet játszhat a szaknyelvvoktatás tervezése során egy adott célcsoport és annak tagjai számára szükséges kompetenciák meghatározásában.

Magyar és külföldi határrendészekkel folytatott interjúk, beszélgetések segítségével és egy hazai FRONTEX közös műveletben részt vevő határőrök angol nyelvű kommunikációjának megfigyelése alapján vizsgáltam a határrendészeti tevékenységek folytatásához használt angol nyelven belül a nemzetközi együttműködés során használt specifikus célú kommunikációt: annak főbb szóbeli és írásbeli műfajait, szintereit, azokat a tevékenységeket, amelyek végzéséhez elengedhetetlen e szakmai nyelvváltozat használata. Arra a következtetésre jutottam, hogy a nemzetközi határrendészeti tevékenységekben részt vevők e tevékenységek végzése közben specifikus céllal használják a nyelvet, és a szóbeli, írásbeli kommunikáció jellegzetes műfajai meghatározhatók. A nemzetközi határrendészeti együttműködés, különösen a FRONTEX-hez kötődő tevékenységek során használt műfajok egy része megegyezik a magyar rendészeti munkában használtakkal, de vannak specifikus alműfajaik is. Az uniós határrendészeti együttműködésben részt vevők által az egymással folytatott kommunikáció során használt sajátos angol terminológia pedig egyértelműen beazonosítható.

Megállapítottam, hogy a KER-ben megadott szintleírások, a FRONTEX vonatkozó szakmai képzési követelményei segítségével, a rendelkezésre álló szövegminták elemzése és saját megfigyeléseim alapján meghatározhatók a határrendészeti együttműködéshez szükséges angol kommunikációs kompetenciák, és ezekre támaszkodva definiáltam őket, mivel ezek fejlesztése e speciális szaknyelv oktatásának a célja.

A fő hangsúlyt a szóbeli kompetenciákra helyeztem, mivel a fent említett tevékenységek során főleg ezekre van szükség. Az angol határrendészeti szaknyelv további kutatásához, megállapításaim további igazolásához lehetőleg valódi párbeszédre rögzített mintáin alapuló részletes, a nyelv több szintjét érintő elemzésekre van szükség. Jelen keretek között nem volt lehetőségem az írásbeli tevékenységeket reprezentáló szövegek részletes elemzésére sem, amely az írásbeli kompetenciák megalapozott meghatározásához, valamint a szaknyelvi terminológia még részletesebb feltérképezéséhez feltétlenül szükséges.

A rendelkezésre álló mintapárbeszéddek, illetve az általam megfigyelt angol nyelvű kommunikáció elemzéséből egyrészt kiderült, hogy a szaknyelvi kurzusokon oktatandó kompetenciákat többek között meghatározza a nyelvhasználat ún. külső kontextusa is: az a tevékenység, amelynek végrehajtásához a kommunikáció szükséges, valamint a kommunikációban részt vevő felek közötti (egyenrangú vagy egyenlőtlen) viszonyhelyzet és a tematikus kontextus ismeretének szintje. E kritériumok alapján is különbségek mutathatók ki a határellenőrzés során utasokkal/irreguláris migránsokkal/állampolgárokkal és a külföldi határrendszerekkel folytatott párbeszéddekben. Másrészt az is egyértelmű, hogy az adott határőr angol szaknyelvi kompetenciáinak szintje azt is meghatározza, milyen szakmai feladatok végrehajtására képes.

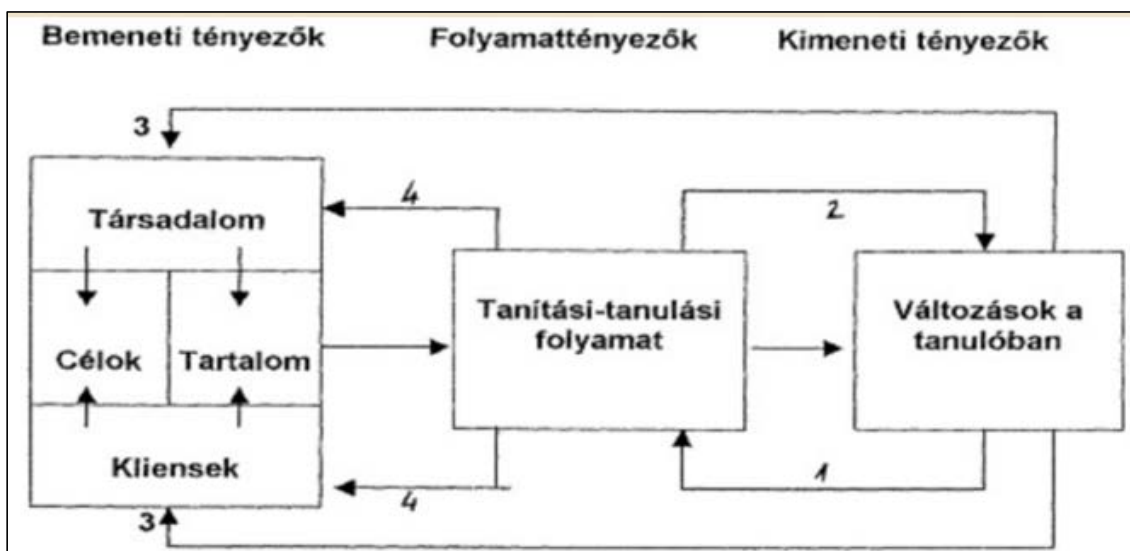
A fent említett mintapárbeszéddek hátránya, hogy tervezettek: az élőbeszéd sok fontos eleme hiányzik belőlük. Céljuk, hogy a szaknyelvhasználat legjobban megragadható vonásait, például minél több szakkifejezést autentikus beszédhelyzetekben jelenítsenek meg. Így a tananyagban a szociolingvisztikai, pragmatikai és funkcionális kompetenciák – különösen a középfokú nyelvi szinten – némiképp háttérbe szorulnak. Ezt az oktatóanyag felhasználásakor, egy nyelvtanfolyam során feltétlenül figyelembe kell venni. Különösen fontos a különféle beszédfunkciókhoz (udvarias kérés, javaslattétel, véleménykifejtés, ellentmondás stb.) szükséges nyelvi formák begyakorlása.

A fejezet végén kitértem a magyar és az uniós angol határrendészeti szaklexika megfeleltetésének nehézségeire, felvettem a hazai terminológia nem megfelelő rendezettségének néhány lehetséges okát. Csatlakoztam azokhoz a felvetésekhez, melyek szerint az adott beszélőközösségen belül felmerülő terminológia-használat problémáinak megoldásához létre kell hozni egy szakmai testületet, a határrendészeti terminológia gondozásához és fejlesztéséhez pedig a nyelvészet módszereit is fel kell használni.

5. Az angol határrendészeti szaknyelvi kompetenciák hazai fejlesztésének lehetőségei

Ebben a fejezetben arra keresem a választ, hogy az angol határrendészeti szaknyelv oktatását helyi szinteken milyen szervezési és metodikai tényezőkkel lehet biztosítani, majd felvázolok egy, a távoktatás korszerű lehetőségeit kihasználó, a szolgálati helyeken szervezett nyelvtanfolyamokon felhasználható angol szaknyelv-oktatási programot, amely más határrendészeti szaknyelvekre is adaptálható.

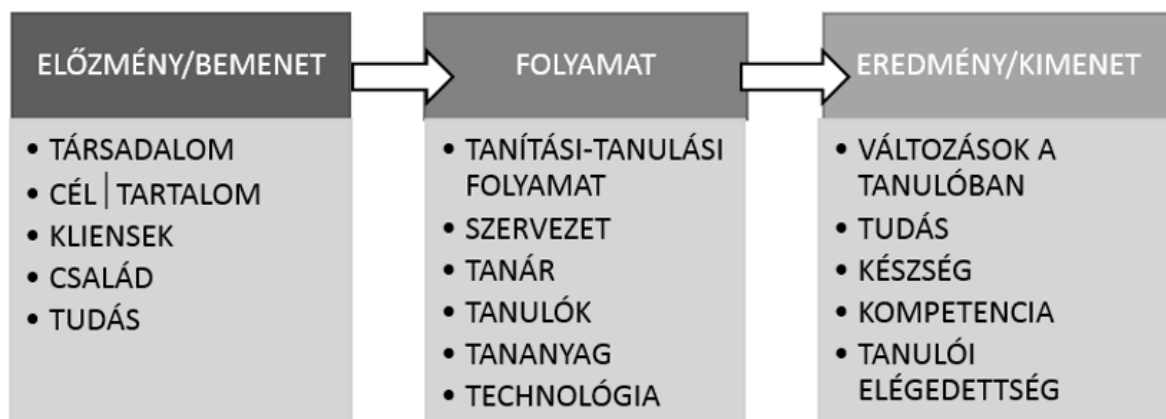
A kompetenciafejlesztés (tanítás/tanulás) folyamatát kibernetikai alapokon megközelítve az alábbihoz hasonló rendszerszemléletű sémákon szokták ábrázolni:

55. ábra: dr. Nádasi András tanítás-tanulás modellje Báthory Zoltán rendszere (1992) alapján²⁹⁷

²⁹⁷ A tanítás-tanulás rendszer-modellje. Forrás: http://okt.ektf.hu/data/nadasia/file/tananyag/oktatasesmellet/1_tananyag1.html (2015.12.10.)

A három fő szerkezeti egység további (és még tovább részletezhető) elemeket foglal magában, tehát a sémát például az alábbi osztályozás szerint lehet bővíteni:

56. ábra: Egy bővített tanítás-tanulás modell ²⁹⁸

A tanítási/tanulási folyamatban természetesen a szegmensek nem függetlenek egymástól, köztük sokrétű visszacsatolási folyamatok érvényesülnek. Látható, hogy a struktúra összetétele meglehetősen bonyolult, valamennyi elemének jellemzőit jelen keretek között nem lehet meghatározni. A vázolandó angol nyelvoktatási programokhoz elvégzett komplex szükségletelemzésnek is tekinthető, az előző fejezetekben ismertetett kutatásaim alapján a következőket állapítottam meg:

Bemeneti tényezők:

- A nemzetközi (különösen az EU szintű) határrendészeti együttműködés körébe tartozó tevékenységek a végrehajtásukat igénylő sikeres kommunikáció érdekében megkövetelik, hogy az ezekben részt vevő határrendészek megfelelő angol határrendészeti szaknyelv-tudással rendelkezzenek, és ez az elvárás az uniós és hazai dokumentumokban már több mint egy évtizede folyamatosan megjelenik.
- A fenti tevékenységekben több hazai határrendész vehetne részt (külföldön és hazai területen egyaránt), ha rendelkezne a megfelelő szaknyelvi kompetenciákkal.

²⁹⁸ BERECZ Antónia: *Egy fegyveres küzdelem modell átalakítása e-learning modellé = A hadtudomány és a 21. század*, szerk. SZELEI Ildikó, BERKI Gábor, DOSZ Hadtudományi Osztály, Budapest, 2015. 150. alapján, saját szerkesztés.

- Az uniós tagállamok alapszintű határrendészeti képzést nyújtó intézményeiben széles körben (így hazánkban is) alkalmazzák az alapszintű *Közös képzési alaptantervet*, amely viszonylag részletesen meghatározza azokat a nyelvi tevékenységeket, amelyek végrehajtására egy alapfokú angoltudással rendelkező határrendésznek képesnek kell lennie.
- A hazai, a határrendészeti feladatokat a külső schengeni határon ellátó állomány több mint fele tud angolul, többségük alapfokon, csak kis arányban tanultak szaknyelvet.
- A hazai, határrendészeti feladatokat ellátó állomány nagy része alapvetően érdeklődik a nyelvtanulás iránt, munkájához fontosnak tartja azt.

Folyamati tényezők

- A hazai alap- és középszintű határrendészeti képzést nyújtó intézményekben folyik angol oktatás, amely a határrendészeti szaknyelvi kompetenciák fejlesztését részben magában foglalja, azonban olyan óraszámban és intenzitással, amely leginkább a már megszerzett tudás szintjének fenntartására alkalmas, annak emelésére nem.
- A hazai, a határrendészeti feladatokat ellátó állomány nagy részének leginkább munka mellett van alkalma tanulni, és nagy igénye van a munkahely által szervezett nyelvtanfolyamokra, az állomány túlterheltsége miatt azonban ez nem járhat azzal, hogy a szolgálat alól hosszabb időre felmentést kapjon.
- Az angol határrendészeti szaknyelv szókincsének önálló tanulásához rendelkezésre állnak a FRONTEX által létrehozott tananyagok, amelyek továbbfejlesztett, bővített változata hamarosan még szélesebb körben lesz hozzáférhető. Ezek azonban jelenlegi formájukban a beszédkésztség hatékony fejlesztésére nem alkalmasak.

Kimeneti tényezők

- Az angol határrendészeti tananyagok a külföldi határrendészekkel és a határellenőrzés során a nem szakemberekkel folytatott kommunikációra egyaránt fel kell készítenie a tanulókat.
- A kutatás alapján részletesen meghatároztam a határrendészeti munkához szükséges alap- és középfokú angol határrendészeti szaknyelvi (kimeneti) kompetenciákat.

Az eddigi megállapítások tehát sok tekintetben választ adtak a „Mit – miért – hogyan – kit – milyen eredménnyel?” – kérdéssorra, amely szintén alkalmas egy-egy oktatási folyamat jellemzésére. A továbbiakban a „Hogyan?” kérdésre összpontosítok.

A 3. fejezetben ismertetett felmérés és a határrendészekkel folytatott interjúk alapján egyértelművé vált, hogy a rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó, a nyelvoktatás iránt érdeklődő állománya főleg a munkahelyén vagy ahhoz közel megszervezett tanfolyamokon szeretne részt venni, a nagy többség számára azonban jelenleg nem megoldható, hogy például egy több hetes vagy hónapos intenzív nyelvtanfolyam időtartamára távol maradjon a szolgálati helyéről. Ezért a távoktatásra – legalább részben – építő oktatási formában célszerű gondolkodni, amelyre a 2. fejezetben is említettem egy külföldi akadémia és egy nemzetközi szervezet által alkalmazott jó gyakorlatot. Ezekből kiderült, hogy az elektronikus oktatási környezet a korszerű nyelvoktatásban is fontos és új lehetőségeket biztosít. Az is megállapítható volt, hogy a tanár és a diáktársak jelenlétében megtartott órák teljes hiánya gondokat okozhat, hátráltatja a tanulás folyamatát. Ezért a munka mellett folytatott szaknyelvtanuláshoz olyan modellt kell keresnünk, amely ötvözi a kontakt órákat és az e-learning lehetőségeit kihasználó korszerű távoktatást. Tekintsük tehát át az ezekkel foglalkozó modern koncepciókat.

5.1. A korszerű távoktatás és elektronikus tanulási környezet felhasználásának lehetőségei, a szaknyelvi kurzusok tervezésének didaktikai háttere

Ollé²⁹⁹ meghatározása szerint az e-learning oktatás a hálózattal támogatott kontakt tevékenységet (tantermi óra, amely során a tanulás szinkron kommunikációval, külső vagy belső hálózati kapcsolat, interaktív IKT és multimédia felhasználásával folyik) és az online oktatási környezet foglalja magába³⁰⁰, míg a vegyes vagy kevert oktatás, az ún. blended learning a kontakt (vagy hálózattal támogatott kontakt) és az online oktatást. Az e-learning oktatásban alkalmazhatnak tartalom- és tevékenységközpontú modellt egyaránt.

²⁹⁹ OLLÉ János: *Az oktatási környezetek tipológiája, eLearning és távoktatás értelmezések*. 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=yTjFWC8s4S8>. (2015.08.08.)

³⁰⁰ Komenczi designorientált meghatározásában az “e-learning a három forráshalmazból építkező, különböző rendszerszintű operatív programok, tananyagfejlesztő designtevékenységek gyűjtőneve, melyek a számítógép és a hálózati adatbázisok, illetve internetes kommunikáció használatával, a tanulási folyamat egészének rendszerszemléletű megközelítésével, az egyes halmazelemek hatékony rendszerbe szervezésével a tanulás eredményességének és hatékonyságának javítására törekszenek.” (KOMENCZI Bertalan: *Elektronikus tanulási környezetek*. Gondolat, Budapest, 2009. 131.

A vegyes oktatási forma megvalósítása során lényeges, hogy a nem kontakt tevékenység pontosan megtervezett legyen, jól illeszkedjen az egész tanulási folyamatba.

A korszerű oktatásemélet alapján (a távoktatás területén is alkalmazott) didaktikai megoldások két alaptípusa az instruktív és a tevékenységközpontú modell.

Az ún. *instruktív modell*³⁰¹ hazánkban a legelterjedtebb; a hagyományos osztálytermi, iskolai oktatást, a tanárközpontú, frontális módszert legjobban leképező e-tanulási módszerre épül. Ebben a tartalom-központú modellben a kommunikáció egyirányú: a tanár/kurzusfejlesztő az ismeretek átadója, a tanuló szerepe ezek befogadására és reprodukálására korlátozódik. Az oktatásban részt vevők tipikusan bejelentkeznek egy keretrendszerbe, azaz egy oktatási felületre, amelyen hozzáférhetőek az előírások alapján elsajátítandó tananyag különböző részei. A tanulási folyamat pontosan szabályozott, egyéni tanuláson alapul. A keretrendszerrel összekapcsolt tanulásmenedzsment-rendszerben (LMS) könnyen megoldható a hallgatók adminisztrálása, az oktatás tervezése, a tanterv kezelése, a kompetenciafejlődés áttekinthetővé tétele, a technikai és tartalmi szabványok érvényesítése egyaránt.

Erre példa a CEPOL és a FRONTEX távoktatási gyakorlata, amelyben az online oktatási környezetet leginkább keretrendszerként, illetve alkalmazások rendszereként, tartalomforrásként használják. A kommunikáció lehet szinkron (pl. CEPOL webináriumok), amelyben a résztvevők közötti interaktivitás is megvalósítható, de tipikusabban aszinkron, amely során a használó a számítógépes programmal folytat interakciót, illetve más felhasználókkal aszinkron kommunikációt (pl. az LMS moduljai, fórumai), vagy például a rögzített webináriumok, screencast-ok nézőjeként mint befogadó tevékenykedik.

A személyre szabott oktatási környezet, tanulásszervezés az instruktív modell esetében a saját egyéni tempóban való haladást jelenti, esetleg olyan funkció beiktatását, ami csak a már tanulmányozott anyagrészt megfelelő szintű elsajátítását igazoló teszt elvégzését követően enged hozzáférést a további anyagrészekhez. A rendszer sokféle felhasználást tesz lehetővé, például a vegyes (blended) oktatásban is, a tantermi órák kiegészítéseként. A modell hatékonysága a tanulók előkészítésének mértékén kívül függ a tanárok módszertani

³⁰¹ OLLÉ: *Komplex távoktatási és eLearning megoldások I. Az instruktív modell.* 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=0vZf6VEm0IE>. (2015.08.08.)

felkészültségétől is, vegyes oktatás esetén a kontakt és nem kontakt tevékenységek megfelelő összekapcsolásától, a keretrendszerek funkcióinak optimális kihasználásától. A modell nagy létszámú tanulói csoport oktatására is alkalmas. A modellen alapuló kurzus hagyományosan egy tankönyv és a hozzá kapcsolódó munkafüzet (gyakorlatok) elektronikusan megjelenített változata, ahol a hagyományos tanulási környezetet (pl. íróasztalt) egy kurzusfelület helyettesíti. Távoktatási forma esetében a digitális oktatási tartalom ebben a modellben meghatározó jelentőségű. A tanulók értékelése ugyancsak a keretrendszer funkcióinak megfelelően, automatizált visszacsatolás, szummatív, esetleg folyamatos/rendszeres értékelés formájában történik. A fentiekből következően ez a fajta modell az intézményes oktatáshoz szokott, kevés internetes ismerettel, kis digitális eszköztárral rendelkező populáció számára, objektív, kötött tartalmak esetében ideális. Hátránya, hogy a kurzus folyamán a tanár nem tud annak szervezésén, tartalmán rugalmasan változtatni, háttérbe szorítja a tanuló produktív, kreatív, problémamegoldó tevékenységét, és nem veszi figyelembe például az egyéni preferált tanulási stílusokat.

A *tevékenységközpontú modell*³⁰² abból a pedagógiai meggyőződésből indul ki, hogy az információszerezés vagy a megtanult információ változatlan reprodukálása önmagában nem tanulás, mivel ez inkább az oktatott tartalommal műveletek végzését, gyakran egy közösség által előállított produktum létrehozását jelenti, és fő célja kompetenciák kialakítása. Az elektronikus és virtuális tanulási keretek között is könnyen megvalósítható modell tanulóközpontú: a konstruktivizmuson alapuló megközelítés szerint az egyén tanulása reflektív környezetben, leginkább egy közösségi tevékenység keretében eredményes. Az oktatás hatékonyságát növeli, ha az információ-megosztásra, csoportos tevékenységre nyitott tanuló nagyfokú önállósággal, az információkezelés és rendszerezés képességével rendelkezik, valamint, ha a tanulásban részt vevők egyéni motivációit, sajátosságait figyelembe vesszük. A tanulásszervezés feladat- és célorientált, az egyéni, páros és csoportos tevékenységet állítja előtérbe. A tanulóközpontúság akár odáig mehet, hogy a saját előhaladásáért tudatos felelősséget vállaló, azt nyomon követő tanuló maga fogalmazza meg feladatait, határozza meg a számonkérés módját, amely a folyamatba való mélyebb bevonódást, több motivációt és végső soron nagyobb eredményességet eredményez. Ebből következően a tanár a tekintélyelvűség helyett a feladatorientáltságra helyezi a hangsúlyt, inkább a tanulási folyamatot szabályozó

³⁰² OLLÉ: *Komplex távoktatási és eLearning megoldások II. A tevékenységközpontú modell.* 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=NRqLshvdve8>. (2015.08.08.)

produktív partnerként, a nagy mennyiségű információban való eligazodást segítő koordinátorként működik, aki nemcsak elfogadja, hanem természetesnek tartja az egyéni különbségeket. A tanulás során áramló kommunikáció többirányú, az egyéni és közösségi tevékenység produktivitásához kötődik. Az oktatási tartalom ebben a modellben nem tölt be központi szerepet, nem mereven rögzített, főleg kiindulási alapként szolgál a tevékenységekhez, amelynek része a produktív folyamat dokumentációja, ezáltal tanulói tartalom létrehozása. Emellett a tanulók is gyűjtik és kritikailag értékelik a tartalomként szolgáló információt. Ez a modell az intézményes kereteken kívüli képzések, a digitális és internetes tevékenységekben járatos, erős feladattudattal rendelkező tanulók, nem merev, hanem folyamatos eszmecserét igénylő, specifikus, többféle tanulási úton elsajátítható tartalom esetén ideális. Hátránya, hogy az alapvetően „poroszos”, tanárcentrikus közoktatási tapasztalatokkal rendelkező tanulóknak az ebben a modellben betöltött szerep szokatlan, idegenkedhetnek tőle.

További modellnek tekinthető az ún. *nyílt oktatás*,³⁰³ amely főleg a konnektivista, a hálózatelmélet alkalmazásán alapuló tanúlással rokon, az internetes kommunikáció lehetőségeit kihasználó MOOC-kurzusokhoz (massive open online course, tömeges nyitott online kurzus) kapcsolódik, valamint a *virtuális és hibrid oktatás*.³⁰⁴ A virtuális környezet nem azonos az online környezettel: Ez egy olyan közös, háromdimenziós tér, amelyben saját magunk, mások (tipikusan *avatar* formájában) és a környezet interaktív formában, térben és időben szinkron módon jelennek meg. Nem játékprogram, mert nincsenek benne meg a játék alapvető elemei (szerepek, pontszám, életek stb.). A környezet interaktív, a résztvevők tartalmak fejlesztése útján módosíthatják (pl. a környezeti tárgyakat alakíthatják), használata során közösségek alakulnak ki. A virtuális környezet többnyire integrált, valós, online és offline környezettel összekapcsolható, ez eredményezi a hibrid oktatást. A tanulók szövegírás, hang, médiafájlok, weboldalak segítségével, publikus vagy páros, zárt formában kommunikálnak. Legfőbb előnye, hogy egyidejű tevékenységet, jelenlétet biztosít azoknak, akik valamilyen okból ezt valós térben nem tudják megvalósítani. Hátránya, hogy mind a tanuló mind a tanár részéről speciális kompetenciákat, ez utóbbiak esetében idő- és forrásigényes környezetfejlesztést is igényel, valamint, hogy a metakommunikáció korlátozott.

³⁰³ OLLÉ: *Komplex távoktatási és eLearning megoldások III. Nyílt oktatás*. 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=2LIVVt7dTYc>. Forrás: (2015.08.08.)

³⁰⁴ OLLÉ: *Komplex távoktatási és eLearning megoldások IV. Virtuális oktatás és hibrid oktatás*. 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=KBAwCXyGo7c>. (2015.08.08.)

5.2. A határrendészeti szaknyelvoktatási program általános jellemzői, módszertani megfontolások

A fent említett két utolsó modell hazánkban még kísérleti stádiumban van, a rendészeti oktatásban pedig tudomásom szerint ezeket egyáltalán nem alkalmazzák. (Az észtországi Biztonsági Tudományok Akadémiáján kontakt órákon használnak virtuális szimulációs programokat.) A rendelkezésre álló oktatási anyagok és eszközök, az előzőekben vázolt munkahelyi körülmények és az önképzés kedveltsége ismeretében arra a következtetésre jutottam, hogy a javasolt szaknyelvi tanfolyamokat a tevékenységközpontú kontakt órákat és az online vagy elektronikus tanulási környezetben folytatott egyéni felkészülést elegyítő vegyes (kevert) oktatás, ún. blended learning formájában, az ún. tükrözött osztályterem oktatási stratégiáját felhasználva lenne célszerű megszervezni, az alább ismertetendő didaktikai megfontolások figyelembe vételével.

A FRONTEX már említett, határőrök számára készült, jelenleg hozzáférhető angol szaknyelvi eszközei és ezek hamarosan rendelkezésre álló, átdolgozott, online változatai jól használhatóak a határőrök angol szaknyelvi kompetenciáinak fejlesztéséhez. Ezeket elsősorban egyéni tanulásra tervezték, lényegében programozott, elektronikus tananyagok. Tartalomközpontúak, instruktív személetet tükröznek, az általuk képviselt tanulás lényege, hogy a felhasználó végig (esetleg a tananyagkészítő által meghatározott sorrendben) megoldja a modell-párbeszédkehez rendelt, a nyelvoktatás korábbi tapasztalatai szerint célszerűnek ítélt gyakorlatokat. Az eszközök fő funkciója a mindennapi szakmai helyzetekben használandó szókinccs, a használatukat övező kontextus, angol nyelvi modellek bemutatása, a nyelvi elemek hallott és olvasott szövegekben való megértésének, sok (szóbeli és írásbeli) ismétlésen keresztül való memorizálásának elősegítése. Az új eszköz nyelvpedagógiai szempontból korszerűbb, mint a repülőtereken dolgozók számára készített tananyag: a tanuló nem a szakkifejezések listájából indul ki, hanem először a párbeszédkeket hallgatja meg, elvégzi a kapcsolódó hallásértési feladatokat, majd – amikor már biztosan érti a kontextust és a szövegeket is – lexikai gyakorlatokat végez, a tematikus egységek lezárásaként összefoglaló, ismétlő feladatokat old meg.

A különféle méretű elektronikai eszközökön megjeleníthető program sajátosságaiból fakadó nagy előny, hogy a nyelvtanuló nincs helyhez és időhöz kötve, a saját tempójában haladhat, a feladatok megoldásának eredményességéről azonnali visszajelzést kap. A tanulásmenedzsment

funkciók segítségével fejlődését folyamatosan nyomon tudja követni. A tanulási motivációt fokozza, hogy a tartalom átfogó, változatos, a felhasználói felület esztétikus, könnyen kezelhető, a tananyag szerkezete jól áttekinthető. A program számos olyan funkcióval rendelkezik (szókeresés, egyszerre több, különféle médiumokat mutató ablak stb.), amellyel a nyomtatott nyelvkönyv nem.

A tananyagban ún. prekommunikatív, strukturált, egyetlen megoldású (zárt végű) feladatok találhatóak, amelyek jól biztosítják a megcélozott lexika és fő beszédfunkciók (információ kérés és adás) irányított gyakorlását. A tanulók tevékenységét olyan igékkel lehet leírni, mint *osztályoz, elhelyez, párosít, felismer, rekonstruál, összehasonlít, különbséget tesz, sorba rendez, megnevez, azonosít, felidéz* stb.³⁰⁵ A következő fázis, a tanultak önálló, akár új helyzetben történő alkalmazása még ezután következik. Szerencsére a célcsoport szakemberei napi feladataik teljesítése során meg tudják ezt valósítani, és a valós kommunikáció eredményességén is mérhetik fejlődésüket. Igen jelentős motiváló erővel is bír, biztosabb szakmai fellépést, és magabiztosságot eredményez, ha a nyelvtanuló érzi, hogy egyre hatékonyabban, könnyebben tud együttműködni az utasokkal, külföldi kollégákkal. A szakszerű nyelvi visszajelzés, hibajavítás viszont csak nyelvtanári segítséggel biztosítható. Az egyéni tanulási stílusokat figyelembe vevő tanítási/tanulási folyamat tervezése ugyancsak a tanár feladata. A kommunikációban különösen fontos váratlan elemeket is magukban foglaló, szimulált, valósághoz közeli helyzetekben való gyakorlást, a hallgatók együttes, egymást segítő tevékenységét – mivel a személyes jelenlétet tökéletesen helyettesítő elektronikus eszközök még nem elterjedtek – csak tantermi keretek között lehet megvalósítani. A kontakt órák tevékenység- és feladatközpontú megközelítésen kell, hogy alapuljanak, így alkalmat adnak az elektronikus tananyag által nem lefedett tevékenységek, vagy az online eszközzel nem gyakorolható beszédfunkciók, kompetenciák fejlesztésére.

Amennyiben az oktatást nem lehet olyan tanárral biztosítani, akinek angol tanári és határrendészeti képesítése is van, célszerű és fontos egy angolul jól tudó, a nemzetközi együttműködésben jártas határrendész szakembert is bevonni a tanmenet elkészítésébe és a kontakt órák levezetésébe egyaránt.

³⁰⁵ A tanulási tevékenységek és fejlesztendő kompetenciák leírásakor a FRONTTEX-ben a képzési célok meghatározására alkalmazott, például az alapszintű *Közös képzési alaptantervben* is szereplő Bloom-féle kategóriákat is használom.

A kurzus során célszerű a tükrözött osztályterem négyfázisú tevékenységi ciklusát követni.³⁰⁶ Ez az oktatásszervezési módszer igyekszik minél jobban kihasználni a kontakt tevékenységekre szánt időt a tanulók motiválására és aktivizálására, miközben alapelve, hogy mindent, amit a tanórán kívül meg lehet tenni, azt a tanórán kívül kell megtenni.³⁰⁷ A modellt, egy-egy ciklus fő fázisait/szakaszait az 57. ábra mutatja.

A ciklus első, rövidebb, ún. érzékenyítő, kontakt órák formájában zajló szakaszának feladata a tanulók aktív bevonását megvalósító gyakorlatokon keresztül nyelvi szintjeik, szakmai tapasztalataik, tanulási szokásaik, preferált tanulási módszereik megismerése, motiválásuk, érdeklődésük felkeltése.

A második szakaszban a tanulók a tanár irányította tevékenységeken keresztül megismerkednek a FRONTEX által közzétett elektronikus tananyag használatával. Megbeszélik az egyéni tanulás személyre szabott, javasolt módját, a várható problémákat és ezek megoldását. A kurzus óraszámainak függvényében meghatározzák az egyénileg gyakorolandó tananyagrészek mennyiségét.

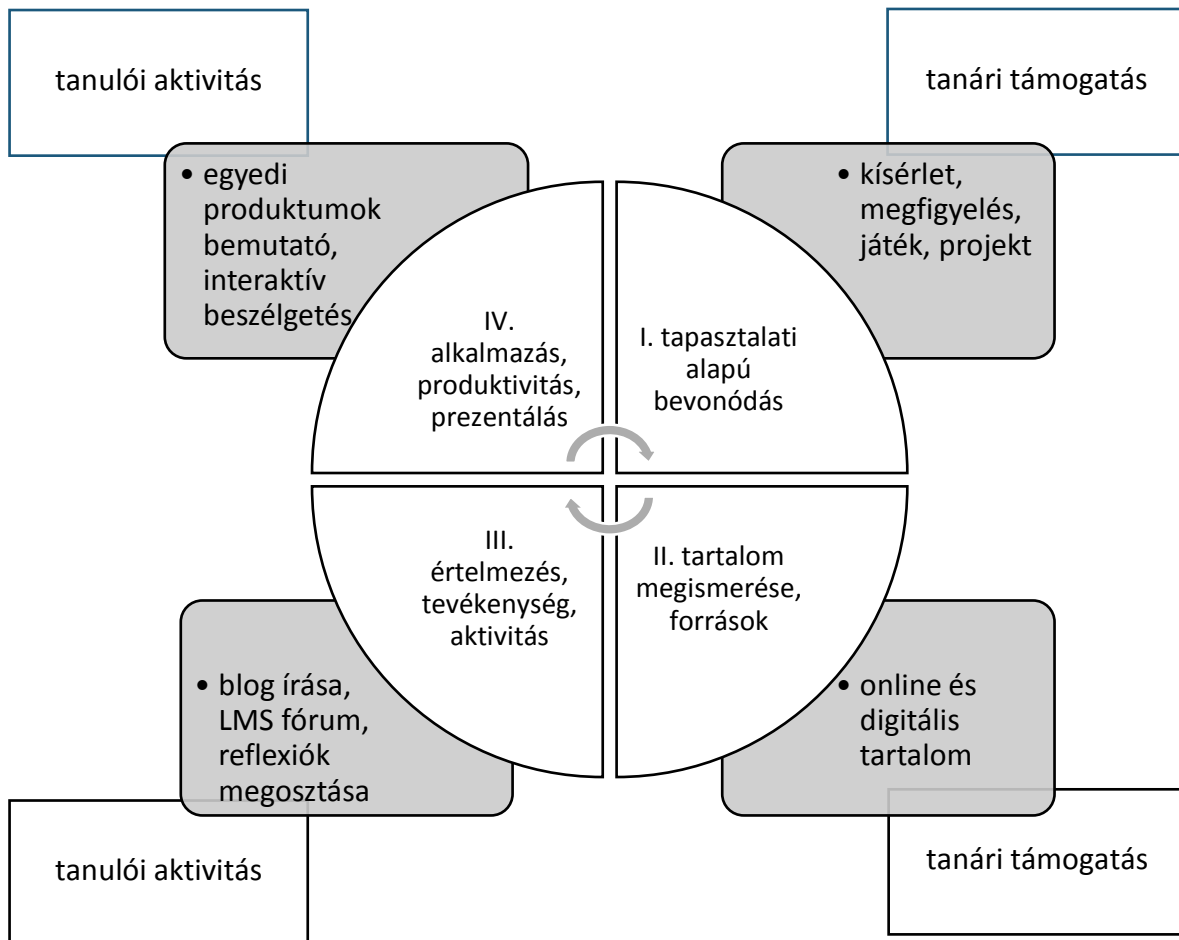
A harmadik szakasz az elektronikus tananyaggal való, tantermen kívüli önálló munka, a párbeszéd meghallgatása, a nyelvi modellek, szókincs memorizálása az elvégzett gyakorlatok segítségével, önellenőrzés az elektronikus eszközben erre tervezett és/vagy a tanár által kiadott anyagokkal. Amennyiben hálózati tanulást is lehetővé tevő tanulásmenedzsment rendszer is rendelkezésre áll, a kurzus fontos alkotóelemei lehetnek ebben a szakaszban a tanulók egymás közötti kapcsolattartását igénylő, közösen megoldandó feladatok (lásd az előzőekben említett kísérleti CEPOL tanfolyam), valamint a tanárral való konzultációt lehetővé tevő funkciók.

A negyedik szakaszban, ismét kontakt órán a tanulók az így elsajátított ismeretek, szókészletek felhasználásával aktív beszédprodukciónak igénylő, közös tevékenységeken keresztül fejlesztik szaknyelvi beszédképességüket. A tanár biztosítja az azonnali visszacsatolást, szem előtt tartva, hogy a kurzus fő célja a beszédképesség, a folyékony beszéd fejlesztése, ezért a hibákat úgy

³⁰⁶ OLLÉ: *A tükrözött osztályterem mint tanulásszervezési módszer a felsőoktatásban*. 2014. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=vpQBqo0JiAQ> (2015.08.08.)

³⁰⁷ *How to flip a class*. 2015. Forrás: <http://ctl.utexas.edu/teaching/flipping-a-class/how>. (2015.08.18.)
Lásd még: Herreid, Clyde FREEMAN, Nancy A. SCHILLER: *Case studies and the flipped classroom*, *Journal of College Science Teaching* 42.5, 2013. 62-66.
Forrás: http://sciencecases.lib.buffalo.edu/cs/pdfs/Cases_Flipped_Classroom.pdf. (2015.08.21.)

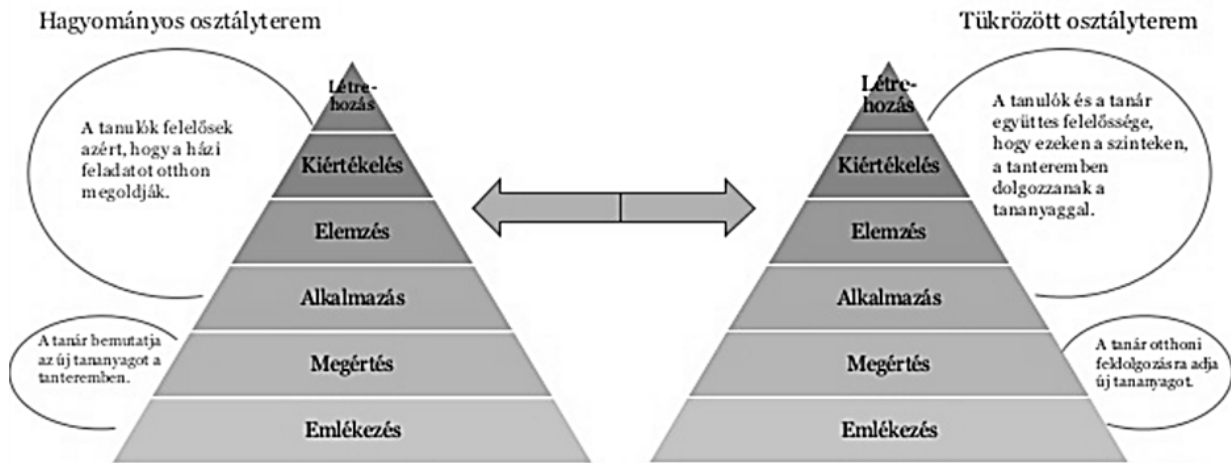
célszerű javítani, hogy az ne alakítson ki gátlásokat a tanulóknál. Az ábrán megjelölt tevékenységeket természetesen az adott körülmények figyelembe vételével, a rendelkezésre álló technikai eszközök és a nyelvtudás szintjének függvényében lehet beiktatni a tanulási folyamatba. Ez a ciklus ismétlődik minden anyagrész, téma feldolgozásakor.

57. ábra: Egy tükrözött osztálytermi ciklus szakaszai³⁰⁸

³⁰⁸ Saját szerkesztés a következő forrás alapján: OLLÉ: *A tükrözött osztályterem mint tanulásszervezési módszer a felsőoktatásban.*

Lévai a Bloom – Anderson-féle, a hat kognitív követelményszintet megjelenítő piramison (58. ábra) mutatja be a hagyományos és a tükrözött osztálytermi oktatási stratégiák különbségét kompetenciák elsajátításának folyamatában:

58. ábra: A tanár és a tanulók szerepének különbözősége a hagyományos és a tükrözött osztálytermi oktatás folyamatában ³⁰⁹

A módosított Bloom-féle taxonómia megközelítését is alkalmazva, a 4. fejezet kompetencia-meghatározásainak felhasználásával dolgoztam ki az alap- és középfokú angol nyelvi tudásszinteken oktatható tanfolyamok kurzusleírásait olyan szolgálati helyek számára, ahol a szolgálati beosztások miatt nem megoldhatók a többhetes intenzív képzések. A programok a helyi sajátosságoknak megfelelően adaptálhatók, egyes elemeiket módosítani lehet.

A kurzusok óraszám, időbeosztása

Az RRI-n és külföldön folyó, munka melletti nyelvoktatás, illetve a kísérleti CEPOL kurzus ismertetése során egyaránt fontos tanulságként merült fel, hogy a tanórák (ezen belül a tanári részvétellel folyó foglalkozások) összesített, valamint heti és napi száma nagy jelentőséggel bír egy kurzus hatékonysága szempontjából.

Ezért a felvázolt szaknyelvi oktatási programban a kurzusok javasolt óraszám (kontakt órák + egyéni tanulás) minimum 150, ennek legalább a fele legyen kontakt óra. A kontakt órák száma heti 20-nál ne legyen kevesebb.

³⁰⁹ Lévai Dóra: *A tükrözött osztályterem mint oktatási alternatíva az információs társadalomban*. Forrás: <http://www.slideshare.net/levoidora/a-tkrzt-osztlyterem-mint-oktatsi-alternatva-az-informcis-trsadalomban>.(2015.08.19.)

A következő táblázat egy példát mutat be az órák elosztására a tükrözött osztálytermi fázisok, a didaktikai ciklus és a nyelvoktatási folyamat elemeinek megjelenítésével:

Hét	Órák típusa	Heti óraszám	Napi óraszám	Tükrözött osztálytermi fázis	Didaktikai ciklus ³¹⁰	Nyelvoktatási metodika
1.	Kontakt óra	30 (5 nap)	6	I.-II.	Motiválás, Aktivizálás	Bemutató Gyakorlás
2.	Önálló tanulás	10 (5 nap)	2	III.	Aktivizálás	Gyakorlás
3.	Kontakt óra	30 (5 nap)	6	IV. I.-II. (Új anyagrész)	Aktivizálás Megerősítés Motiválás Aktivizálás	Gyakorlás Produkció Bemutató
4.	Önálló tanulás	10 (5 nap)	2	III.	Aktivizálás	Gyakorlás
5.	Kontakt óra	30 (5 nap)	6	IV. I.-II. (Új anyagrész)	Aktivizálás Megerősítés Motiválás	Gyakorlás Produkció Bemutató
6.	Önálló tanulás	10 (5 nap)	2	III.	Aktivizálás	Gyakorlás
7.	Kontakt óra	30 (5 nap)	6	IV. Összefoglalás, értékelés	Aktivizálás Megerősítés	Gyakorlás Produkció

59. ábra: Egy példa a szaknyelvi kurzusok időbeosztására³¹¹

A FRONTEX repülőtereken dolgozó határőrök számára készült angol nyelvi eszközeit és a készülő online oktatási eszköz már rendelkezésre álló dialógusait magam is használom a határrendészeti hallgatók nyelvi képzése során. Saját, több mint 30 éves nyelvtanítási tapasztalataim, a 4. fejezetben meghatározott kompetenciák, az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* és a készülő on-line FRONTEX oktatóeszköz létrehozását célzó munka tapasztalatai alapján megfogalmaztam a vázolt kurzusok alap- és középfokú változatának leírásait, amelyek a helyi körülményekhez és igényekhez adaptálhatók.

³¹⁰ OLLÉ: *A tevékenységközpontú nyílt oktatás helye és szerepe a felsőoktatásban* Forrás: <http://www.slideshare.net/ollejanos/nyiltoktatatas2015-ollejanos> (2015.08.19.)

³¹¹ Saját szerkesztés.

5.2.1. Az alapfokú angol szaknyelvi kurzus programja

A kurzus célja: A tanulók megismerkednek azokkal a tipikus beszédhelyzetekkel, amelyekben a határforgalom-ellenőrzés és a határőrizet során egy határőrnek a határon átlépő személyekkel és külföldi kollégákkal angol nyelvű kommunikációt kell folytatnia. Elsajátítják azokat az ismereteket, és fejlesztik azokat a kompetenciákat, amelyek ehhez a beszédtevékenységhez szükségesek. Képesek lesznek ezekben a helyzetekben a beszédszándékoknak megfelelő, lényeges információkat átadni és megérteni, interaktív kommunikációt folytatni. A kurzus során a nyelvtanulás számukra hatékony módjával is megismerkednek.

Fejlesztendő fő kompetenciaterületek:

1. **Ismeret:** A határőr ismeri azokat a munkájával kapcsolatos, egyszerű angol szavakat, kifejezéseket és beszédaktusokat, amelyek napi feladatai végzése során, ismerős kontextusban gyakran előfordulnak.
 2. **Attitűd:** A határőr felismeri, és tevékenységében érvényre juttatja, hogy az angol nyelv fontos az Európai Unió külső határainak ellenőrzésével kapcsolatos napi munka során. Ismeri és használja az alapvető udvariassági szabályok angol nyelvű kifejezési módjait. Tisztában van az angol közös nyelvként betöltött szerepével az EU-n belül. Megérti és elfogadja az angol nyelv mindennapi munkában való használatának alkalmankénti szükségességét. A határőr kész arra, hogy angol nyelvi ismereteit, kompetenciáit továbbfejlessze.
- 3. (Angol nyelvi) Készség/képesség:**
- A határőr képes bemutatkozni, megadni személyi adatait, képes megkérdezni egy személy adatait, és az ilyen kérdésekre válaszolni.³¹²

³¹² A kompetenciaterületek alábbi, részletes leírását az alapszintű *Közös képzési alaptanterv* (FRONTEX: *Common Core Curriculum. EU Border Guard Basic Training*. i.m. 73-78.) alapján fogalmaztam meg.

- A határőr képes felsorolni és megnevezni a rendőrség határrendészeti szolgálati ágának feladatait, hatáskörét és eszközeit, ezekről a témákról képes feltenni egyszerű kérdéseket, és azokra válaszolni, képes ismertetni a napi munkáját. Képes feltenni egyszerű kérdéseket a munkájával kapcsolatban, és azokra válaszolni.
- A határőr képes egyszerű nyelvezettel megmagyarázni a *Schengeni határellenőrzési kódex* 2. cikkében és a Schengeni egyezmény 1. cikkében szereplő, határrendészettel kapcsolatos kifejezéseket.
- A határőr képes helyesen használni azt a terminológiát, amely az úti okmányok vizsgálatához, a bennük foglalt adatok hitelességének ellenőrzéséhez szükséges.
- A határőr képes információt kérni az utas látogatásának céljáról, és ellenőrizni a belépés feltételeit. A határőr képes tájékoztatni az utast a további ellenőrzés szükségességéről, annak okáról.
- A határőr képes leírást adni körözött vagy eltűnt személyekről és ellopott vagy lefoglalt tárgyairól. Képes beazonosítani körözött vagy eltűnt személyeket és ellopott vagy lefoglalt tárgyakat hallott vagy olvasott leírásuk alapján.
- A határőr képes jármű, csomag/szállítmány ellenőrzése során udvarias kéréseket megfogalmazni, a határátkelőhelyen átlépésre jelentkezőket szükség esetén megbírságot, és tájékoztatni őket az eljárás jogalapjáról.
- A határőr megfelelő nyelvi eszközökkel rendelkezik a határokon átnyúló bűnözés eseteinek kezeléséhez.
- A határőr képes megérteni, ha valaki menekültstátuszért folyamodik, és képes megmagyarázni a saját szerepét ezzel az eljárással kapcsolatban.
- A határőr képes eljárni letartóztatás, őrizetbe vétel és kitoloncolás fogantatásakor, képes kéréseket és parancsokat megfogalmazni ezekben a helyzetekben, valamint egyszerű nyelven ismertetni az intézkedés alá vont személy jogait.
- A határőr képes angolul megfogalmazni a főbb utasításokat, amelyeket kényszerítő intézkedések esetén kell adni.
- A határőr képes ellenőrizni egy okmány adatait és azok hitelességét. Gyanús okmány észlelése esetén képes egy külföldi kollégájával konzultálni.
- A határőr saját szolgálati helyén képes egyszerű szakmai kommunikációt (beleértve a telefonbeszélgetést és rádióforgalmazást) folytatni külföldi, például FRONTEX közös műveletet végrehajtó kollégákkal.

- A határőr képes tájékoztatást adni, kérdésekre válaszolni baleset vagy vészhelyzet esetén.
- A határőr képes elsősegélynyújtást igénylő helyzetekben kérdések feltevésével és megválaszolásával megállapítani, milyen segítségre van szükség, és világosan meg tudja magyarázni, mi a teendő az adott helyzetben.
- A határőr birtokában van a B1 szintű angol szaknyelvi kommunikatív kompetenciáknak.³¹³

Előzetes ismeretek

Az elektronikus tananyag feldolgozásához, és ennek megfelelően a kurzus eredményes elvégzéséhez alapfokú (B1-es KER szint) vagy azt megközelítő általános angol nyelvtudás szükséges.

A kurzus keretében feldolgozandó témakörök: ³¹⁴

A fent részletezett, kialakítandó készségeket az alábbi szakmai témakörök szerint csoportosított beszédhelyzeteken keresztül gyakorolják a tanulók:

Általános határrendészeti ismeretek:

- határforgalom-ellenőrzés (tipikus, egyszerű és intézkedést igénylő helyzetek, úti okmányok hitelessége),
- személyes információ kérése, adása (saját és utas/irreguláris migráns),
- személyek és tárgyak leírása,
- a *Schengeni határellenőrzési kódex* 2. cikkében szereplő, határrendészettel kapcsolatos kifejezések és egyszerű meghatározásuk.

³¹³ Ezeket jelen értekezés 4.2.5. pontjában részleteztem. Az itt vázolt nyelvoktatási program gyakorlati alkalmazása esetén a részletes leírásokat is a felhasználók rendelkezésére bocsátom.

³¹⁴ FRONTEX Training Unit: *Basic English for Border Guards at Airports*.

FRONTEX Training Unit: *English for Border Guards. On-line course, Basic level*. 2015. Oktatóanyag-tervezet. (A tematikát az angol tananyag főbb témaköreinek saját fordításával készítettem.)

A szárazföldi határra jellemző speciális feladatok:

- határforgalom-ellenőrzés,
- határőrizet,
- határrendészeti feladatok és munkaeszközök a szolgálati helyen, egyszerű kommunikáció külföldi kollégákkal,
- egyszerű információcsere veszélyhelyzetek, balesetek esetén, irreguláris migránsokkal kapcsolatos helyzetek kezelése.

Feladatok és a haladás követése:

Az elektronikus tananyagban található gyakorlatok egyéni vagy tanórai elvégzése (ez a kurzushoz kapcsolódó tanulásmenedzsment rendszerben is követhető minden tanuló esetében) után (lásd 5.2. alfejezet, a program általános jellemzői). A kontakt órák lehetőséget adnak egyrészt a konzultációra, másrészt a tanulók tevékenysége során – előzetesen ismertetett kritériumok alapján, esetleg a tanulókkal közösen kidolgozott rendszerben – készségeik értékelésére.

Megfelelő infrastrukturális feltételek esetén az egyéni tanulást igénylő fázisokban a tanulók egymás közötti kapcsolattartását igénylő, közösen megoldandó, egyszerű feladatokat is kapnak, valamint problémák felmerülése esetén lehetőségük van a tanártól segítséget kérni. A kurzus folyamán a tanulók közösen összeállítanak egy, a szolgálati helyükre jellemző tevékenységekben alkalmazható alapfokú, elektronikus szaknyelvi szótárat, a tanár az ebben való részvételt is értékeli.

A kontakt órán elvégezhető tevékenységek néhány típusa:

- szókinccs játékos gyakorlása,
- az egyénileg előzetesen tanulmányozott beszédhelyzetekhez hasonló szituációk alapján szimuláció,
- feladatalapú gyakorlat: egy egyszerű probléma megoldása kis csoportokban, az ehhez vezető lépések bemutatása a többieknek,
- egy kisebb témakör rövid prezentációja (egyéni vagy projekt-alapú csoportos),

- kiegészítő anyagok (egyszerű írott szövegek, videós dokumentumanyag, infografika, stb.) feldolgozása,
- „nyelvi klinika”: tanácsadás a napi munkában előforduló nyelvi problémák megoldásához,
- ellenőrző írásbeli feladat (teszt, fordítás stb.).

5.2.2. A középfokú angol szaknyelvi kurzus programja

(A középfokú kurzus során fejlesztendő kompetenciák magukban foglalják az alapfokú kurzusban leírtakat, itt az alapfokúnál magasabb szintű készségeket ismertetem.)

A kurzus célja: A tanulók megismerkednek azokkal a tipikus beszédhelyzetekkel, amelyekben a határforgalom-ellenőrzés és a határőrizet során egy határőrnek a határon átlépő személyekkel és külföldi kollégákkal – például FRONTEX közös művelet során – magas szintű angol nyelvű kommunikációt kell folytatnia. Elsajátítják azokat az ismereteket, amelyek ehhez a beszédtevékenységhez szükségesek. Képesek lesznek ezekben a helyzetekben a beszédszándékoknak megfelelő, elvont tartalmakat is magukban foglaló információk legnagyobb részét átadni és megérteni. Képesek lesznek folyamatos és természetes módon olyan szintű normális interakciót folytatni az angolt magas szinten beszélőkkel, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tudnak majd alkotni sokféle szakmai témában, és azokról ki tudják fejteni véleményüket. A kurzus során a nyelvtanulás számukra hatékony módjával is megismerkednek.

Fejlesztendő fő kompetenciaterületek:

1. **Ismeret:** A határőr ismeri azokat a munkájával kapcsolatos, elvontabb tartalmakat is érintő angol szavakat, kifejezéseket és beszédaktusokat, amelyek napi feladatai végzése vagy FRONTEX közös műveletek során előfordulnak. Ismeri a társalgási és a hivatalos stílus jellegzetességeit.

2. **Attitűd:** A határőr felismeri, és tevékenységében érvényre juttatja, hogy az angol nyelv fontos az Európai Unió külső határainak ellenőrzésével kapcsolatos napi munka során. Ismeri és használja az udvariassági szabályok, a koherens szövegalkotás angol nyelvű kifejezési módjait. Ismeri és elfogadja az angol közös nyelvként betöltött szerepét az EU-n belül. Természetesnek tartja az angol nyelv mindennapi munkában való használatát, alkalmazását tárgyalások, konfliktuskezelés során, multiprofessionális és multikulturális közegben is. A határőr kész arra, hogy angol nyelvi ismereteit, hallásértési, beszéd- és íráskészségét folyamatosan szinten tartsa és továbbfejlessze.

3. (Angol nyelvi) Készség/képesség:

- A határőr képes megnevezni az integrált határigazgatás hazai megvalósításában részt vevő szervezeteket, részletesen beszámolni a határrendészeti szolgálati ág felépítéséről és feladatairól, helyéről a rendőrség szervezetén belül. Képes elmagyarázni a hazai menekültügyi eljárásokat, megnevezni az ezekben érintett szervezeteket és feladataikat.
- A határőr képes leírni a FRONTEX tevékenységi területeit, ismeri és megfelelően használja a *Schengeni határellenőrzési kódex*ben meghatározott feladatokhoz kapcsolódó terminológiát. Képes megnevezni az Európába irányuló főbb migrációs útvonalakat, az ezeken érkező migráns csoportokat.
- A határőr képes alapos, elkülönített helyen történő ellenőrzés során, részletes meghallgatás keretében beszélgetést folytatni olyan utasokkal, akiknél fennáll a gyanú, hogy a külső határon való be- vagy kilépés feltételeinek nem tudnak eleget tenni.
- A határőr képes alapos, elkülönített helyen történő ellenőrzés során, részletes meghallgatás keretében beszélgetést folytatni olyan személyekkel, akik az illegális határátlépéshez vélhetően embercsempészek segítségét vették igénybe, vagy emberkereskedők áldozatai lettek.
- A határőr képes határellenőrzési hírszerzési információ gyűjtésére és feldolgozására.
- A határőr képes részletesen tájékoztatni utasokat, túltartózkodókat és illegális migránsokat a velük szemben alkalmazandó intézkedésekről, eljárásokról.
- A határőr képes külföldi kollégákkal beszélgetést folytatni a hatékony határellenőrzés szempontjából releváns, aktuális kockázati tényezőkről.

- A határőr képes kérni, megérteni és megadni úti okmányok biztonsági elemeivel, hamisításával kapcsolatos részletes információkat. Képes beszélgetést folytatni a hamis vagy hamisított úti okmányokat felmutatókkal azok beszerzésének körülményeiről.
- A határőr képes határforgalom-ellenőrzés vagy határőrizet, esetleg felmerülő különleges események során a közös műveletben vele együtt részt vevő külföldi kollégáját tájékoztatni az aktuális feladatokról, teendőkről, fontos tudnivalókról. Képes pontosan megfogalmazni, miben kéri a kolléga segítségét, szükség esetén képes annak tevékenységét tolmácsolással segíteni.
- A szolgálati helyén zajló FRONTEX közös művelet során a határőr képes az eligazításokon és munkaértekezleteken hozzászólni, teljesíteni a művelettel kapcsolatos írásbeli jelentési kötelezettségeket. Képes prezentáció keretében tájékoztatást adni szolgálati helyéről, a helyi migrációs helyzetről, a külföldi vendégtsztek számára fontos valamennyi tudnivalóról.
- A határőr képes megérteni a szakterületével kapcsolatos írott szövegekben (honlapok, híradások, tájékoztatók) foglalt információ nagy részét.
- A határőr képes hazai és külföldi feladataival kapcsolatos (közös műveletekben, külföldi szakmai tanfolyamokon, konferenciákon való részvétel stb.) szakmai levelezést folytatni, írásban tájékoztatást kérni és adni.
- A határőr képes uniós formátumú, angol nyelvű önéletrajzot készíteni, szóban és írásban részletesen beszámolni szakmai tapasztalatairól.
- A határőr képes elsősegélynyújtást igénylő helyzetekben részletes kérdéseket feltenni a segítségre szorulóknak, szükség esetén tolmácsolással segíteni a magyar egészségügyi személyzet munkáját.
- A határőr képes a FRONTEX Magatartási kódexben foglaltakat nyelvhasználatában is érvényesíteni (udvariasság, emberi jogok tiszteletben tartása stb.).
- A határőr birtokában van a B2 szintű angol szaknyelvi kommunikatív kompetenciáknak.³¹⁵

³¹⁵ Ezeket jelen értekezés 4.2.5. pontjában részleteztem. Az itt vázolt nyelvoktatási program gyakorlati alkalmazása esetén a részletes leírásokat is a felhasználók rendelkezésére bocsátom.

Előzetes ismeretek

Az elektronikus tananyag feldolgozásához, és ennek megfelelően a kurzus eredményes elvégzéséhez középfokú (B2-es KER szint) vagy azt megközelítő általános angol nyelvtudás és az alapszintű FRONTEX oktatóanyag szakmai szókincsének ismerete szükséges.

A kurzus keretében feldolgozandó témakörök: ³¹⁶

A fent részletezett, kialakítandó készségeket az alábbi szakmai témakörök szerint csoportosított beszédhelyzeteken keresztül gyakorolják a tanulók:

Általános határrendészeti ismeretek:

- elkülönített helyen történő ellenőrzés (részletes információ kérése és adása),
- kommunikáció közös műveletek (tevékenységek, részletes információ kérése és adása),
- az integrált határigazgatás rendszere, hazai felépítése,
- a FRONTEX tevékenysége,
- önéletrajz, szakmai levelezés.

A szárazföldi határra jellemző speciális feladatok:

- határforgalom-ellenőrzés, határőrizet, sajátos kockázati tényezők a szolgálati helyen,
- közös műveletekkel kapcsolatos tevékenységek, szakkifejezések,
- részletes információk cseréje veszélyhelyzetek, balesetek esetén, irreguláris migránsokkal kapcsolatos helyzetek kezelése,
- a FRONTEX Magatartási kódex előírásainak helyi alkalmazása, ennek megjelenése a kommunikációban.

³¹⁶ FRONTEX Training Unit: *Mid-Level English for Border Guards at Airports*. Warsaw. 2013. (Saját fordítás.)
FRONTEX Training Unit: *On-line English Language Course for Border Guards. Mid-Level*. Oktatóanyag-tervezet. 2015. (Saját fordítás.)

Feladatok és a haladás követése:

Az elektronikus tananyagban található gyakorlatok elvégzése a kurzushoz kapcsolódó tanulásmenedzsment rendszerben is követhető minden tanuló esetében. A kontakt órák lehetőséget adnak egyrészt a konzultációra, másrészt a tanulók tevékenysége során – előzetesen ismertetett kritériumok alapján, esetleg a tanulókkal közösen kidolgozott rendszerben – készségeik értékelésére.

Megfelelő infrastrukturális feltételek esetén az egyéni tanulást igénylő fázisokban a tanulók egymás közötti kapcsolattartását igénylő, közösen megoldandó feladatokat is kapnak, valamint problémák felmerülése esetén lehetőségük van a tanártól segítséget kérni. A kurzus folyamán a tanulók közösen összeállítanak egy, a szolgálati helyükre jellemző tevékenységekben alkalmazható közép fokú, elektronikus szaknyelvi szótárat, és egy nyelvű glosszáriumot, a tanár az ebben való részvételt is értékeli.

A kontakt órán elvégezhető tevékenységek típusai:

- szókincs játékos gyakorlása,
- az egyénileg előzetesen tanulmányozott beszédhelyzetekhez hasonló szituációk alapján szimuláció,
- feladatalapú gyakorlat: egy – elvontabb tartalmak bevonását is igénylő – probléma megoldása kis csoportokban, az ehhez vezető lépések bemutatása a többieknek,
- egy témakör részletes prezentációja (egyéni vagy projekt-alapú csoportos),
- kiegészítő anyagok (írott szövegek, videós dokumentumanyag, infografika, stb.) feldolgozása,
- „nyelvi klinika”: tanácsadás a napi munkában előforduló nyelvi problémák megoldásához,
- ellenőrző írásbeli feladat (teszt, fordítás stb.).

5.3. A fejezet összefoglalása, következtetések

A fejezetben a kutatás előzőekben ismertetett eredményeit felhasználva meghatároztam az angol határrendészeti szaknyelv oktatását befolyásoló körülményeket, tényezőket.

A rendőrség határrendészeti szolgálati ágában dolgozók körében végzett, a 2. fejezetben ismertetett felmérésből kitűnt, hogy az állomány jelentős része csak munka mellett tud idegen nyelvet tanulni, de hosszabb időre nem kaphat felmentést a szolgálatvégzés alól. Emiatt számukra az elektronikus eszközöket felhasználó távoktatás lenne a legmegfelelőbb, azonban – mint az a vizsgált jó külföldi, illetve nemzetközi gyakorlatokból megállapítható – a beszédkésztséget hatékonyan csak nyelvtanár közreműködésével lehet fejleszteni. A modern didaktikai megközelítések alapján rendszerezett oktatásszervezési modellek vizsgálata után arra a következtetésre jutottam, hogy a célnak a vegyes oktatás és a tükrözött osztályterem módszereinek alkalmazása felel meg.

Annak érdekében, hogy az értekezés a gyakorlatban közvetlenül alkalmazható eredményt is nyújtson, kutatásaim eredményei és nyelvtanítási tapasztalataim alapján összeállítottam egy, a konkrét helyi körülményekhez igazítható angol szaknyelvoktatási programot. Ez egyéni tanulást is magában foglal, amelyet a FRONTEX Képzési Egysége által egy-két éven belül közreadandó, két nyelvi szinten alkalmazható online oktatási eszközzel lehet megvalósítani. (Ennek első, széles körben használt, repülőtereken dolgozó határőrök számára készült változata jelenleg is hozzáférhető, és a helyi igényekhez, a szárazföldi határszakaszokhoz is adaptálható.) Meghatároztam az eszköz segítségével egyéni tanulás keretében fejleszthető kompetenciákat. A programok alkalmazását alap- illetve középfokú nyelvtudással rendelkező tanulók számára javaslom. Mindkét szintre elkészítettem az oktatási programot, amely a célokat, a fejlesztendő fő kompetenciaterületeket, a feldolgozandó témaköröket és a kontakt órák keretében elvégezhető tevékenységeket ismerteti. Az oktatási program alapján a konkrét nyelvtanfolyam paramétereinek (pl. egy adott szolgálati hely körülményeinek) megfelelően lehet összeállítani annak tanmenetét, amely tartalmazza az egyéni és tantermi órák arányát, a – tanulókkal egyeztetett – pontos, hetekre/napokra lebontott tematikát, a számonkérés pontos módját, a tanfolyam elvégzéséhez szükséges konkrét követelményeket.

6. A kutatómunka összegzése

6.1. Összegzett következtetések

18 uniós tagállam 22 intézményét felölelő kérdőíves felmérés adatai alapján megállapítottam, hogy a rendészeti szervezetek és oktatás nemzeti sajátosságokhoz kötődő jellege, sokrétűsége miatt nehéz áttekinteni, elemezni a képzési rendszereket, ezen belül a határrendészeti szakemberek angol nyelvi képzését is. Ennek ellenére az angol szaknyelvi, ezen belül a határrendészeti tevékenységekhez szükséges kompetenciák fejlesztésének körülményeit, nyelvi szintjeit, a felhasznált tananyagokat, tematikájukat illetően hasonlóságokat, egy irányba mutató tendenciákat tártam fel, amelyek jellemzőek a hazai képzési intézményekre is. Fontos megállapítás volt, miszerint a válaszadó intézmények több mint kétharmadában a leendő határrendészeket mint rendőröket vagy rendészeti szakembereket képzik, ennek ellenére a határrendészeti szükségletek markánsan megjelennek a nyelvi kurzusok tartalmában: a vizsgált angol képzések több mint kétharmada határrendészeti vagy vegyes (rendőri-határrendészeti) szaknyelvi, míg csak 11 százalékuk tisztán rendőri, és ez a kurzusok résztvevőinek számában is megmutatkozott. Ugyancsak jelentős felfedezésre jutottam az angol kurzusok típusát illetően. Feltételezésemmel ellentétben a határrendészeti képzésben részt vevők a válaszadó intézmények túlnyomó többségében nem általános angolt, hanem vegyes (rendőri és határrendészeti témákat egyaránt tartalmazó) és tisztán határrendészeti szaknyelvet tanulnak. Az uniós képzést és a hazai állomány nyelvtudását vizsgáló felmérés egyaránt azt mutatta, hogy a vizsgálat tárgyát képező populáció domináns angol nyelvi szintje a B1 (alapfok). Az uniós képzési szintek esetében a B2 szint (középfok) ezt szorosabban követi, míg a hazai válaszadóknál ez az arány körülbelül 2:1. Ez arra a megállapításra vezet, hogy szükséges az angol nyelvi készségek további, széles körű fejlesztése, mert – mint a 4. fejezet kompetencia-leírásaiból kiderült – egy gyanúok részletes tisztázásához, vagy a külföldi határrendészeti szakemberekkel folytatott hatékony együttműködéshez elengedhetetlenek a legalább középfokú vagy azt erősen megközelítő, a határrendészeti szaknyelv ismeretét is magukba foglaló nyelvi készségek.

A hazai határrendészeti feladatokat ellátó állomány nyelvtudását és nemzetközi együttműködéshez való viszonyát vizsgáló kérdőíves felmérés adatainak elemzésével beigazolódott, hogy körükben az angol a leginkább beszélt nyelv, de a legtöbb határszakaszon kimutatható az adott viszonylat nyelvének fokozott ismerete. Az angolul beszélők 65%-a csak

alapfokú tudással rendelkeznek. Nyelvi ismereteiket legnagyobb részben a közép- és felsőoktatásban szerezték, de tetten érhető volt az önképzés jelentős aránya is. Az elvégzett általános és szaknyelvi kurzusok százalékaránya 78:22. A válaszadók a nemzetközi tevékenységekben való részvétel legfőbb akadályának egyértelműen a nem megfelelő nyelvtudást tartják.

A nemzetközi határrendészeti együttműködés kereteit és a körébe tartozó tevékenységeket (különös tekintettel ezek hazánkat leginkább érintő, európai szinten megjelenő típusaira) az integrált határigazgatási modell rendszerében ismertettem. Részletesen feltártam a hazai határrendészek részvételével folytatott nemzetközi tevékenységeket. Meghatároztam, hogy ezek végrehajtása milyen szakmai idegen nyelven, a rendőrség határrendészeti szolgálati ágának mely szervezeti szintjein folyik. Hazai dokumentumok, interjúk és kvantitatív felmérés alapján megállapítottam, hogy az állományt legnagyobb létszámban két fő terület érinti. Az egyik a szomszédos országokkal való, a viszonylati vagy az angol nyelv ismeretét gyakran igénylő együttműködés, a másik pedig a FRONTEX égisze alatt megvalósuló, angol nyelvű kommunikációt magukban foglaló tevékenységek köre. Ez utóbbiakhoz az európai határőrcsapatokba való felvétel legnagyobb akadályaként a megfelelő szintű angol szaknyelvtudás hiánya.

Az általános szakmai nyelvhasználatot, kommunikációs kompetenciákat érintő, valamint a magyar rendőri szaknyelvre vonatkozó speciális kutatási eredményeket, a KER szakmai profil szükségletelemzési modelljét az angol határrendészeti szaknyelvre adaptálva, saját adatgyűjtéseimre és megfigyeléseimre alapozva végeztem kvalitatív, feltáró elemzéseket. Ezek nyomán felvázoltam az uniós együttműködés során használt angol határrendészeti szaknyelv vertikális rétegeit, meghatároztam jellegzetes szóbeli és írásbeli műfajait, színtereit. Megállapítottam, hogy a KER-ben megadott szintleírások, a FRONTEX vonatkozó szakmai képzési követelményei segítségével, a rendelkezésre álló szövegminták elemzése és saját megfigyeléseim alapján meghatározhatók a határrendészeti együttműködéshez szükséges, az utasokkal/irreguláris migránsokkal folytatott kommunikációhoz szükséges készségeket is magukba foglaló angol szaknyelvi kompetenciák, és kutatásaimra alapozva definiáltam őket. Az alkalmazott társalgáselemzés szempontjait felhasználva feltártam a szóbeli nyelvhasználat külső kontextusát, valamint a szakmai feladatok jellege és a végrehajtásukhoz szükséges angol nyelvi kompetenciák közötti összefüggéseket.

A hazai, határrendészeti feladatokat ellátó állomány nyelvtudását és nemzetközi együttműködéshez való viszonyát vizsgáló kérdőíves felmérés adatainak elemzésével beigazolódott, hogy a megkérdezettek nagy többsége átérzi az idegennyelvi ismeretek jelentőségét, és fontosnak tartja nyelvtudása fejlesztését. A munkahely által szervezett nyelvtanfolyamokat hatékonyak tartják, és nagy igény mutatkozik még több ilyen kurzus iránt. Az adatközlők több mint fele szívesen venne részt a nemzetközi határrendészeti együttműködés valamelyik formájában, ezek közül a FRONTEX közös művelet és a nemzetközi továbbképzés a legnépszerűbb. Kimutatható volt a szolgálati hely által szervezett, munka mellett folytatható nyelvtanulás és a nagy világnyelvek mellett a viszonylati nyelvek tanulása iránti igény.

A kutatás különféle részterületeiből levont következtetéseket az (angol szaknyelvi) tanítási/tanulási folyamat összetevői szerint is rendszereztem. Korszerű, a nyelvi képzésben is felhasználható oktatási modellek, módszerek elemzésével, kiválasztásával és alkalmazásával, nemzetközi és hazai jó gyakorlatok tapasztalatainak felhasználásával, a kutatás előbbieken ismertetett eredményei alapján megalkottam egy angol szaknyelvi programot, amely az angol határrendészeti szaknyelvi képzés módszertanát is magában foglalja. Az alap- és középfokú vagy azt megközelítő szintű nyelvtudással rendelkezők számára tervezett két kurzus felhasználja a FRONTEX által már közzétett, illetve egy-két éven belül rendelkezésre álló eszközök által biztosított egyéni tanulás lehetőségét is.

6.2. Új tudományos eredmények

A kutatás során a megfogalmazott hipotézisek vizsgálata, a kitűzött célok megvalósítása és az összegzett következtetések alapján a következő tudományos eredményeket ajánlom elfogadásra:

1. Elemző-értékelő munkával bizonyítottam, hogy az uniós országok és Magyarország határrendészeti képzést folytató intézményeinek többségében egyaránt angol rendészeti illetve határrendészeti szaknyelvet oktatnak, főleg alapfokú (B1) és középfokú (B2) szinten. Elemző-értékelő munkával meghatároztam a magyar rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állománya által használt nyelveket, idegennyelvi kompetenciáik szintjét. Elemző-értékelő munkával bizonyítottam, hogy az általános, alapfokú angol nyelvi ismeretek a nemzetközi együttműködés során folytatott hatékony szakmai kommunikációhoz nem elégségesek.

2. A nyelvhasználat szempontjából végzett elemző-értékelő munkával bizonyítottam, hogy a nemzetközi határrendészeti együttműködési tevékenységekben résztvevő magyar állomány többségének angol nyelvi kompetenciákra van szüksége, de fontos a viszonylati nyelvek ismerete is. A különféle szaknyelveket vizsgáló nyelvészeti, nyelvpedagógiai, szükségletelemzési módszerek, eredmények és a nemzetközi határrendészeti együttműködési tevékenységek során használt angol nyelvű szakmai kommunikáció összevetése, elemzése és értékelése alapján tudományos alapossággal és kellő részletességgel meghatároztam az angol határrendészeti szaknyelv alap- és középfokon való elsajátítása érdekében fejlesztendő kommunikatív kompetenciákat.
3. A tényfeltáró kutatásokból levont következtetéseim alapján elsőként kidolgoztam azt a releváns módszertant, amellyel megvalósítható az angol határrendészeti szaknyelv oktatása. Kidolgoztam az alap- és középfokú angol szaknyelvi képzés korszerű, tudományosan megalapozott oktatási programját.

6.3. A tudományos eredmények gyakorlati hasznosíthatósága, javaslatok a további kutatásokra, ajánlások

Jelen értekezéshez végzett kutatás eredményei hasznosíthatóak további, a nyelvészet, a nyelvpedagógia és a rendészeti képzés területeit érintő kutatásokban, valamint a rendőrség határrendészeti szolgálati ága számára szükséges szaknyelvi képzési koncepció kidolgozásában, ily módon a határrendészeti szakemberek képzésében.

A határrendészek mindennapi tevékenységéhez és a nemzetközi határrendészeti együttműködéshez szükséges, a kutatás során meghatározott alap- és középfokú angol szaknyelvi kommunikációs kompetenciák, a kidolgozott szaknyelvoktatási módszertan és a szaknyelvi oktatási program közvetlenül felhasználható a hazai képzésben, külföldi határrendészeti képzésekhez is adaptálható, illetve hozzájárulhat az uniós angol szaknyelvi képzés egységesítéséhez.

A meghatározott szaknyelvi kompetenciák felhasználhatók más angol rendészeti szaknyelvek és más határrendészeti idegen (pl. viszonylati) nyelvek oktatásának kidolgozásához.

Úgy gondolom, hogy jelen dolgozat egyik legfontosabb feladata a multidiszciplináris témával foglalkozó szakterületek beazonosítása, a tudományos probléma részterületeit érintő további kutatások lehetséges irányaira való rávilágítás volt. Javaslataimat, ajánlásaimat az alábbiakban összegzem:

1. Mindenekelőtt fontos lenne a tipikus beszédhelyzetekben rögzített élőbeszéd, valamint írott szövegek alapján részletesebb nyelvészeti kutatásokat végezni, hogy ezek segítségével még pontosabban meghatározhatók legyenek az angol nyelven folytatott határrendészeti szakmai kommunikáció műfajai, rétegei, a különféle nyelvi szinteken elvárható és fejlesztendő kompetenciák.
2. Mielőbb meg kellene kezdeni a magyar és angol határrendészeti témájú szövegek összehasonlító nyelvészeti elemzését, az uniós terminológia honosítását és a hazai szaklexika egységesítését célzó kutatásokat. A határrendészek munkáját segítő, szakmailag és nyelvészetileg megalapozott szakszótár, esetleg példamondattárak létrehozása is sürgető lenne, akkor is, ha a FRONTEX továbbra sem indít a standardizálásra irányuló lexikográfiai projekteket ezen a speciális területen, bár ez lenne az ideális.
3. Az uniós angol határrendészeti szaknyelvi oktatás további – tudatos – standardizálását fokozni kellene. Megfelelő feltételek mellett, pontosabb adatok beszerzése érdekében a 2. fejezetben részletezett kutatást ki lehetne terjeszteni azokra az országokra és intézményekre, amelyeket most nem sikerült megszólaltatni. A FRONTEX koordinálásával ezen információk ismeretében, jó gyakorlatok felkutatásával és ismertetésével alap- és középszinten ki lehetne dolgozni egy, az alapszintű *Közös képzési alaptantervhez* hasonló szaknyelvi tantervjavaslatot, amely elősegítené az egységesítést. Ez közös tananyagok, tankönyvek és e-learning segédletek alapja is lehetne, amelyek a FRONTEX már említett, alap- és középfokú, elektronikus eszközében nem megjelenő tartalmakat is lefednék. Közép- vagy hosszú távon a NATO STANAG nyelvvizsgarendszer mintájára célszerű lenne kidolgozni egy egységes követelményrendszert.

4. A FRONTEX megalakulása óta számos programot koordinál, amelyek – közvetlenül vagy közvetve – a határrendészeti szakemberek angoltudásának fejlesztését, ennek egységesítését szolgálják. A jó gyakorlatokból merítve ezeket bővíteni lehetne, és az így összegyűjtött tartalmakat az interneten (regisztrációhoz kötve) a határőrök széles köre számára hozzáférhetővé lehetne tenni. A CEPOL évek óta hatékonyan működteti a különféle rendészeti témákat oktató, önálló tanulásra alkalmas, angol nyelvű internetes tanulásmenedzsment (LMS) rendszerét, és webináriumok segítségével közvetíti a szakértők legfrissebb eredményeit, módszereit. Ez a megoldás nem igényel a résztvevőktől földrajzi helyváltogatást, és nagyban segíti a szakemberek szakmai fejlődését. (A jelenleg is hatékonyan működő Virtuális Aula bővítése 2015-ben megtörtént, a szükséges technikai háttér tehát rendelkezésre áll a FRONTEX esetében is. 2016 elején lezajlott az első – természetesen angol nyelvű – webinárium is.) Az angol nyelven hozzáférhető, szakmai oktatóanyag ily módon való fejlesztése a CEPOL-lal való kooperáció kiemelt területe lehetne.
5. Fontos lenne, hogy a határrendészeti angol szaknyelvet az uniós tagállamokban oktató tanárok évi rendszerességgel találkozhassanak, szaknyelvi és módszertani továbbképzésben részesülhessenek, és kicserélhessék tapasztalataikat, a jó gyakorlatokat, illetve hogy a fent említett LMS rendszer fórumán folyamatosan tarthassák egymással a kapcsolatot.
6. Az oktatás, ezen belül a szaknyelvi képzés egységesítése a hallgatói és oktatói mobilitáshoz is kedvezőbb körülményeket teremt. A felsőfokú képzési intézményekben hatékonyabban ki lehetne használni az európai csereprogramok által nyújtott lehetőségeket. Az Erasmus+ program keretében például egyre több az NKE Rendészettudományi Karán egy szemesztert eltöltő hallgatók és az ide egy hétre érkező oktatók száma, ezen belül azonban meglehetősen alacsony a határrendészeti szakirányú tanulók és az ezzel a szakterülettel foglalkozó vendégek aránya, ezt mindenképpen hasznos lenne növelni. Indokolt lenne a FRONTEX (és a CEPOL) által szervezett, hasonló csereprogramokban részt vevő hallgatók és tanárok számának növelése. Egy, az uniós határrendészeti közép- és felsőfokú képzési intézmények – nem csak a partnerakadémiák – hallgatói és oktatói számára biztosított mobilitási program is elősegítené az angol határrendészeti szaknyelvi kompetenciák fejlesztését, az ehhez fűződő motiváció növelését, és ezeken keresztül később a hatékonyabb nemzetközi

szakmai együttműködést. (Ide kapcsolható Kiss javaslata³¹⁷, miszerint a Nemzeti Közszerológati Egyetemnek partnerségi megállapodást kellene kötnie a FRONTEX-szel, és ismételen bekapcsolódnia annak képzési együttműködésébe, amivel messzemenően egyetértek.)

7. A már említett, a hazai határrendészeti szológálati ág szakmai kiválasztási, képzési és karrierrendszerére kidolgozott koncepcióban megfogalmazott prioritásokat is szem előtt tartva, rövid- és középtávú célként szükséges lenne meghatározni, hogy a nemzetközi határrendészeti együttműködésben (potenciálisan) részt vevő, de angolul vagy a viszonylati nyelven még alapfokú szinten sem beszélő végrehajtó állomány szaknyelvi tudását minél előbb alapfokú, az alapfokon beszélőkét középfokú vagy azt megközelítő szintre kell hozni. Hosszú távon a határrendészeti szológálati ágban dolgozó végrehajtó állomány többségének szükséges lenne a középfokú vagy azt megközelítő szintű szaknyelvi tudás megszerzése, elsősorban angoltól és a viszonylati nyelvektől. Az egyes külső határszakaszokon az illegális határátlépők emelkedő száma azt is indokolja, hogy az itt elhelyezkedő szológálati helyeken a kockázatelemzésben előre jelzett, hazánkban megjelenő legnagyobb migráns csoportok nyelvét is oktassák minél több határőr számára, legalább olyan szinten, hogy a tolmács érkezéséig alapszintű kommunikációt tudjanak folytatni.
8. A hazai határrendészeti szológálati ág számára a nyelvi képzés koncepcióját egy kialakítandó humánigazgatási stratégiában részletesen, területi és helyi szintekre lebontva kellene kidolgozni. Ennek első lépéséül a részletes helyzetértékelést javaslom. Ehhez felhasználhatók a jelen értekezés 3. fejezetében szereplő, reprezentatív mintán végzett elemzésből nyert információk, valamint az 5. fejezet elején tárgyalt, a szervezendő hazai angol határrendészeti szaknyelvi tanfolyamok bemeneti tényezőinek részletei. Pontosabb adatok érdekében azonban a kutatást további szempontokkal bővíteni lehetne.
9. Az elsajátítandó idegen nyelvi kompetenciákat a végzendő tevékenység alapján szükséges meghatározni, ezért a szervezendő nyelvtanfolyamok fő profilja a szaknyelvoktatás kell, hogy legyen. A tananyag a beszédhelyzetek és szükséges beszédfunkciók behatároltsága miatt így koncentráltabb, szűkebb körű lehet, mint például egy általános nyelvvizsgára előkészítő kurzus esetén, ami jobb időkihasználást tesz lehetővé.

³¹⁷ KISS: *A határrendészeti képzés fejlődési vonalai a schengeni térségben*, i.m., 228.

10. Célszerű lenne, hogy a nyelvtanfolyamok megszervezését megelőzzék az állomány motivációját és a nyelvtanulás feltételeit biztosító, a humánerőforrás-menedzsment területét érintő intézkedések: A készülő rendőri életpályamodellben szükséges lenne definiálni az egyes határrendészeti szolgálati feladatok ellátásához alapvetően szükséges minimális, illetve a (szakmai előmenetel magasabb fokát jelentő) nemzetközi határrendészeti tevékenységekben való részvétel kritériumaként meghatározott magasabb szintű nyelvismereti követelményeket. Ezeket nem állami nyelvvizsga-bizonyítvánnyal, hanem – a jelenlegi EBGT-bázisba való felvételi vizsgálathoz hasonlóan – a gyakorlatban, vagy a határrendészeti szaknyelvi tanfolyam sikeres elvégzését bizonyító okirattal kellene igazolni.
11. A jelenleg érvényes gyakorlat szerint a megfelelő szintű határellenőrzéshez szükséges személyi utánpótlást a helyi kapacitásból, lakosokból ajánlatos pótolni, ez a távoli lakóhely elszívó, a fluktuációt növelő hatása miatt indokolt is. Ezért a munkába lépő állomány nagy része a közeljövőben is főleg középiskolai végzettséggel fog rendelkezni, és inkább általános, alapfokú nyelvi ismeretekkel fog rendelkezni, szakmai nyelvtudását tehát munka mellett kell fejlesztenie.
12. Az alap- és középfokú határrendészeti képzést folytató intézményekre jelenleg is fontos feladat hárul a szaknyelv oktatása terén, de a nyelvi kurzusok heti óraszámának növelésével (vagy az összes óraszám megemelésével, vagy az órák átcsoportosításával, kevesebb félévre való koncentrálásával) az oktatás hatékonysága jelentős mértékben javulhatna. Az eredményes nyelvoktatáshoz (átlagos, 10-15 fős csoportlétszám mellett) minimálisan heti nyolc kontaktóra szükséges, ennél kisebb órásszámmal még a megszerzett tudás szinten tartása is nehéz. Ez ahhoz is hozzájárulna, hogy a nem túl távoli jövőben az angolnyelv-tudás átlagos szintje is emelkedjen: a rendészeti szakképzésben egyértelműen a B1–B2 szint, a felsőoktatási intézményekben pedig a B2 legyen a domináns.
13. A Rendészettudományi Karon a határrendészeti angol szaknyelv hatékonyabb oktatásának mindenképpen feltétele lenne az (ezt a szakmai nyelvet jól ismerő) angol tanárok számának növelése. Így megoldható lenne, hogy a beiskolázáskor az angolt már középfokon beszélő hallgatók (évfolyamonként jelenleg 6-8 fő) mellett az alacsonyabb nyelvi szinten lévők, sőt a kezdők számára is – esetleg egy általános nyelvi készségeket fejlesztő, intenzív, szintre hozó fázis után – oktatható legyen az angol határrendészeti szaknyelv, a jelenleginél kisebb csoportokban, akár megemelt órásszámban. E szaknyelv

tantervének kialakításakor még jobban lehetne támaszkodni a FRONTEX által közzétett angol tananyagokra és a megrendelő szakmai szervezetek által megfogalmazott igényekre, összeállításába be lehetne vonni a Kar Határrendészeti Tanszékének munkatársait, bár az együttműködés a két oktatási egység között jelenleg is eredményes. A határrendészeti képzési intézmények (különösen a Rendészettudományi Kar és a szegedi Határrendészeti Oktatóbázis) humán erőforrásait és szervezeti kereteit ki lehetne használni időszakos, akár speciális igényeket is kielégítő intenzív szaknyelvi tanfolyamok indítására.

14. A határrendészekkel lefolytatott interjúk és a 3. fejezetben ismertetett felmérés alapján a munkahelyi nyelvtanulás egyik fő akadályának az állomány túlterheltsége tűnik. Ha valóban prioritásként akarjuk kezelni a nyelvtudás fejlesztését, akkor célszerű lenne biztosítani, hogy az állomány tagjai a már említett képzési és karrierrendszer-koncepcióban megjelölt, szolgálatonként minimálisan 40 percnyi önképzést idegen nyelvekből is folytathassák, valamint, hogy a helyi szükségletek alapján meghatározott bizonyos létszámot folyamatosan nyelvtanfolyamra lehessen vezényelni. Az értekezésben ismertetett, tantermi és önálló tanulási szakaszokat magában foglaló szaknyelvoktatási program alkalmazásával az érintetteket rövidebb időre kellene felmenteni a munkából, mint egy hagyományos intenzív nyelvtanfolyam esetén. Az oktatás idejére a feladatok alóli részleges mentesítés azonban indokolt, mivel az idegennyelv-tanulás az egyik legkomplexebb mentális folyamat, csak a tanuló megfelelő szintű koncentrációja mellett lehet hatékony.
15. A rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományát nagyobb létszámban érintő nyelvoktatást központi forrásokból, de a helyi körülmények megfelelő ismeretére alapozva, decentralizált formában lenne célszerű megszervezni, differenciált megközelítéssel. Eszerint a határrendészeti feladatokat ellátó szolgálati helyeken szükséges lenne meghatározni azokat a munkaköröket, amelyekben a nemzetközi együttműködési feladatok végrehajtása érdekében nyelvismeretre van szükség, az oktatandó nyelveket, a kívánt nyelvtudási szinteket, az állomány motivációját, a tanulást segítő és gátló tényezőket. A konkrét tanfolyamok tervezése folyamán a helyi tapasztalatoknak megfelelően kellene megválasztani a képzés formáját, eszközét, tartalmát, támogatását, fel lehetne használni a helyi oktatásszervezés jó gyakorlatait, valamint a hazánk schengeni csatlakozását megelőző, nagyszámú, sikeres nyelvtanfolyam tapasztalatait is.

16. A rendőrség határrendészeti szolgálati ága angol szaknyelvi képzésének része kell, hogy legyen az állomány arra kiválasztott tagjainak felkészítése a schengeni értékelések vagy hasonló események alkalmával szükséges tolmácsolási feladatokra, folyamatos, legalább évi rendszerességgel megszervezett továbbképzésük.
17. A munkahelyi angol határrendészeti szaknyelvi oktatást majdan lebonyolító nyelvtanárok szakirányú képzését szükséges lenne megkezdeni. Mindenekelőtt a határrendészeti szaknyelv oktatásában jártas angol tanárok segítségével (helyi, területi és/vagy központi szinten) az ilyen tapasztalattal nem rendelkező kollégákat fel kellene készíteni az új feladatra, a rendelkezésre álló tananyagok bemutatását, módszertani tapasztalatcserét magában foglaló rövid képzések keretében. Ezen kívül a szaknyelvi tanfolyamok beindulása után a határrendészeti angol szaknyelvet oktató nyelvtanárok számára évi rendszerességgel lehetőséget kellene biztosítani néhány napos konferenciára, amelynek keretében kicserélhetnék a jó gyakorlatokat, és folyamatosan frissíthetnék határrendészeti ismereteiket.
18. A 3. fejezetben ismertetett felmérésből kitűnik az önképzés iránti fokozott igény. Az ezt kielégítő elektronikus és helyhez nem kötött eszközökön használható tananyagok elkészítése, a már hozzáférhető és a jelenleg előkészületben lévő FRONTEX oktató anyagok, a CEPOL honlapján a releváns oldalak és webináriumok megismertetése – például az intranet útján – alapvető fontosságú.

A határőrök nyelvi ismereteinek fontosságával kapcsolatban sokszor említést nyer, hogy ezek jelentősen befolyásolják a hazánkba látogatók rólunk szerzett első és utolsó benyomásait. Ezt tovább gondolva leszögezhetjük, hogy a rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának a nemzetközi szinten megnyilvánuló idegennyelvi kompetenciái nem csak előfeltételei az eredményes együttműködésnek, hanem nagyban hozzájárulnak országunk presztízséhez is, hiszen magas szintű szakmai felkészültségüket határrendészeink csak ezek birtokában tudják a többi ország szakemberei számára nyilvánvalóvá tenni.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Prof. Dr. Fórizs Sándor egyetemi tanár, ny. r. dandártábornok és Dr. Ritecz György ny. r. ezredes elő-opponenseknek a jó szándékú és konstruktív kritikai véleményeket, továbbá az értekezés műhelyvitáján részt vevő kollégáknak, hogy hasznos észrevételeikkel hozzájárultak az értekezés végső formájának kialakításához.

Nagy köszönettel tartozom interjúalanyaimnak, különösen Vájlók László r. alezredesnek, Zeher József r. őrnagynak (ORFK Határrendészeti Főosztály), Sárosdy Enikőnek (RRI), az NKE Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék valamennyi munkatársának, különösen Dr. Kiss Lajos r. alezredesnek és dr. Székely Zoltán r. őrnagynak, a Szeged Határrendészeti Kirendeltség munkatársainak, különösen Szántó Gabriella r. törzsőrmesternek, valamint a FRONTEX English for Border Guards munkacsoport tagjainak, különösen Steve Turk-nek, Catalina Harabagiunak és Jens Mullernek a rendkívül hasznos szakmai információkért.

Köszönetet szeretnék mondani Dr. habil. Károly Krisztina egyetemi docensnek a nyelvészeti vizsgálatokhoz, Berecz Antóniának az ILIAS rendszer használatához adott értékes tanácsaiért, Julian Ter Huurne-nek, Chrysanthi Gkolianak, és Kelemen Zsoltnak (CEPOL), az észt Biztonsági Tudományok Akadémiája Idegennyelvi Központ vezetőjének és munkatársainak, különösen Epp Leiburnak, az MTA Könyvtár és Információs Központ és az NKE Rendészettudományi Kar könyvtárosainak, elsősorban Haffner Ritának, Takácsné Egyed Verának és Wátné György Margitnak a kutatáshoz nyújtott készséges segítségért. Köszönöm az NKE Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Központ vezetőjének és munkatársainak támogatását abban is, hogy munkám mellett külföldi tanulmányutakon is folytathattam kutatásaimat.

Külön köszönettel és hálával tartozom témavezetőmnek, Dr. habil. Varga János ny. hőr. ezredes úrnak, aki doktori tanulmányaim és a kutatás során nyújtott értékes javaslataival, a folyamatos biztatással, szakmai támogatásával, útmutatásaival alapvető mértékben hozzájárult az értekezés megszületéséhez.

Felhasznált irodalom

Publikációk, tudományos munkák, tanulmányok

- ABLONCZYNÉ MIHÁLYKA Lívía: *Gazdaság és nyelv*. Lexikográfia Kiadó, Pécs, 2006. ISBN 978-963-06-1613-3
- AUSTIN, John L.: *How to Do Things with Words*. Harvard University Press, Cambridge, 1962. ISBN 0-674-41152-8
- BACHMAN, Lyle F. PALMER, Adrian S.: *Language testing in practice* Oxford University Press, Oxford, 1996. - 68, 71. ISBN 0 19 437148 4
- BALÁZS László: *A visszafogadási egyezmények alkalmazásának tapasztalatai az Európai Unióban, illetve a hazai joggyakorlatban*. Migráció és társadalom, MRTT, 2012. Forrás: <http://rendeszet.hu/folyoirat/2012/2/visszafogad%C3%A1si-egyezm%C3%A9nyek-alkalmaz%C3%A1s%C3%A1nak-tapasztalatai-az-eur%C3%B3pai-uni%C3%B3ban-illetve-hazai>, (2015.04.23.)
- BARACZKA Róbertné, SZIKINGER István: *A rendészeti igazgatás. Magyar Közigazgatási jog, Különös rész európai kitekintéssel*. Osiris, Budapest, 1999. 383. ISBN 9633896142
- BÁRDOS Jenő: *A nyelvpedagógia multidiszciplinaritása = Nyelvpedagógiai tanulmányok*. Iskolakultúra, Pécs, 2004. 98-110. ISSN 1586-202X
- BÁRDOS Jenő: *Nyelvpedagógiai tanulmányok = Iskolakultúra könyvek/24*. Iskolakultúra, Pécs, 2004. 150.
- BEAUGRANDE, Robert de, DRESSLER, Wolfgang: *Introduction to Text Linguistics*. Longman, London, 1981. ISBN 0-528-55485-3
- BENAVENT, Gabriella T., PENAMARIA, Sonsoles S.: *Target situation as a key element for ESP (Law Enforcement) syllabus design*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 173, 2015. 143 – 148. Forrás: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815013531>. (2015.06.24.)
- BERECZ Antónia: *Egy fegyveres küzdelem modell átalakítása e-learning modellé = A hadtudomány és a 21. század*, szerk. SZELEI Ildikó, BERKI Gábor, DOSZ Hadtudományi Osztály, Budapest, 2015. 150. ISBN:978-615-80044-8-0
- BEREGNYEI József: *A határrendészet helye, viszonyai és meghatározása. = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX.*, szerk. GAÁL Gyula, HAUZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2008. HU ISSN 1589-1674
- BHATIA, Vijay Kumar: *Analysing Genre. Language Use in Professional Settings*. Longman, Harlow, 1993. ISBN 0582085241
- BIBER, Douglas: *Variation across speech and writing*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988. 28–46. ISBN 0521425565
- BODNÁR Ildikó: *Szaknyelv és stilisztika. = Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010. 161–180. ISBN 9639902497
- BODONYI Iлона: *A rendészettudomány kutatómódszertana*, Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2008, 43.
- BORONKAI Dóra: *A dialógus szövegtani jellemzői drámai művek és beszélt nyelvi társalgások alapján*. Doktori (PhD) értekezés. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2008. 26–28.
- BORONKAI Dóra: *A konverzációelemzés alkalmazása az orvos-beteg kommunikáció kutatásában. = Szaknyelvi regiszterek és használati színterek*, PORTA LINGUA, 23. ISSN 1785-2420

- BROWN, James D.: *Second language studies: curriculum development = Encyclopedia of language and linguistics*, szerk. Keith BROWN, 2. kiadás Elsevier, Oxford. 2006. 102-110. ISBN 0080442994
- CELCE-MURCIA, Marianne, DÖRNYEI, Zoltán, THURRELL, Sarah: *Communicative competence: A pedagogically motivated model with content specifications*, *Issues in Applied Linguistics*, 6/2. 1995.
- CENTER FOR TEACHING+LEARNING: *How to flip a class*. University of Austin, Texas. 2015. Forrás: <http://ctl.utexas.edu/teaching/flipping-a-class/how>. (2015.08.18.)
- CHAPELLE, Carol: *Construct definition and validity inquiry in SLA research = Interfaces between second language acquisition and language testing research*, eds. BACHMAN, Lyle F., COHEN, Andrew D., Cambridge University Press, Cambridge, 1998. 32–70. ISBN 0521649633
- CRYSTAL, David: *A nyelv enciklopédiája*. Osiris, Budapest, 1998. 159. ISBN 9633792118
- DOBOS Csilla: *Szaknyelvi pragmatika = Mindent fordítunk, és mindenki fordít. Értékek teremtése és közvetítése a nyelvészetben*. szerk. Dobos Csilla, Lengyel Zsolt, Székely Gábor, Tóth Szergej, SZAK Kiadó, Bicske, 2005. 231. ISBN 9639131733
- DÓSA Ildikó: *A számítási nyelvhasználat lexiko-szemantikai és terminológiai vizsgálata*, Doktori (PhD) értekezés. Pannon Egyetem. Veszprém. 2012. 38.
- DOUGLAS, Dan: *Assessing Languages for Specific Purposes*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000. 34–40. ISBN 0521584957
- DUDLEY-EVANS, Tony – ST. JOHN, Maggi J.: *Developments in ESP: A multidisciplinary approach*, Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge, 1998. ISBN 0521596750
- ÉBERHARDT GÁBOR, LUKÁCS JÁNOS: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének Csongrád megyei tapasztalatai*. Előadás „A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelése” c. konferencián, 2015.05.07.
- EINHORN Ágnes: *Nyelvtanításunk eredményessége nemzetközi tükrökben*. *Modern nyelvoktatás*, XVIII/III. 2012. 22-35. Forrás: www.tintakiado.hu/book_detail.php?id=341 (2015.01.02.)
- FERGUSON, James: *12 seconds to decide. In search of excellence. Frontex and the principle of best practice*, FRONTEX, Warsaw, 2014. 15. ISBN 978-92-95033-92-4
- FINSZTER Géza: *Rendészetelmélet*. NKE RTK, Budapest, 2014. 51. ISBN 978-615-5305-59-7
- FISCHER Márta: *Terminológia a szakmai kommunikáció szolgálatában. = Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010.51–71. ISBN 9639902497
- FORGÓ Sándor: *Kommunikációelmélet – kommunikációs ismeretek*, E-learning tananyag, Forrás: http://forgos.ektf.hu/wp-content/tananyagok/fs_komm_egyetemi/obj/ie_0065_0_0_0/0065_0_0_0.htm (2015.06.10.)
- FÓRIS Ágota. *A terminológia interkulturális vonatkozásai a szakmai kommunikációban. = Hatékony nyelvi, idegen nyelvi és szakmai kommunikáció interkulturális környezetben: XI. Dunaújvárosi Nemzetközi Alkalmazott Nyelvészeti és Kommunikációs Konferencia*, szerk. KUKORELLI Katalin, Dunaújvárosi Főiskola Kiadói Hivatala, Dunaújváros, 2009. 18–26.
- FÓRISZ Sándor: *A Cseh Rendőr Akadémia*. *Magyar Rendészet*, 11(2011)/3. 43–52. ISSN 1586-2895
- FÓRISZ Sándor: *A Szlovák Köztársaság rendőrtisztai főiskolája*. *Magyar Rendészet*, 11(2011)/1. 103–108. ISSN 1586-2895
- FÓRISZ Sándor: *Alsó-szászországi rendőrtisztképzés*. *Magyar Rendészet*, 14(2014)/3. 121–134. ISSN 1586-2895
- FÓRISZ Sándor: *Az osztrák rendőrtiszt-képzés*. *Magyar Rendészet*, 11(2011)/2. 105–112. ISSN 1586-2895

- FÓRIZS Sándor: *Brandenburg tartomány rendőrtisztképzése*. Magyar Rendészet, 12(2012)/3. 67–76. ISSN 1586-2895
- FREEMAN, Herreid, Clyde, SCHILLER, Nancy A.: *Case studies and the flipped classroom*, *Journal of College Science Teaching* 42.5, 2013. 62-66.
Forrás: http://sciencecases.lib.buffalo.edu/cs/pdfs/Cases_Flipped_Classroom.pdf. (2015.08.21.)
- G. HAVRIL Ágnes: *A szaknyelv térhódítása a felsőoktatásban*. Doktori (PhD) értekezés. Pannon Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Veszprém, 2009. 106. Forrás: http://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2010/Galibane_Havril_Agnes_dissertation.pdf. (2013.04.26.)
- G. HAVRIL ÁGNES: *Betekintés a felsőoktatási angol szak/nyelvi képzésbe – egy hallgatói szükségletelemzés részeredményeinek általános tanulságai*, Modern nyelvoktatás. XIV/3. Tinta könyvkiadó, Budapest, 2008. ISSN 1219-638X ISBN 3110858746
- GNUTZMANN, Claus, OLDENBURG, Hermann: *Contrastive text linguistics in LSP-research: Theoretical considerations and some preliminary findings = Subject-oriented Texts*. ed. SCHRÖDER, Walter de Gruyter, Berlin, 1991. 103–137.
- GRÉTSY László: *A szaknyelvek és a csoportnyelvek jelentősége napjainkban = A magyar nyelv rétegződése*. szerk. Kiss Jenő, Szűts László, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 100–101. ISBN 9630544512
- HADHÁZY Jenő: *Kommunikáció = Pedagógiai szociálpszichológia*, szerk. Schmercz István, Élmény Bt. Kiadó, Nyíregyháza, 2002. 73–102.
Hadtudományi lexikon. MHTT, Budapest, 1995. 1155. ISBN 9630452286
- HALL, David R.: *Introduction. = Needs Analysis for Language Course Design: A Holistic Approach to ESP*. Cambridge University Press, Cambridge. 2013. 1-8. ISBN 0521128145
- HALL, E.T.: *The Hidden Dimension*. Doubleday, New York, 1966.
- HAUTZINGER Zoltán: *A kriminalisztika és a rendészettudomány határterületei*. Magyar Rendészet XV/1. 2015. 13. ISSN 1586-2895
- HELTAI Pál: *A szaknyelvi frazeológia kérdései. = Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010.181–194. ISBN 9639902497
- HELTAI Pál: *Szakmai kommunikáció és szaknyelv = Utak és perspektívák a hazai szaknyelvoktatásban és -kutatásban, PORTA LINGUA*, szerk. Silye Magdolna, Debreceni Egyetem, Debrecen, 2006. 37–43. ISSN 1785-2420
- HUHTA, Marjatta et al.: *Needs Analysis for Language Course Design: A Holistic Approach to ESP*. Cambridge University Press, Cambridge. 2013. ISBN 0521128145
- HUTCHINSON, Tom, WATERS, Alan: *English for Specific Purposes. A learning-centered approach*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987. ISBN 9780521318372
- HYMES, Dell: *On Communicative Competence = Sociolinguistics*, eds. John B. PRIDE, Janet HOLMES, Penguin, London, 1972. 269–293. ISBN 0140226583
- IVANCSICS Imre: *Hozzászólás a rendészet meghatározásához. = A rendészettudomány határkövei*. szerk. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs. 2012. 41. ISBN: 978-963-08-4112-2
- IVÁNYI Zsuzsanna: *A nyelvészeti konverzációelemzés Magyar Nyelvőr*, 125. 2001. 74–93.
Forrás: www.c3.hu/~nyelvor/period/1251/125106.htm. (2015.07.25.)
- JAKOBSON, Roman: *Closing statements: Linguistics and Poetics, Style in language*, T.A. Sebeok, New York, 1960. ISBN 0262690101
- JAKUSNÉ HARNOS Éva: *A tudásszerveződések formáinak szerepe a szakmai nyelvhasználatban = Szaknyelvi regiszterek és használati színterek, PORTA LINGUA*. szerk. BOCZ Zsuzsanna, SZOKOE, Budapest, 2014. 245. ISSN 1785-2420
- Jogi lexikon*. KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 1999. 520. ISBN 9789632245034

- KÁROLY Krisztina: *Szaknyelv és szövegnyelvészet. = Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010.73–77. ISBN 9639902497
- KATONA Géza: *A rendészet fogalma és tagozódása*, Rendvédelmi Füzetek 2004/2. 12–18.
- KELEMEN Zsolt: *CEPOL Police English Language Course Instructor Feedback Report*. Budapest, 2015.
- KEREZSI Klára, PAP András László: *Rendészet, tudomány, doktori iskola*, Magyar Rendészet XV./4., 68. ISSN 1586-2895
- KISS Lajos: *A határrendészeti képzés fejlődési vonalai a schengeni térségben*, Doktori (PhD) értekezés, NKE, Budapest, 2015.
- KISS Lajos: *Az egységes európai határrendészeti képzés megteremtésének első szakasza. = Határrendészeti tanulmányok*, 10/2. 2013. 14–24. ISSN 2061-3997
- KOMENCZI Bertalan: *Elektronikus tanulási környezetek*. Gondolat, Budapest, 2009. 131. ISBN: 9789636931575
- KORINEK László: *A bűnügyi tudományok helyzete*, Magyar Tudomány 2007/12. 1570. ISSN 0025-0325
- KOVÁCS Gábor: *A Magyar Rendőrség szerepvállalása hazánk határbiztonságában és a schengeni külső határok ellenőrzésében. = Migráció és rendészet*. szerk. HAUTZINGER Zoltán MRTT, Budapest, 2015. 69-84. ISBN: 978 963 12 3721 4
- KOVÁCS Gábor: *A rendészet, határrendészet értelmezése a határőrségi csapaterő feladat- és tevékenységrendszerében. = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I.* szerk. HAUTZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2002. 91. HU ISSN 1589-1674
- KOVÁCS Tamás: *A rendészettudomány a modern társadalomtudományokban. = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII.* szerk. GAÁL Gyula. – HAUTZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2011. 189. HU ISSN 1589-1674
- Közös európai referenciakeret – Nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés*, Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ Kht., Pilisborosjenő, 2002. ISBN 963204200x
- KURTÁN Zsuzsa, SILYE Magdolna: *A szaknyelvi oktatás a magyar felsőoktatás rendszerében*. 2006. Forrás: <http://www.nefmi.gov.hu/download.php?docID=733> (2015.06.12.)
- KURTÁN Zsuzsa: *A szaknyelvek rétegződésének kutatása = Mindent fordítunk, és mindenki fordít. Értékek teremtése és közvetítése a nyelvészetben*. szerk. Dobos Csilla, Lengyel Zsolt, Székely Gábor, Tóth Szergej, SZAK Kiadó, Bicske, 2005. 155.o. ISBN 9639131733
- KURTÁN Zsuzsa: *Szakmai nyelvhasználat*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. ISBN 963 19 4189 2
- KURTÁN Zsuzsa: *Szaknyelv az oktatásban – kutatási irányzatok és alkalmazásuk. = Tudomány, technolektus, terminológia. A tudományok, szakmák nyelve*. szerk. Veszelszki Ágnes, Lengyel Klára, Éghajlat Kiadó, Budapest, 2014. 171–177. ISBN 9639862630
- KURTÁN Zsuzsa: *Szaknyelv és szakmai kommunikáció = Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010. 11–22. ISBN 9639902497
- KURTÁN Zsuzsa: *Szaknyelv. = Magyar nyelv*. szerk. KIEFER Ferenc, Akadémiai Kézikönyvek, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006. 932–957. ISBN 9630583240
- KURTÁN Zsuzsa: *Szaknyelvi regiszterek és nyelvhasználati színterek. = Szaknyelvi regiszterek és használati színterek, PORTA LINGUA*, szerk. BOCZ Zsuzsanna, SZOKOE, Budapest, 2014. 35–46. ISSN 1785-2420
- LÉVAI Dóra: *A tükrözött osztályterem mint oktatási alternatíva az információs társadalomban*. Forrás: <http://www.slideshare.net/levaidora/a-tkrzt-osztlyterem-mint-oktatsi-alternatva-az-informcis-trsadalomban>.(2015.08.19.)

- LIPICS László: *Az idegen nyelvismeret szerepe a rendőri intézkedések végrehajtásában*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, X., 2009. Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/2009/lipics.pdf> (2013.03.12.)
- LIPICS László: *Az integrált határbiztonsági rendszer fejlesztésének lehetőségei*. Doktori (PhD) értekezés. NKE, Budapest, 2013. Forrás: http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/lipics_laszlo.pdf (2014. 12.07.)
- LUKÁCS János: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének Csongrád megyei tapasztalatai 2010-2015*. = *Határrendészeti tanulmányok, Különszám*. 2015. 24-37. Forrás: <http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/documents/2015.kulonszam.pdf> (2015.10.07.)
- MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ Magdolna: *A rendészeti kommunikáció sajátosságai a francia nyelvben = A kommunikáció nyelvészeti aspektusai*. szerk. GECSŐ Tamás, SÁRDI Csilla, Tinta Könyvkiadó, Székesfehérvár, Budapest, 2009. 174–176. ISBN: 978 963 9902 35 0
- MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ Magdolna: *A rendészeti szaknyelv sokrétűsége*, = *Szakember, szaktudás, szaknyelv. Cikk, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és -kutatásról*. PORTA LINGUA, SZOKOE, Debrecen, 2008. 167–176. ISSN 1785-2420
- MÁTÉTELKINÉ HOLLÓ Magdolna: *Rendészet és nyelv*. = *Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010. 285-299. ISBN 978 963 9902 49 7
- MIHALOVICS Árpád: *Pragmatika: a nyelvhasználat kutatásának a tudománya*. = *Mindent fordítunk, és mindenki fordít. Értékek teremtése és közvetítése a nyelvészetben*. szerk. Dobos Csilla, Lengyel Zsolt, Székely Gábor, Tóth Szergej, SZAK Kiadó, Bicske, 2005. 253. ISBN 9639131733
- MOLNÁR Ákos, PECZÖLI Ákos: *Az Európai Unió határellenőrzési rendszere I*. Forrás: http://old.biztonsagpolitika.hu/documents/1334174981_MOLNAR_Akos_PECZOLI_Akos_Az_Europai_Unio_hatarorizeti_rendszere_I_-_biztonsagpolitika.hu.pdf (2015.04.16.)
- MOLNÁR Katalin: *Kommunikáció a rendvédelmi munkában*. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2001.
- MOLNÁR Katalin: *Rendészeti kommunikáció vezetőknek*. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2007. 51.
- MÖHN, Dieter, PELKA, Roland: *Fachsprachen: Eine Einführung*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1984. ISBN 3484251301
- MUNBY, John: *Communicative Syllabus Design*. Cambridge University Press, Cambridge, 1978. ISBN 9780521282949
- MURÁTH Judit: *A szaknyelvoktató mint mediátor = Szakember, szaktudás, szaknyelv. Cikk, tanulmányok a hazai szaknyelvoktatásról és kutatásról, Porta Lingua*. SZOKOE, Debrecen, 2008. 17-26. Forrás: <http://nyi.bme.hu/images/images/files/portalingua2008.pdf> (2015.06.05.)
- MURÁTH Judit: *Szakfordítás és segédeszközök. Válogatott tanulmányok a szakfordítás, a kontrasztív lexikológia, a lexikográfia és a terminológia témaköréből*, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs, 2006. ISBN: 963 642 076 9
- MURÁTH Judit: *Szaknyelv és lexikográfia = Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010.23–50. ISBN 9639902497
- NUOPPONEN, Anita: *Vocabularies for specific purposes: An overview = Lexicology. An international handbook on the nature and structure of words and vocabularies, Volume 1*. eds. CRUSE, HUNDSNURSCHER, JOB and LUZIER, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2002. 856–866. ISBN 978-3110113082
- NYAKAS Judit: *A magyar logisztikai szaknyelv vizsgálata*. Doktori (PhD) értekezés. Pannon Egyetem, Veszprém, 2011.
- OLLÉ János: *A tevékenységközpontú nyílt oktatás helye és szerepe a felsőoktatásban* Forrás: <http://www.slideshare.net/ollejanos/nyiltoktatatas2015-ollejanos> (2015.08.19.)

- OLLÉ János: *A tükrözött osztályterem mint tanulásszervezési módszer a felsőoktatásban*. 2014. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=vpQBqo0JiAQ> (2015.08.08.)
- OLLÉ János: *Az oktatási környezetek tipológiája, eLearning és távoktatás értelmezések*. 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=yTjfWC8s4S8>. (2015.08.08.)
- OLLÉ János: *Komplex távoktatási és eLearning megoldások I. Az instruktív modell*. 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=0vZf6VEm0IE>. (2015.08.08.)
- OLLÉ János: *Komplex távoktatási és eLearning megoldások II. A tevékenységközpontú modell*. 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=NRqLshvdve8>. (2015.08.08.)
- OLLÉ János: *Komplex távoktatási és eLearning megoldások III. Nyílt oktatás*. 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=2LIVVt7dTYc>. Forrás: (2015.08.08.)
- OLLÉ János: *Komplex távoktatási és eLearning megoldások IV. Virtuális oktatás és hibrid oktatás*. 2013. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=KBawCXyGo7c>. (2015.08.08.)
- PALTRIDGE, Brian: *Genre and English for Specific Purposes. Genre Across Borders*. Forrás: <http://genreacrossborders.org/research/genre-and-english-specific-purposes>. (2016.01.05.)
- Panajotu Kosztasz: *Az angol katonai terminológia adaptálásának kérdései*, Doktori (PhD) értekezés, NKE HDI, Budapest, 2012. 86-88., 138.
- PAPP Csaba Lajos: *A magyar-román államhatáron átnyúló rendészeti együttműködés korszerűsítési lehetőségeinek kutatása*. Doktori (PhD) értekezés. NKE, Budapest, 2013. Forrás: http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/papp_csaba_lajos_2013.pdf (2014.12.10.)
- RÁDAI-KOVÁCS Éva: *Az Európai Unió szaknyelve és terminológiája, = Szaknyelvi kommunikáció*, szerk. DOBOS Csilla, Tinta Kiadó, Budapest, Miskolci Egyetem, Miskolc, 2010. 343–358. ISBN 9639902497
- Rendészettudományi szószedet*. MRTT, Budapest, 2008. 330.
- RITECZ György, SALLAI János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*. Hanns Seidel Alapítvány, Budapest, 2015. ISBN 978-963-88484-4-4
- RITECZ György: *Az európai (schengeni) határőrizeti követelményekre való felkészülés helyzete és a további feladatok Magyarországon*. Forrás: <http://palyazat.gov.hu/download/473/mt90.pdf>. (2015.04.16.)
- RITECZ György: *Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre*. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest, 2002. Forrás: http://193.224.76.2/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2003/ritecz_gyorgy.pdf, (2015.04.16.).
- RITECZ György: *Gondolatok az Európai Egységes Határőrség kialakításáról = EU – Tanulmányok IV.*, szerk. INOTAI András, 2004. 702. ISBN: 9632164040
- RITECZ György: *IBM vagy nem IBM? Avagy gondolatok egy prédikátor nyomán*, MAGYAR RENDÉSZET 2014/3. 55-75. ISSN 1586-2895
- ROBINSON, Pauline C.: *ESP Today: A Practitioner's Guide*. Prentice Hall, New York. 1991. 11. ISBN 978-0132840842
- Rózsás Eszter: *Közigazgatási jog, Különös rész II*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2014. ISBN 9786155376276
- SAJGÁL Mónika: *Az alkalmazott társalgáselemzés lehetőségei, = Nyelvelmélet – nyelvhasználat*. szerk. GECSŐ Tamás, SÁRDI Csilla, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2007. ISBN 9789637094835
- SEARLE, John R.: *Speech Acts*. Cambridge University Press, London. 1969. ISBN 9780521096263
- SERAFINI, Ellen et al: *Needs analysis for specialized learner populations: Essential methodological improvements*, English for Specific Purposes. vol. 40. 2015. 11-26. Forrás: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S088949061500037X>. (2015.06.24.)

- STEPANOVIENĖ, Ausra: *The needs analysis of Lithuanian police patrol officers to improve professional English*, Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka. Public Security and Public Order. (12) 2014. Forrás: [http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Leidiniai/MRU%20VSVT%20\(12\)%202014-12-04.pdf](http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Leidiniai/MRU%20VSVT%20(12)%202014-12-04.pdf). (2015.06.24.)
- SWALES, John: *Genre Analysis. English in academic and research settings*. Cambridge University Press, Cambridge. 1990. 24–27. ISBN 978-0521338134
- SZABÓ Andrea: *A bolognai folyamat és hatása a rendészeti felsőoktatásra az Európai Unióban*. PhD-értekezés. 2013. Forrás: http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/Szabo_Andrea/Szabo_Andrea_Ertekezés.pdf. (2014. 8. 10.)
- SZABÓ Andrea: *Egy rendészeti képzésre (felsőoktatásra) irányuló kutatás konklúziói*, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XIV(2013). Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/tizennygy.htm> (2014. 8.18.)
- SZÉPE György: *A szaknyelv és a mindennapi nyelv kapcsolata*, A Technika Tanítása/5. 1982. 129–139.
- SZIRMAI Mónika: *Bevezetés a korpusznyelvészetbe*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2006. 18. ISBN 9637094423
- TARI Tamás: *A magyar rendőrség tevékenysége a schengeni térséghez történő csatlakozás terén 2004-2010 között*. Doktori (PhD) értekezés. NKE, Budapest, 2012. Forrás: http://193.224.76.2/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/tari_tamas.pdf, (2015.04.16.)
- TEKE András: *A veszélyek kezelése és a határbiztonság. = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI. – tanulmányok a „Határellenőrzés a veszélyhelyzetek tükrében” című tudományos konferenciáról*. szerk. HAUTZINGER Zoltán, Pécs, 2006. 65-90. Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/2006/VI/teke.pdf>, (2015.04.19.)
- TERESTYÉNYI Enikő: *A modern turizmus terminológiája*. Doktori (PhD) értekezés. Pannon Egyetem, Veszprém, 2011.
- TOLNAINÉ KABÓK Zsuzsanna: *A magyar és az angol rendőrségi szakterület írott kommunikációjának korpusz alapú vizsgálata*. Doktori (PhD) értekezés Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2009. Forrás: http://nydi.btk.pte.hu/sites/nydi.btk.pte.hu/files/doktori_vedesek/TolnaineKabokZsuzsanna2010.pdf. (2014.04.10.)
- VARGA János: *A határrendészeti kutatások új kihívásai = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII.* szerk. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs. 2011. 195–204. ISSN 1589-1674
- VARGA János: *A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében. = Migráció és rendészet.* szerk. HAUTZINGER Zoltán, MRTT, Budapest, 2015. 232-233. ISBN: 978 963 12 3721 4
- VARGA János: *A schengeni eszme uniós biztonsági rendszerré válásának kiteljesedése és távlatai*. Forrás: <http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/documents/Vargaschengenieszme.pdf> (2012.07.06.)
- VARGA János: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésére való felkészítés a rendészeti tisztképzésben. = Határrendészeti tanulmányok, Különszám.* 2015/4. 12. Forrás: <http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/documents/2015.kulonszam.pdf> (2015.10.07.)
- VARGA János: *Az unió külső határainak hatékony őrzetére való felkészítés újabb lehetősége: Szemelvények egy oktatói tanulmányút naplójából*. Magyar Rendészet, 11(2011)/3. 27–34.
- VARGA János: *Biztonsági kihívások – képzési reakciók. = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV.* (2013a). Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/tizennygy.htm> (2014.08.10.)

- VARGA János: *Egy nemzetközi tudományos konferencia utóélete és reményteli jövője = Sodorvonalon: Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére*, szerk. HAUTZINGER Zoltán, VERHÓCZKI János, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2012. 323-332. ISBN 978-963-08-3271-1
- VARGA János: *Határrendészeti vezetők felkészítése rendészeti környezetben: határrendészeti tisztképzés a Rendőrtiszti Főiskolán és a Nemzeti Közszerződési Egyetemen = A modernkori magyar határrendészet százötz éve*, szerk. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2015a. 275-289.
- VARGA János: *Human rights in border control = Polícia ako ochranca práv jednotlivca: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 1. a 2. októbra 2012 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave*. szerk. RAPCANOVA, Michaela, MARCZYOVÁ, Klaudia, Akadémia Policajného zboru, Bratislava, 2013. 68-74. ISBN 978-80-8054-557-4
- VARGA János: *Integrált határigazgatás*. Oktatási segédanyag, szemléltető diasorozat. NKE, Budapest, 2013. (2015-ben átdolgozott változat)
- VARGA János, NAGY Judit, HÓKA Gábor, HUSZÁR László, MÓGOR Judit: *A rendészeti szervek nemzetközi együttműködése*. szerk. VARGA János, RTF, Budapest, 2009.
- VAS Gizella: *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének országos tapasztalatai és nemzetközi együttműködési vonatkozásai*. Előadás „A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelése” c. konferencián (2015.05.07.)
- VERHÓCZKI János: *Magyar rendőr külföldön, külföldi rendőr Magyarországon. (A rendőr intézkedési jogosultságának határai)* Forrás: http://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/3Magyar_rendor_kulfoldon.pdfhttp://rendeszet.hu/hatarrendeszetitagozat/3Magyar_rendor_kulfoldon.pdf. (2016.01.26.)
- VÍGH Tibor: *A kommunikatív tesztelés elméleti alapjai*, MAGYAR PEDAGÓGIA, 105/4. 2005. 386. ISSN 0025-0260
- VIRÁNYI Gergely: *Aktualizált gondolatok a rendészettudományhoz = A rendészettudomány határkövei*. szerk. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs. 2012. 11–39. ISBN: 978-963-08-4112-2
- WACHA Imre: *A nyelvi rétegződés kérdései. = Normatodat – nyelvi norma. Linguistica, Series A. Studia et dissertationes: 8*, szerk. KEMÉNY Gábor, Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 1992. 49–105. ISBN 9789638461605

Európai uniós szabályozás, ajánlások, kiadványok

- A BIZOTTSÁG AJÁNLÁSA (2006/XI/06) a tagállamok illetékes hatóságai által a személyek határokon történő ellenőrzése során használandó közös „Határőrök gyakorlati kézikönyve (Schengeni kézikönyv)” létrehozásáról (C (2006) 5186 végleges)*, Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%2015010%202006%20INIT> (2015.03.29.)
- A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK Az európai bűnüldözési képzési rendszer létrehozása (COM(2013) 0172 final)* Forrás: <http://old.eu-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0172:FIN:HU:HTML> (2014.08.13.)
- A TANÁCS 2007/2004/EK rendelete (2004. október 26.) az Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség felállításáról. Legutóbbi egységes szerkezetbe foglalt változat: 02004R2007-20140717,*

- Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004R2007-20140717&qid=1428397252183&from=HU> (2015.03.29.)
- AZ EURÓPAI PARLAMENT 2012. május 22-i állásfoglalása az Európai Unió belső biztonsági stratégiájáról ((2010/2308 (INI)). Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012IP0207&from=HU>, 2015.04.11.
- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1052/2013/EU RENDELETE (2013. október 22.) az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR) létrehozásáról, Forrás: <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:295:0011:01:HU:HTML>, (2015.03.29.)
- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1931/2006/EK RENDELETE (2006. december 20.) a tagállamok külső szárazföldi határain való kishatárforgalom szabályainak meghatározásáról, valamint a Schengeni Egyezmény rendelkezéseinek módosításáról. Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1931&from=HU> (2015.03.29.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 1931/2006/EK rendelete (2006. december 20.) a tagállamok külső szárazföldi határain való kishatárforgalom szabályainak meghatározásáról, valamint a Schengeni Egyezmény rendelkezéseinek módosításáról, Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1931&from=HU>
- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2006. december 20-i 1931/2006/EK rendelete a tagállamok külső szárazföldi határain való kishatárforgalom szabályainak meghatározásáról, valamint a Schengeni Egyezmény rendelkezéseinek módosításáról; Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=OJ:L:2006:405:TOC> (2015.07.22.)
- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról, Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0115&rid=1>, 2015.04.23.
- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 810/2009/EK RENDELETE (2009. július 13.) a Közösségi Vízumkódex létrehozásáról, Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/download/3/f9/20000/HUvizumkodex.pdf> (2015.03.25.)
- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 562/2006/EK RENDELETE (2006. március 15.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról. Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1427644362474&uri=CELEX:32006R0562> (2015.03.29.)
- AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós Schengeni katalógus frissített változata 7864/09. Brüsszel, 2009. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%207864%202009%20INIT>, (2015.04.19.)
- AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete AZ Európai Unió tagállamainak külső határait átlépő harmadik országbeli állampolgárok be- és kilépési adatainak rögzítésére szolgáló határregisztrációs rendszer létrehozásáról COM(2013) 95 végleges, 2013a. Forrás: <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/082dbcc53b70d21c013d27186fc84b9e.do> (2015.03.29.)
- AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a regisztráltutas-program létrehozásáról COM(2013) 97 végleges, 2013b. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+6930+2013+INIT&l=hu> (2015.03.29.)
- AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA: Tervezet – Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: „Az európai biztonsági modell felé” 5842/2/10 REV 2. Forrás:

- <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%205842%202010%20REV%202014.06.20>.)
- Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata* 2012/C 326/01. Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT> (2015.03.26.)
- CEPOL: *Annual Report 2011*. Forrás: <https://www.cepoleuropa.eu>. (2012.07.04.)
- CEPOL: *European Training Scheme: Mapping of Law Enforcement Training in the European Union – Final Report*, Forrás: https://enet.cepoleuropa.eu/fileadmin/documents/LETS/LETS_Management_Summary.pdf (2015.05.26.)
- CEPOL: *A 2014. évi éves jelentés összefoglalója*. Forrás: <https://www.cepoleuropa.eu/sites/default/files/annual-report-summary-2014-hu.pdf>. (2015.10.10.)
- CEPOL: *Police English Language Online Course. Course Curriculum*. Budapest, 2015.
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - towards integrated management of the external borders of the member states of the European Union (COM/2002/0233 final)* Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:52002DC0233> (2015.05.26.)
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *EU Schengen Catalogue; External borders control, Removal and readmission: Recommendations and best practices; February 2002*. Forrás: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/catalogue%20EN.pdf (2015.05.14.)
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *Integrated Border Management: Strategy Deliberations, 13926/3/06, FRONT 207, COMIX 826*. Forrás: <http://www.eumonitor.nl/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vi7jgt4r93za#p1> (2015.04.19.)
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION: *PRESS RELEASE 2768th Council Meeting Justice and Home Affairs Brussels, 4-5 December 2006* Forrás: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/91997.pdf (2015.03.29.)
- COWI: *External evaluation of the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, Final Report*. 2009. Forrás: <http://www.statewatch.org/news/2009/may/frontex-eval-report-2009.pdf> (2015.05.10.)
- EGYEZMÉNY A SCHENGENI MEGÁLLAPODÁS VÉGREHAJTÁSÁRÓL* Forrás: <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libshowdocument.aspx?Id=444&Lang=HU> (2015.03.29.)
- EURÓPAI BIZOTTSÁG: *Indul az EUROSUR. Sajtóközlemény*, Forrás: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1182_hu.htm (2015.04.11.)
- Feasibility study for the setting up of a European Border Police, Final report*. 2005. Forrás: <http://www.statewatch.org/news/2005/may/eba-feasibility-study.pdf> (2015.05.26.)
- FRONTEX: *2010. évi általános jelentés* 2011. Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/About_Frontex/Governance_documents/Annual_report/2010/general_report_hu.pdf (2015.04.11.)
- FRONTEX: *2013. évi általános jelentés*, 2014a. Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/About_Frontex/Governance_documents/Annual_report/2013/General_Report_HU.pdf (2015.04.11.)
- FRONTEX: *A FRONTEX 2014. évi munkaprogramja*, 2014b. Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/About_Frontex/Governance_documents/Work_programme/2014/PoW_2014_HU.pdf (2015.04.07.)

FRONTEX: *A FRONTEX 2015. évi munkaprogramja*, 2015b Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/About_Frontex/Governance_documents/Work_programme/2015/PoW_2015_HU.pdf (2015.09.02.)

FRONTEX: *Annual Risk Analysis 2014*, Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2014.pdf (2014.05.10.)

FRONTEX: *Basic English for Border Guards at Airports*, FRONTEX Training Unit, Warsaw, 2011.

FRONTEX: *FRAN Quarterly July-September 2015*. Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/FRAN_Q3_2015.pdf (2016.01.29.)

FRONTEX: *Common Core Curriculum. EU Border Guard Basic Training*. Warsaw, 2012.

FRONTEX: *Consultative Forum*. Forrás: <http://frontex.europa.eu/partners/consultative-forum/general-information/> (2015.09.10.)

FRONTEX: *Decision of the Management Board no. 11/2012 of 23 May 2012 Establishing the profiles and the overall number of border guards to be made available to the European Border Guard Teams*. Warsaw, 2012b.

FRONTEX: *Interoperability Assessment Programme Study 2013-2015*, Warsaw, 2015. 61-62.

FRONTEX: *Missions and tasks*, Forrás: <http://frontex.europa.eu/about-frontex/mission-and-tasks/> (2015.04.07.)

FRONTEX: *On-line English Language Course for Border Guards. Basic level. Oktatóanyag-tervezet*. FRONTEX Training Unit, 2015.

FRONTEX: *Mid-Level English for Border Guards at Airports*. Warsaw. 2013.

FRONTEX: *On-line English Language Course for Border Guards. Mid-Level. Oktatóanyag-tervezet*. 2015.

FRONTEX: *Partners, General information*, Forrás: <http://frontex.europa.eu/partners/consultative-forum/general-information/> (2015.04.07.)

FRONTEX: *Programme of Work 2015*, 2015. Forrás: http://frontex.europa.eu/assets/About_Frontex/Governance_documents/Work_programme/2015/PoW_2015_EN.pdf (2015.04.07.)

FRONTEX: *Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding, Vol.II*. 2015. 7.

FRONTEX: *Risk Analysis*, Forrás: <http://frontex.europa.eu/intelligence/risk-analysis/> (2015.04.19.)

FRONTEX: *Specialised Training*. Forrás: <http://frontex.europa.eu/training/specialised-training> (2014. 7. 12.)

FRONTEX: *Strategic Analysis*, Forrás: <http://frontex.europa.eu/intelligence/strategic-analysis/> (2015.04.19.)

Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete Az Európai Unió tagállamainak külső határait átlépő harmadik országbeli állampolgárok be- és kilépési adatainak rögzítésére szolgáló határregisztrációs rendszer létrehozásáról COM(2013) 95 végleges. Forrás: <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/082dbcc53b70d21c013d27186fc84b9e.do>, (2015.03.29.)

Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a regisztráltutas-program létrehozásáról COM(2013) 97 végleges. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+6930+2013+INIT&l=hu>, (2015.03.29.)

Tervezet – Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája: „Az európai biztonsági modell felé” 5842/2/10 REV 2. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%205842%202010%20REV%202>, (2014.06.20.)

Hazai törvények, rendeletek, határozatok, utasítások, dokumentumok

2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2014. Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_14_2011.pdf (2014.12.28.)
- 21/2008 ORFK utasítás 2. sz. melléklet
- 21/2008. (OT 11.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására.
- Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szakmai stratégiája (2012-2017) Szám: 29000/ 28714-9 /2011.Ált.
- Az Európai Unió által a 2014-2020 közötti uniós programozási időszakban létrehozásra kerülő Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó hétéves szakpolitikai stratégia, Forrás: <http://www.solidalapok.hu/node/80719> (2015.05.05.)
- Belső Biztonsági Alaphoz kapcsolódó Nemzeti Program tervezete, Forrás:<http://www.solidalapok.hu/sites/default/files/BBA%20nemzeti%20program%20140203%20partners%C3%A9g.pdf> (2015.05.05.)
- Koncepció az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv határrendészeti szolgálati ág szakmai kiválasztási, képzési és karrierrendszerére. 29000/11206-8/2013. ált.
- Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája. MAGYAR KÖZLÖNY (2012)19, Forrás: http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf (2015.04.16.)

Internetes oldalak

- A tanítás-tanulás rendszer-modellje. Forrás: http://okt.ektf.hu/data/nadasia/file/tananyag/oktataselemelet/1_tananyag1.html (2015.12.10.)
- Illegális bevándorlás. Forrás: <http://mti.hu/Pages/NewsInf.aspx?newsid=575788&lang=hun&print=1> (2016.02.12.)
- Illegális bevándorlás - Fogadták a Szlovéniából hazaérkező rendőröket. Forrás: <http://mti.hu/Pages/Default.aspx?lang=hun&menuid=> (2015.12.27.)
- Határőröket és rendőröket küldenek a V4-ek Görögországba. Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/hirek/hataroroket-es-rendoroket-kuldenek-a-v4-ek-gorogorszagba>. (2015.11.30.)
- How to flip a class. 2015. Forrás: <http://ctl.utexas.edu/teaching/flipping-a-class/how>. (2015.08.18.)
- Magyar-horvát államhatár. Forrás: <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/magyar-horvat-allamhatar> (2015.04.22.)
- Magyarország 50 fős rendőri egységgel járul hozzá a macedón határvédelemhez. Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/kulgazdasagi-es-kulugyminiszterium/gazdasagdiplomaciaert-felelos-allamtitkar/hirek/magyarorszag-50-fos-rendori-egyseggel-jarul-hozza-a-macedon-hatarvedelemhez>. (2015.12.27.)
- SOLID ALAPOK. http://solidalapok.hu/solid/eves_programok1/19 (2015.10.20.)

A szerző publikációs jegyzéke

Folyóiratcikk, cikk tanulmány- és konferenciakötetben

1. Új (?) utak a nyelvtanításban I.: A neuro-lingvisztikus programozás (NLP) és eredményeinek felhasználása a gyakorlatban
RENDVÉDELMI FÜZETEK 1:(36) pp. 1-17. (2000)
2. Új (?) utak a nyelvtanításban II.: Agybarát módszerek
RENDVÉDELMI FÜZETEK 2:(37) pp. 1-18. (2000)
3. A webinárium helye az elektronikus tanulási környezetben, alkalmazásának lehetőségei a rendészeti képzésben
MAGYAR RENDÉSZET 13:(1) pp. 105-117. (2013) ISSN 1586-2895
4. Társszerző :Varga János, Intelligens határok
HADTUDOMÁNYI SZEMLE 7:(1) pp. 279-288. (2014)
5. The principles of modern language teaching represented in an EU training tool for border guards I.
HADTUDOMÁNYI SZEMLE 6:(3) pp. 109-118. (2013)
6. The principles of modern language teaching represented in an EU training tool for border guards II.
HADTUDOMÁNYI SZEMLE 7:(2) pp. 106-122. (2014)
7. Activities that have worked well in teaching ESP
In: Fregan Beatrix (szerk.) *Success and Challenges in Foreign Language Teaching: International Conference for Language Instructors.*
Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2014.04.09-2014.04.11.
Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem, (2014) pp. 55-64.
ISBN:978-615-5305-37-5
8. Egységes nemzetközi tendenciák a határrendészeti szakemberek angol szaknyelvi oktatásában
MAGYAR RENDÉSZET 15:(1) pp. 45-76. (2015) ISSN 1586-2895
9. A Rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának idegen nyelvi ismeretei és érdeklődése a nemzetközi határrendészeti tevékenységek iránt
In: Szelei Ildikó, Berki Gábor (szerk.) *A hadtudomány és a 21. század, Tanulmánykötet.* (2015) pp. 163-196. ISBN:978-615-80044-8-0

Felsőoktatási tankönyv fejezete

10. Drink Driving
In: Borszéki Judit, Makai András, Zentai Józsefné, Popova Nagyzezsda
Borszéki Judit (szerk.)
Crime on Video: Angol szaknyelvi gyakorlatok. Budapest: Rejtjel Kiadó, 1999. pp. 4-7.
11. Shoplifting
In: Borszéki Judit, Makai András, Zentai Józsefné, Popova Nagyzezsda
Borszéki Judit (szerk.)
Crime on Video: Angol szaknyelvi gyakorlatok. Budapest: Rejtjel Kiadó, 1999. pp. 8-11.

12. Till death do us part
In: Borszéki Judit, Makai András, Zentai Józsefné, Popova Nagyezsda
Borszéki Judit (szerk.)
Crime on Video: Angol szaknyelvi gyakorlatok. Budapest: Rejtjel Kiadó, 1999. pp. 42-51.
13. Crime prevention
In: Borszéki Judit, Makai András, Tolnainé Dr Kabók Zsuzsa
Borszéki Judit (szerk.)
Crime Today 2. Budapest: Rendőrtiszti Főiskola, 2005. pp. 145-163.
14. Crimes against property
In: Borszéki Judit, Makai András, Tolnainé Dr Kabók Zsuzsa
Borszéki Judit (szerk.)
Crime Today 1. Budapest: Rendőrtiszti Főiskola, 2005. pp. 83-130.
15. Smuggling
In: Borszéki Judit, Makai András, Tolnainé Dr Kabók Zsuzsa
Borszéki Judit (szerk.)
Crime Today 2. Budapest: Rendőrtiszti Főiskola, 2005. pp. 83-116.
16. Traffic offences
In: Borszéki Judit, Makai András, Tolnainé Dr Kabók Zsuzsa
Borszéki Judit (szerk.)
Crime Today 2. Budapest: Rendőrtiszti Főiskola, 2005. pp. 37-81.

Felsőoktatási tankönyv

17. *Border Line*
Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2005. 94 p.
18. *Crime and Justice: Student's book 1*
Budapest: Rendőrtiszti Főiskola, 2011. 110 p. ISBN:978-963-9543-82-9
19. *Crime and Justice: Student's book 2*
Budapest: Rendőrtiszti Főiskola, 2011. 106 p. ISBN:978-963-9543-83-6
20. *Crime and Justice Student's book 3*
Budapest: Rendőrtiszti Főiskola, 2011. 94 p. ISBN:978-963-9543-84-3
21. *Crime and Justice Teacher's book*
Budapest: Rendőrtiszti Főiskola, 2011. 104 p. ISBN:978-963-9543-85-0
22. *Traffic Policing*
Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2013. 48 p. ISBN:978-615-5305-27-6
23. *Migration and Asylum*
Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2014. 141 p. ISBN:978-615-5491-86-3

Tudományos konferenciákon tartott előadások

24. Using multimedia material in teaching Technical English at the Hungarian Police College

Innovative Methods for Teaching Languages.

Konferencia helye, ideje: Tallinn, Észtország, 2012.03.15.

Tallinn: Sisekaitseakadeemia

25. English for Law Enforcement

English Language Online Learning Module (internetes szeminárium).

Szervező, időpont: CEPOL Európai Rendőrákadémia, Bramshill, Egyesült Királyság,

2013.08.22.

26. Egységes tendenciák a határrendészeti szakemberek angol szaknyelvi oktatásában az EU-tagországokban

Rendészeti Ágazat Doktoranduszainak VI. Országos Fóruma

Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2014.11.20.

Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar

Glosszárium

(Az értekezésben leggyakrabban előforduló fogalmak és terminusok értelmezése)

harmadik ország állampolgára:	bármely olyan személy, aki az Európai Közösséget létrehozó szerződés 17. cikkének (1) bekezdése szerinti nem uniós polgár
határellenőrzés:	a határon végzett, a határforgalom-ellenőrzésből és határőrizetből álló tevékenység, kizárólag a határ átlépésére irányuló szándék vagy az átlépés esetén, minden más októl függetlenül
határforgalom-ellenőrzés:	a határátkelőhelyeken végzett ellenőrzés annak megállapítására, hogy a személyek, beleértve az azok birtokában lévő közlekedési eszközöket és tárgyakat, beléptethetőek-e a tagállamok területére, illetve elhagyhatják-e azt
határőr:	olyan tisztviselő, akit a nemzeti joggal összhangban a határátkelőhelyen, az államhatáron vagy az államhatár közvetlen közelében teljesít szolgálatot, és aki a <i>Schengeni határellenőrzési kódex</i> -szel és a nemzeti joggal összhangban határellenőrzési feladatokat végez
határőrizet:	a határok őrizete a határátkelőhelyek között, valamint a határátkelőhelyeknek a hivatalos nyitvatartási időn túli őrizete, a határforgalom-ellenőrzés megkerülésének megakadályozása érdekében
képzés:	az oktatási munka fejlesztő hatása: az ismeretek feldolgozása, gyakorlása útján a jártasságok, készségek, kompetenciák kialakítása, gyakorlati oktatás valaminek a véghezvitelére
kommunikatív kompetencia:	a kommunikatív szituációban több komponensből álló képességek, attitűdök, stratégiák és kognitív ismeretek összessége
kompetencia:	cselekvőképes tudás; azon ismeretek, készségek, képességek, magatartási, viselkedési jegyek összessége, amely által a személy képes lesz egy meghatározott feladat eredményes végzésére
kontextus:	gyűjtőneve mindazon eseményeknek, valamint (fizikai és egyéb) helyzeti, a személyre jellemző külső és belső tényezőknek, amelyekbe a kommunikációs tevékenységek beágyazódnak
korpusz:	általában elektronikus adatbázisként tárolt, egy adott nyelvre többé-kevésbé reprezentatívnak tekinthető írott szövegek, szóbeli közlések vagy egyéb minták, nyelvi adatok gyűjteménye
nyelvhasználat konstruktuma:	olyan, a kommunikációban megjelenő kontextuális jellemzők, valamint személyes képességek és kompetenciák között lévő állandó kölcsönhatások és kapcsolatok összessége, amelyekből egy nyelvtudásmodell összeáll
nyelvhasználat kontextusa/nyelvhasználati tartományok:	a társadalmi élet olyan tág területei, amelyeken az egyén társadalmi szereplőként tevékenykedik, az értekezés főleg a nyelvtanulás, a nyelvtanítás, valamint a nyelvhasználat szempontjából fontos főbb kategóriákat említi: az oktatási, szakmai, közéleti és személyes tartományt
oktatás:	a tanítási és tanulási folyamat összetett egysége
szöveg:	bármely egymáshoz kapcsolódó (beszélt vagy írott) mondatsor vagy diskurzus, amely valamely nyelvhasználati tartományhoz kapcsolódik, valamely feladat végrehajtásakor a szöveg nyelvi tevékenységek révén keletkezik, mint a feladat nyelvi segédeszköze, célja, folyamata vagy produktuma

szükségletelemzés: a társadalmi és az egyéni távlati, illetve közvetlen nyelvhasználati igények felmérése, fontossági sorrendbe állítása. A nyelvi szituáció, a kommunikációs célok, formák, az elérendő szintek elemzésére terjed ki, értelemben használt terminus) elősegíti a nyelvtanulás céljainak, tartalmának, feladatának és követelményrendszerének meghatározását

Rövidítések jegyzéke

AFIC	Afrika-FRONTEX Hírszerzési Közösség
CCC	Közös képzési alaptanterv(ek)
CEPOL	Európai Rendőrakadémia (2016-tól: Bűnüldözési Képzés Európai Ügynöksége)
CFPoC	Központi FRONTEX Kapcsolattartási Pont
CIRAM	közös integrált kockázatelemzési modell
EASO	Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal
EB RAN	keleti határok kockázatelemzési hálózat
EBGT	európai határőr csapatok
EURODAC	európai szintű ujjlenyomat-adatbázis az EU területére illegálisan belépettekről
EUROSUR	európai határőrizeti rendszer
FCO	a FRONTEX koordinációs tisztviselője
FOSS	a FRONTEX egyablakos rendszere
FRAN	FRONTEX kockázatelemzési hálózat
FRONTEX	az Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség
FSC	FRONTEX Helyzetelemző Központ
FSO	FRONTEX támogató tiszt
IBM	integrált határigazgatási modell
ICONet	a tagállamok bevándorlási szolgálatai számára biztonságos web-alapú információs hálózat
JORA	közös műveletek jelentéstételi alkalmazása
KER	Közös európai referenciakeret
KKSZH	közös kapcsolattartási szolgálati hely
LCC	helyi koordinációs központ
LETS	európai bűnüldözési képzési rendszer
NCC	Nemzeti Koordinációs Központ
NKE	Nemzeti Közszolgálati Egyetem
NOK	Nemzetközi Oktatási Központ
NTC	nemzeti képzési koordinátor
PCC SEE	Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény
PNR	utasnyilvántartási adatállomány
RRI	Repülőtéri Rendőr Igazgatóság
RTK	Rendészettudományi Kar
SELEC	Délkelet-európai Rendészeti Együttműködési Központ
SGO	kirendelt vendégtiszt/kiküldött határőr
SIS	Schengeni Információs Rendszer
SNE	(FRONTEX-be) delegált nemzeti szakértő
SQF	ágazati képesítési rendszer
UNHCR	ENSZ Menekültügyi Főbiztossága
VIS	Vízuminformációs Rendszer
WB RAN	nyugat-balkáni kockázatelemzési hálózat

Mellékletek

1. melléklet

Kérdőív az EU-ban folyó intézményes határrendészeti angol szaknyelvi oktatásról

TEACHING ENGLISH FOR BORDER POLICING STAFF -- QUESTIONNAIRE

The information gathered by this questionnaire is needed for a PhD thesis on the role of English language competences in enhancing international border policing cooperation. If you wish to be informed about the outcome and conclusions of the survey, we will be glad to send you the publication discussing it. Could you please send this questionnaire when completed to Judit Borszeki as an attachment (email address: Karosi.Zoltanne@uni-nke.hu) by 30th April 2014.

The survey will take about 20 minutes to complete.

1. YOUR INSTITUTION

Name of institution (in your language)

..... (country) (city)

Name of institution in English

The total (average) annual number of border policing students at various levels of training programmes at your institution:

Vocational (Basic)	BA/ BSc (Mid-level)	MA/ MSc (High level)	Other, please specify: _____

Contact person for information:

Email address:

Do you wish to be informed about the outcome of the survey?

2. ENGLISH COURSES AT YOUR INSTITUTION

Please fill in the tables below about **(future) border policing staff** involved in your training programmes. Please note that by *Policing English* we mean an ESP course designed mainly for police staff but also involving other law enforcement officers, whereas *English for Border Policing* is a course meant specifically for border policing staff. In some institutions, however, there might be mixed English courses with a focus both on law enforcement and border policing.

2.1 Data of English courses for Border Guard/ Border Policing students

General English	Policing English	English for Border Policing	Mixed (Policing English + English for Border Policing)
-----------------	------------------	-----------------------------	--

Full-time courses

(Annual) Number of students involved				
Length of English training (months)				
Total number of English lessons				
Average number of lessons per week				
Level of students according to CEFR (A1/A2/B1/B2/C1/C2)				

Part-time/ distance courses

(Annual) Number of students involved				
Length of English training (months)				
Total number of English lessons				
Average number of lessons per week				
Level of students according to CEFR (A1/A2/B1/B2/C1/C2)				

General English	Policing English	English for Border Policing	Mixed (Policing English + English for Border Policing)
-----------------	------------------	-----------------------------	--

In-service/ further training

(Annual) Number of students involved				
Length of English training (months)				
Total number of English lessons				
Average number of lessons per week				
Level of students according to CEFR (A1/A2/B1/B2/C1/C2)				

Other course, namely: _____

(Annual) Number of students involved				
Length of English training (months)				
Total number of English lessons				
Average number of lessons per week				
Level of students according to CEFR (A1/A2/B1/B2/C1/C2)				

2.2 Please indicate the level(s) of those from the above courses which end with a language exam, i.e. official assessment, the results of which are described in a certificate issued by the institution or a language examination centre.

	Level(s) according to CEFR (A1/A2/B1/B2/C1/C2)
Full-time training	
Part-time training	
In-service training	
Other, namely: _____	

3. COMMUNICATION TOPICS COVERED BY COURSES IN POLICING ENGLISH / ENGLISH FOR BORDER POLICING

3.1 If these ESP subjects are taught at your institution, please mark (by placing an 'x') all the communicative domains in which English language skills are developed. Please also indicate the language level(s) of the students involved.

COMMUNICATIVE DOMAIN		LANGUAGE LEVEL (A1/A2/B1/B2/C1/C2)
Communication during border checks (with passengers, carriers, aircraft crew members etc.)		
Communication with illegal/ irregular migrants		
Communication with foreigners during patrolling (giving/ getting information, taking measures etc.)		
Communication with foreign colleagues (border guards) during work, joint operations, study trips etc.		
Communication with foreign colleagues at international further training courses		
Communication with foreign colleagues at international conferences		
Professional correspondence with foreign colleagues (requests, sharing information etc.)		
Written scientific communication with colleagues (essays, studies)		
Interpreting, translating in border policing context		
Other, please specify: _____		

3.2 What does the learning material include? Please indicate by placing an 'x'. (Several answers can be selected.)

Commercially available textbook	
Textbook published by your/ another law enforcement training institution	
Material selected by the teacher	
Frontex IT tool (Basic/ Intermediate English for Border Guards)	
Other self-access learning material	

3.3 Have you got any further comments that you would like to share with us?

3.4 To your knowledge, are there any courses in English for Border Policing conducted in your country, outside your institution?

No.	☐
Yes.	☐

Name of institution:

Thank you very much for your kind assistance.

2. melléklet

A felmérésben részt vevő országok és intézmények

Ország*	Válaszadó határrendészeti képzést folytató intézmény		Képzési szint			
	Neve	Neve angolul	Alap (Szakköz- épiskola)	Közép (BA)	Felső (MA)	Egyéb
Bulgária	Академия на МВР, София, Център за специализация и професионална подготовка	Academy of the Ministry of Interior, Sofia, Centre for Specialization and Professional Training				
Ciprus	Αστυνομική Ακαδημία Κύπρου	Cyprus Police Academy				
Csehország	Ředitelství služby cizinecké policie	Directorate of Alien Police Service				
Dánia	Direktionssekretariatet Polititorvet	Danish National Police	nincs adat			
Észtország	Sisekaitseakadeemia	Estonian Academy of Security Sciences				
	Politsei-ja Piirivalveamet	Estonian Police and Border Guard				
Finnország	Raja- ja merivartiokoulu	The Border and Coast Guard Academy				
Németország	Bundespolizeiakademie	Federal Police Academy				
Görögország	Ελληνική Αστυνομία	Training Division 3, Hellenic Police Headquarters	nincs adat			
Magyarország	Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészetudományi Kar	Faculty of Law Enforcement, National University of Public Service				
	Miskolci Rendészeti Szakközépiskola	Law Enforcement School Miskolc				
	Szegedi Rendészeti Szakközépiskola	Law Enforcement School Szeged				
Olaszország	Centro Addestramento Polizia di Stato	State Police Training Centre				
Lettország	Valsts Robežsardzes Koledža	State Border Guard College				

Litvánia	Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų ministerijos Pasieniečių mokykla	Border Guard School of the State Border Guard Service under the Ministry of Interior of the Republic of Lithuania				
Hollandia	Opleidings-, Trainings- en Kenniscentrum Koninklijke Marechaussee	Training and Expertise Center Royal Netherlands Marechaussee				
Poland	Centrum Szkolenia Straży Granicznej im. Żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza w Kętrzynie	Border Guard Training Centre them. Soldiers of the Border Protection Corps in Kętrzyn				
Portugália	Serviço de Estrangeiros e Fronteiras	Immigration and Border Service	nincs adat			
Románia	Academia de Poliție “Alexandru Ioan Cuza”	“Alexandru Ioan Cuza” Police Academy				
Románia	Scoala de Formare Initiala si Continua a Personalului Politiei de Frontiera	School for Basic and Further Training of Border Police Personnel				
Szlovákia	Akadémia Policajného zboru v Bratislave	Academy of the Police Force in Bratislava				
Szlovénia	Policijska akademija, Center za izpopolnjevanje in usposabljanje	Police Academy, Training Centre				

* Az országok az angol nevük alapján kialakított ABC- sorrendben szerepelnek.

A színkód az adott intézmény adott képzési formájában résztvevő határrendészeti hallgatók számát jelzi:

nincs adat	
<50 fő	
50-100 fő	
120-200 fő	
≥300 fő	

3. melléklet

KÉRDŐÍV A HATÁRRENDESZETI SZOLGÁLATI ÁG ÁLLOMÁNYÁNAK IDEGEN NYELVI ISMERETEIRŐL

Sorszám: (elemző tölti ki)

Tisztelt Válaszadó!

Az alábbi kérdőívvel a rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának idegen nyelvi tanulmányait és a nemzetközi határrendészeti tevékenység iránti érdeklődését szeretnénk vizsgálni egy készülő doktori (PhD) értekezéshez és angol szaknyelvi tananyaghoz.

Kitöltésével Ön is jelentős mértékben hozzájárulhat az érintett állomány idegen nyelvi képzésének fejlesztéséhez. Kérjük, a kitöltött kérdőíveket szolgálati helyenként összegyűjtve, csatolmányként juttassák el a Karosi.Zoltanne@uni-nke.hu címre.

A kérdőív anonim, kitöltése kb. 20 percet vesz igénybe.

0 Adatok (A megfelelő választ jelölje x-szel.)

0.1 Nem: férfi nő

0.2 Életkor: év

0.3 Legmagasabb iskolai végzettség:

középiskola	☐	egyetem	☐
rendészeti szakközépiskola	☐	PhD	☐
főiskola	☐		

0.4 Szolgálati hely (földrajzi hely):

Megye: Település:

0.5 Szolgálati hely (szervezet):

ORFK	☐	Határrendészeti Kirendeltség	☐
Megyei RFK	☐	RRI	☐
Városi RK	☐	Rendészeti Szakközépiskola	☐
Mélyégi Ellenőrzési és Közterületi Támogató Alegység	☐	NKE RTK	☐

0.6 Mióta dolgozik határrendészeti szakterületen?
(Kérjük, írja be az évek számát.)

1. Idegen nyelvek ismerete (A megfelelő választ jelölje x-szel.)

1.1 Milyen idegen nyelvet beszél Ön? Véleménye szerint milyen szinten? (Nem nyelvvizsgabizonyítvány alapján!) Több nyelvet is megjelölhet!

Nyelv	Alapfok	Középfok	Felsőfok
angol	☐	☐	☐
arab	☐	☐	☐
francia	☐	☐	☐
horvát	☐	☐	☐
német	☐	☐	☐
olasz	☐	☐	☐
orosz	☐	☐	☐
román	☐	☐	☐
spanyol	☐	☐	☐
szerb	☐	☐	☐
ukrán	☐	☐	☐
Egyéb:			
_____	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐

1.2 Hogyan tanulta/ tanulja a fent megjelölt nyelv(ek)et? Több választ is megjelölhet (x-szel). Ha két idegen nyelvnél többet ismer, kérjük, arról a két nyelvről nyilatkozzon, amelyeket a legmagasabb szinten beszél.

	nyelv	nyelv
Közép- vagy felsőfokú oktatás részeként általános nyelvet	☐	☐
Közép- vagy felsőfokú oktatás részeként határrendészeti szaknyelvet	☐	☐
Munkahelyi nyelvtanfolyamon, általános nyelvet	☐	☐
Munkahelyi nyelvtanfolyamon, határrendészeti szaknyelvet	☐	☐
Nyelviskolában, általános nyelvet	☐	☐
Nyelviskolában, határrendészeti szaknyelvet	☐	☐
Magántanárnál, általános nyelvet	☐	☐
Magántanárnál, határrendészeti szaknyelvet	☐	☐
Önképzéssel, általános nyelvet	☐	☐
Önképzéssel, határrendészeti szaknyelvet	☐	☐

Egyéb módon, éspedig:

1.2a Milyen (volt) a nyelvtanfolyam(ok) jellege? (Önképzés esetén: átlagosan heti hány órát tölt(ött) nyelvtanulással?)

_____ nyelv _____ nyelv

intenzív (heti 12 óránál több)	☐	intenzív (heti 12 óránál több)	☐
félintenzív (heti 8-10 óra)	☐	félintenzív (heti 8-10 óra)	☐
extenzív (heti 2-4-6 óra)	☐	extenzív (heti 2-4-6 óra)	☐

1.3 Jelenleg van-e a munkahelyén vagy a munkahely által szervezett nyelvoktatás?

Igen, _____ nyelv(ek)ből Nincs

Milyen a nyelvtanfolyam(ok) jellege? (Mindkét oszlopban jelölje meg a választ, több tanfolyam esetén többet is!)

intenzív (heti 12 óra vagy több)	☐	általános nyelvi	☐
félintenzív (heti 8-10 óra)	☐	rendőri vagy határrendészeti szaknyelvi	☐
extenzív (heti 2-4-6 óra)	☐	általános és rendőri vagy határrendészeti szaknyelvi	☐

1.4 Ön jelenleg részt vesz-e a munkahelyén /a munkahely által szervezett nyelvoktatásban?

Igen, _____ nyelvből Nem

Milyen a nyelvtanfolyam jellege? (Mindkét oszlopban jelölje meg a választ!)

intenzív (heti 12 óra vagy több)	☐	általános nyelvi	☐
félintenzív (heti 8-10 óra)	☐	rendőri vagy határrendészeti szaknyelvi	☐
extenzív (heti 2-4-6 óra)	☐	általános és rendőri vagy határrendészeti szaknyelvi	☐

1.5 Amennyiben jelenleg részt vesz (már vett részt) a munkahelyén vagy a munkahely által szervezett nyelvtanfolyamokon, mennyire (volt) eredményes ez a nyelvoktatás az Ön nyelvi készségeinek fejlesztését illetően? (Kérjük, a nyelvtanfolyam típusát aláhúzással jelölje. Amennyiben több munkahelyi nyelvtanfolyamon is részt vett, a két legutolsóról nyilatkozzon.)

_____ nyelv, intenzív / félintenzív / extenzív nyelvtanfolyam

Egyáltalán nem eredményes	1	2	3	4	5	Nagyon eredményes
Beszédképesség	☐	☐	☐	☐	☐	
Olvasott szöveg értése	☐	☐	☐	☐	☐	
Hallott szöveg értése	☐	☐	☐	☐	☐	
Írásképesség	☐	☐	☐	☐	☐	
Nyelvtani ismeretek	☐	☐	☐	☐	☐	
Általános szókincs	☐	☐	☐	☐	☐	
Szakmai szókincs	☐	☐	☐	☐	☐	

2. Nemzetközi határrendészeti együttműködés

2.1 Kap-e Ön tájékoztatást alábbi nemzetközi együttműködési tevékenységekre való jelentkezés lehetőségeiről, feltételeiről, rendjéről:

	Mindig	Gyakran	Ritkán	Soha
Nemzetközi határrendészeti (Frontex) művelet	☐	☐	☐	☐
Nemzetközi határrendészeti továbbképzés	☐	☐	☐	☐
Külföldi határrendészeti angol szaknyelvi tanfolyam	☐	☐	☐	☐
Nemzetközi határrendészeti konferencia	☐	☐	☐	☐
Egyéb, éspedig:	☐	☐	☐	☐

2.2 Kérjük, jelölje meg, az alábbi nemzetközi együttműködési tevékenységek közül melyikben vett már részt, és nevezze meg az ezek során használt nyelvet: (Több választ is megjelölhet (x-szel).)

	A kommunikáció során használt nyelv
Nemzetközi határrendészeti (Frontex) művelet	☐
Nemzetközi határrendészeti továbbképzés	☐
Külföldi határrendészeti szaknyelvi tanfolyam	☐
Nemzetközi határrendészeti konferencia	☐
Közös határ menti járőrszolgálat	☐
Együttműködési megbeszélés	☐
Határesemények rendezése	☐
Egyéb, éspedig:	☐

2.3 Kérjük, jelölje meg (x-szel), az alábbi nemzetközi együttműködési tevékenységek közül melyikben venne szívesen részt a jövőben: (Több választ is megjelölhet.)

Nemzetközi határrendészeti (Frontex) művelet	☐
Nemzetközi határrendészeti továbbképzés	☐
Külföldi határrendészeti szaknyelvi tanfolyam _____ nyelven	☐
Nemzetközi határrendészeti konferencia	☐
Egyéb, éspedig:	☐

**2.4 Amennyiben nem venne szívesen részt a fenti tevékenységekben, miért?
(Több választ is megjelölhet.)**

Nem érdeklődöm a fenti tevékenységek iránt.

A munkahelyi körülményeim nem teszik lehetővé.

A családi körülményeim nem teszik lehetővé.

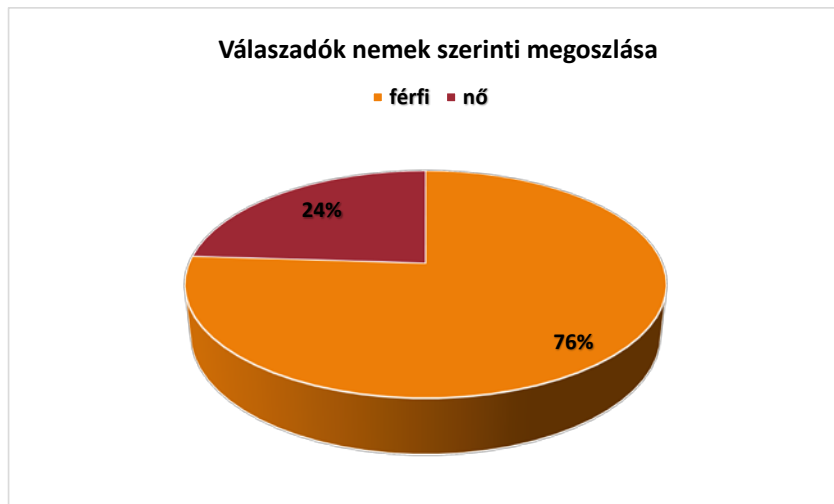
Nem megfelelő a nyelvtudásom.

Egyéb, éspedig:

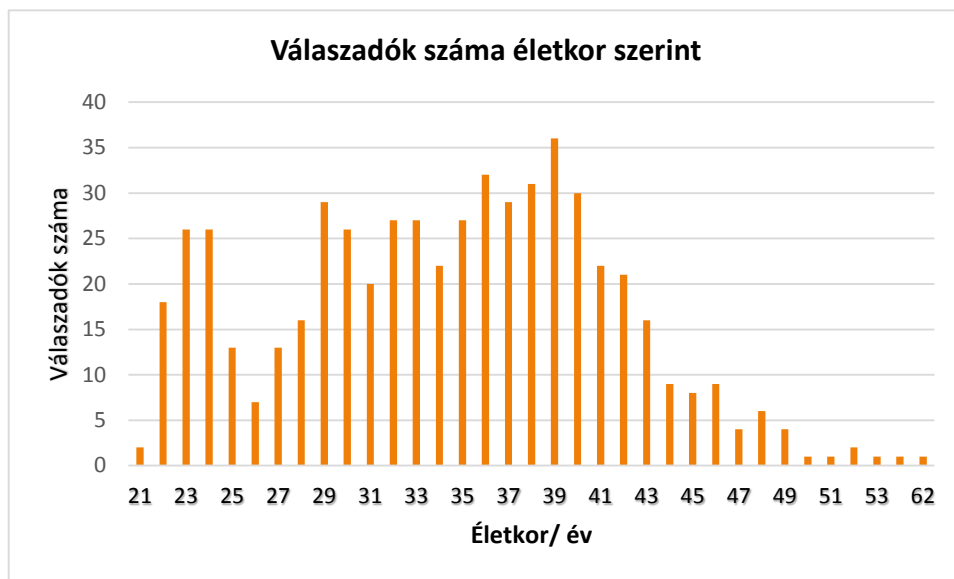
Kérjük, ha a témával kapcsolatos megjegyzése, észrevétele van, az idegen nyelvi képzés fejlesztése érdekében ossza meg velünk:

Köszönjük közreműködését!

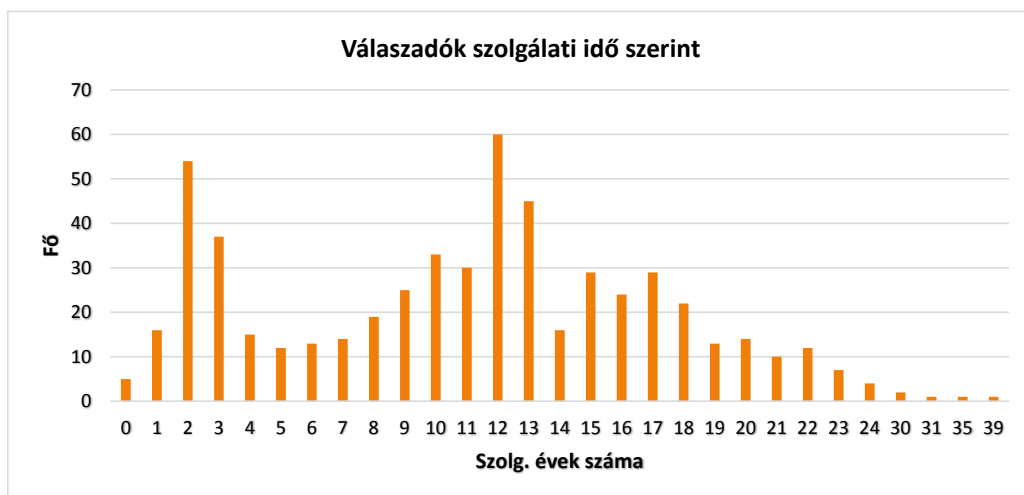
4. melléklet

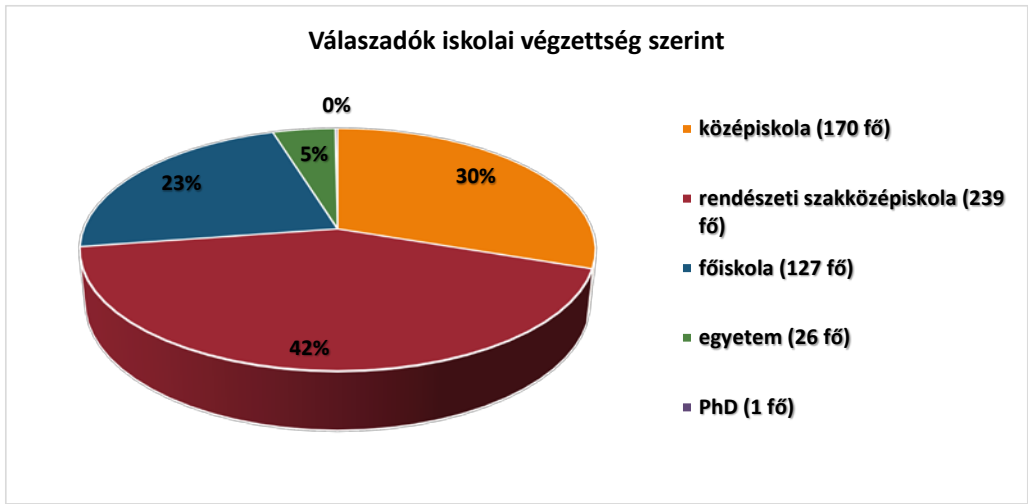
1. ábra: A válaszadók nemek szerinti megoszlása

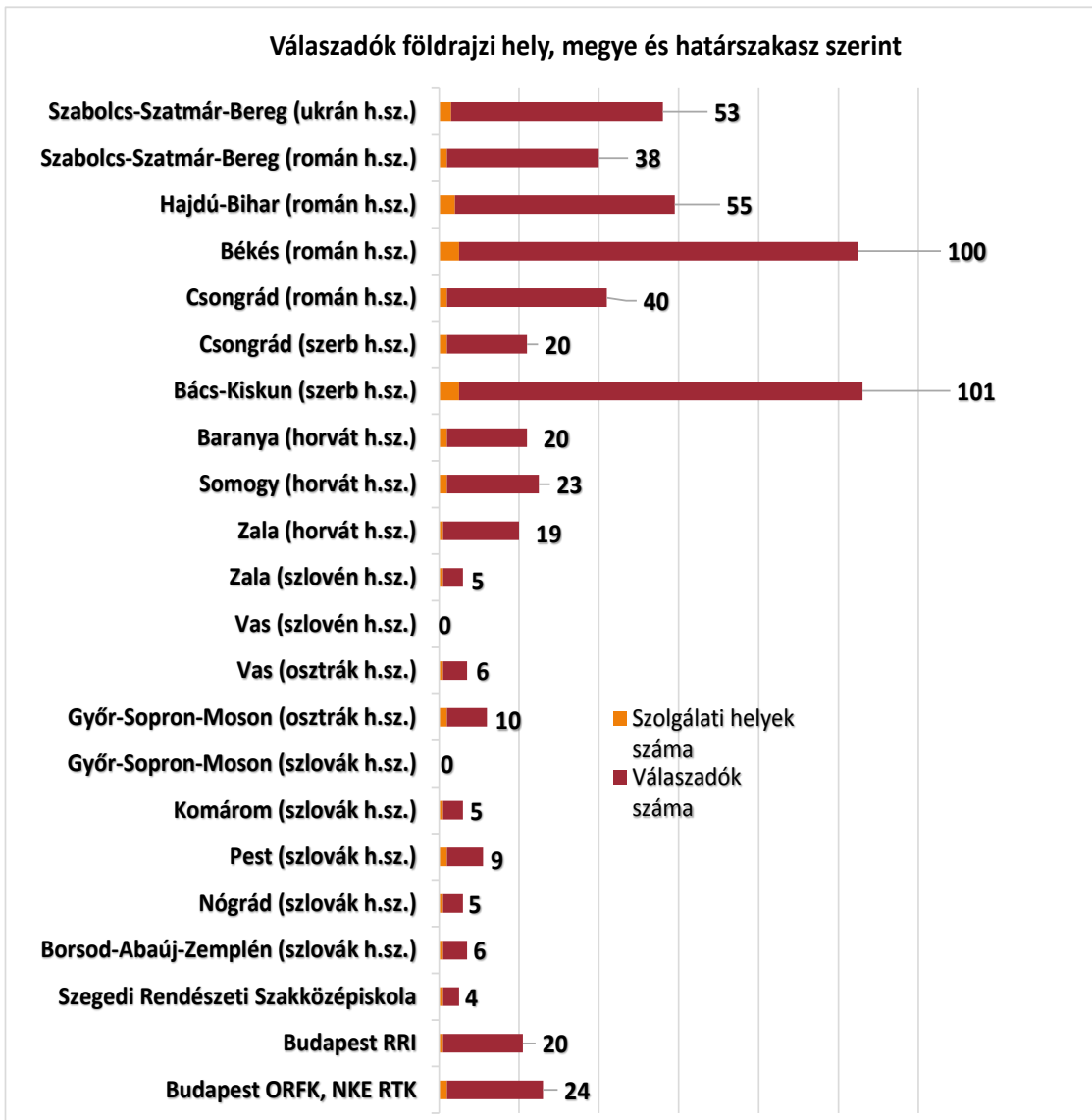
2. ábra: A válaszadók életkor szerinti megoszlása

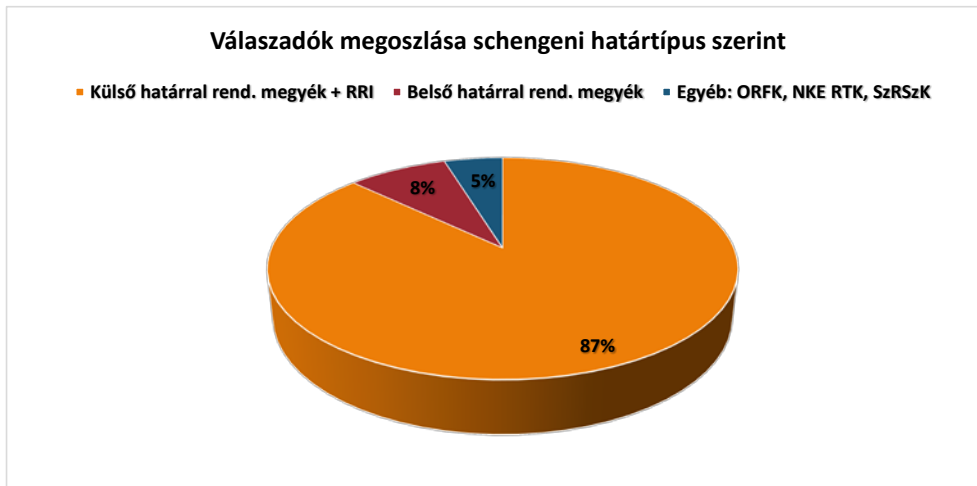
3. ábra: A válaszadók szolgálati idő szerinti megoszlása

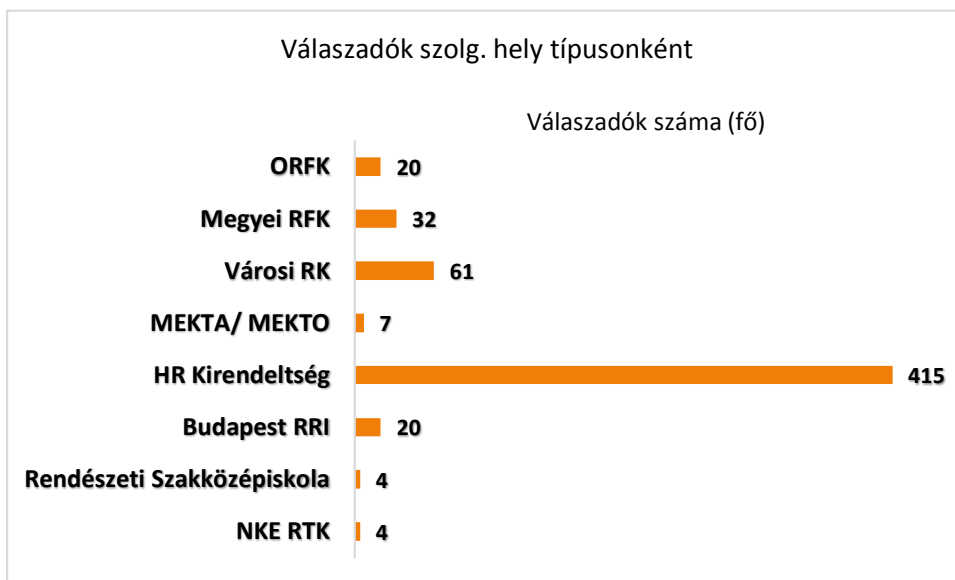
4. ábra: A válaszadók iskolai végzettség szerinti megoszlása

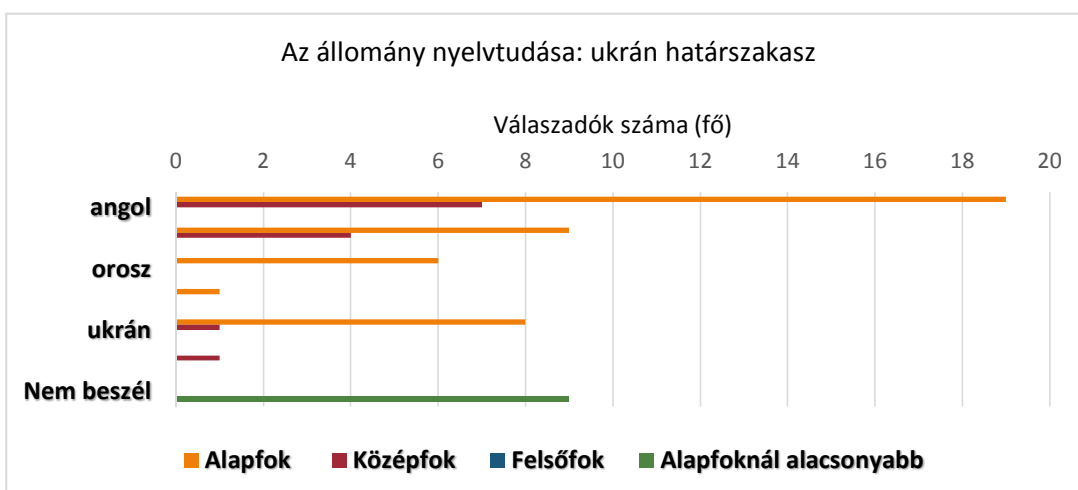
5. ábra: A válaszadók megyék, határszakaszok és határszakaszokhoz nem tartozó intézmények szerinti megoszlása

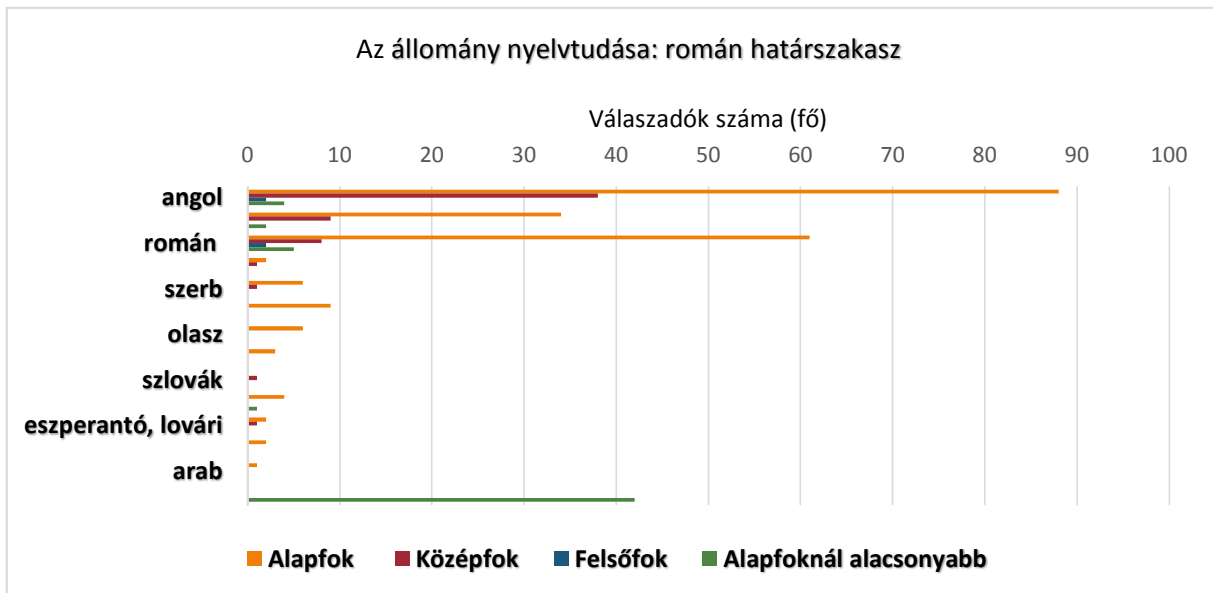
6. ábra: A válaszadók határtípus (és egyéb intézmények) szerinti megoszlása

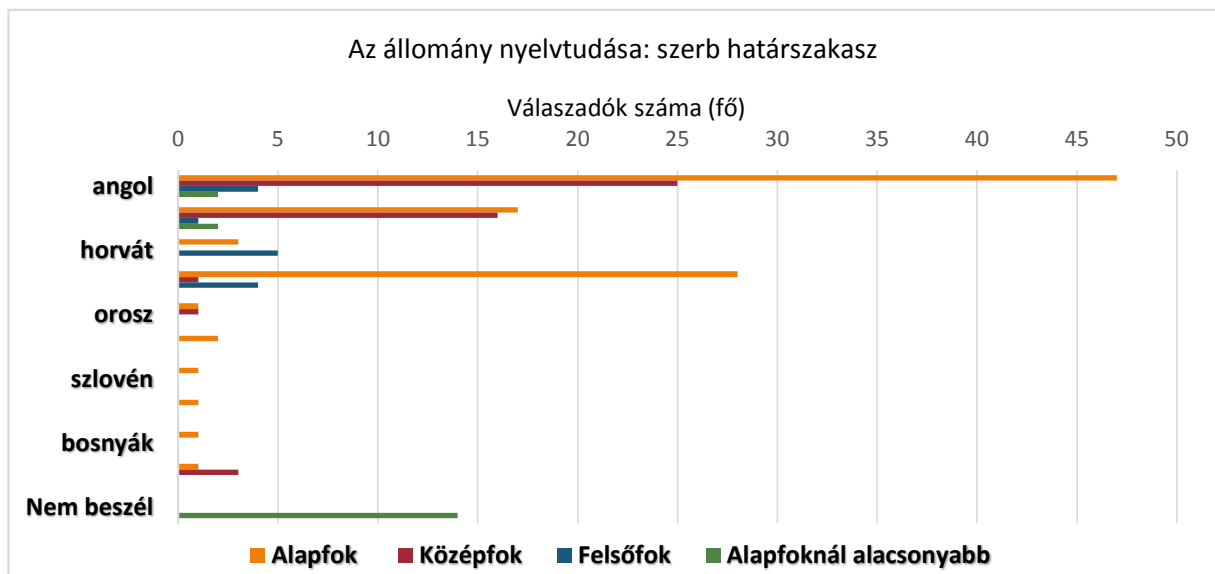
7. ábra: A válaszadók szolgálati hely szerinti megoszlása

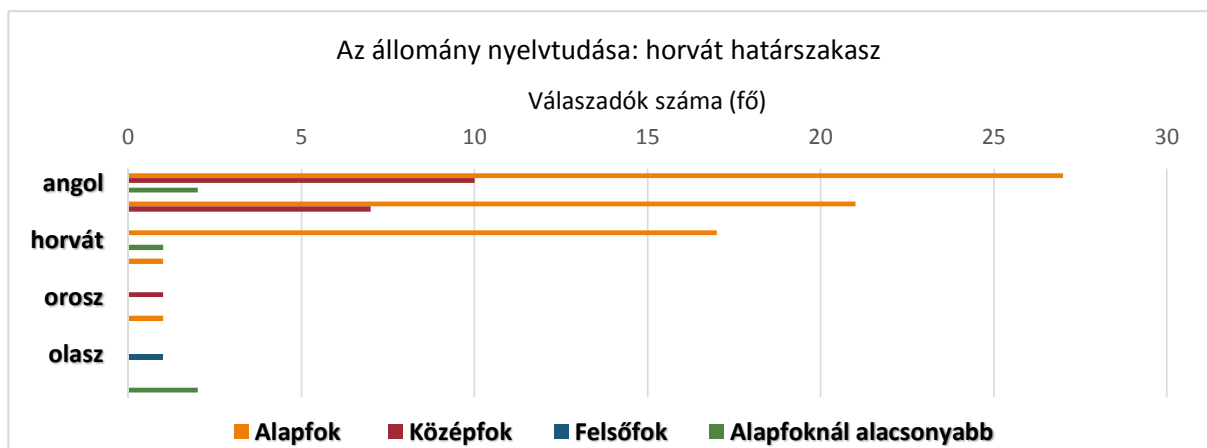
8. ábra: A beszélt nyelvek az ukrán határszakaszon (n= 52)

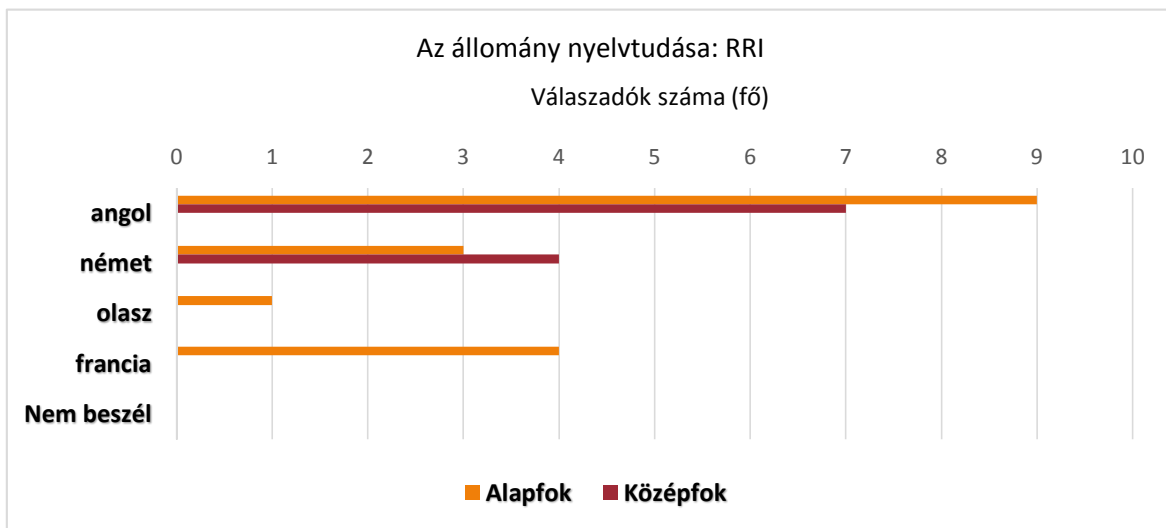
9. ábra: A beszélt nyelvek a román határszakaszon (n= 230)

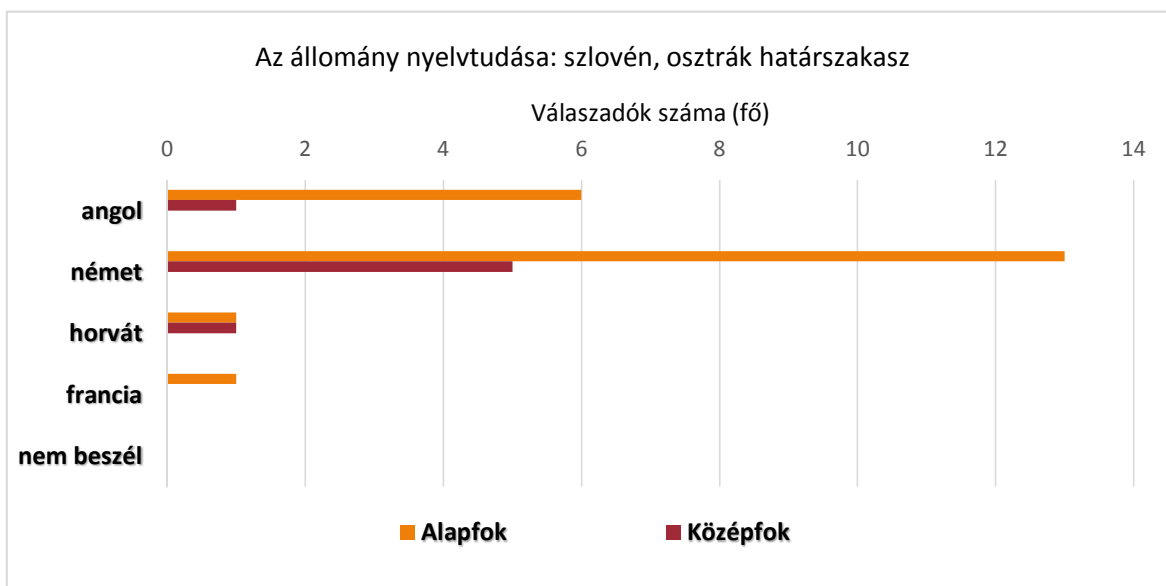
10. ábra: A beszélt nyelvek a szerb határszakaszon (n= 125)

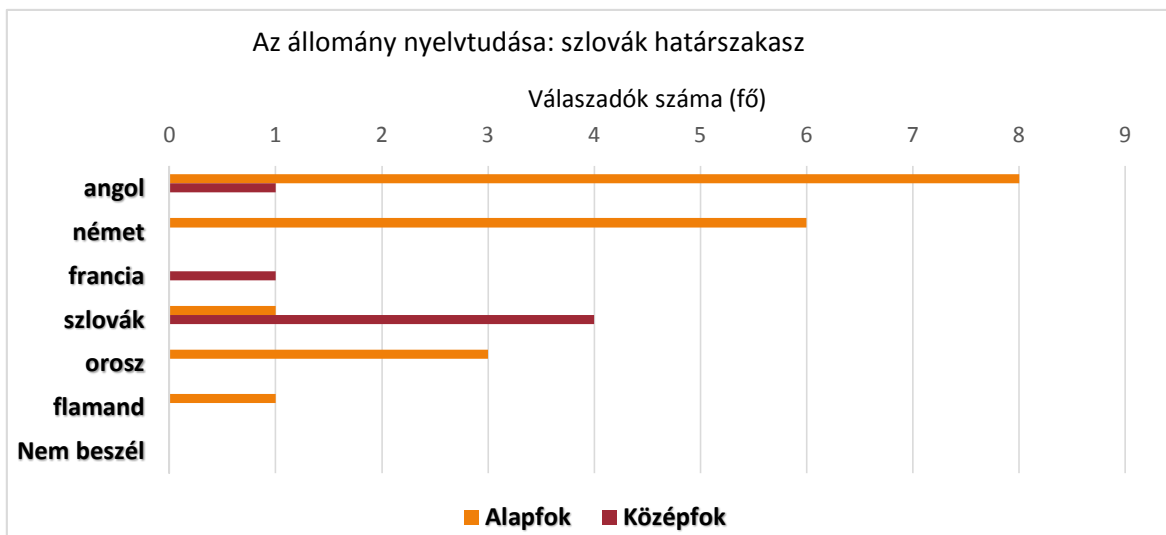
11. ábra: A beszélt nyelvek a horvát határszakaszon (n= 62)

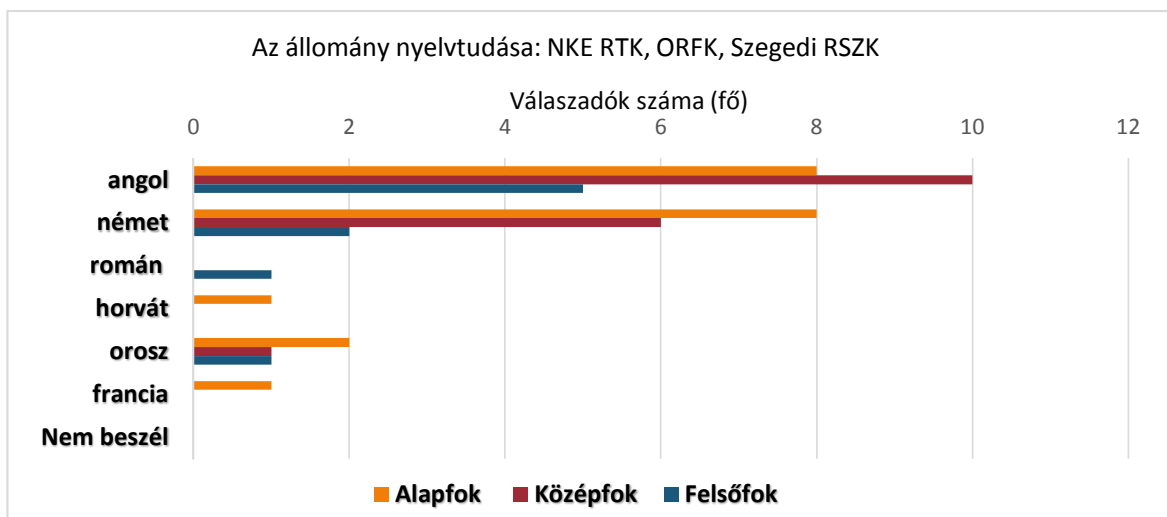
12. ábra: A beszélt nyelvek az RRI-n (n=20)

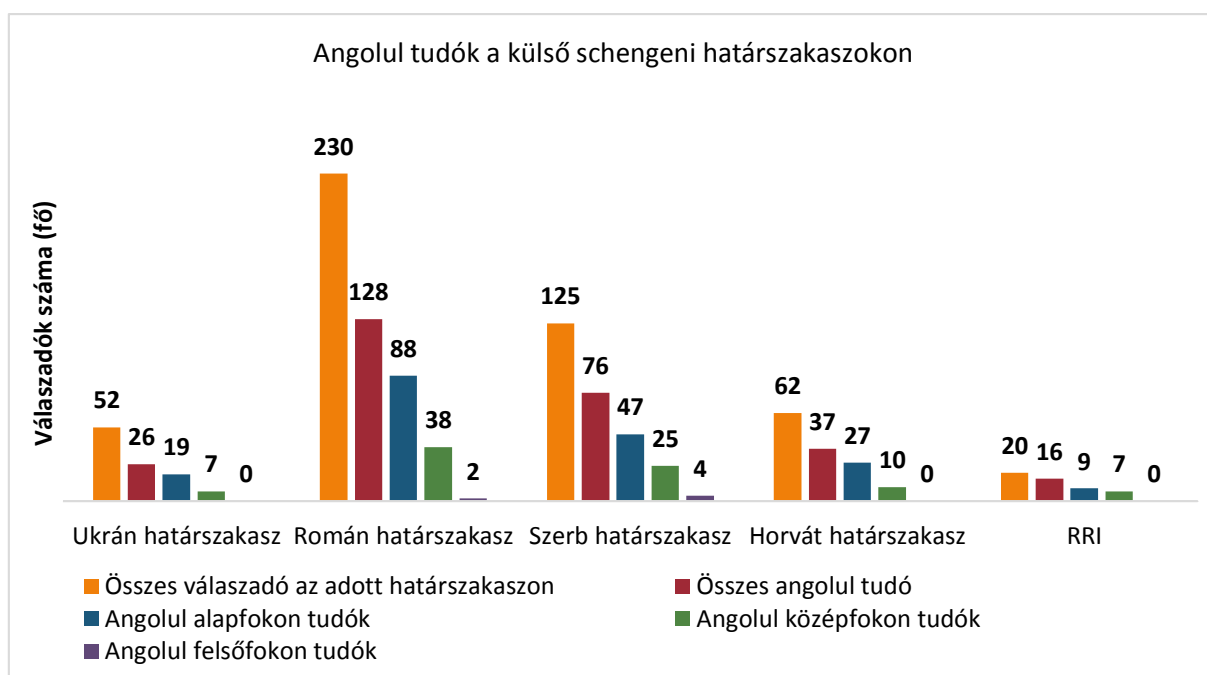
13. ábra: A beszélt nyelvek a szlovén és osztrák határszakaszon (n=21)

14. ábra: A beszélt nyelvek a szlovák határszakaszon (n=25)

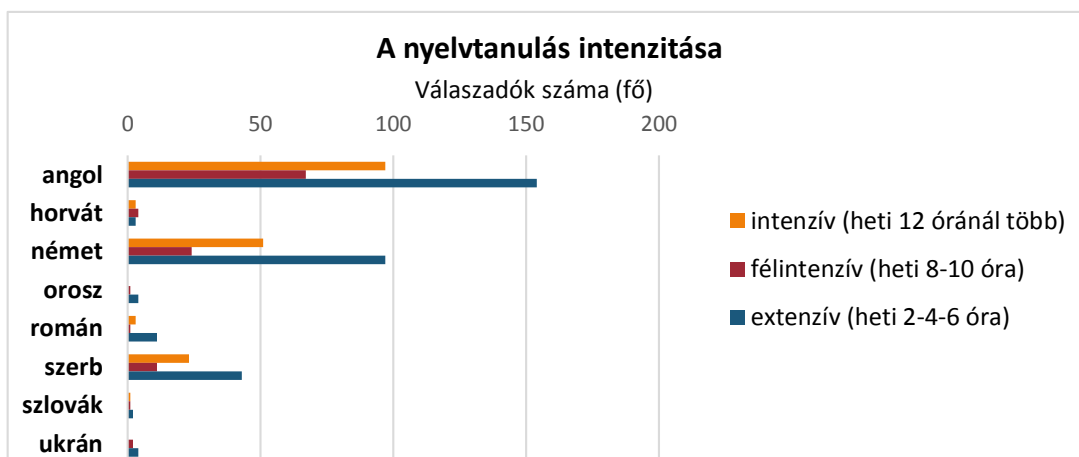
15. ábra: A beszélt nyelvek az NKE RTK-n, az ORFK-n és a Szeged RSZK-n (n= 28)

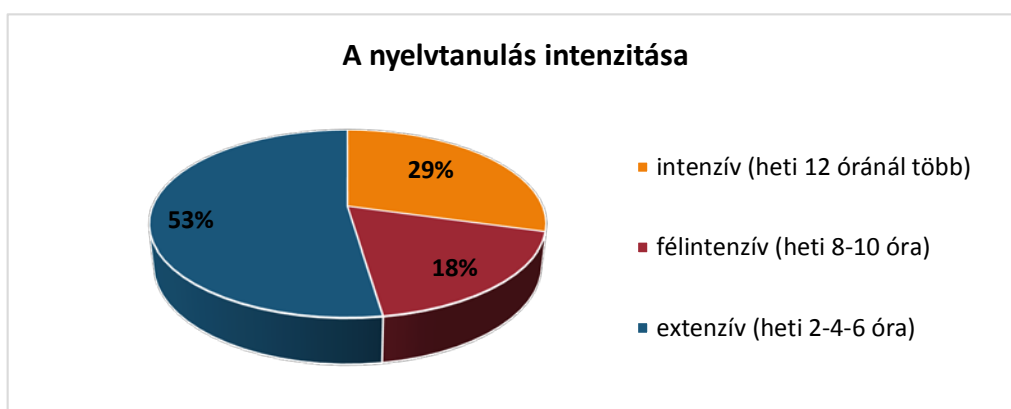
16. ábra: Angoltudás a külső schengeni határszakaszokon

	angol	francia	horvát	német	olasz	orosz	román	fla- mand	szerb	szlovák	szlovén	ukrán	eszperantó és lovári	Össze- sen
Közép- vagy felsőfokú oktatás részeként általános nyelvet	181	7	3	96	2	11	5	0	5	2	0	0	1	313
Közép- vagy felsőfokú oktatás részeként határrendészeti szaknyelvet	34	1	0	22	0	2	1	0	0	1	0	0	0	61
Munkahelyi nyelvtanfolyamon, általános nyelvet	87	4	8	25	0	0	16	0	4	0	0	5	0	149
Munkahelyi nyelvtanfolyamon, határrendészeti szaknyelvet	39	0	6	13	0	1	6	0	6	0	0	1	0	72
Nyelviskolában, általános nyelvet	34	1	1	17	0	0	3	0	1	1	0	0	5	63
Nyelviskolában, határrendészeti szaknyelvet	4	0	1	2	0	0	1	0	1	0	0	0	0	9
Magántanárnál, általános nyelvet	49	0	0	15	0	1	4	0	3	1	0	0	4	77
Magántanárnál, határrendészeti szaknyelvet	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	4
Önképzéssel, általános nyelvet	89	3	8	35	3	2	30	0	13	3	0	1	3	190
Önképzéssel, határrendészeti szaknyelvet	28	0	4	13	0	1	24	0	8	1	0	1	0	80
Anyanyelve v. szülőitől	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2
A nyelvterületen élt	1	1	0	0	0	0	3	1	0	0	0	0	0	6

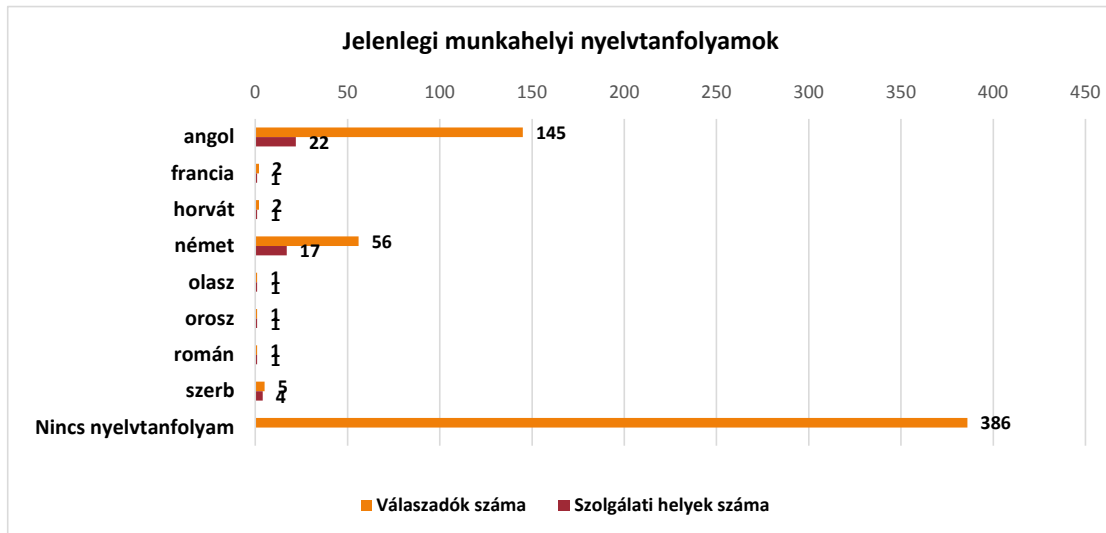
17. ábra: A nyelvek elsajátításának módja nyelvenként (n=480)

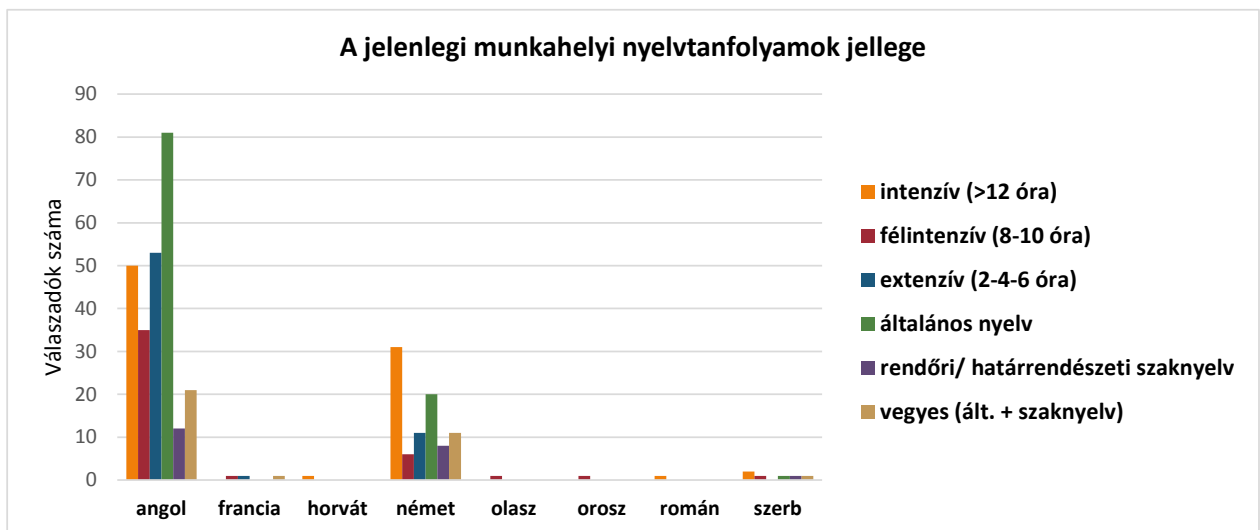
18. ábra: A nyelvi kurzusok intenzitása (n=462)

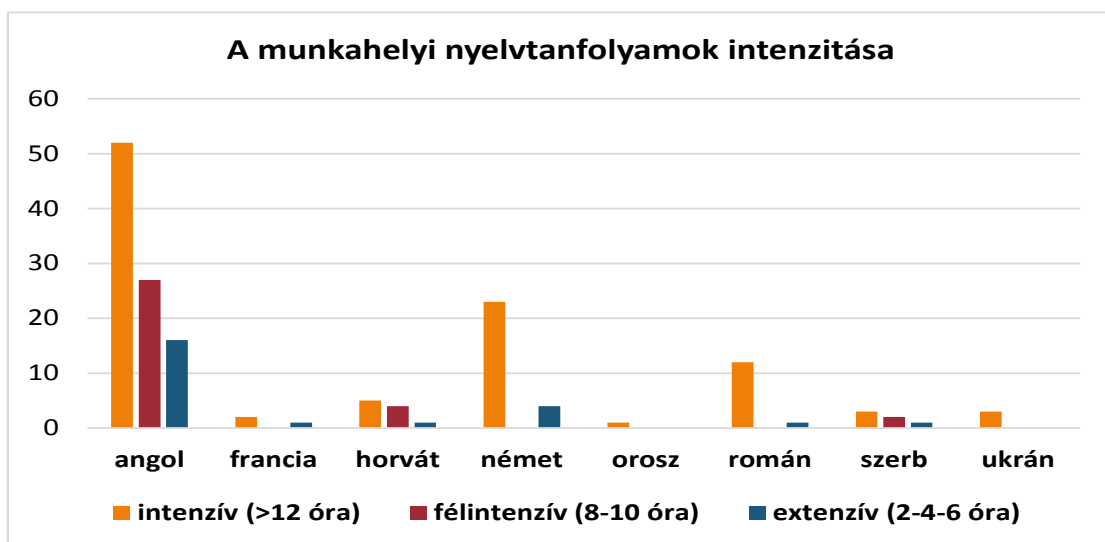
19. ábra: A nyelvi kurzusok intenzitása összesítve (n=462)

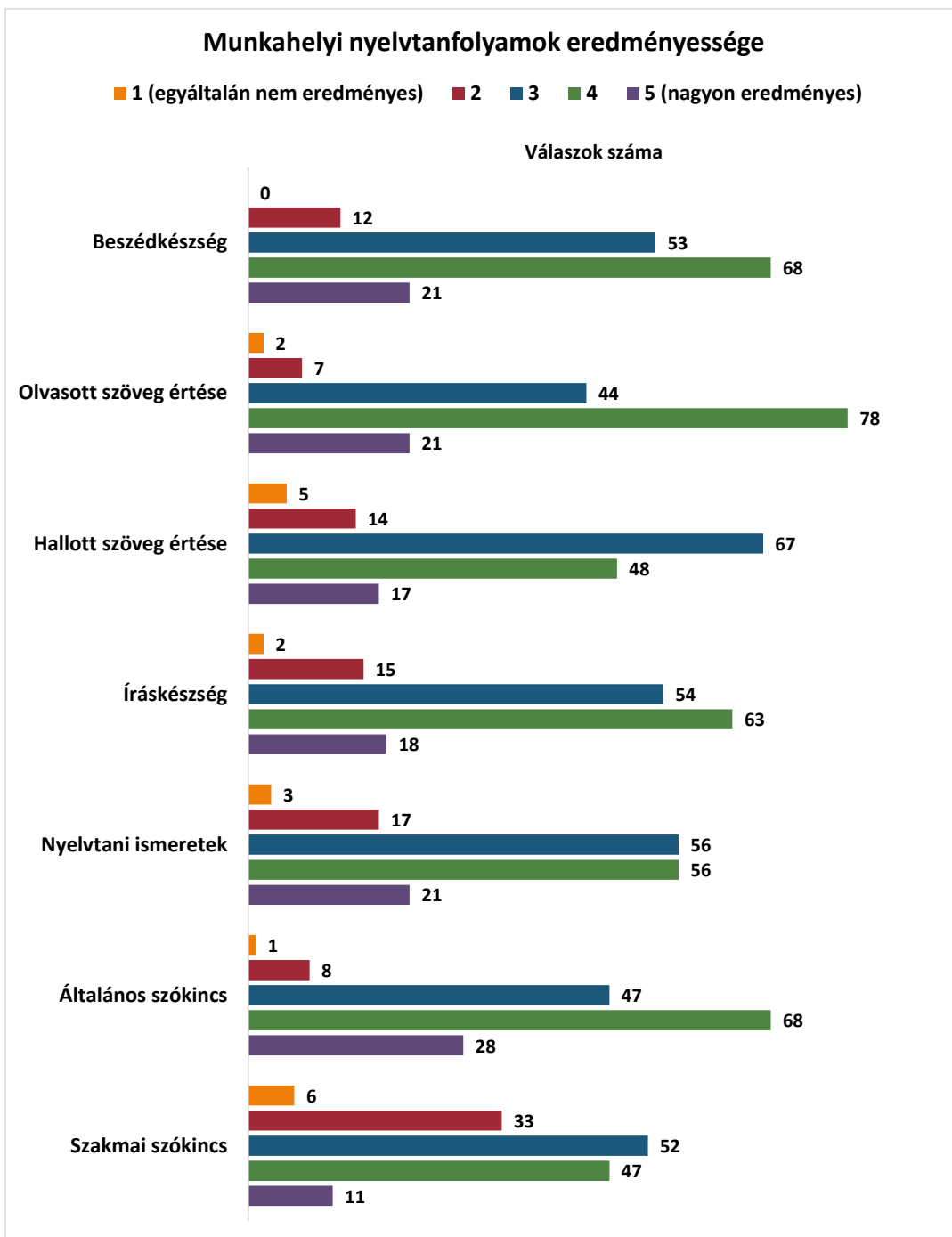
20. ábra: Jelenlegi munkahelyi nyelvtanfolyamok száma (n=559)

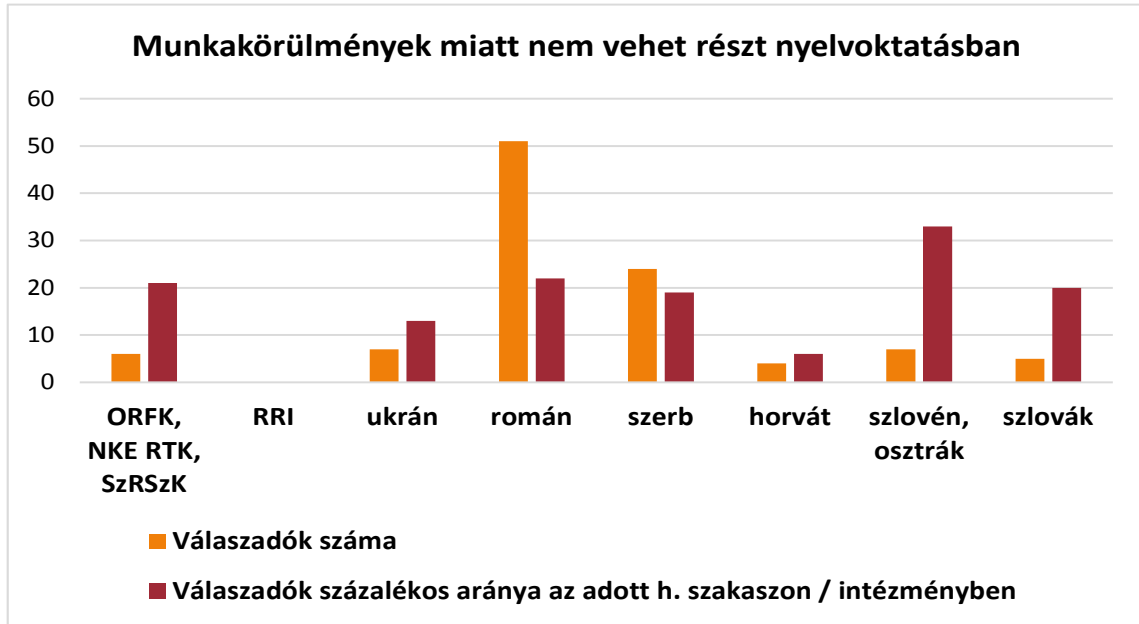
21. ábra: Jelenlegi munkahelyi nyelvtanfolyamok jellege (n=160)

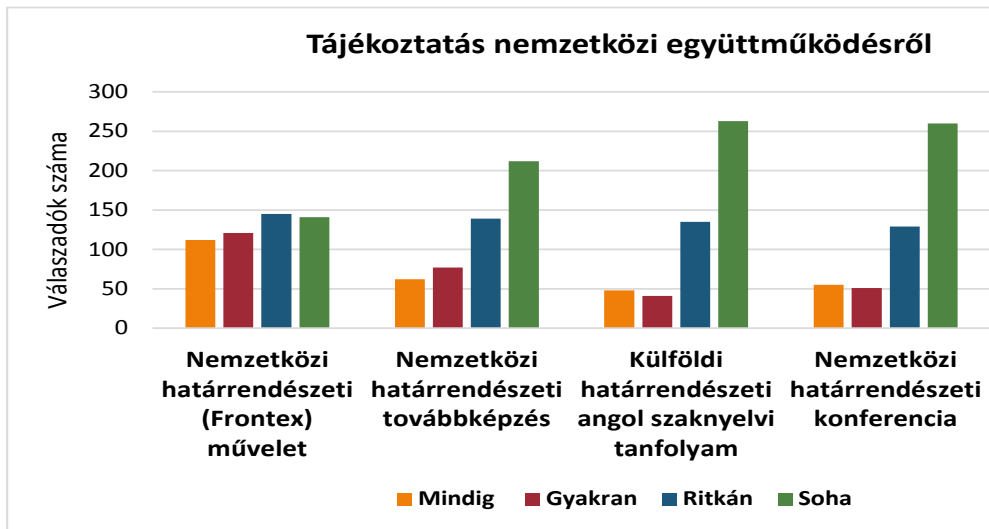
22. ábra: A válaszadók által végzett (jelenlegi és korábbi) munkahelyi nyelvtanfolyamok intenzitása (n=89)

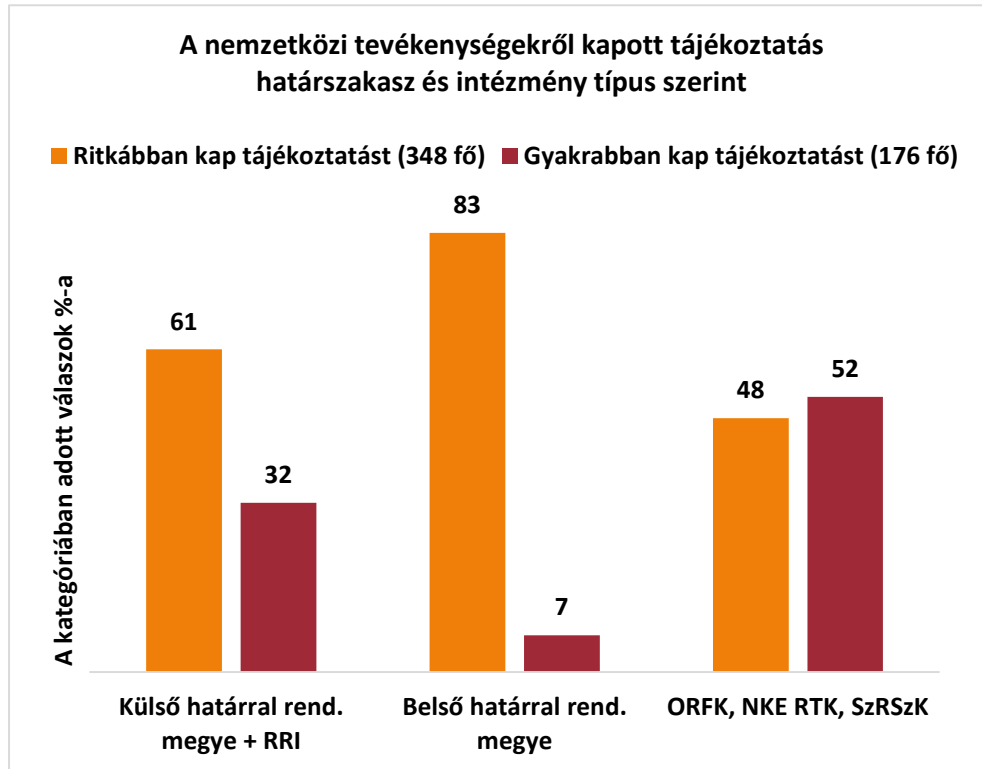
23. ábra: A válaszadók által elvégzett (jelenlegi és korábbi) munkahelyi nyelvtanfolyamok eredményessége nyelvi készségenként (n=154)

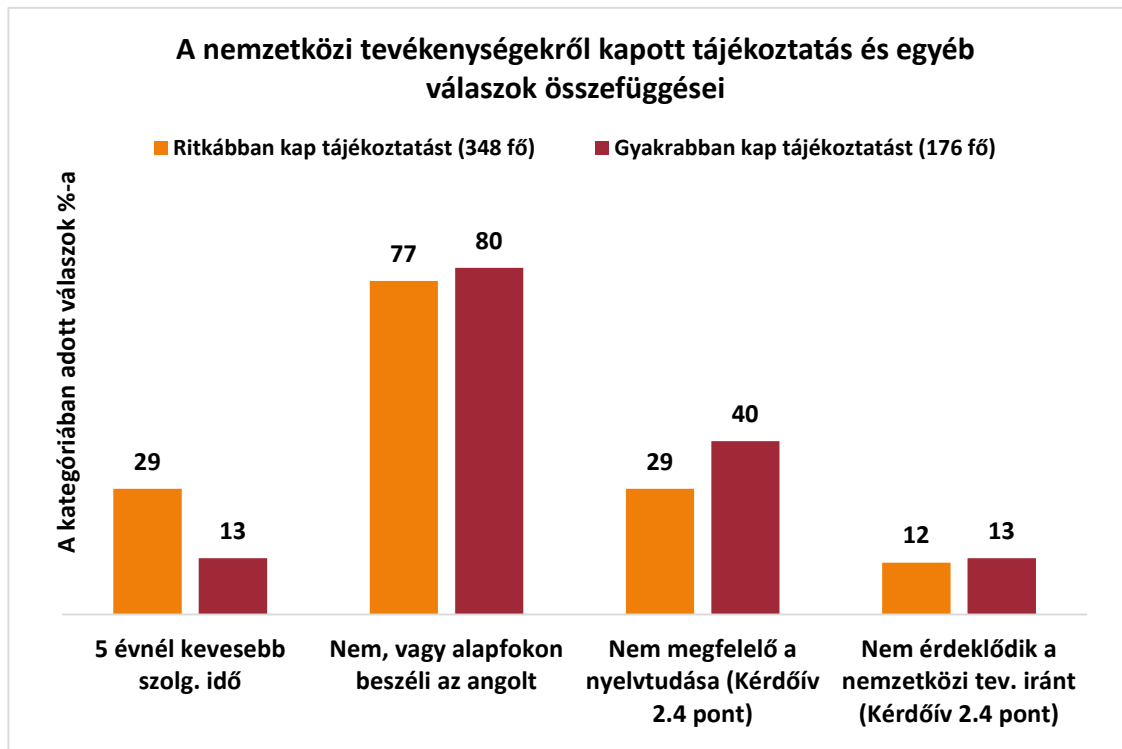
24. ábra: „A munkakörülményeim nem teszik lehetővé, hogy részt vegyek nyelvoktatásban” választ megjelölők határszakaszonként és határszakaszhoz nem tartozó intézményenként (számszerűen és százalékarány szerint n=563)

25. ábra: Kapott tájékoztatás a nemzetközi határrendészeti tevékeniségekről (n=524)

26. ábra: Kapott tájékoztatás határszakasz/intézménytípus szerint

27. ábra: A tájékoztatást potenciálisan befolyásoló tényezők

5. melléklet

I. Alapfokú szaknyelvi dialógusok a *FRONTEX English for Border Guards* tananyagból³¹⁸

(A dialógusokban használt rövidítések: PA: utas, NA: narrátor, BG: határőr, S: szkipper, vitorlás tulajdonosa, LD: kamionsofőr, DO: ügyeletes tiszt, R: (szervezet) képviselője)

1.

BG: May I see your passport please?
PA: Of course. Here it is.
BG: What is the purpose of your visit?
PA: Leisure.
BG: How long will you stay?
PA: Two weeks.
BG: What plans do you have for your stay?
PA: Nothing special, just sightseeing.
BG: Have you got a hotel reservation?
PA: No. I hope I'll find a room somewhere.
BG: How are you planning to get back home?
PA: I don't know yet.
BG: How much money do you have with you?
PA: 100 Euros.
BG: I'm sorry but you can't enter Italy.
PA: But why?
BG: Because you don't have enough money to support yourself and to buy a ticket home.
(General Part, Unit 1: Border checks – Tourist with no money)

2.

PA: Good evening.
BG: Good evening. Your passport, please.
PA: Here you are.
BG: Your visa has expired.
PA: No, my visa is valid until the end of this month.
BG: I'm sorry, but your visa was valid for a ten day visit between the 10th of May and the 11th of July. You have already been in the Schengen area for ten days. This means that your visa is no longer valid.
PA: No, my visa is valid. I have to enter your country because I am here for business and my colleagues are waiting for me.
BG: Calm down. You are not allowed to enter our country without a valid visa. Please wait here. Someone will come and see you shortly.

(General Part, Unit 1: Border Checks – Tourist with a non-valid visa)

3.

BG1: Hello! My name is Virve.
BG2: Hello! Nice to meet you! My name is Bartek. Where are you from?
BG1: I am from Estonia and I work at Tallinn Airport. I am going to stay here for one week to observe your work here in Gdansk.
BG2: I see. And what do you do at the airport?
BG1: I work both in the first and second line. I check passports and I'm a document expert, too. And how about you? What are your tasks?
BG2: I'm a second-line officer. I work as a debriefing expert. How long have you been a border guard?
BG1: For eight years.
BG2: Do you know Marek Leibur? We were together in a joint operation two years ago.
BG1: Of course. We work together.
BG2: He's a nice guy. Give him my regards when you go back. And now let me show you around.
BG1: Great! Let's go!

(General Part, Unit 2: Personal Information – Guest and host officers)

³¹⁸ A tananyag még nincs publikálva, csak kéziratként hozzáférhető.

4.

PA: Please help me sir, my wife is in a really bad condition.

BG: Good afternoon.

PA: Good afternoon, sorry I am so nervous.

BG: Please calm down and tell me what has happened.

PA: We are somewhere over there in this queue and have been waiting for 4 hours. Suddenly, my wife started to cough really hard then it seemed that she could not breathe.

BG: Please wait a second. I will ask if there is an ambulance at the BCP. If not, my colleagues with responsibility for First Aid will come and see your wife.

(Land Part, Unit 3: Special Tasks – First Aid)

5.

BG1: That was a hard day today! I had to tell my girlfriend to postpone our dinner because of that complex case we had to deal with.

BG2: Are you talking about the blonde woman's case?

BG1: No, I'm talking about the two friends with a child who refused to have their fingerprints taken.

BG2: What was the age of the child?

BG1: He was twelve years old with a piercing and strange and unusual haircut.

BG2: What were the risk indicators in this case?

BG1: The two persons didn't have any criminal records so were allowed to take the minor out of the country. After that we became suspicious about their identities because of a scar on one of their faces and different eye colour.

BG2: How long did you have to stay at your work position until the second line officer came to take over checking their identities?

BG1: Not long, but I was stressed because we had a long line of passengers waiting, and I had to work faster.

(General Part, Unit 2: Personal Information – At the end of a working day)

6.

BG: Good morning.

PA: Good morning.

PA: Sorry, can anybody put a seal in my passport?

BG: Please stay in line and wait for your turn. What do you mean by "seal", do you want me to stamp it?

NA: The BG is checking the documents.

PA: Sorry, I'm in a hurry, how long is it going to take?

BG: It won't be too long, but I have to check the database.

PA: I don't have time to waste, can I see your team leader?

BG: Of course, can you tell me why?

PA: I want to apply for refugee status right now. I believe my country has a special agreement with yours.

(General Part, Unit 1: Border Checks – Refugee status request)

7.

NA: The conversation takes place at a border crossing point (BCP). The newcomer is being introduced to the daily tasks and responsibilities at the BCP. It's his first day at work. BG1 is explaining the tasks to BG2 and presenting the officer's personal equipment.

BG1: Hello. My name is Codin. I'll introduce you to our daily tasks and responsibilities at the border crossing point.

BG2: Hello. I'm Milla. Nice to meet you.

BG1: Well, your main task will be checking passengers and their documents. Let me show you the BCP.

BG2: Fine. Let's go.

NA: BG1 and BG2 go outside. BG1 explains as they walk.

BG1: The regular shift lasts 12 hours. Before the shift starts you have to pick up your equipment from the duty officer.

BG2: What kind of equipment will I need on duty?

BG1: Radio, handcuffs, firearms and ammunition. You will also have a torch and truncheon.

BG2: What about the stamp?

BG1: You will get it later after passing the exam.

BG2: All right.

BG1: The BCP is under constant surveillance, there are cameras and the duty officer can observe all activities.

BG2: OK.

BG1: I will be your tutor for the next few months. If you have any questions, don't hesitate to contact me.

BG2: That's fine. Thank you very much for your help.

(General Part, Unit 3: Border Guards' Tasks and Equipment – First Day on Duty)

8.

BG: Dolphin, Dolphin, this is a French Customs cutter, can you read me?

S: Yes, I can read you.

BG: Where are you going to?

S: We are heading to Malaga Harbour.

BG: What is your flag? How many persons on-board?

S: Our flag is Spain and there are four of us on-board.

BG: What's your Estimated Time of Arrival?

S: We'll be there in five hours.

BG: What were your last ports of call?

S: Say again!

BG: Where did you last stop?

S: We stopped in Barcelona.

BG: Ok, thank you, Roger.

(Sea Part, Unit 3: Special Tasks – Radio Conversation)

9.

BG2: Hi Gabriella! How are you today?

BG1: Hi Radostin! How are you? How was your first shift?

BG2: Thanks! It was OK. What kind of equipment are you carrying on your utility belt?

BG1: This is my personal equipment. I use it on every shift. I carry my radio, handcuffs, firearms and ammunition, torch and truncheon. I also have a face mask and rubber gloves.

BG2: That's a lot. In my country we don't have a face mask or rubber gloves on the belt.

(General Part, Unit 3: Border Guards' Tasks and Equipment – Utility belt)

10.

PA: Good morning officer!

BG : Good morning. How can I help you?

PA: My flight was initially delayed for an hour and now it has been cancelled. What do I do now?

BG : First you should go to the luggage reclaim area to get your luggage. It is in the same terminal, one level upstairs.

PA: And then?

BG : When you have your luggage you should go to your airline to find out when the next flight is. Maybe you will get a voucher for a hotel until tomorrow. You will have to ask your airline.

PA: Ok. Thank you. Where is the exit?

BG : It is in the middle of the hall on the right hand side.

PA: Thank you very much.

BG : You are welcome.

(Air Part, Unit 1: Giving Information: – Cancelled flight)

11.

NA: Three BGs suspect a case of smuggling on a goods train

BG1: Hey, look at the monitor at the railway X-ray gate! Do you see what I see?

BG2: Yes, there is something suspicious in the cargo container. Seems to be a smuggling case. Inform the shift leader. The train has to be examined.

NA: The border guard calls the shift leader.

BG1: Hello Peter, we have detected something suspicious in train number 42 approaching the BCP. Please examine the 5th wagon.

BG3: OK, we will. What exactly did you see on the monitor?

BG1: I think there are boxes of cigarettes hidden under the coal.

BG3: OK, thank you.

(General Part, Unit 3: Border Guards' Tasks And Equipment – Tobacco smuggling)

12.

BG1: Good morning!

BG2: Good morning! I was told that this is your first day here.

BG1: Yes! That is correct.

BG2: Then let me show you the layout of the BCP. The entry and the exit sides are the same, mirroring each other.

BG1: Can different types of vehicles cross the border here? Like buses and lorries as well?

BG2: Yes. We have 1 lorry lane, 1 bus lane and 7 car lanes on each side. On the exit side we have one duty free lane for those passengers who want to claim the VAT back on their shopping. The car lanes are divided into an "EU/EEA/CH" lane and an "All passports" lane.

BG1: What if somebody goes into the EU/EEA/CH lane with a 3rd country passport?

BG2: He or she breaches the border regulations and will receive a fine. The lanes are separated like this because those enjoying the right of free movement are only subject to a minimum check unless we are suspicious for some reason.

(Land Part, Unit 3: Special Tasks – Layout of the BCP)

13.

NA: Two Border Guards are checking a vehicle carrying livestock

BG1: Good morning.

LD: Good morning.

BG1: Your passport, vehicle registration certificate, driving licence and consignment note please.

LD: Here you are.

BG2: Where are you going?

LD: To Budapest.

BG2: What are you carrying?

LD: Cattle.

NA: BG1 is checking the documents while BG2 is going around the vehicle to check it.

LD: This is my first time at Röszke. Can you tell me where I should go next?

BG1: Of course, the next step is to get measured, just go straight ahead then turn right to the Veterinary and Phytosanitary station. It is clearly signposted. You won't miss it.

NA: BG1 hands back the documents.

LD: Thank you. Good-bye.

BG1: Good-bye.

BG2: Good-bye.

(Land Part, Unit 1: Border Checks – Transport of livestock)

14.

NA: Two Border Guards (TVV crew) are observing the border.

BG1: Can you have a look? I think there might be a group over there.

BG2: Oh! Can you zoom in?

BG1: Sure.

BG2: I think that you are right. It looks like a group of migrants just crossing the border!

BG1: Let's count them. Are there 10 people?

BG2: One is at the front, leading the group. He must be a facilitator.

BG1: We have to inform the duty officer!

NA: The BG is making contact with the duty officer.

BG2: 001 this is 004.

DO: This is 001. 004 go ahead.

BG2: This is 004, we have spotted a group of migrants.

DO: How many?

BG2: We think there are 10 of them. There's one person on the front. They are moving to the north. We need an apprehension team.

DO: I'm sending you support right now. Record the action. Over.

(Land Part, Unit 2: Border Surveillance – Apprehending migrants using the TVV)

II. Középfokú szaknyelvi dialógusok a FRONTEX *Mid-level English for Border Guards at Airports* tananyagból³¹⁹

(A dialógusokban használt rövidítések: PA: utas, NA: narrátor, BG: határőr, DE: okmányszakértő, HO:helyi tiszt, GO: vendégtiszt)

15.

BG: Your passport please.

PA: Here you are.

BG: This is very interesting. You have black hair and the picture in the passport is of a person with short blonde hair.

PA: Yes. My hairstylist coloured it for me.

BG: Your skin looks dark in the picture, how can you explain this?

PA: I've been sunbathing and I've been on a sun bed.

BG: Where have you come from?

PA: From Romania. I was on holiday in Constance.

BG: Do you have any luggage?

PA: No, just this bag.

BG: Do you have any other documents: ID card, driving licence etc.?

PA: No. All of my documents are at home.

BG: Where were you born in Germany?

PA: In Munich, North-Rhine Westfalia province.

BG: Well madam, Munich is in the province of Bavaria. I think that there is a serious problem with your travel history. Also, your appearance doesn't match the photograph in the passport and you don't know the location of your place of birth. We need to check the circumstances very carefully. Please wait here for my colleagues.

PA: No problem. I will.

(Border check, Profiling – A border guard is performing a border check on a passenger with a German passport)

16.

BG1: Can you tell me something about profiling?

BG2: What exactly are you interested in?

BG1: Well, the basic theory of profiling.

BG2: Theory, hmm, profiling is nothing but simple analysis. You must just pay attention to a passenger's characteristics, behaviour and distinguishing marks. If those indicators match the risk indicators, then you must carry out additional checks on the passenger.

BG1: You mean I must be a psychologist?

BG2: More or less.

BG1: And what about the risk indicators?

BG2: As an example, if you have a passenger in the queue who is nervous, sweating and acting differently to the other passengers, then that's strange behaviour.

BG1: Yes and it's not difficult to distinguish a passenger like this from the others in the queue.

BG2: Yes. That shows you that something's wrong. The passenger might just be nervous because of the flight, but he could also be an illegal migrant.

BG1: But that's not enough to claim that someone is an illegal migrant.

BG2: Agreed, but it shows you that you must carry out a thorough check. In addition to that you must look for other indicators. Lack of luggage is unusual; most passengers travel with luggage. A recently purchased, one way ticket; the ticket may have been issued in a third country or by a high risk travel agency. The lack of secondary identification, for example ID card, driving licence etc. can also be an indicator.

BG1: Wow, so many things. It's like a science.

BG2: Yes it can be.

BG1: Thank you very much for the lesson.

BG2: My pleasure, you are welcome.

(Border check, Profiling – Two border guards in the control booth)

³¹⁹ FRONTEX: *Mid-Level English for Border Guards at Airports*. Warsaw. 2013. (Elektronikus tananyag)

17.

BG: Sorry to interrupt you! I need some help with a passport.

DE: No problem. Let me see.

BG: At my booth I have a passenger with a Portuguese passport but I think there is a problem with the passport.

DE: And what do you think the problem is?

BG: Well, firstly I can't see any watermarks. I've tried in oblique light but it's impossible to see any. There is simply no watermark.

DE: Yes, you are right. I can't see one either. In this type of passport there should always be a watermark.

BG: I know and there is something else. Can you see the Optically Variable Device?

DE: Yes. An OVD is a security feature which shows different information, depending on the viewing angle and / or lighting conditions. This change of appearance is reversible, predictable and reproducible. This one is a device with colour changes based on thin layer interference: Optically Variable Ink.

BG: But there is no change of colour. At different viewing angles there is only one colour. And would you take a look at the gold embossing on the front page?

DE: It is poor quality. I can see without a microscope or magnifying lens that the background or security printing is not the same as the specimen documents. In general the background printing shows that coloured offset printing has been used as a background to the biographical data and pre-printed text in security documents. Background printing consists of print designs and security elements produced by highly specialised printing techniques - guilloches or fine line patterns, microprint, latent image, see-through register, particular printing processes and printing techniques - intaglio printing and rainbow colouring, security inks: OVI, fugitive ink. In this passport we have none of these elements.

BG: In addition to that there are no intaglio printed elements.

DE: I'm pretty sure that the passport is a counterfeit. I will carry out a detailed examination to help me write my report. Nice job.

BG: Thank you. I'll arrest the passenger and report to the shift leader.

(Border check, False documents – Border guard and document expert)

18.

BG: Ladies and gentlemen, I have shown you the main facilities at this airport, now I'd be glad to answer your questions.

R: Sir, could you explain to us the situation regarding the regulations which apply to the detention and accommodation of detainees?

BG: Well, first of all, as in all Member States we ensure that people detained at the airport or in airport transit zones for more than 24 hours are adequately provided for and are restricted as little as possible. Secondly, we adhere strictly to the key Human Rights relating to arrest and detention such as the right to liberty and security of person and to freedom of movement. The prohibition of arbitrary arrest, the right to be informed of reasons at the time of arrest and of any charges, the right to be brought promptly before a judge, the right to trial within a reasonable time, or release, the right to prompt access to a lawyer, the right not to confess or testify against oneself, the right to an interpreter when necessary and the right to prompt notification of family.

R: Well, you seem to consider basic human rights principles very seriously. But what do you mean by "adequately provided for"?

BG: I mean that they are provided with food, water, a toilet and a sink, soap and access to first aid. Actually such temporary detention accommodation includes all the basic human needs.

R: Thank you. How do you treat special groups?

BG: I'd like to emphasise once more the fact that we strictly observe the basic principles of human rights, that is our border guards are trained not to be discriminatory, to protect the rights and special status of women, especially pregnant women and nursing mothers, children and juveniles, the elderly and sick or handicapped people. The most important thing that we teach our border guards is that no person who is in detention or in prison shall be subject to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

R: Thank you, it seems that your facilities meet the general criteria for detaining people.

(Communicating, Arresting and Detaining – Communication between a border guard and a UNHCR representative)

19.

NA: A passenger tries to enter Spain with a forged visa.

BG1: Please show me your passport.

PA: Here you are, officer.

BG1: Thank you. I see that you have a business visa issued at the French Embassy, so am I correct in thinking that you will be doing business in France?

PA: Yes, that's correct, France is the country where I do most of my business, but I have also some business to do in Spain. That is why I have come to your country for a week.

BG1: What kind of business do you do in Spain and in France?

PA: Food import and export.

BG1: Wait a moment please.

NA: Since he doubts that the visa is genuine, the border guard wants to investigate the case further, so he consults a colleague who is an expert in the field of forged documents.

BG1: Good morning, would you please have a look at this passport and the visa in it?

BG2: Do you suspect there is something wrong with the document or the visa?

BG1: The visa.

BG2: Give it to me, it will only take me ten minutes.

NA: The examination shows that the visa is a forgery. The officer returns to the booth and informs the passenger about the decision regarding his entry to Spain.

BG1: Sir, I can't let you enter this country because your visa has been forged. We are going to serve you with a notice of refusal of entry which contains all the information relating to the refusal and the instructions for appealing against this decision.

PA: What will happen now?

BG1: You will be escorted to the departure gate. But before you leave, please sign the refusal of entry notice.

PA: And if I refuse to sign it?

BG1: The decision to refuse entry will still be valid and you will have to leave the country.

(Communicating, Taking decisions – Refusal of entry)

20.

BG1: Good morning, let me welcome you to Bratislava Airport.

BG2: Good morning!

BG1: Today your task will be to take part in a joint patrol at the air border crossing point. We have the following tasks to perform while on duty today: First of all, we shall spend 2 hours at the first line at Departures, to check passengers embarking on flight LY1234 to Tel Aviv. According to last week's risk analysis, we can expect Iranian nationals travelling with forged Israeli documents.

BG2: I've heard that they are also attempting to travel using an old style Slovakian passport containing a substituted photo.

BG1: Yes, you're right, but the last case was reported one year ago. Later on you will join the foot patrol in the transit area, where you will be instructed by the chief of the patrol unit.

BG2: I'm sorry, I know that everyone taking part in a joint operation must be familiar with the current operational plan and I have some questions: Will we just patrol in the transit area or in the non-Schengen transit area as well?

BG1: As FRONTEX deals with the external border, we will patrol in the transit area and pay special attention to passengers arriving on flights from third countries.

BG2: Thank you.

BG1: You're welcome. Later, after our lunch break, you'll go to the second line office, where the forgery desk is located. You'll be asked if you'd be kind enough to exchange your experience and knowledge about document examinations. If local officers have to carry out a document examination, maybe you could help them?

BG2: How long will we stay at the forgery desk?

BG1: Not longer than two hours, because at 3 o'clock there will be a short training session about profiling.

BG2: Do you also provide any dialect identification training, which would be helpful in finding illegal migrants living in European countries?

BG1: No, we don't provide this type of training. If you have anything to add during the training session, please don't hesitate to speak. Thank you.

(Joint Operations, Briefing and Debriefing – Morning briefing for the operational day)

21.

NA: A person is waiting for a passenger and he wants to enter the baggage reclaim area but this is a restricted area. He enters using the automatic doors when somebody exits. The border guard stops him.

BG: Stop. Sir, I can't allow you to enter.

MAN: I'm just going to help my friend with his luggage

BG: You're not allowed to enter, this is a restricted area. You have to leave.

MAN: No. My friend is disabled and needs me to carry his luggage, because it is very heavy.

BG: Don't worry about your friend. The airline will help him to collect his luggage or if you prefer, you can inform the company at the desk in the concourse that your friend needs help. They will help you. But you have to leave this area.

MAN: OK, I'm going. Thank you for your advice.

(Security, Airport surveillance – Access to a restricted area)

22.

BG: Good morning, Madam, come into the office please.

PA: OK.

BG: Madam, you have overstayed in Greece for 15 days.

PA: I have already been told that. Your colleague informed me some minutes ago. What happens now?

BG: I am going to impose a fine on you for overstaying.

PA: A fine? How much do I have to pay?

BG: According to Greek law, in this case, the fine is 600 Euros.

PA: 600 Euros? That's too much! Do I have to pay now? What will happen if I don't pay the money? Will I be arrested?

BG: No, madam. You won't be arrested. You have to pay now, but if you can't, you can travel to your destination without paying the fine. However, in that case, there will be an alert put on the national register directing that you should be refused entry next time.

PA: Ok, I'd prefer to pay now, because I would like to visit your beautiful country again! Here is the money for the fine!

BG: Thank you madam. Here is your receipt. Have a nice flight!

(Border check, Imposing fines, Overstayer – second line)

23.

BG: Your document please.

PA: Here you are.

BG: There is an alert about you in the SIS.

PA: So what?

BG: We have to search you and your luggage. Please follow me.

NA: In the second-line office

BG1: I have a passenger with an alert under Article 99. We must search him and his luggage. We must prepare the documents relating to both searches. I need you to help me, and to be a witness.

BG2: All right. Let's do it then.

BG1: According to the information in the SIS the passenger is suspected of carrying some counterfeit banknotes. We need to make a copy of his documents.

(Search.)

BG1: Sir, we will now search you and your luggage. Please put your bag on the table and empty it. Please take everything out.

PA: OK.

BG2: Empty your pockets, take off your shoes and your jacket. Then stand against the wall and spread your legs and arms.

(Nothing was found.)

BG: OK. You can repack your bag, and put your jacket and shoes back on.

PA: OK.

BG: Sit down please while we prepare some documents that all of us need to sign.

PA: Can I have a copy, too?

BG: Yes, according to the rules you must be given a copy.

(Border check, Police measures – Hit in the SIS - Article 99)

24.

HO: Hello Suzanne!

GO: Hello Christian, nice to meet you!

HO: Welcome to our airport!

GO: Thanks, that's kind!

HO: I would like to tell you that we will be working together on a patrol tomorrow.

GO: That's great. What time will we start?

HO: 8 o'clock. I need to tell you what equipment you will need.

GO: Okay, it depends on where we will be patrolling.

HO: As we will be patrolling different areas, you will need your cap, your high visibility jacket in case we go outside the terminal.

GO: Do you have special high visibility jackets with a police badge on them?

HO: Yes, we use our Police jackets, do you have the same thing?

GO: Yes, I have a jacket with a Police badge and my personal number on it. Do you also use any special equipment, such as tear gas, a baton or cable strap?

HO: Yes, we use this kind of equipment but in my country the utility belt is a very popular piece of equipment to use when on patrol.

GO: I need to tell you that I haven't brought my utility belt with me.

HO: You just need your national uniform, accreditation card, Frontex armband and high visibility jacket. If you have brought your gun with you, you should know that in this country we are not allowed to carry weapons inside the airport terminal.

GO: I didn't bring my weapon on this joint operation.

HO: That's OK then. See you tomorrow.

GO: Thank you for the information and see you tomorrow.

(Joint Operations: Equipment – A conversation between guest and host officers during a joint mission at an airport)

25.

BG: May I see your documents, please?

PA: Why?

BG: This is just standard procedure. Your documents, please.

PA: I'm a British citizen, you are not allowed to check my documents because I'm a member of the EU. Anyway, why me?

BG: I understand your position but as you've arrived from a third country, you are subject to border checks.

PAX: OK, here you are!

BG: Where have you come from?

PA: I gave you my passport and you know that I am a British citizen. I don't think I have to answer these questions. And by the way why are you asking me? Is it because I'm black? I don't remember you asking the other passengers any questions.

BG: Sir, stay calm. This is not about race. Border guards have training to help them avoid confrontation due to discriminatory ethnic profiling and this is actually what I'm trying to avoid right now. My question was not based on your skin colour but on standard passport control procedures.

PA: So, your standard passport control procedures don't affect white people then? As I said before, you didn't ask the people in front of me any questions and they are all white.

BG: No, everyone is treated the same way and I ask different people different questions according to the risk analysis, threats and other alerts. We have also had situations where white people have complained about being questioned. Nobody is exempt from border checks.

PA: OK, I understand. You are just doing your job and I'm sorry. I'm under a lot of pressure, I work for a bank and I have a very important meeting to attend.

BG: That's OK, apology accepted.

(Communication, Ethics – Passport check)

26.

NA: Paula lives in a South American country and works as a prostitute. One day, a regular client who visits her periodically when conducting business in her city tells her that she could make much more money in France, in the city where he lives. This client, called Nicolas, tells her that the prostitutes in his city go out to clubs all the time, make a lot of money and have a lot of fun. Nicolas tells her that he will buy her plane ticket, so Paula agrees and gets a visa to travel to her new home. Paula arrives at Paris Charles de Gaulle airport and has to go through the border control. Nicolas is waiting for her in the public area in arrivals. While she is in the queue at the border, she gets confused and doesn't remember the answers she has to give to the border guard's questions about the purpose of her stay in France. She is getting more and more nervous, and arrives at the booth. After a short interview, during which Paula is not able to answer some of the questions, another border guard asks her to go with him for a second line check and a thorough interview.

BG: Ok, madam, can you tell me exactly why you want to enter France?

Paula starts crying.

Paula: One of my clients told me to come here in order to earn more money.

BG: And what exactly is your job?

Paula: I'm a prostitute, and I work for myself.

BG: Are you sure that you will still be working for yourself now? Who paid for your flight ticket?

Paula: My client paid for my flight ticket.

BG: And where are you going to live in France?

Paula: I am going to my client's flat. He told me he could accommodate me until I have earned enough money to have my own apartment.

BG: Where is your client now?

Paula: He should be waiting for me in the arrivals hall.

BG: Can you give me a description of him?

Paula: Nicolas is tall, about 1,87m, he is about 45 years old and he has short black hair.

BG: Does he have any distinguishing features, which might help us to recognise him?

Paula: Well, he has a scar on his right cheek.

BG: OK, I will call a patrol to go and find him and bring him to the office. I'm quite sure that he will be charged with trafficking in human beings.

(Security, Criminal offences, – Trafficking in human beings: the case of a prostitute)

6. melléklet

I. Alapfokú szó-, kifejezés- és példamondat-gyűjtemény a FRONTEX *English for Border Guards* tananyagból³²⁰

Általános rész:

access card	enjoy the right of free movement	magnifying glasses
adult	entry	married
age	equipment	metal locker
agreement	EU citizens	minimum check
alert	exam	minor
alert issued in the Schengen Information System (SIS)	exceed	mother
ammunition	experience	newcomer
apprehend	expertise	Non-EU-country nationals
asylum	experts	nose
background	expired	parental consent
badge	external border	parental custody
basic training	eye colour	parents
blonde	eyes	parents in law
boarding pass	face	passport
bonnet	face mask	passport controller
boot	facilitator	patrol
booth	falsification	pepper spray
border crossing points	falsified documents	period
border guard service	father	piercing
brother	final destination	place of birth
business	financial means	plastic collars
calibre	fingerprints	pleasure
camera	firearms	police station
car registration certificate	first line officer	portable
cargo container	first name	possess a valid travel document
case	fixed opening hours	possess a valid visa
cash	flight	pregnant
certificate of technical examination	flight details	profile
check	friend	public health
child	funds	public policy
coercive measures	gate	purpose
community code	girlfriend	questions
conversation	glove compartment	queue
council	guest officer	radio
counterfeiting	gun licence	reason
credit card	haircut	refugee
criminal records	handcuffs	refuse
customs officer	hesitate	regular shift
daily tasks	holster	relatives
database	hotel reservation	reservation
date of birth	identification	residence permit
deployed	identity	responsibilities
direct flight	incidents	return ticket
document	inexperienced	right of free movement
document expert	insurance policy	risk indicators
documents	intended stay	rubber gloves
documents reader	invitation	safe
dog handler	irregular migrants	scar
driving licence	issue	Schengen Borders Code
duty	justify the purpose of one's intended stay	seal
duty officer	letter of guarantee	shift
e-mail address	line	shift leader
ears	local officer	short-stay visa
		shotgun

³²⁰ A tananyag még nincs publikálva, csak kéziratként hozzáférhető.

single	tactical risk analysis	tutor
sister	Taser	Ultra Violet lights (UV lights)
smuggling	task	uniform
specimens	team leader	Union law
stamp	Thermo Vision Van (TVV)	utility belt
stationery	thorough checks	validity
step daughter	threat	Vehicle Identification Number (VIN)
stuck	threat to public policy	verification
stuck	to handcuff	visa
subsistence	torch	visit
sufficient means	trade fair	wagon
sufficient means of subsistence	training requirements	wait
surveillance	travel documents	weight
suspicion	trip	X-ray gate
suspicious	truncheon	

A customs officer will check your gun and documents.
After basic training we have to participate in specific courses depending on the area we are going to work in.
Are you here for business or pleasure?
Are you married or single?
Are you serious?
Are you talking about the blonde woman's case?
Asylum please!
Before the shift starts you have to pick up your equipment from the duty officer.
Can I see your team leader?
Can you show me that money / credit card? May I see it please?
Can you show me your visa or residence permit?
Can you tell me your date of birth?
Crossing the border is only allowed during the fixed opening hours.
Do you have a reservation for the hotel? Do you have a hotel reservation?
Do you have any brothers or sisters?
Do you have any children?
Do you have any enrolment letters?
Do you have any other funds?
Do you have the mother's permission to take the child out of the country?
Do you use the same equipment?
External borders may be crossed only at border crossing points.
Give him my regards.
Good morning / Good afternoon / Good evening.
Have a safe trip.
Have you been to Europe before?
Have you been to this country before?
He might be smuggling something.
He must have lost some weight.
Here is your new office with a metal locker for your gun and holster.
Here you are.
How long are you going to be deployed here?
How long are you going to stay?
How long will you stay here?
How long will you stay here? How many days / weeks / months do you stay?
How many days are you going to stay?
How much money do you have with you?
How much money do you have?
How old are you?
How was your first shift?
I am here for a trade fair.
I am here for skiing.
I am studying here.
I am travelling with my pregnant wife and my step daughter.
I can check the VIN.
I check and examine suspicious documents.
I have 3 years' experience.
I have a credit card.
I have to check the data base.
I have to refuse you entry.

I need to deal with this queue first.
I see you have a new Thermo Vision Van.
I started as a first line officer 16 years ago.
I think there are boxes of cigarettes hidden under the coal.
I want to visit my parents-in-law.
I was born in....
I was born on....
I was stressed because we had a long line of passengers waiting.
I will be your tutor for the next few months.
I will deal with your case as soon as I can.
I will find something when I get there.
I work in a team.
I'll introduce you to our daily tasks and responsibilities.
I'm a document expert.
I'm a first line officer.
I'm a passport controller.
I'm a tourist.
I'm a first line officer and I specialise in the identification of vehicles.
I'm a guest officer participating in a Frontex operation and I've just arrived.
I'm the chief of this BCP.
If you have any questions don't hesitate to contact me.
In my case, it was detection and apprehension of armed persons.
In order to enter you need more money.
It's not enough.
Let me show you our border crossing point.
Let me show you the office of our document experts.
May I see the letter of parental authority please?
My flight leaves at 4:30 pm.
No irregular migrants so far in our area.
No, it has been trained in basic tracking and protection as well.
Non-EU-country nationals are subject to thorough checks.
Open the passenger door and glove compartment.
Our police station usually has patrols with that equipment.
Please open all of the car windows.
Please open the bonnet.
Please show me your return ticket.
Please stay in line and wait your turn.
Please wait here. Someone will come and see you shortly.
Since then my profile has been advanced level document expert.
Sorry, can anybody put a seal in my passport?
The taser is considered a non-lethal weapon.
The BCP is under constant surveillance, there are cameras and the duty officer can observe all activities.
The facilitator tried to escape and we needed to use force.
The family name of the child is different to yours.
The model year of your car.
The regular shift lasts 12 hours.
The visa is in my old passport.
Then I got some additional training for falsified documents.
There are no direct flights to Munich.
There is something suspicious in the cargo container.
This is my personal equipment.
This is my residence permit.
This is the equipment that my colleagues use on duty.
To enter the gates area, you will need your access card.
Today we are going to teach you how to use our new document reader.
Try comparing the colour of the eyes and the shape of the face and nose.
Try comparing the shape of the ears.
We also needed to handcuff him.
We became suspicious about their identities.
We have already been working together in the border guard service for 5 years.
We have detected something suspicious in train number 42.
We share parental custody.
We used our dog to apprehend him.
We worked together during a joint operation.
We've just finished our shift and dealt with several cases.
Well, can you please give me your e-mail address?
What are the training requirements for dog handlers?

What do you do at the airport?
 What is the calibre of your fire arm?
 What is the purpose of your visit?
 What is the reason for your trip?
 What is your destination?
 What is your place of birth?
 What kind of equipment are you carrying on your utility belt?
 What kind of force did you use?
 What time is your flight?
 What's your family name?
 What's your field of expertise?
 What's your real date of birth?
 What's your real name?
 When do you plan to return?
 Where are you going?
 Where have you come from?
 Where were you born?
 Which were the risk indicators in this case?
 Why have you come to Italy?
 You always have to wear your uniform and bring your badge.
 You are not allowed to enter our country without a valid visa.
 You must wait here until we have dealt with your case.
 You will learn how to identify risk indicators in the field.
 You will practise your skills making a tactical risk analysis.
 Your documents, please.
 Your main task will be checking passengers and their documents.
 Your passport / visa is no longer valid. Your passport / visa has expired.
 Your passport and ticket, please.
 Your residence permit has expired.

Szárzöldi határok:

12V DC charger	breathe	Duty Free lane
230 AC charger	bring	duty officer
3rd country passport	bump	empty
according	bus lane	entrusted
actually	carriage attendant	equipment
aerial means	carriages	EU funds monitors
affix	cattle	EU/EEA/CH Lane
agreement	cavities	expect
alert	childseat	explosives
alight	clothing search	facilitator
All Passports Lane	CO2 detector	faints
allow	CO2 detector	fine
amphetamine	coach	fined
applied	coastline	fraudulent
apprehended	coercive measures	free movement
apprehension team	colleague	garage
asylum	complaints	glove compartment
authorisation	concealed	goods trains
authorise	consignment note	green card
backup battery	cough	Guest Officer (Frontex)
banned	counterfeit items	heartbeat detector
best practice	customs	hidden
bilateral	customs inspector	holiday
body search	customs seal	humanitarian aid
bonnet	daily routine	immigration
boot	dealing	incident
booth	declaration of import	indelible
border	designated parking place	inspect
Border Guard Risk Management	destination	inspection
Database	detention room	interpreter
border patrols	device	interviews
border sign	dog handler	investigator
border surveillance	dog handlers	irregular migrants
borders secured	driving Licence	Kosovars

land border patrol
leading
lighter
livestock
local traffic permit
lorry
lorry
lorry
luggage compartment
metal detector
minors
misuse
narco test
neighbouring
neighbouring countries
number plate
occupy
on duty
one stop check
operational security
order
over
passenger list
passenger seats
patrol car
perform
Phytosanitary
pocket knife
Police Officer key ring
pregnant

prohibited
railway
reason
received
rechargeable battery
rental agreement
rental car
rental contract
report
resolved
responsibility
restricted goods
road traffic
routine check
rubber boats
safe position
search
searching clothing
sensitive information
serial number
shaking
shoelaces
situation normal
smooth flow
smuggle
smuggling
sniffer dog
snow chains
sore throat
spare tyre

special tools
spike mat
sticker
surroundings
tactical situation
thermal imager
Thermo Vision Van (TVV)
to use force
trafficking in human beings
train inspector
transit
trip
TVV (Thermo Vision Van)
tweezers
undocumented
user manuals
valuable information
vehicle
vehicle expert
Vehicle Identification Number (VIN)
vehicle Insurance
vehicle registration
vehicle registration certificate
Veterinary and Phytosanitary station
VIN (Vehicle Identification Number)
X-ray machine
zoom

A group of irregular migrants is escaping from our patrol.
All the documents are in order.
Are these all of your passengers?
At land BCPs in Finland, heavy commercial traffic is processed by a one-stop method.
Border Guard Service, Customs and Veterinary and Phytosanitary inspection.
Border guards have received basic Customs training.
Checks shall be carried out both on train passengers and on railway staff.
Could you lift the blanket up off the floor?
Did you apprehend those irregular migrants that I reported yesterday?
Do you usually keep the luggage compartment locked?
Don't come out or we'll have to use force.
Ensure the safety and smooth flow of road traffic.
Get out of the car.
Get undressed.
Have you got a passenger list?
I am afraid that you will be refused entry.
I can see there is a sticker from a car rental company.
I just wanted to check that you are authorised to leave the territory of the EU in this car.
I see that you are carrying an extra passenger
Identify yourself.
Immigration officers are dealing with their case now.
It helped us to detect and detain the migrants.
It is forbidden to cross the border at this point.
Italian heli is pursuing the group of escaping irregular migrants near the village of Dragon.
Member States may cooperate with neighbouring countries.
Move the childseat and take the spare tyre out.
My colleague will check this with the rental company.
My colleagues will inspect the exterior of the vehicle using a dog.
Next time you will be fined.
Organise a team and send them here to help us.
Our dog-handler team apprehended them and two facilitators later.
Persons may be requested to alight from their vehicles.
Persons or objects subject to border checks are not concealed.
Persons travelling in vehicles may remain inside them during checks.
Please follow my colleague and he will direct you to the exit.
Please park in the designated parking place.
Put her in a safe position
Search the interior of the vehicle.
Separate lanes at certain border crossing points.
Smugglers might use rubber boats to bring boxes from the neighbouring country.
States may conclude bilateral agreements.
Thank you for your cooperation!
The border guard may order the cavities of carriages to be inspected.
The female migrant is pointing at her bump /belly.
The head of our BCU has ordered you to occupy the road from Dragon to Snake in order to apprehend all the irregular migrants.
The interpreter is on the way
The patrol is ready for their border surveillance tasks.
The person has a previous record for trafficking in human beings.
The search has been completed
The serial number is OK.
The tactical situation at the border is clear.
The valuable information you provided us with.
Thermal imagers don't require light.
These devices are used during normal patrol activities near the border line.
They are going to use a facilitator's car.
They can see persons crossing the border where it is prohibited.
This black device is Night Vision Goggles.
This equipment in front of you is very interesting.
This is a thermo vision van, it's also called a "TVV".
This is an external border of the European Union.
This is sensitive information.
This is the CO2 detector.
This vehicle is equipped with some special tools and devices.
We are on a European trip as part of our holiday.
We expect cigarettes to be smuggled across the river.

We had no intention of crossing the border.
 We have a group of undocumented migrants here.
 We worked late last night until their case had been resolved.
 We'd like to examine the vehicle using a dog.
 Welcome to the border crossing point.
 What kind of documents would you like to see?
 With your binoculars you can spot a man far away.
 You are going to observe the coastline and its surroundings.
 You are only allowed to cross it at border crossing points.
 You can use a spike mat and other appropriate coercive measures.
 You'll be questioned.
 You're doing important work to keep our borders secured.

Légi határok:

access	false arm	public area
afraid	false leg	public transport
ahead	far	put
allow	fireworks	railway station
allowed	flammable liquids	remove
ammunition	floor	restricted area
Arrivals	games console	right
ATM (Automatic Teller Machine)	gas containers	round
Automatic Teller Machine (ATM)	gate	scarf
bag	gun	scissors
bank	hand luggage	screening
behind	hat	security control
belt	hope	security pass
blocked area	in front of	sharp item
boots	in the middle of	shoes
bracelet	information desk	show
bus stop	inside	skirt
camera	instruction	smoking area
cancelled	jacket	spread
car rental	key	stairs
carry	knives	stay calm
case	laptop	straight
cash dispenser	leave	switch
cash machine	left	take
chapel	lift	take off
check-in	lighter	tax free counter
check-in desk	lost and found office	tear gas
city centre	luggage reclaim	terminal
close	medical certificate	ticket sales desk
closed area	metal detector	train station
coat	metal object	transit area
coins	mobile phone	tray
confiscate	music player	trousers
conveyor belt	near	turn left
corner	necklace	turn right
cosmetics	next to	turning
customs office	open	unattended luggage
dangerous	opposite	upstairs
delayed	outside	voucher
Departures	pacemaker	wallet
downstairs	passport control	watch
enter	pepper spray	weapon
escalator	pocket	x-ray scanner
exchange office	post office	
explosives	prohibited	

Access to this area is only allowed with a security pass.
 Are you carrying any prohibited items?
 Are you nervous? Why?
 Because you have a pacemaker, you need to go around the metal detector

Can you tell me the way to the Post Office please?
 Did you pack your luggage yourself?
 Do you have a laptop with you?
 Go to the check-in counter for your airline to get your boarding pass.
 How can I get to the city centre?
 I have got a pacemaker.
 If you have a pacemaker, please show me the medical certificate.
 Is it far from here?
 Is there a restaurant or a bar here?
 Is this your bag?
 It is around the corner.
 It is just behind you!
 It is opposite the transit area
 Nobody is allowed to enter.
 Not as far as I know.
 Please follow the exit signs!
 Please leave this area right now!
 Please open your bag.
 Please remove your belt before passing through the metal detector.
 Please take off your jacket and coat and put them in the tray.
 Please take your laptop out of its case and place it in the tray.
 Please wait.
 Sharp items are not allowed in your hand luggage.
 Sit down. I will call an ambulance.
 Spread your arms wide please.
 Switch it off please.
 Take bus number 34
 Take the first turning on the left.
 Take the lift and go up one floor.
 There is a bus stop and a train station opposite.
 There is a fire on the second floor.
 This area is closed (is a blocked area).
 This is a restricted area, nobody is allowed to enter
 This is an emergency situation.
 This is the security control.
 Try to breathe slowly and deeply.
 Turn around please.
 Walk straight ahead and then go left.
 What is his nationality?
 What kind of passport does he have?
 Where is gate number 8?
 Yes, I am because I'm afraid of flying.
 You are not allowed to leave your luggage unattended at any time!
 You can ask at the information desk over there.
 You cannot take that with you.
 You need to go downstairs and you will see the exit.
 You will see the Post Office on your right.

Tengeri határok:

adrift	Automatic Radar Plotting Aid (ARPA)	cargo ship
aground	bay	castle
AIS (Automatic Identification System)	bearing	certificate of registry
alter course	belts	chart
amidships	berth	chart instruments
anchor	blackout	chief engineer
anchor chain	boarding team	coast
AP (Automatic Pilot)	bond store	commanding officer
ARPA (Automatic Radar Plotting Aid)	bow	container ships
ashore	bow locker	contiguous zone
Automatic Identification System (AIS)	bridge	coordinates
Automatic Pilot (AP)	bridge officer	course
	bulk carrier	crew effects declaration
	capsize	crew effects list
	captain	crew list
		cruise ship

cutter	keel	propeller
dangerous area	ketch	radar
dangerous cargo declaration	knots	radar operator
deck	last port of call	radio beacon
deckhands	latitude	raft
detection	life boat	roadstead
discharge	life buoy	rope
disembarkation	life jackets	rubber boat
disembarkation request	life vests	sailing
distress call	lighthouse	sailing vessel
docking	logbook	Sanitary Authorities
draft	longitude	satellite phone
draught	Man OverBoard (MOB)	sea lanes
embark	manifest	sea state
embarkation request	manoeuvre	seafarer
endurance	Maritime Mobile Service Identity (MMSI)	seaman's books
engineers	Maritime Rescue Coordination Centre (MRCC)	search pattern
engines	master	semaphore
escort	Mayday! Mayday! Mayday!	ship's particulars
Estimated Time of Arrival (ETA)	merchant vessel	shipping agent
Estimated Time of Departure (ETD)	MMSI (Maritime Mobile Service Identity)	shipping company
ETA (Estimated Time of Arrival)	MOB (Man OverBoard)	shipyard
ETD (Estimated Time of Departure)	mooring	shore
executive commander	mooring line	shore pass
explosives	MRCC (Maritime Rescue Coordination Centre)	skipper
fairway	narcotics list	sloop
ferry	nautical miles	sonar
fire extinguisher	next port of call	starboard side
first mate	NIL list	steering gear
fishing vessel	notice of ship pre-arrival security information	steersman
flag	oil tanker	stern
flares	On Scene Coordinator (OSC)	steward
fog	on-board	stowaway
forecastle	OSC (On Scene Coordinator)	swell
forepeak	overboard	tanker
form for refusal of entry	ownership	target
free practice	passenger list	team leader
full ahead	passenger ship	territorial sea
gangway	passenger Terminal	territorial waters
general declaration	pattern	tide
geographical coordinates	peak room	to strike sail
Global Positioning System (GPS)	Persons On Board (POB)	tow
GPS (Global Positioning System)	pilot ladder	tracking
gust	pleasure boat	transfer request
harbour	plotter	transit passengers
hatch	POB (Persons On Board)	tug
heading	pollution	unlit
hold	port of registry	validity
hull	port side	Very High Frequency radio (VHF radio)
IMO number	portholes	VHF radio (Very High Frequency radio)
infrared camera	post	voyage
interception	power generators	warship
internal security	power plant	waterline
internal waters		winch
IR camera		wreck
itinerary		yacht

A merchant ship is reporting that they have a man overboard.
A trawler (fishing boat) asks for help.
A yacht reports that they have a fire in the engine room.
After the arrival of a cargo ship a shipping agent comes to the BCP.
As there are no risk indicators.
Be aware of tankers!
Be ready on the deck with a rope and life buoy.

Before you discharge your cargo we will search your hold.
Calculate an interception course.
Calculate the search pattern and radius considering the datum and the weather conditions in the area.
Call the crew on deck and lock up the stowaways.
Can I have the crew list, certificate of registry, logbook, the list of last ports of call, narcotics list, crew effects list, bond store and ship's particulars?
Can you put down the pilot ladder?
Captain, a new target has been detected on the radar
Captain, can you gather the crew on the deck for identification?
Complete the embarkation formalities.
Conducting the vessel or persons on-board to the shore.
Contract with the Shipping Company has just expired.
Do you have any transit passengers?
Do you require any medical assistance?
Don't abandon the vessel.
Don't leave the fairway.
Everything is written down on the ship's particulars.
Form for seafarers in transit who are subject to visa requirements.
Full speed ahead!
Have your life boat ready in case of any problems during towing.
He is suffering from hypothermia and he needs medical assistance.
He probably got on board during our stay in the last port of call.
He was hiding in one of the holds.
Here are all the manifests.
Here is the transfer request and the travel documents.
How long have you been at sea for?
How many people are on-board?
How many people are on-board?
I am here to request the disembarkation of a crew member.
I am in danger of capsizing.
I assume that you can't issue the free practice for this ship.
I expect to reach you in 10 minutes
I have ordered the captain of the ship to alter his course to the harbour.
I have problems with my propeller.
I need the crew list and the ID cards or seaman's books.
I need to check your luggage.
I need to see the crew list, the passenger list, the general declaration, the crew effects declaration, the dangerous cargo declaration, the port of call list, NIL list and the ship's particulars.
I see that you are anchored here.
I want a security guard at the gangway.
I want to go to the peak room.
I want to transfer a crew member.
I will inform the Sanitary Authorities.
I would like to see the crew effects declaration.
I'm coming to your assistance.
I'm going to relay your distress call and send you a raft.
I'm just the skipper.
I'm not under command.
I'm not under command.
Is the crew ready?
Is there already an on scene coordinator (OSC)?
It is towing a small rubber boat.
It should be a sailing vessel.
It's amidships starboard side on the main deck.
It's foggy, I can't see the lighthouse.
It's under my berth.
Its waterline is too low.
Master, can you tell me how many people are on-board?
Mayday! Mayday! Mayday!
Monitoring the roadstead and the marine traffic on the sea lanes.
Naval bases should be chosen according to the ship's draught and availability of mooring posts.
No person overboard.
Ordering the vessel to alter its course.
Our mooring line was too tight.
passenger acting suspiciously.
Perform the border check on entry.

Please show me your passports and certificate of registry.
Please wait while we prepare the form for refusal of entry for that passenger.
Prepare the pilot ladder on your starboard side.
Seizing the vessel and apprehending persons on-board.
Set course for interception, and increase speed to full ahead.
Shut down all systems on board including the power plant.
Some buoys are unlit.
Someone will come to interview you.
Stop your engines and prepare the vessel for boarding!
Switch to VHF channel 9.
Take your protective equipment.
The boarding team is ready and has already been instructed.
The border check for persons on cargo ships is carried out on-board.
The border guards found a stowaway hidden in the hold.
The captain provides a list of the crew and passengers.
The ETD (Estimated Time of Departure) is 19.00.
The hull is white with two portholes.
The identification of passengers that go ashore is carried out in the Passenger Terminal.
The identity check for the crew members is carried out in the cabins or at their place of work.
The man in the water has been recovered and secured on board.
The migrants are your responsibility now and they cannot leave the ship under any circumstances.
The power generators are operational.
The presence of any stowaways on-board.
The rest of the crew can go to their posts.
The sea state is not good.
The swell is dangerous.
The thermal camera is also connected to the emergency batteries.
The validity of the documents is checked on-board.
There are some gusts.
They tried to contact you by semaphore.
This is a French Customs cutter, can you read me?
This is the normal procedure.
This person must remain on-board.
This ship is carrying a dangerous cargo.
To fill out a form.
We are having problems with the AIS (automatic identification system) and the sonar.
We are heading to Malaga Harbour.
We are investigating a sloop.
We are proceeding to your position.
We are using the emergency batteries for communication.
We can observe two people on the stern and another one on the port side.
We can summarise this as: detection, tracking, identification and interception.
We consider him a stowaway.
We have been informed of a possible case of illegal fishing in our internal waters.
We have received a distress call on channel 16!
We have seen something on the water with the binoculars, adrift at about 1 nm (nautical mile).
We must pay attention to a warship entering our bay today.
We need some new ropes and a new GPS for our tender.
We require immediate assistance!
We were in the shipyard cleaning the hull and the keel.
We will begin the departure manoeuvre!
We will continue surveillance on the contiguous zone.
What about your endurance?
What is the colour of the hull and the length of the sloop?
What is the position of the vessel in distress?
What is the situation on the bridge?
What is your cargo?
What is your flag?
What is your next port of call?
What was your last port of call?
What's your Estimated Time of Arrival (ETA)?
Which flag is it flying?
You are in a dangerous area and we will tow you.
You can drop anchor and moor.
You need to present an embarkation request.
Your AIS is not operating.

7. melléklet

Középfokú szó-, kifejezés- és példamondat-gyűjtemény a FRONTEX Mid-level English for Border Guards at Airports tananyagból - Kivonat³²¹

Asylum	personal details (n)	copy protected paper (n)	planchette (n)
abuse (n, v)	political activity (n)	cover embossing (n)	printing press (n)
accept (v)	political opinion (n)	dismantling (n)	Public Key Infrastructure - PKI (n)
accommodation centre (n)	political refugee (n)	dot matrix (n)	Radio Frequency Identification - RFID (n)
appeal (n, v)		dots (n)	rainbow printing (n)
application for asylum (n)		dye sublimation (n)	rasterise (v)
applying for asylum (n) armed		embedded microchip (n)	relief printing (n)
conflict (n)		engraving (n)	reproduction (n)
asylum application (n) asylum	poverty (n)	extra small print (ESP) (n)	rim (n)
claim (n)	protection (n)	feathering (n)	rip cut (n)
asylum form (n)	race (n)	fibre (n)	scrambled indicia (n)
asylum policy (n)	reason for asylum (n)	fluorescence (n)	security strip (n)
asylum procedure (n) asylum	refugee centre (n)	fluorescent ink (n)	security thread (n)
seeker (n) bureaucracy (n)	refusal of entry (n)	fugitive ink (n)	silk screen-printing (n)
calm down (v) circumstances	refuse entry (v)	ghost photo (n)	substrate (n)
(n) citizenship (n)	reject (v)	guilloche (n)	Teslin paper (n)
civil war (n)	religion (n)	hologram (n)	toner (n)
cross-border dispute (n) denial	safety (n)	holographic patch (n)	transparent -
(n)	secret service (n)	image perforation (n)	Transparent Kinographic Overlay - TKO (n)
determination of status (n) diet	settle down (v)	impostor (n)	ultraviolet light (n)
(n)	sex (n)	ink squash (n)	UV light image (n)
disease (n)	sexual abuse (n)	inkjet (n)	variable information (n)
Dublin claim (n)	sexual orientation (n)	intaglio (n)	watermark (n)
economic refugee (n) empathy	shelter (n, v)	integrity (n)	
(n)	sickness (n)	iridescent ink (n)	Gate check
enforced return (n)	social group (n)	kinigram (n)	assessment (n)
ethnic conflict (n)	special diet due to religious habits (n)	lamine (n)	internal security (n)
Eurodac (n)	third-country national (n)	laser engraving (n)	on-board check (n)
external border (n)	torture (v)	laser perforation (n)	passenger manifest (n)
failed asylum applicant (n) failed	transit country (n)	laser print (n)	permission of the crew (n)
asylum seeker (n) faith (n)	unemployment (n)	latent image (n)	possession of a document (n)
fear (n, v)		letterpress (n)	pre-boarding check (n)
for political reasons -	False documents application	Machine Readable Zone - MRZ -	preliminary check (n)
for religious reasons -	technique (n)	micro printing (n)	random -
for sexual reasons - genocide	authentication (n)	microtext (n)	risk analysis (n)
(n)	authenticity (n)	movable type (n)	compare (v)
geography (n)	binding (n)	oblique light (n)	match (v)
handicap (n, v)	binding thread (n)	offset -	pick out (v)
hearing (n)	bio-data page (n) biometric	Optic Variable Device - OVD (n)	undocumented -
history (n)	identifier (n) biometrics	Optic Variable Ink - OVI (n)	
human rights organisation (n)	(n)	Optical Character Recognition - OCR (n)	Imposing fines
hunger (n)	check digit (n)	pattern (n)	administrative court (n)
illness (n)	chip (n)	perforation (n)	carrier's liability charge (n)
internal border (n)	contact microchip (n)	photo integration technique (n)	carrier's obligation (n)
lawyer (n)	contactless microchip (n)	photo patch (n)	covering letter (n)
legal protection (n)		photo substitution (n)	deadline (n)
legal solution (n)		photo type (n)	enforce (v)
militia (n) permission			
(n) persecution (n)			

³²¹ FRONTEX: *Mid-Level English for Border Guards at Airports*. Warsaw. 2013.

Briefing, debriefing

accreditation card (n)
advanced level document officer (n)
agenda (n)
applicable -
area of responsibility (n)
arrangement (n)
border surveillance officer (n)
briefing (n)
Daily Operational Situation Report - SITREP (n)
debriefing expert (n)
document expert (n)
essential information flow (n)
European Border Guard Teams - EBG (n)
European Surveillance - EUROSUR (n)
familiarise (v)
field press officer (n)
first line officer (n)
flash report (n)
Frontex Coordinator - FC (n)
Frontex Operational Office - FOO (n)
Frontex Risk Analysis Unit - RAU (n)
Frontex Situation Centre - FSC (n)
intelligence gathering (n)
Intelligence Officer - IO (n)
interim evaluation (n)
International Coordination Centre - ICC (n)
interpreter (n)
interview (n)
Joint Coordinating Board - JCB (n)
Joint Operation Report Application - JORA (n)
legitimate -
liaison officer (n)
list of contacts (n)
Local Contact Officer - LCO (n)
Local Coordination Centre - LCC (n)
modus operandi (n)
National Focal Point of Contact - NFPoC (n)
National Official - NO (n)
National Training Coordinator - NTC (n)
objective (n)

operational phase (n)
profile (n)
Return Officer - RO (n)
screening expert (n)
second line airport officer (n)
second line interview expert (n)
venue (n)

Code of conduct

abstain from (v)
abuse (n)
accurate -
arbitrary action (n)
belief (n)
belittle (v)
bribe (n)
Code of Conduct (n)
comply with (v)
confidentiality (n)
courtesy (n)
demean (v)
diligently -
disclosure (n)
discredit (v)
discrimination (n)
ethical professional standards (n)
harassment (n)
human dignity (n)
humiliation (n)
impartiality (n)
intimidating environment (n)
law enforcement officer (n)
legality (n)
misuse / abuse of authority (n)
notoriety (n)
offensive language (n)
prejudice (n)
prerogative (n)
principle (n)
prostitution (n)

public authority (n)
public official (n)
race (n)
refrain from (v)
treat (v)
undermine (v)
victimisation (n)
yarmulke (skullcap) (n)

Cultural awareness

adherence (n)
amicable -
associate with (v)
awareness (n)
behaviour (n)
chequered headdress (n)
clergy (n)
completion (n)
connected with -
flowing robes (n)
freedom of expression (n)
headscarf (n)
lean away (v)
norms and values (n)
pattern (n)
racial discrimination (n)
siblings (n)
stare at somebody (v)
stole (n)
traditional garb (n)
veil (n)

Equipment

annex (v)
armband (n)
Automatic Border Check - ABC (n)
badge (n)
baton (n)
black-light (n)
cable strap (n)
constantly updated risk indicators (n)

document examination equipment (n)
document reader (n)
equipment insurance (n)
fingerprint reader (n)
indelible ink (n)
infrared light (n)
magnifying glass (n)
microscope (n)
portable terminal (n)
retro-reflective lamp (n)
risk profile (n)
scanner (n)
torch (n)
transmitted light (n)
transmitter (n)
utility belt (n)
UV lamp (n)
variable UV light (n)
verifier (n)
video endoscope (n)
video magnifier (n)
video spectral comparator (n)
white overhead light (n)

Forged documents

applying a second laminate (v)
counterfeit document (n)
cover (n)
cutting out the laminate (n)
damage (n)
erase (v)
falsified document (n)
fantasy document (n)
forged document (n)
fraud (n)
fraudulently obtained -
improperly issued -
lifting the laminate (v)
mechanical erasure (n)
mis-issued document (n)
missing page (n)

overwritten -
 photo substitution (n)
 provisional document (n)
 pseudo document (n)
 secure document (n)
 specimen (n)
 splitting the personal data page (v)
 stolen blank (n)
 substituted page (n)
 swapping of documents (v)

Guest and host officer
 agreed sign and signal (n)
 deploy (v)
 dialect identification (n)
 document verification (n)
 domestic regulation (n)
 dress uniform (v)
 Focal Point of Contact - FPC (n)
 Frontex One Stop Shop - FOSS (n)
 Frontex Support Officer - FSO (n)
 health and safety regulations (n)
 joint operation (n)
 joint patrol (n)
 major events (n)
 national law (n)
 necessity (n)
 ongoing -
 radio communication (n)
 Rapid Border Intervention Teams - RABIT (n)
 threat assessment (n)
 transferring information (v)

Human Rights
 adequate -
 deprivation (n)
 deprive (v)
 exile (n)
 flee (v)
 inhuman -
 lawyer (n)

lodge a complaint (v)
 medical care (n)
 mental cruelty (n)
 mental disability (n)
 non-discriminatory treatment (n)
 nutrition (n)
 pending -
 physical violence (n)
 presume (v)
 protocol (n)
 reason for detention (n)
 remain silent (v)
 rights of the child (n)
 sexual abuse (n)
 sovereignty (n)
 standard of living (n)
 Universal Declaration of Human Rights - UDHR (n)
 unjustified detention (n)
 vagrant (n)
 vulnerable -

Reports, alerts
 accompanied / unaccompanied child (n)
 alert (n)
 appropriate documentation (n)
 authority (n)
 circumstances (n)
 concealed -
 conditions applying to a person's stay (n)
 daily report (n)
 destroy (v)
 evaluation (n)
 immigration status (n)
 incident report (n)
 involved -
 neighbouring country (n)
 political situation (n)
 refusal of entry (n)
 rescind (v)
 stateless person (n)
 superior (n)

Asylum
 Are you at risk in your home country?
 Are you being persecuted in your country of origin and if so, do you want to apply for refugee status?
 Are you in danger in your home country?
 Are you taking any medicines?
 Are you vegetarian?
 Be honest, tell the truth.
 Do you have a special diet?
 Do you have any illness?
 Do you have diabetes?
 Do you need an interpreter?
 Do you need medical treatment?
 Do you want to get into contact with anybody?
 Do you want to see a doctor?
 Have you already applied for asylum somewhere else? If so, where?
 Have you applied for asylum in any other country?
 How many times a day do you take these pills?
 I am going to give you legal advice.
 Is there an asylum claim already being considered in this country?
 Is this your application for temporary legal protection?
 The border guard gives legal advice to the refugee.
 Was there a facilitator helping you during the journey?
 We will do what is necessary to clear your case.
 We will do what is necessary to resolve your case.
 We will take away your pills / tablets. It is the rule.
 We will take your fingerprints.
 Were you subjected to threats, abuse or discrimination in your country?
 What illness do you take them for?
 What kind of food do you eat?
 Would you like to get into contact with somebody?
 You have to go back.
 You must set out your reasons for seeking asylum to the member of staff.

False documents
 Do you have a genuine document in your bag?
 Do you know that this country does not exist?

Do you know that your document has been falsified?
 Feathering is a feature of intaglio.
 How long have you been using this document?
 How much did you pay for this document?
 I can see without a microscope or a magnifying lens that the background or security printing is not the same quality as the specimen document.
 I think there are signs of dismantling on the bio-data page
 In e-passports, biometric data is stored on an embedded microchip.
 In the British passport the holographic patch normally contains both a positive and a negative image.
 Is this your document?
 Laser engraving is the engraving of pictures and text on plastic laminates or cards using a laser.
 Laser printers are a type of digital printer that use electro-photographic processes.
 The check digit can be found in the Machine Readable Zone.
 The counterfeit page has been printed using a high resolution inkjet.
 The document number is printed using letterpress printing.
 The hologram has been damaged and that indicates that the photo has been replaced.
 The most popular biometric identifier is the fingerprint.
 The personal data is printed using an inkjet.
 The photo is transferred to the bio-data page by digital means.
 The watermark is counterfeit because it becomes visible under UV light.
 This document has the appearance of an official document, but it has not been issued by a legally recognised authority or institution of a state or organisation recognised under international law, and so has no legal validity.
 This document is forged, you are under arrest.
 Was anybody else travelling with you?
 Was he being escorted by anybody?
 Where did you get it?
 Who gave you this document?
 Why are you traveling with a forged document?
 You must know how to distinguish intaglio from letterpress and recognise the characteristics of each.

Gate check

A person without a document was identified during the gate check.

A video monitoring and recording system should cover all non-Schengen arrival gates (e.g. in order to find out which flight illegal immigrants may have arrived on).

According to the risk analysis, pre-checks on airplanes should be carried out in order to identify possible illegal immigrants.

After disembarkation, the seats of passengers arousing suspicion should be searched for hidden travel documents.

All passengers must show their passports, so that means you have to show yours too.

Are you carrying all the passports for this group?

Can you show me the visa for your final destination?

Checks on board are performed by the BGs with the permission of the crew.

Come with me to another office, so that we can check your passport.

Do you know you need a visa for this airport?

Eating your passport doesn't mean that you will get asylum.

Good morning, this is a gate check.

I think that the passenger has thrown away his passport on the airplane in order to apply for asylum.

Passengers acting suspiciously are selected for a detailed check at the gate.

Please have your passport and boarding pass ready.

Please take a seat, my colleague will examine your document.

Show me your travel document please.

Step aside please, so that other passengers can pass.

Thank you for your cooperation, you can continue your journey.

The passenger manifest can be quite useful when BGs are performing gate checks.

This is a pre-boarding check, sir.

To increase the efficiency of border checks, BGs can perform random gate controls.

We found your passport; it was hidden under your seat, in the life jacket.

When a risk assessment shows that there is a possible threat related to internal security and illegal immigration, the border check may be carried out on

the aircraft or at the gate.

Where did you lose your documents?

Which passengers belong to this group?

Why did you try to eat your passport?

Imposing fines

I am going to impose a fine on you for overstaying.

If you don't pay the fine, you will be subject to a ban on entry and stay.

If you have not paid the fine, you can pay it at the post office.

Madam, there are no entry stamps, no visas or residence permit in your passport, which means that your stay in the country has been illegal.

Read the penalty notice on the other side of the "Fine form".

The carrier is obliged to take the passenger to the country where he arrived from or where he is guaranteed entry.

The fine will be 600 Euros.

Then after paying the fine you will be allowed to enter the country.

What will happen if I don't pay this money?

Why do you think that I am an overstayer?

You have been accused of an offence.

You have the right of appeal.

You have the right to the services of a lawyer.

You must pay the fine within 30 days.

You will be fined.

Interviewing

Are you planning to travel on your own?

Could you show me some proof that you have accommodation?

Did you book your journey at a travel agency?

Did you work during your previous stay?

Did you work during your stay?

Do you have a letter of invitation giving the address of your host or your hotel reservation?

Do you have any European Union entry or exit stamps in your passport?

Do you have any other document with a photograph on it to confirm your identity?

Do you have dual nationality?

Have you paid for your hotel accommodation in advance?

Briefing, debriefing

Anytime you are approached by the press, you should report it to the local authority and to Frontex.

If you detect any violations of the law, you should contact the local authorities.

If you have any information on smuggling of goods, you should contact the Customs Service liaison officer.

In case of emergency you should call the contact person.

In this country the Customs Service deals with smuggling.

Ladies and gentlemen, let me introduce you to the head of the airport with responsibility for border checks.

The border control at this airport is divided into two lines.

The document expert is part of the second line team.

You are obliged to wear your Frontex armband and accreditation card as well as your national uniform during your deployment.

You have to present your accreditation card and your airport ID, anytime you are asked to do so by airport security staff.

You should be aware that the briefing is the most important tool when planning and organising the implementation of the operational phases.

You will be introduced to the national and local border policing authorities, the operational area and the organisational structure and responsibilities.

You will be introduced to the operational plan and copies of this document will be distributed in advance.

You will deal with first line checks as well as with second line checks.

You will have to report to Frontex on a daily basis.

Code of conduct

Abstain from actions contrary to the public order legislation.

Act fairly and impartially at all times.

Be accountable, truthful, accurate and respect the required level of confidentiality.

Do not abuse alcohol or drugs.

Do not accept bribes or favours, or engage in corrupt practices.

Do not carry weapons when off-duty.

Do not discriminate against people on the basis of nationality, gender, race, etc.

Do not engage in behaviour likely to damage the reputation of Frontex.

Do not get involved with prostitution.

Do not misuse your powers and your position of trust.

Do not publicly disclose any confidential or sensitive information.

Do not sexually abuse or exploit others.

Do not speak to the media unless explicit authorisation has been given.

Do not use force or weapons unless absolutely necessary. Don't be prejudiced.

Don't judge people according to their appearance.

Inform those in need of international protection about their rights and relevant procedures.

Know and respect the law.

Pay particular attention to the needs of vulnerable people.

Report all violations of the law and the Frontex Code of Conduct.

Respect human dignity at all times and be sensitive to cultural differences.

Take complaints seriously.

Treat other people as you would want them to treat you.

Uphold the highest ethical standards.

Uphold your position of trust at all times.

Cultural awareness

A black and white checkered headdress is historically a pattern of Palestinian origin.

A red and white checkered headdress generally indicates Jordanian origin.

Any questions about Arab children must be directed to their father.

Be aware of the meaning of hand gestures in different countries.

Black and grey represent Presidential rule and completion of the Hajj.

Black turbans are associated with Shi'a clergy who are connected to the Talibs.

Chinese names consist of a clan name, a generation name and a personal name.

Chinese people tend to smile when they feel pain or are ashamed.

In Taiwan shaking your head sideways, as when saying "no", actually means "yes".

It is a common practice that a married Arab woman and children will not have their own passports.

It is advisable to use your right hand while offering an item to an Asian.

It is strictly forbidden to touch Arab children, especially on the head.

Remember that you might cause offence by staring at an Arab woman.

Strangers are not allowed to talk to Arab children, or even look at them.

Those who wear white turbans are associated with the lower positions of the Shi'a hierarchy.

When asked a question, an Arab woman may be unwilling to answer and will wait for her husband to answer the question.

While addressing Asians, when you wish to point, use your chin or your open hand, but never just a single finger.

You may pat a Chinese person on the shoulder, but never on the head.

Equipment

A border guard must wear an ID badge while on duty.

A portable terminal can be used in the transit area.

A utility belt is a very useful piece of equipment when on patrol.

Access to additional databases about false documents makes the border guard's work more effective.

All passports handed to a border guard are placed on a document reader.

An ABC (Automatic Border Check) saves time and reduces queues at border crossing points.

Different types of light are used to verify documents: white overhead light, UV or black-light, transmitted light, infrared light.

Documents have to be signed with an indelible ink pen.

Don't forget to take a torch when you go outside the terminal.

In case of doubts, border guards can compare documents with a specimen.

Many officers have equipment insurance in case they lose or damage their equipment whilst on duty.

Officers deployed on Frontex activities must wear a Frontex armband on their right arm.

Risk profiles and risk indicators are two important elements of risk analysis.

The fingerprints of an asylum seeker are scanned onto the EURODAC system by BGs.

Two officers used their batons to restrain the offenders.

While carrying out my duties I use modern equipment, for instance, a video spectral comparator and video

You can use a magnifying glass to detect small things.

Forged documents

"Chemical erasures" means removing / erasing data entries by treatment with solvents.

"Fantasy documents" are documents from countries that do not exist or issued by non-recognised organisations.

"Fraudulently obtained and improperly issued" means - passport applications made using false or bogus data or issued by corrupt public officials or authorities or theft of blank documents.

"Fraudulently obtained document" is the generic term that includes both fraudulent applications and fraudulently issued documents.

A "fraudulent application" is an application for a document made under false pretences.

A "non travel document" is a document that does not meet the requirements to be considered a travel document e.g. a visa, residence permit or stamp.

A "specimen" is a genuine document containing example details for reference purposes that has been issued by an authorised agent.

A "stolen blank" is a genuine document that has been stolen before the bio-data page has been completed and before it has been issued to the applicant.

A "travel document" is an identity document issued by a government or international treaty organisation to facilitate the movement of individuals or small groups of people across international borders.

A forged document is a genuine document that has been unlawfully altered.

A pseudo document has the appearance of an official document, but is not issued by a legally recognised authority or institution of a state or organisation recognised under international law, and so has no legal validity.

An alert is a warning or informative bulletin.

Completely counterfeit documents are documents which are complete reproductions of genuine documents.

Fraud is a misrepresentation of the truth or concealment of a material fact in order to obtain some benefits.

Knives, razor blades and erasers have been used to mechanically erase data entries.

Swapping of documents and tickets is the act of handing over such documents from the facilitator to the client who is travelling.

8. melléklet

INTERVIEW WITH STEVE TURK, 8 JULY 2015

THE DIFFERENCES BETWEEN ‘SCHENGLISH’, NON-NATIVE AND BRITISH ENGLISH

1 Do the SBC and EU terms denote the same concepts at the UK Border Force?

Term	Definition	Same term, same meaning	Different term for the concept	Term used but means something else
internal borders	the common land borders, including river and lake borders, of the Member States	+		
third-country national	any person who is not a Union citizen	+		
persons for whom an alert has been issued for the purposes of refusing entry	any third-country national for whom an alert has been issued in the Schengen Information System (SIS)		+	
border crossing point	any crossing-point authorised by the competent authorities for the crossing of external borders		+	
border control	activity carried out at a border, in response exclusively to an intention to cross or the act of crossing that border, consisting of border checks and border surveillance	+		
border checks	checks carried out at border crossing points to ensure that persons, including their means of transport and the objects in their possession, may be authorised to enter the territory of the Schengen States or authorised to leave it	+		
border surveillance	surveillance of borders between border crossing points and the surveillance of border crossing points outside the fixed opening hours, in order to prevent persons from circumventing border checks		+	
second line check	a further check which may be carried out in a special location away from the location at which all persons are checked (first line)		+ further examination	

border guard	any public official assigned, in accordance with national law, to a border crossing point or along the border or the immediate vicinity of that border who carries out, in accordance with the SBC and national law, border control tasks		+	
carrier	any natural or legal person whose profession it is to provide transport of persons	+		
residence permit	documents issued by a Member State to third-country nationals authorising a stay in, or re-entry into, its territory	+		
coastal fisheries	fishing carried out with the aid of vessels which return every day or within 36 hours to a port situated in the territory of a Member State without calling at a port situated in a third country	+		
(threat to) public policy	public interest	+		
unaccompanied minor	a non-EU national or stateless person below the age of eighteen who arrives on the territory of the EU States unaccompanied by an adult responsible for him/her	+		
inland checks	checks carried out in the area of free movement		+	after entry checks
Other, namely:				

2 What is your experience about communicating with non-native speaker colleagues during FRONTEX activities?

	Very often	Often	Sometimes	Rarely	Never
You understand everything they say without difficulty.		+			
They understand everything you say without difficulty.		+			
You need to ask them to clarify what they mean.			+		
They need to ask you to clarify what you mean.			+		

You do not understand important elements in what they say.				+	
They do not understand important elements in what you say.			+		
You need to make an effort when communicating for some other reason.			+		
Misunderstandings arise due to body language.				+	
Other, namely:					

3 Which do you think are the most striking features in non-native border guards' English? (Please mark all of them.)

strange accent, pronunciation	+
strange usage of words	
using non-existent expressions	+
strange grammar	
strange usage of colloquial terms	
'textbook English'	
different style: more formal less formal	
formulating ideas too directly/not being polite enough	
Other, namely	

9. melléklet

KER SZAKMAI PROFIL³²²

A VIZSGÁLT SZAKMA

<i>Szakterület</i>	nemzetközi határrendészeti együttműködés
<i>Nyelv</i>	angol
<i>Dátum/ Város, ország Vállalat/Szervezet</i>	2015. július 20-24. Szeged Határrendészeti Kirendeltség
<i>Az adatgyűjtés módszerei</i>	Interjúk készítése a Szeged HRK munkatársaival és a FRONTEX közös műveletekben részt vevő külföldi határőrökkel; Az angol nyelvű határrendészeti kommunikáció megfigyelése Röszkén, a határátkelőhelyen, valamint a Szeged és a Kiskunhalasi HRK-n.

A SZAKMÁRA VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK

<i>Egy tipikus munkakör leírása</i>	1.) A Szeged HRK-n a helyi koordinációs központban (LCC) dolgozó határőr, feladata a vendégtisztekkel való kapcsolattartás, tájékoztatásuk a közös művelet adott szakasza előtt (írásban, elektronikus levelezés útján, szóban megérkezésükkor és az első eligazításkor (briefing) és közben. 2.) A Szeged HRK-n a helyi koordinációs központban (LCC) dolgozó határőr, feladata részvétel a heti két alkalommal tartott koordinációs értekezleteken, ezeken az aktuális események áttekintése, a statisztikai adatok elemzése, egyeztetése, a kockázatelemzések pontosítása, a következő feladatok meghatározása, a szolgálatteljesítés rendjének megszervezése, a FRONTEX Helyzetelemző Központ számára összegyűjtött statisztikai adatok elküldése a Nemzeti Koordinációs Központba (National Coordination Centre, NCC) validálásra (a JORA rendszeren keresztül). Szükség esetén tolmácsolás a HRK-n vagy a Megyei Rendőr-főkapitányságon, a schengeni értékelések alkalmával stb..
-------------------------------------	--

³²² A PROFLANG (Association of Languages for Professional Communication) szervezet által használt űrlap jelen kutatáshoz adaptált változata. Forrás: <http://www.proflang.org/in-english/cef-professional-website-handboo/>, (2015.07.10.) (Saját fordítás.)

	3.) Helyi határőr (Field Coordinator), feladata, hogy a művelet folyamán a mellé beosztott vendégtiszttel együtt végezze napi tevékenységét (útlevél-ellenőrzés, járőrözés), rendkívüli helyzet esetén (pl. közúti baleset) tolmácsolással segítse a lefolytatandó eljárást.
<i>Az idegen nyelv szükségességének mértéke</i>	1., 3.: Középfok (B2), vagy ezt kevéssel meghaladó szint. 2. Középfok (B2), vagy ezt kevéssel meghaladó szint, tolmácsoláshoz: Felsőfok (C1) Mindkét szinten az uniós, schengeni terminológia, a formális és informális stílus megfelelő használata.

A KONTEXTUSRA ÉS A SZÖVEGEKRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK

1.	<i>HELYSZÍN</i>	<i>SZEMÉLYEK, KÖZÖSSÉGEK, VÁLLALATOK, INTÉZMÉNYEK</i>	<i>KOMMUNIKÁCIÓS HELYZETEK</i>	<i>SZÖVEGEK (kommunikáció célja, beszédfunkciók, terminologizáltság foka, stílusjegyek)</i>
2.	határátkelőhely	okmányvizsgáló, vendégtiszt, határőr	A határőr egy vendégtiszttel és egy angolul nem beszélő okmányvizsgáló kollégának tolmácsol, aki az útlevélkezelőtől megkapta két harmadik országbeli utas útlevelét, amelyekben a Németországban kiadott vízum érvényessége lejárt. A vendégtiszt a német adatbázisban nem talál figyelmeztető jelzést az utasokra vonatkozóan, ezt közli az okmányvizsgálóval, megbeszélik, mi a teendő: Bíróság fizetése után az utasok távozhatnak.	Párbeszéd: Információkérés, információ nyugtázása, felvilágosítás, terminologizált természetes nyelv
3.	határátkelőhely	útlevélkezelő, vendégtiszt	A Svájcban érkező, kilépő, koszovói állampolgár vízum vagy tartózkodási engedély helyett egy lejárt érvényességű szlovén lakcímkártyát mutat fel a magyar útlevélkezelőnek. Az alapos ellenőrzés során azt mondja, hogy Svájcban menekültkérelmet nyújtott be, de erről nincs igazolása. A német vendégtiszt saját adatbázisában is ellenőrzi az adatokat, információit megosztja a magyar	Párbeszéd: Információkérés, információ nyugtázása, felvilágosítás, terminologizált természetes nyelv

			útlevékezéssel, megbeszéljük, mi a teendő az utassal (bírság fizetése után távozhat).	
4.	határátkelőhely	útlevékezéssel, vendégtiszt	A határátkelőhelyen kilépésre jelentkező, kölcsönzött vagy nagy értékű gépjárművek fokozott ellenőrzése. A magyar és a német határőr felváltva végzi az útlevé és a gépjármű dokumentumainak ellenőrzését, probléma esetén konzultálnak egymással, az adatbázisokban priorálást végeznek.	Párbeszéd: Információkérés, információ nyugtázása, felvilágosítás, terminologizált természetes nyelv
5.	határátkelőhely	útlevékezéssel, vendégtiszt (tolmácsoló határőr)	Magyar-román határszakaszon található határátkelőhelyről a szerb határszakaszon szolgálatot teljesítő német vendégtisztól kérnek (telefonon) segítséget gyanús gépjármű-dokumentumok ügyében.	Telefonbeszélgetés: Információkérés, információ nyugtázása, felvilágosítás, kissé terminologizált természetes nyelv
6.	szárazföldi határterület	határőr, vendégtiszt, elfogott külföldi személyek	A zöld határ közelében, magyar területen illegális belépők elfogása.	Utasítás, igazoltatás, feltartóztatás, információ adása, kissé terminologizált természetes nyelv
7.	szárazföldi határterület	határőr, vendégtiszt	A magyar határőr szolgálatellátás előtt és közben figyelmezteti a vendégtisztet a specifikus helyi veszélyekre	Utasítás, figyelmeztetés, információ adása, kissé terminologizált természetes nyelv
8.	szárazföldi határterület	határőr, vendégtiszt	A vendégtiszt gépjárműjével balesetet szenvedett. A magyar határőr a magyar nyelvű dokumentumok (jegyzőkönyv stb.) kitöltése közben kommunikál vele.	Információkérés, információ nyugtázása, felvilágosítás, közvetítés, terminologizált természetes nyelv
9.	határátkelőhely	határőr, vendégtiszt	„small talk” A munkával kapcsolatos információ megbeszélése (pl. útlezárás a határátkelőhelyhez vezető úton, ezért kisebb a kilépő forgalom).	Kedélyes, baráti beszélgetés a szolgálat felvételekor, természetes nyelv, nagyon kevés terminológiával.
10.	HRK	határőrök (LCC), vendégtisztek	Tájékoztatás a külföldi határőröknek a közös művelet közelgő új szakaszával, a helyi (magyar) viszonyokkal kapcsolatban,	Írott, elektronikus levelezés

			a műveletet megelőző héten, illetve Magyarországra való érkezésükkor	Szóbeli: beszélgetés, információ közlése, kérése
11.	HRK	határőrök (LCC), vendégtisztek (FSO, FOC)	Napi eligazítás a közös művelet alakulásával kapcsolatban, adategyeztetés Egyeztetés a közös művelet kezdődő új szakasza előtt, a vendégtisztek delegálása az egyes szolgálati helyekre	Tájékoztató formális elemekkel Utána, előtte: kötetlen, kedélyes beszélgetés
12.	HRK	határőrök (LCC, Field Coordinator-ok), vendégtisztek (FSO, FOC, GO, SGO)	A közös művelet egy szakaszát lezáró beszámoltatás (debriefing)	Megbeszélés, prezentációk, hozzászólások, értékelés
13.	HRK	határőrök (LCC, Field Coordinator-ok), vendégtisztek (FSO, FOC, GO, SGO)	A közös művelet egy szakaszát megelőző eligazítás (briefing)	Prezentációk, fontos információk közlése

MI SZÜKSÉGES A SIKERES KOMMUNIKÁCIÓHOZ A FENT RÉSZLETEZETT LEGGYAKORIBB HELYZETEKBEN?

Minimum B2 szintű, főleg szóbeli, kisebb mértékben írásbeli interakcióhoz szükséges általános angol nyelvi kompetenciák, a FRONTEX közös műveletekben és a határellenőrzés során használt szakterminológia helyes alkalmazása.
Bizonyos helyzetekben (prezentáció, írásbeli tájékoztatás) a szóbeli és írásbeli produkcióhoz szükséges kompetenciák.

A LEGNEHEZEBB HELYZETEK

*Írjon le egy olyan, **nehézséget okozó munkahelyi helyzetet**, amelyben idegennyelvi készségeket kellett/kellett volna használnia.*

Helyzet: Konzekutív tolmácsolás (angol-magyar, magyar-angol) a Schengeni értékelő csoport külföldi tagjainak és a magyar Rendőrség vezető beosztású tisztjeinek hivatalos találkozásánál, a magyar-szerb határszakaszon folyó határrendészeti tevékenység bemutatása és értékelése

Hely: Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság, Szeged

Jelen lévő személyek: a Schengeni értékelő csoport tagjai, a magyar Rendőrség országos és területi vezetői, nagyszámú közönség, a határrendész mint tolmács
Írja le a helyzet valamennyi fázisát, időrendi sorrendben. A magyar határrendészeti tevékenységet bemutató prezentációk, felszólalások és a Schengeni értékelő csoport tagjai véleményének tolmácsolása.

Mi okozza a helyzet nehézségét? Nagyszámú közönség hallgatja a tolmácsolást, köztük a tolmács (helyi, regionális, központi szintű) felettesei. A tolmács teljesítménye befolyásolhatja szakmai megítélését. Az információ megfelelő szintű közvetítésén múlhat, hogy a külföldi szakértők megfelelően értékelik-e az adott külső határszakaszon folyó munkát. A formális, hivatalos beszédhelyzet, a megfelelő terminológia használata nagy odafigyelést igényel.

Helyzet: Konzekutív tolmácsolás (angol-magyar, magyar-angol) a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság egyik vezetőjének és külföldi újságírónak

Hely: Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság, Szeged

Jelen lévő személyek: a rendőri vezető, két külföldi újságíró, a határrendész mint tolmács

Írja le a helyzet valamennyi fázisát, időrendi sorrendben. Két, szomszédos országokból érkező külföldi újságíró háromórás interjút készít a rendőri vezetővel a Magyarországra és különösen a magyar-szerb határszakaszra nehezedő, eddig soha nem tapasztalt migrációs nyomásról. A bemutatkozás és üdvözlés után az újságírók kérdéseket tesznek fel, amelyekre a rendőri vezető felel. A tolmács szöveghűen fordít. Az érdeklődés középpontjában szám adatok állnak, valamint a határszakaszon hamarosan felállítandó kerítés építésének részletei, az érkező migránsok kezelése, a rendőrség ezzel kapcsolatos tevékenysége, különös tekintettel az emberi jogok betartására.

Mi okozza a helyzet nehézségét? A rendőri vezetők gyakran hosszú mondatokban fogalmaznak, ez minden tolmácsolási helyzetben nehézséget okoz. Ennek a specifikus helyzetnek komoly tétje is van: Magyarországot a kormány idegenellenes propagandája miatt sok támadás éri. A sajtó általában előszeretettel állítja be úgy a rendőrséget és a határrendészeti szolgálati ágban tevékenykedőket, mint olyan szervezetet, amely megsérti az irreguláris belépők méltóságát, emberi jogait. A rendőri vezető ennek ellenkezőjéről akarja meggyőzni az újságírókat, a tolmácsnak ezt a beszédszándékot is közvetítenie kell. A rendőri vezető gyakran használ szakkifejezéseket, ezek többsége azonban nem érthető a laikus újságíróknak, ezért szükség van a fogalmak körülírására. A rendőri vezető a tolmács magas szintű felettese, teljesítménye befolyásolhatja szakmai megítélését.

Helyzet: Tolmácsolás külföldi vendégtiszt és magyar autószerelő között (angol-magyar, magyar-angol)

Hely: Autószerelő műhely, Szeged

Jelen lévő személyek: Külföldi vendégtiszt, magyar autószerelő, a határrendész mint tolmács

Írja le a helyzet valamennyi fázisát, időrendi sorrendben. A külföldi vendégtiszt gépkocsija elromlott. Mivel az autószerelő nem beszél angolul, a magyar kolléga tolmácsolását kell igénybe vennie. Az autószerelőnél lejátszódó tipikus helyzetről van szó (nem megfelelő működés leírása, hiba diagnosztizálása, megoldás megbeszélése, javítás ára, határideje stb.).

Mi okozza a helyzet nehézségét? A tolmácsoló kolléga számára az alkatrészek és a gépkocsi működésének magyar szakszókincse is nehézséget okoz, angolul pedig gyakorlatilag semmilyen tapasztalata sincs e téren.

Helyzet: Tolmácsolás irreguláris migráns és egészségügyi dolgozó között (angol-magyar, magyar-angol)

Hely: Szeged HRK

Jelen lévő személyek: migráns, magyar egészségügyi dolgozó, a határrendész mint tolmács

Írja le a helyzet valamennyi fázisát, időrendi sorrendben: A migránsok nagy része különböző betegségeket hordoz. Magyarországra érkezéskor egészségügyi vizsgálaton kell átesniük, sokan gyógykezelésre szorulnak. A kisszámú arab stb. tolmácsok mellett az angolul beszélőknek a határrendészek közvetítenek az orvosi vizsgálat alkalmával. Az orvos megvizsgálja a migránst, megkérdezi, van-e panasz, szükség esetén gyógyszert ad és ír fel. A migráns elmondja esetleges tüneteit, válaszol az orvos kérdéseire. A tolmács közvetít a kommunikáció során.

Mi okozza a helyzet nehézségét? Szokatlan kontextus, olyan helyzetben kell közvetíteni, amely általában az emberek magánéletébe tartozik.